Kalewi poeg.

Üks ennemuistene Eesti jut,

Kaheskümnes laulus.

TAYLOR · INSTITUTION
DOMI NUS ILLU
MINA TIO MEA

Kalewi poeg.

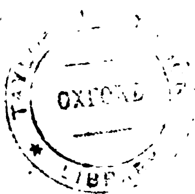
Üks ennemuistene Eesti jut,

Kaheskümnes laulus.

Kuopio linnas, Soome maal,
Trükitud P. Aschani ja C:i kirjadega, 1862.

Imprimatur: *L. Heimbürger.*

Eessõna.

Eestlaste kuulsam ennemuistene jut Kalewi poeast astub siin laiale pillutatud juttu- ja laulu-sõna riismetest koku korjatud ja uest jalule seatud, rahwa ette, noorematele enamist kül üks tundmata wõõras, aga siiski on ta sündind oma küla laps. Tema toob meile sõnumid wanemast aeast, näitab meie suguwanemate elust ja waimn tööst awaliku märkisi, kuda nemad kuulsat juttu olid sünnitanud. Aastate saead on mööda läinud, rasked sõa kurnad, katku surmad, nälja piinad ja orja kütked olid kül mitmel puhul rahwast muljunud ja maad mõne korra tühjendanud; aga kõik need wiletsused ei jõudnud mälestust mitte inimeste meelest kustutada, mis kaugemast õnne aeast — Kalewi poea päiwist — üle oli jäänud. Kui palju tema elust ja kangest tegudest tõsi on, ja kui palju laulikute meele mõlgutused sinna kõrwa iluks olid lisanud: sellega ei ole meil siin pikemalt tegemist. Arwamisel wõiks kül lugu otsegu ühe wana inimesega olla, kellel endine lapse põli üsna õnnelikum ja parem näitab, kui praegune aeg, seal oli päike heledamast paistnud, taewas selgem ja maapind palju ilusam olnud — räägib wanarauk, ehk küll tõtelikult wäljaspoolt asjadest midagi teisite ei olnud, waid et aga waatajal süda ja silm noorusel palju selgemad olid. — Mõnda on ka rahwa sugudel ükskord nende noor põli olnud, mis hiljemine kui kuldne aeg nende mälestusses läigib; ehk küll neil, kes kiidetut aeal elasiwad ja asju toimetasid, niisama sugused mured ja waewad kanda olid, kui meilgi. Ainuke wahe wõis ses olla, et seal keha kangus mehe kuulsaks tegi, kudas nüüd waimu anded teda ülendawad.

Meie päiwil on asjade lugu kõigelt poolt hoopis teiseks läinud, meie oleme nimelt Ristinsu läbi täielikumale Jumala tundmisele jõudnud, ka muidu mõnes tükis mõistlikumaks saanud, sellepärast ei wõi meil wana aeg mitte enam nii kallis olla, kui neil, kes seitse sada aastat enne meid siin elasiwad, ja kellel tõewalguse koitu weel silma ei olnud selitanad. Seepärast oleks suur rumalus, kui kedagi pimedat ebausu aega täna pääwal ülemaks tahaks kiita, kui seda, mis tal

praega käes on. Aga teiselt poolt ei oleks se mitte wähem rumalus, kui me tühja uhkuse pärast seda läheksime põlgama, mis suguwanemate mälestustest me päiwini on ulatanud. Teistel — targemate rahwa sugudel leiti juba mõne tuh aasta eest kirja tundjaid, kes tähtsaid juhtumisi tulewa põlwele oskasiwad üle panna. — Kõik, mis meie maal enne seda aega oli sündinud, kui saksslaste kaup mehed esimest kord laewaga teed seie leidsid: seisab paksus udu wörgus. Sellepä rast peame seda suureks õnneks pidama, mis wana juttu sõna sinna pimedasf jälgi on teinud. Mõtlejad lugejad wõiwad Kalewi poea elukäigist mõnda wa nast aeast tundma saada, kuda neil päiwil juba korraline walitsus ühe kangem mehe woli al ja omad seadused olid olnud.

Kes siis sündind Eestlastest Kalewi poega käte wõttab ja loeb, sellele soowime, et ta seda niisuguses armastuses teeks, kui raamatu wälja andjal nende wana põlwe mälestuste koku seadmise juures oli, kes seda tööd endale kõige üle-maks arwab, mis ta tännini Jumala helduse läbi oli jõudnud toimetada. — Saagu siis meie päiwil jälle tõeks minema, mis teises Kalewi poea laulus seisab:

„Kastel tõustes kanarpikust,
Udu kue ummuksesta
Tungib Kalewi tunnistus
Läbi tammitse tänawa,
Üle waskise wärawa,
Kindla kalju keskeelta,
Läbi rauda müürisida,
Teraksesta tornisida."

Soowituseks.

Laena mulle kannelt, Wanemuine!
Kaunis lugu mõlgub meeles,
Muistese põlwe pärandusest
Ihkan laulu ilmutada.
Ärkage, hallid muistena healed!
Sõudke sala sõnumida,
Parema päävade paeatust,
Armsama aegade ilust.
Tule sa, lauliku targa tütar!
Jõua Endla järweesta;
Pikalt ju hõbedases peeglis
Siidi hiukssid silitasid.
Wõtkem tõe woli, wanad warjud!
Näitkem kadunud nägusi,
Wahwama meeste ja nõidade.
Kalewide käikisida.
Lendagem lustina lõuneela,
Paari sammu põhja poole,
Kus neid kasust kanarpikus,
Wõsu õitseb wõõral wäljal.

Mis mina kodu nurmelt noppinud,
Kaugelt wõõral wäljal kiinnud,
Mis mulle toonud tuule hoogu,
Laened lustil weeretanud;
Mis mina kaua kaisula kannud,
Põues peidula pidanud,
Mis mina kaljul kotka pesas
Ammust aega ellast audund:
Seda ma lauluna lõksutelen
Wõõra kuuliate kõrwa;
Armsamad kewadised kaimud
Warisenud mulla alla,
Kuhu mu lustina lööritust,
Kurwastuse kukkutust,
Ihkawa meele igatsust
Koolja kuulmesse ei kosta.
Ükssina lindu laulan ma lusti,
Kukkun üksi kurba kägu,
Healitsen üksi igatsust,
Kunni närtsin nurmedela.

Sissejuhatuseks.

Lehwi muiste mälestust,
Kalewide kuulutust
Kalmu künkast kerkimaie,
Udu aurust paisumaie,
Ämarikust ärkamaie,
Kanarpikust kaswamaie,
Sambla soosta suitsemaie!
Kussa warjud waikusela,
Pikad piinad peitusela,
Kurnatused kaane alla
Põrmu põues põõnutawad,
Ukko õlmas uinutawad,
Maarja rüppessa magawad.
   Päike neid ei paistemaie,
Kägu kuldne kukkumaie,
Pesilindu petemaie
Enam pease mätta alla
   Kuu aga kumab kõrgeelta,
Täht'de silmad taewa sõrwast
Walgust warju walwajale,
Kuma kueu kudujale;
Kes neid rahu rüüdidesse,
Warju waipa mähkinesse —
Koolja koea katawada,
Magajaida matawada.
   Tuleb hoogult tuule tuhing,
Kostab kaugelt laente kohin:
Toogu tulles terwisida,
Kuulutagu kallimaida
Unustuse uinund asju,
Mõttest läinud mälestust,
Mis ehk ehawalgel wälgub,
Widewiku wilul wilgub,
Kaste kergil keeritelles,
Udu õlmal hüpeldelles;
Kuhu waimu äbarikud
Ämarasse ärgutanud,
Sagarasse seltsitanud,
Parwes eha palistusel
Öõde wilul õilmekarwa
Mälestust mängitawad,
Kuldast kuulu keerutawad.
   Waata mängi, wennikene,
Näe sa keerdu, neitsikene,
Nõua sõudeid, sõbrakene,
Sõna sõudeid laulikule!
Mis kui koidul kiirutelles,
Päiwa piiril pilutatud
Usin unenägu kaub;
Lõukene lööritelles,
Künnilindu lõksatelles,
Kulla kägu kukkutelles
Öö ja õnneb metsa wiib.
   Kiirest kauwad meie päiwad,
Tuhatnelja elu tunnid
Nuttes Kalmu küngastele,
Lendes rahu lepikusse,
Kolletawa koolja sängi.

Kaduwal ei kodupaika,
Rändajal ei rahurinka
Põrmu põlwesta pärida!
Tuule tuhing tuiskas wile
Laane ladwil laulemaie,
Piki puida puhumaie,
Mööda metsi mõuramaie;
Sundis suwel sõudewaida
Lehekesi lehwimaie,
Käskis kaske kahiseda,
Haawa lehti argelikult
Warga küüsil wabiseda,
Rööwli kohkel kabiseda.
Õhul helid õrnad healed,
Panid parmu põrisema,
Pihulase pirisema,
Werewenna wirisema,
Sitika sirisemaie.
Liblik üksi, lustilindu,
Tallab tuulta salamahti.
Kõigis kuuleb targa kõrwa,
Mõistelitu õrna meele
Lustilugu, leinanutlu,
Kiusatuse kiljatusi,
Kuuleb kõigis muiste kõne,
Märkab muiste mõistatusi,
Sala sõna sõlmitusi. —
Rõõm ja mure kaksikwennad,
Kaksiklapsed loomus' koeas,
Kõnniwad käsi käessa,
Rändawad sammu sammussa;
Üks neid isa sünnitanud,
Ema üks neid imetanud,
Ühes kätkis kiigutanud.
Ehapuna kena palgeid
Pilwerünkad palistawad,
Palistawad kulla karwa,
Silitawad siidi narma:
Poeg! kas tunned pilwe põues
Sala peitelitu sisu?
Pikse wälgud, müristused,
Rõhutawad raheterad,
Lume paksud puistatused,
Äikese ähwardused
Magasiwad pilwe rüppes,
Petelitu põue peidus.
Kas sa tunned kulmu kastet,
Langewada laugu wetta?
Rõõmu silmapilgu ilu,
Wiletsuse õhtu wilu
Silma pisar sigitamas,
Kulmu kaste kosutamas.
Kergib süda kõrgemale,
Murrab mure meelekesta:
Warmalt weereb silmawesi,
Kiirest kukkub kulmu kaste
Tõst-ja langmist tähändama.
Laulik lues lugusida,
Weerewaida wärsisida:
Wõttab pihu wõlsi wallast,
Tüki teise tõsi talust,
Kolmandama kuulu külast,
Laenab lisa meele laekast,
Mõtte mõisa magasista.
Näitab kueu kulla nägu,
Kõne kaunis tõe karwa,
Tõe karwa, tarka arwu:
Siis on laulik osaw looja,
Laitemata sõnaseadja.
Kuulin Mardust kiljatama,
Laane nurgas nuttemaie,
Metsa kaisus kaebamaie.
Mis ta kisa kihutanud,
Nuttu healta ärgatanud,
Kaebamista kaswatanud,
Ohkamista oimutanud?
Mardus leinab langu werda,
Langu werda, häda ärda,
Piinatuse pisaraida,
Kurnatuse kustutusi;

Mis on taewas tarretanud,
Pilweid pilul palistanud.
Ohtu kate katab kaugelt,
Mure waipa matab musta,
Peidab pilwe pimedasse
Lauliku pääwa terada.
Waimu warjud udupilwes,
Kaste õlma kergitusel,
Argel sammul astunessa —
Näitwad werist wõitlemista,
Mässamiste mõõga mängi,
Tapja taperi tantsisi,
Sõa aegse surma suitsu,
Nälja põlwe närtsimisi,
Katku kurnatuse jälgi,
Toowad kurbe teadusida,
Ohtupäiwi ohkamisi,
Piinatuste pisaraida.
Isa maa ilu hoieldes,
Wõõraste wasta wõideldes
Warisesid waprad wallad,
Kolletasid kihelkonnad
Muiste põlwe mulla alla.
Nende piina pigistused,
Nende waewa wäsimused,
Muiste kallid mälestused
Kostku meile kustumata.
Taewas, wana taadi talus,
Taaralaiste targas seltsis
Istusiwad kanged mehed,
Wõõrsil wahwad wõidumehed
Tulepaistel paeatelles
Ennemuistest ilmumisi;
Kalewi poeg, kangelane,
Kuulus meest kuninglik,
Istus nende keskeela,
Kuulas käsi põsakülle
Laulikute lugusida,
Kandlelööja kiitusida:
Misga tema tegusida,
Imedaida juhtusida,
Ilmas ilmund imedusi,
Tugewaida toimetusi,
Mis ta elu põlwes teinud,
Enne surma sobitanud —
Maha jäänud jälgi mööda,
Järel jäänud riisme raeal
Tulepaistel paeatati,
Kulla keelil kuulutati.
Kül saan sõnu seadlemaie,
Kulda lõnga kedramaie,
Hõbe eideid korutama,
Waske wärtnaid weeretama,
Kui hakkan kuuldu kuduma,
Nägusida näitamaie,
Tegusida tuunistama,
Lugusida lahutama.
Waata! laanes puie peidus,
Puie peidus, põõsa warjus,
Lepa leina õlma alla,
Kurbtus' kase katte alla
Seisab seitse kalmu küngast,
Seitse sammeldanud sängi,
Seitse küngast, sõrwad lagund, —
Kell' ei kaswa kohendajat,
Sõbraliku seadejada,
Walwal silmil wahtisida,
Õrnal armul kaitsejaida.
Üks on sängi häda ohtu,
Teine sängi orja kütkes,
Kolmas sängi sõa kurnas,
Neljas sängi nälja piinas,
Wies sängi wilets polwes,
Kues sängi katku surmas,
Seitsmes Tautsi tappe sängi.
Seep se Eesti muiste põli
Enne Wene walitsuse
Armu tüwa kaitsemista. —
Juhtud õnne juhatusel,
Hallijate healitsusel,

Mardus' kutsu meelitusel
Sina seitsme künka juure,
Sammeldanud sängidele:
Istuta, poeg! isa iluks,
Isa iluks põõsakese,
Ema iluks õnnelille,
Orjawitsa õele iluks,
Wislapuuda wenna iluks,
Toominga tutawa õnneks;
Tippi taimed targal kombel,
Pista juured mulla põue,
Sibli häästi sügawale,
Et naad kaunist' kaswamaie,
Õigel aeal õitsemaie
Läheksid rüngaste rõõmuks,
Uinusängidele iluks,
Murupinnale tugeksa,
Magajate mälestuseks.
Mis seal uinub muru õlmas,
Waikses põrmu rüppes puhkab?
Muru õlma, mulla rüppe,
Põrmu põue peitewale
Maeti meie mälestused,
Muiste põlwe pärandused,
Muiste õnne õilmekesed,
Muiste sõna sünnitused,
Muiste laulu lunastused.
Aea emalikus kaisus
Warjab unustuse waipa,
Katab kawaluse kuube,
Sõgedate sõna sõba:
Mis seal katkud kooletanud,
Piina pihid pigistanud,
Mõllaw mõõka magatanud,
Surma sängi suigutanud,
Udu õlma uinutanud.
Ükskord, kui ma noor weel olin,
Noor weel olin, norkus seisin,
Kergel jalal karjas käisin,
Wainul kurni weeretasin,
Külgkiigel õõtsutasin,
Uinusin ma une ikes,
Õõtseliste tulepaistel
Põõsa warjul puhkamaie,
Jaani linna ligidale.
Waat! mis imelikud ilud,
Kogemata kuldsed kuued
Ärkasiwad unenäuksa
Suikuwale silma ette,
Waimu waate wärawile.
Waprad mehed, wanad targad,
Lustilised laulu loojad,
Kulla kandle kõlksutajad,
Kenad kähärpääga piigad
Kargasiwad kesk öö pidul —
Kalmu künkilt kõpsatelles —
Uduwarjus hüppamaie;
Astusiwad argsel sammul,
Argsel sammul, kergel kannul
Libisedes ligemale,
Tähändasid sala tähtil,
Pilgutasid silma pilul;
Uinuta meid magamaie!
Uinuge, unustud loomad,
Puhkage, kolletand kuued!
Uinuge kuldasta unda,
Kunni teid paremal pääwal
Kenama hommiku koitu
Taara toas äratab uest.
Noored mehed, mehina poead,
Wiru- ja Järwamaa wõsud,
Arju armsamad õed,
Pärnu paremad piigad,
Lääne lähämad langud,
Kuulge, oh kuulge mu kõnet!
Kaugema pääwade kuued,
Warema aegade warjud,
Endine õnne ja ilu,
Muistene kurbtus ja mure,
Muistene kuldane kõne,

Muistene lauliku lugu
Meelta mulle mõlgutamas,
Palgesida paisutamas.
Kuulge jutusi, jumedaid,
Kalewide kuulutusi,
Alewide awaldusi,
Olewide ilmutusi,
Sulewide sünnitusi:
Mis mull' puiskand pihlakasta,
Tulnud teised toomingasta,
Taara tamme tüwikusta,
Wanast sõlmitud sõnasta,
Wanast juurdunud jutusta,
Wanemuinese wöösta,
Jutta hiukse salgusta.
Mis sealt riismeid riisusin,
Jälgilt kokku koristasin —
Laulu lõngaksa kedrasin
Lõuendiksa lõksutasin,
Kalewi kangaksa kudusin.

Esimene lugu.

Sõua, laulik, lausa suuga,
Sõua laulu laewakesta,
Paeataja paadikesta —
Sõua neid senna kaldale,
Kuhu kotkad kulda sonu,
Kaarnad hõbe kuulutusi,
Luiked waskseid lunastusi
Wanast aeast waristanud,
Muiste päiwist pillutanud.
Teatanege, linnud targad,
Wilistage, wette laened,
Awaldage, tuuled, armsad:
Kusse Kalewide kätki,
Kange meeste kodupaika,
Wikerlaste warjuwalda?
Laula, laulik, miks ei laula,
Miks ei, kulla! kuulutele!
Mis ma kukkun, kurwa lindu,
Mis ma laulan, närtsind nokka?
Noorus närtsinud nõmmessa,
Kolletanud kanarpiku,
Leinakase lehtedela.
Enne, kui õnnes hõiskasin,
Pääwa paistel a'asin pilli,
Hõbedasi laulu lõimeid
Kulda kangaksa kudusin,
Nägin mõnda naljakaida
Salaliku sündimisi,
Imeliku ilmutusi.
Tuule ema tõstis tiiba,
Marumemme murdis metsa,
Sundis laened sõitemaie,
Merel laial mängimaie,
Puistas pilwed põgenema,
Põgenema Pikse pakku.
Waataldes rõõmu rünkalta
Päikese palge peale
Mõtlin muiste mälestusi,
Wanal aeal sündind asju.
Jooske jõudsamalt, jõgedad,
Tulge, künkad, tunnistama,
Metsad märku andemaie,
Salgud, sala sõnaldama.
Lausa tõuseb laulu ilu
Kui se päike pilwe paisust,
Aeab meele ärkamaie,
Mõtted lustil mõlkumaie.
Kaugelt nään koda kaswama,
Kalewide kalju linna,
Tammed müüridel tugiksa,
Kalju rahnud seina katteks,
Toomingad toa tahaje.
Minu kõrwa kostab kohin
Langewa mere laenesta,
Kõikumata kaljukünkast,
Mis jäid marust murdemata,
Tuulehoost tuiskamata.
Wihmaweesta weeremata.
Sahkageme sõnasida
Wanajutu jälgedele,
Raudse põlwe radadele!
Muiste leiti Kalewalas

Kangemeeste kasusida
Mitmes külas kaswamaies,
Mitmes talus tõusemaies,
Mis kui Taaralaiste taimed,
Wõidulaiste wõsukesed
Surelikku eide sülest
Seie ilma siginenud.
Wana isa kuulsad poead,
Targa nõude nikutajad,
Targa tööde toimetajad,
Pidid sõbrust sobitama
Närtsiliku neidudega,
Kunni neid'de nõdrad rüpped
Poea kandjaks paisusiwad.
Sealtap tõusis kuulus sugu,
Kange Kalewide seltsi,
Mehed kui tammed tugewad.

Põhja piirel seisis pere,
Tugew talu kaljudele
Taara tamme metsa ääres,
Pool weel seisis metsa peidus,
Teine pool lausa lagedal.
Peres kaswis kolmi poega,
Taaralaiste taimekesi.
Üks neist weeres Wenemaale,
Teine tuiskas Turjamaale,
Kolmas istus kotka selga,
Põhja kotka tiiwa peale.
Se, kes weeres Wenemaale,
Kaswis kauniks kaubameheks,
Poe poordide punujaks,
Se, kes tuiskas Turjamaale,
Sirgus wapraks sõameheks,
Tõusis taperi tautajaks.
Se, kes sõitis kotka seljas,
Põhjakotka tiiwa peale,
Lendas palju, liuges palju,
Lendas tüki lõune poole,
Teise tüki tõuse poole,
Sõitis üle Soome mere,
Liuges üle Lääne mere,
Weeres üle Wiru mere,
Kunni õnne kohendusel,
Jumalikul juhatusel
Kotkas kõrge kalju peale
Wiskas mehe Wiru randa.
Meie maale tulnud meesi
Riiki kohe raeatanud,
Laia walda asutanud,
Kena koea ehitanud,
Kust ta wägew wolil käsi
Laia walda walitsemas.
Muud ei meie murudele,
Meie laia luhadele,
Wanajutu jälgedessa
Kalewi taadist kuulutud,
Tulemisest tähde antud.
Kuida Kalew kosjas käinud
Noorikuda nõudemaies,
Sellest sala sõnumida
Pihkwa piirelt pärisime,
Kuida laulus lõksutame,
Kulda keelil kuulutame.

Läänes elas noori leske,
Naine üksina talunes,
Kes kui tuba toeta,
Hoone seinad katukseta.
Läks ta karja saatemaie
Pühapääwa hommikula,
Argipääwa aegadele.
Mis ta leidis karja teelta,
Sõrge jälgilt tallermaalta,
Küla kiige alt wainulta?
Leidis kana karja teelta,
Tedre muna tallermaalta,
Warekse poea wainulta.
Leske wõttis kana kaisu,

Pistis tedre muna põue,
Wõttis leina leppituseks,
Kurwastuse kustutuseks,
Kodulapsiks kaswamaie;
Wiskas warekse poegada
Rippakülle põlle rüppe;
Wiis neid kolmina koduje,
Kandis sala kamberie,
Kiwist tehtud kelderie.
Wõttis käte willa waka,
Pani paari audumaie,
Muna alla, kana peale,
Kaane alla kaswamaie.
Seadis sigimise waka
Salwe sõrwale seisama;
Wiskas siis warekse poea
Kassi nurka kerstu taha.
  Kaswis kana, audus muna;
Kana kaswis kaane alla,
Tedre muna tiiwa alla,
Kaswis kuu, paisus kaksi
Kaswis kortel kolmat kuuda,
Nädala ehk neljat kuuda,
Peale paari pääwakesta.
  Lesk läks aita waatamaie,
Kasulapsi katsumaie,
Mis seal kaswis kaane alta?
Kanast kaswis kena neitsi,
Tedre munast teine tütar;
Kanast sai Salme, sula neitsi,
Tedrest Linda, libe neitsi.
  Mis sai warekse poeasta
Kassi nurgas kerstu taga?
Wareksest sai waene lapsi,
Ohtupäine orjatüdruk,
Tuletungla torgitawa,
Kaelakoogu konksitawa.
  Salmel käisid kosilased,
Wied, kued wiinakruusid,
Seitse sala kuulajada,
Kaheksa kaugelt waatajat;
Käisid kõrged kosilased:
Üks oli kuu, teine pääwa,
Kolmas tähte poisikene.
  Tuli kuu poisikene,
Kahwa palgil peiukene,
Wiekümmenel hobusel,
Kuekümmenel kutsarila,
Tahtis Salme kaasaks saada,
Neidu kihlul kinnitada.
Salme moistis, kostis kohe,
Hüüdis aga aidastana,
Kõneles kiwi koeasta:
„Ei mina kuld lähä kuule,
Hõbe ei ööde walgusele!
Kuul on kolmi ammetida,
Kuus weel ise toimetusi;
Korra tõuseb koidikul,
Wahel pääwa weerangul,
Korra pääwa tõusengul;
Wahest ta wäsib waragi,
Wahest enne walgeheida,
Wahest peab wahti pääwalgi,
Luurib laia lõuneela."
  Kuu läks kurwalte koduje,
Paistis minnes nukral palgel.
  Tuli päike poisikene,
Põlewsilmil peiukene,
Wiekümmenel hobusel,
Kuekümmenel kutsarila;
Tahtis Salme kaasaks saada,
Neidu kihlul kinnitada.
  Salme mõistis, hüüdis wasta:
„Ei mina kuld läinud kuule,
Hõbepärga põlgab pääwa!
Pääwal palju wiisisida,
Mitmel kombel muudemisi;
Palawaste paistab pääwa,
Heledaste heidab ilma.
Kui on hele heina aega,

Siis ta wihmada wihistab;
Kui on kallis kaera külwi,
Siis ta põudada põristab,
Kaera külwie kautab,
Odrad põllule põletab,
Linad liitis liiwikuie,
Herned wagude wahele,
Taterad toa tahaje,
Läätsed käänas kändärie;
Kui on ruuge ruki leikus,
Siis ta kasteta kahistab,
Udu wihmada waristab."
Pääw läks puhkedes koduje,
Paistis minnes põua palgel,
Kõrwetuse kurjusela.
Siis tuli kolmas kosilane,
Tuli tähte poisikene,
Põhjanaela wanem poega,
Wiekümmenel hobusel,
Kuekümmenel kutsarila,
Tahtis Salme kaasaks saada,
Neidu kihlul kinnitada.
Salme hüüdis aidastana,
Paeatas poordi kamberist:
„Talli wiige tähe hobune,
Tähe lauku laterie,
Tähe ruuna roka juure,
Ette se ihutud seina,
Taha se tahutud seina.
Heitke ette heinasida,
Kandke ette kaerasida,
Ette sulpi suupäralta,
Ette roka rohkemasta,
Ette wahtu walgemada.
Peitke peenie linuje,
Katke laia kanga alla,
Warjage siidi waibala,
Silmad sammeti magama,
Kabjad kaeraje lebama.
Tähele minagi lähän,
Tähele armas annan käte,
Lähän kulda kaasakeseks.
Tähel on sirewad silmad,
Meelemõtted mõlkumata;
Täht ei raiska wiljategu,
Ega riku rukileikust.
„Tähte poega istutage
Ette se ihutud laua,
Taha se tahutud seina,
Alla pinki pihlakane,
Ette laia söömalauda,
Palakad peale katetud;
Kandke kalad laua peale,
Lihad peiu ligemale,
Kandke magusamad maugud,
Pulma sepikud peiule,
Meewaagnad mehe ette;
Kandke lauale õllekannud,
Mõdupeekerid magusad."
Tähte tuppa kutsutie,
Söömalauale paluti.
Eit aga leske paeateles:
„Sööge, tähte, jooge, tähte,
Elage, tähte, rõõmulan!"
Tähte mõõkada teristas,
Kulda elkuda helistas,
Kannus kardada käristas,
Rauda kandada raksatas:
„Ei taha süa, eidekene,
Ei taha jua, eidekene,
Ega ei rõõmulan elada;
Tooge mu omane tubaje,
Saatke Salme põrandale."
Salme kuulis peiu kutsu,
Tähte poisi tahtemista,
Salme hüüdis aidastana,
Üle õue hooneesta:
„Peiukene, poisikene,
Kaugelt tulnud külaline,
Annid aega kaswadessa,

Salmel aega sirgudessa, —
Anna aega ehtidessa,
Pulma riide pandanessa!"
„Lippa, Linda, lendewjalga,
Lenda, õdeda, kamberie,
Karga ehtede kerstule!
Too mulle kued, kalewised,
Särgid udu siidilised,
Käiksed kulla kirjalised,
Wikelised willasukad,
Literissa linikud,
Ruutulised kaelarätted!"
Eite hüüdis nurgastana,
Kasu ema kamberista:
„Sööge, tähte, jooge, tähte,
Elage, tähte rõõmulan
Pikil pidude päiwil."
Tähte kuulis, kostis wasta,
Tähte targaste kõneles:
„Ma'p taha süa, ma'p taha jua,
Taha ei rõõmulan elada
Pikil pidude päiwil,
Enne kui näha saan omada."
Leske mõistis, kostis wasta:
„Ehk tahad, marjuke, magada,
Puhku pikemalt puhata?"
Tähte warmalt wasta kostis,
Tähte targaste kõneles:
„Ma'p taha, marjuke, magada,
Ega pikemalt puhata;
Tähtesilm ei tunne suiku,
Ei ka kulmu katemista,
Ega laugude langemist.
Tooge mu oma tubaje,
Saatke Salme põrandale,
Kanast kas'nud kaetewale!"
Siis toodi neidu tubaje,
Saad'ti Salme põrandale.
Leske eit ei tunnud tütart,
Kasumem ei kaswandiku,
Keda sala kamberien
Muru eit oli ehitanud,
Metsa piigad walmistanud.
Leske küsis kahtelasta:
„Kas se kuu on, ehk kas päiwa,
Ehk kas eha tütar noori?"
Saaja kokku kutsutie,
Pulmalise palutie
Lustipidu pidamaie;
Sest et tamme Tartu raealt,
Lepa linna uulitsalta
Juurtega ühte jooksenud,
Ladwila kokku langenud,
Ristitantsi tantsitie,
Wiru tantsi weeretie,
Sõre liiwa sõtkutie,
Murupinda piinatie!
Tähte peig ja Salme neidu
Pidasiwad pulma ilu!
Tuli kuu teisel korral
Pulma ilu pilli peale
Lääne talusse tagasi,
Wiekümmenel hobusel,
Kuekümmenel kutsarila;
Tahtis tedremunast tütre,
Linda endal liiwitseda.
Wennad tahtsid kuudeele,
Õde ööde kuningale;
Lind' ei tahtnud kuule minna,
Linda hüüdis saunastana,
Linda padjusta paeatas,
Ebemesta heitis keelta:
„Ei mina kulda lähä kuule,
Hõbe ei ööde kuningale!
Kuul on kuusi ammetida,
Wiis weel isewalmistusi,
Tosin teisi tallitusi;
Wahest waragi tõuseb,
Wahest tõuseb walgehela,
Wahest upputab uduje,

Katab palge kastenarma,
Wahest peidab pilwetie,
Korra tõuseb kòidikula,
Korra koidu keskeela,
Korra kaub ta koguniste,
Jätab walda wahtimata."
Kuu lääb koeu kurwal meelel,
Pahandus paistab palgesta,
Kurjus silma kulmulta.
Ristitantsi tantsitie,
Wiru tantsi weeretie,
Arju tantsi hakkatie,
Sõre liiwa sõtkutie,
Murupinda piinatie.
Tähte peig ja Salme neidu
Pidasiwad pulma ilu!
Seal tuli teine kosilane,
Pulma ilu pilli peale
Teistkord õnne katsumaie,
Tuli päike pärganale
Wiekümmenel hobusel,
Kuekümmenel kutsarila,
Ise tuli täku seljas;
Tahtis Linda liiwitseda,
Tedre tütre naiseks wõtta;
Wennad tahtsid päikesele,
Õde pääwa pealikule;
Lind' ei tahtnud pääwa peigu,
Linda hüüdis saunastana,
Linda padjusta paeatas,
Ebemesta heitis keelta:
„Ei ma kuld lää päikesele,
Hõbe ei pääwa pealikule!
Pääw teeb pahada palju:
Jätab linad liiwikuie,
Kaera seemeta kautab,
Odrad põllule põletab,
Risud nurmele närtsitab,
Rukid wagude wahele;
Paistab suwel pika aega,
Talwel ei tule tuppagi."
Pääw lähäb puhkedes läwelta,
Kõrwetab põua palawal.
Ristitantsi tantsitie,
Wiru tantsi weeretie,
Arju tantsi hakkatie,
Lääne tantsi lõhutie,
Sõre liiwa sõtkutie,
Murupinda piinatie.
Tähte peig ja Salme neidu
Pidasiwad pulma ilu!
Seal tuli kolmas kosilane
Pulma ilu pilli peale,
Tuli wesi weerewala
Wiekümmenel hobusel,
Kuekümmenel kutsarila,
Ise wesihalli seljas,
Tahtis Linda liiwitseda,
Tedre tütre naiseks wõtta.
Wennad tahtsid wettedele,
Õde woode kuningale;
Lind' ei tahtnud wettedele,
Linda hüüdis saunastana,
Linda padjusta paeatas,
Ebemesta heitis keelta:
„Ei ma kuld lää wettedele,
Hõbe ei woode kuningale!
Wood on kurjad weeremaie,
Laened pahad langemaie,
Allikad arunemaie,
Jõed jõledad jooksemaie."
Wesi weeres pisar pillil,
Laene leinates koduje,
Woolas kurwaste wärawast.
Ristitantsi tantsitie,
Wiru tantsi weeretie,
Arju tantsi hakkatie,
Lääne tantsi lõhutie,
Järwa tantsi jändatie,
Sõre liiwa sõtkutie,

Murupinda piinatie.
Tähte peig ja Salme neidu
Pidasiwad pulma ilu!
Seal tuli neljas kosilane
Pulma ilu pilli peale,
Tuli tuuli tuisateles
Wiekümmenel hobusel,
Kuekümmenel kutsarila,
Ise tuulis täku seljas,
Tahtis Linda liiwitseda,
Tedre tütre naiseks wõtta.
Wennad tahtsid tuuledele,
Õde soowis õhkudele;
Lind' ei tahtnud tuuledele,
Ega õhu ülemale.
Linda hüüdis saunastana,
Linda padjusta paeatas,
Ehemesta heitis keelta:
„Ei ma kuld lää tuuledele,
Hõbe ei õhu ülemale!
Tuuled kurjad tuiskamaies,
Marud hullud mõllamaies,
Õhud liiga õrnad peiud."
Tuul lähäb tuisates koeu,
Ei pea pika pahandusta,
Ega tuska tunnikesta.
Ristitantsi tantsitie,
Wiru tantsi weeretie,
Arju tantsi hakkatie,
Lääne tantsi lõhutie,
Järwa tantsi jändatie,
Tartu tantsi tallatie,
Sõre liiwa sõtkutie,
Murupinda piinatie!
Tähte peig ja Salme neidu
Pidasiwad pulma ilu!
Seal tuli wies kosilane
Pulma ilu pilli peale,
Lääne talu läwedele,
Tuli Kungla kuninga poeg
Wiekümmenel hobusel,
Kuekümmenel kutsarila,
Ise kulda täku seljas;
Tahtis Linda liiwitseda,
Tedre tütre naiseks wõtta;
Wennad tahtsid Kungla peigu,
Õde kuninga poeale;
Lind' ei tahtnud Kungla peigu,
Linda hüüdis saunastana,
Linda padjusta paeatas
Ehemesta heitis keelta:
„Ei ma kuld lää kuningale,
Hõbe ei Kungla poisile:
Kuningal on tütred kurjad,
Kes mind wõõrast wihkaksiwad."
Kungla peig lääb kurjal tueul
Wand'des wälja wärawasta.
Ristitantsi tantsitie,
Wiru tantsi weeretie,
Arju tantsi hakkatie,
Lääne tantsi lõhutie,
Järwa tantsi jändatie,
Tartu tantsi tallatie,
Oma tantsi õpitie,
Sõre liiwa sõtkutie,
Murupinda piinatie!
Tähte peig ja Salme neidu
Pidasiwad pulmu ilu!
Seal tuli kues kosilane
Pulma ilu pilli peale,
Tuli Kalew, kange meesi,
Wiekümmenel hobusel,
Kuekümmenel kutsarila,
Ise uhke täku seljas;
Tahtis Linda liiwitseda,
Tedre tütre naiseks wõtta.
Wennad ei tahtnud Kalewile,
Leske keelas kanget wõtta!
Lind' aga tahtis Kalewile,
Linda hüüdis saunastana,

Linda padjusta paeatas,
Ebemesta heitis keelta:
„Se mul meesi meele pärast,
Sellel' kihlad kinnitame."
Kalew tuppa kutsutie,
Laua taha istutie;
Ette se ihutud laua,
Taha se tahutud seina,
Kangad seina katteeksa;
Ette se hõbeda kannu,
Kallis kuldane peeker,
Sisse se mõdu magusa,
Al on meski, peal on wahtu,
Keskel on õlut punane.
Leske palus leiba wõtta,
Salme palus mokka kasta:
„Sööge, Kalew, jooge, Kalew,
Maitsege meie magusad,
Kastke kurku pulma kannust,
Wikelisest wiina kruusist!
Elage, Kalew, rõõmulan
Pikil pidude päiwil!"
Kalew mõõkada teristas,
Kulda elkuda helistas,
Kannus kardada käristas,
Rahapungada raksatas,
Targal keelila kõneles:
„Ei taha süa, eidekene,
Ei taha jua, noorikukene,
Maitseda ei teie magusad,
Katsuda ei teie kibedad,
Ega rõõmulan elada;
Tooge mu oma tubaje,
Laske Linda põrandale,
Tedre tütar teiste sekka!"
Linda mõistis, kostis wasta:
„Peiukene, poisikene!
Annid aega kaswatessa,
Piigal' pika paisudessa,
Sõstrasilmal sirgudessa:
Anna aega ehtidessa!
Kaua ehib se isata,
Kaua ehib se emata,
Kaua waene wööda läksi,
Kaua kroogib käikseida;
Ei ole eite ehtimassa,
Wanemad walmistamassa,
Sugulasi soowitamas,
Õdesi õnne andemas.
Külla eided ehitawad,
Wanad naised walmistawad,
Küla annab külma nõuu,
Rahwas raudessa südame."
Kalew ei wõtnud kannust märga,
Ega toitu tugewuseks,
Ega maitsend pulma ilu.
Linda hüüdis aidastana,
Palwe keelil kiwikeldrist:
„Tule, wares, waenelapsi,
Põlgtud orja piigakene,
Kassinurgas kasw'nud tüdruk,
Lenna kui liblikakene
Kiirelt ehte kerstudele!
Too mulle uus udusärki
Peale se ilusa ihu,
Too mulle tohine särki
Peale se keha kenama;
Too mulle ruka roomekirja
Peale se uduse särgi;
Too mulle teine tähteline
Üle tohise undruku;
Too wöö waherpuu kirja
Ümber nirgu niudedie,
Ümber luikena tühemeid;
Too mulle kirjuwad käiksed
Neiu kõrge rinna katteks;
Too mulle rätik räime karwa,
Peale se kirjuwa käikse,
Walge kaelale warjuksa;
Too mulle kuube kulda toime,

Poordist pärgina pähäda!"
Eite hüüdis nurgastana,
Kasu ema kamberista:
„Sööge, Kalew, jooge, Kalew,
Elage, Kalew, rõõmulan
Pikil pidude päiwil;
Tähte peig ja Salme neidu
Peawad pika pulma ilu!"
Kalew mõistis, kostis wasta,
Kange mees targaste kõneles:
„Ma'p taha süa, ma'p taha jua,
Taha ei rõõmulan elada
Pikil pidude päiwil.
Tooge tuppa mu omada,
Laske Linda põrandale,
Tedre tütar teiste sekka!"
Siis toodi neidu tubaje,
Lasti Linda põrandale,
Tedre tütar teiste hulka.
Leske eit ei tunnud tütart,
Kasumem ei kaswandiku,
Keda sala kamberien
Muru eit oli ehitanud,
Metsa piigad walmistanud.
Leske küsis kahtelasta:
„Kas se kuu on ehk kas pääwa,
Ehk kas eha tütar noori?"
Linda mõistis, kostis wasta:
„Se'p ole kuu, ei ole pääwa,
Ega eha tütar noori;
Se on kodu kasw'nud lapsi,
Tedre munast tõusnud tütar.
Kalew kosis kulda neidu,
Wõttis Linda kodukanaks,
Wõttis kalliks kaisutawaks,
Aeawiitwaks armukeseks.
Saaja kokku kutsutie,
Pulmalisi palutie
Lustipidu pidamaie;
Sest et tamme Tartu raealt,
Lepa linna uulitsalta
Juurtega ühte jooksenud,
Ladwila kokku langenud.
Ristitantsi tantsigeme,
Wiru tantsi weeregeme,
Arju tantsi astugeme,
Lääne tantsi lendageme,
Järwa tantsi jätageme,
Oma tantsi hoidageme:
Senni kui tõuseb sõrga soosta,
Sõrga soosta, märga maasta,
Weerik warwaste wahelta,
Kerikanne keskeelta!
Kalew peig ja Linda neidu
Pidasiwad pulma ilu!
Täht hakkab koeu minema,
Kutsub Salme saajaasta,
Kana lustikamberista;
Kus se tuba toesta tehtud,
Katuksest on kallutatud,
Hernewarsista walatud.
Tähte astub eide ette,
Tänab pidu ja paeatab:
„Jumalaga, eidekene!
Jumalaga, pulmalised!
Jumalaga, kälimees Kalew!
Jumalaga, nadu noori!
Ära wiin nüüd Salmekese,
Ära noore nugissilma!
Eit ei saa Salme nägema,
Õde ei Salme õnne tundma.
Nutke Salme, wennakesed,
Nutke, Lääne neitsikesed:
Ju teilt Salme wiidanekse,
Pilwe taha peidetakse,
Eha neiuks heidetakse,
Taewa alla tõstetakse."
Salme hüüdis pisar silmil,
Salme saanista paeatas:
„Ema, hella memmekene,

Ära pean mina minema,
Hani hulgasta ujuma,
Tedre teista lahkumaie,
Luige lustilt lendamaie;
Part lähän parwe äärdane,
Luige kelgel lunda mööda,
Jõhwikas jõgeda mööda,
Sinikas sula sooda mööda;
Tuleb tuuli tõstamaie,
Õhku armas aitamaie!"
Õde hüüdis õuestana,
Kasu ema kamberista,
Orja tüdruk nurga tagant:
„Kuhu meie Salme wia,
Kuhu kulli kandis kana?"
Tuule hoog tõi terwisida,
Wihma pisar silma wetta,
Kaste kadund lapse kurba.
Muud saand Salmelt ei sõnumid.—
Kalewide pulma ilu
Kestab kenast kaugemale.
Ristitantsi tantsigeme,
Wiru tantsi weeregeme,
Arju tantsi astugeme,
Lääne tantsi lendageme,
Järwa tantsi jätageme,
Oma tantsi hoidageme,
Senni kui tõuseb sõrga soosta,
Sõrga soosta, märga maasta,
Weerik warwaste wahelta,
Kerikanne keskeelta!
Kalew peig ja Linda neidu
Pidasiwad pulma ilu!
Kodu käinud, neitsikene,
Kodu käinud wied wiinad,
Wied wiinad, kued kruusid,
Seitsmed sala kuuliaida,
Kahekssa kaugelt waatajad.
„Kui on käinud, käigu nemad!
Ei wäsi wärawa sammas,
Katke ei wenna kaewu kooku
Pidades peiu hoosta,
Kandes waski waljasida.
Et las' käia teised wied,
Teised wied, teised kued,
Teised seitsmed salakuuljad,
Kahekssad kaugelt waatajad.
Parem jään ma peiust ilma,
Enne kui pulm jääb poolikule."
Ristitantsi tantsigeme,
Wiru tantsi weeregeme,
Arju tantsi astugeme,
Lääne tantsi lendageme,
Järwa tantsi jätageme,
Oma tantsi hoidageme:
Senni kui tõuseb sõrga soosta,
Sõrga soosta, märga maasta,
Weerik warwaste wahelta,
Kerikanne keskeelta!
Kalew peig ja Linda neidu
Pidasiwad pulma ilu!
„Tule, wares, waene lapsi,
Ohtupäine orja piiga
Raske raudatöö tegia,
Wõtta kaelakoogud kätte,
Köida ämbrid kookudesse;
Mine, too meresta wetta,
Jookse, too joajõesta,
Käi, too kärme allikasta!"
Uinusin ootamaie,
Wiibisin waatamaie,
Kudas need kalad kuduwad,
Kuda lutsu lööneb loowi,
Isa awid heitelewad,
Ema särjed seadelewad.
Wiibisin wähe pikale,
Tunnikesets tukkumaie.
Hakkasin koeu minema,
Pulma pilli tõstis jalga.
Tuli wasta pere eite,

Küsis, kus ma pika ööda,
Poole pääwa aega wiitnud?
„Minu hella eidekene,
Eks sa tea noore wiitu,
Waeselapse lustisida?
Noorel wiisi wiiwitusta,
Kuus weel jalakammitsaida,
Seitse sammusidujaida!
Uinusin ootamaie,
Wiibisin waatamaie,
Kudas need kalad kuduwad,
Kuda lutsu lööneb loowi,
Isa augid heitelewad,
Ema särjed seadelewad.
Wiibisin wähe pikale,
Tunnikeseks tukkumaie."
Ristitantsi tantsigeme!
Oma tantsi hoidageme:
Senni kui tõuseb sõrga soosta,
Sõrga soosta, märga maasta,
Weerik warwaste wahelta,
Kerikanne keskeelta!
Kalew hakkab koeu minema,
Kutsub Linda saajaasta,
Tedre tütre teiste seltsist,
Luike lusti pidulta.
Linda hüab üle ukse:
„Jookse, pois, jooda hobune,
Palgapois, pane sadula,
Käskujalga, kääna saani,
Saani aisad akenaie,
Saani külled künniksele,
Saani kolju wasta koitu!"
Siis ta lähäb lese poole
Jumalaga jätamaie:
„Jumalaga, kasu ema!
Ära pean mina minema,
Luige parwesta lendama,
Kotkas külasta lahkuma;
Ära pean hädast minema,
Ära häista rahwakesest,
Paremasta paikudesta,
Tutawasta taludesta!
Pidu peab pärale jääma,
Pulm peab jääma poolikule,
Õlled otsaje ujuma,
Saiad saama kannikale."
Siis ta armas astus saani,
Kargas kõpstes peiu kõrwa.
Kalew pani pika koiwa
Wööde kombel neiu ümber,
Teine jalga saanist wäljas.
Kalew kannusta käristas,
Kulda elkuda helistas:
„Oh Linda, minu omane!
Mis sina koeu unustid?
Kolmed sa koeu unustid:
Kuu jäi koea läwele,
Se sinu wana isada;
Pääw jäi peale aida wiilu,
Se sinu wana onuda;
Kased kamberi läwele,
Need su wirwed wennikesed,
Läänes kasw'nud lellepoead." —
„Kui on jäänud, jäägu peale,
Ukko annab ue õnne;
Kuhu teeda tallatie,
Rada ette raeatie,
Senna peab saadik sadama!"
Kuu jäi kurwast waatamaie,
Pahal meelel paistis pääwa,
Kased nuttawad kamberin.
Linda, lind, ei tunnud leina,
Tunn'd ei teiste kurwastusi,
Linda lendis peiu armul,
Sõitis kaasa sõudemisel
Üle laia lagedaida,
Läbi paksu metsasida,

Sõitis päawal päike walgel,
Öösel hõbe sõlge walul
Kalewide koeu poole,
Kaasa siidi kamberie,
Kus oli seatud kena sängi,
Padjuline puhke paika.

Teine lugu.

Kui mina hakkan kuulutama,
Laulu joada laskemaie,
Wana lugu weeretama:
Ei mind jõua ohjad hoida,
Ohjad hoida, köied köita,
Pilwed pika ei pidada,
Taewas laia tallitseda.
Külad jääwad kuulamaie,
Mõisad mõtteid märkamaie,
Saksad parwil seisamaie,
Linnad eemalt luurimaie.
Elu oli noorel lõunel,
Keskepääwa keeritusel
Kalewide kaasakesta
Sugul rohkest sigitanud.
Linda oli laulusuuga
Wiburidwa wibutelles
Kangeid poegi kaswatanud
Isa kueu kandejaksa,
Oli anderohkel rinnal,
Eide armu allikala
Kaelakandjaks kosutanud,
Inimeseks imetanud,
Kuude walgel taadi rinnal
Kangelaseks karastanud,
Mõistelikuks muisutanud:
Kunni asja a'ajaks kaswid,
Sammu lühendajaks saiwad.
Poegist taadi elu õhtul
Kaksi alles kodu kaswid,
Kaks kui herne kaunakesta.
Teised olid tuulejuhil,
Linnuteede tähändusel
Wõõramaale rada wõtnud,
Käiki pika kaugusela;
Läinud õnne otsimaie,
Pesa aset püüdemaie.
Ega meie kitsik kohta,
Ahtral lüpsil põllumaada
Wõind ei köiki kaswatada,
Toitu neile toimetada,
Pääwarju walmistada,
Keha katet soetada.
Kalew' taati oli käskind,
Kindlal sõnal kinnitanud:
Meie maada markamata
Ühe poea pärandusels,
Walitsuse wallaks jätta.
Ehk küll poead perekaupa
Isa suuruseks sirgusid,
Tükaltie tugewusel
Wõtnud osa taadi wõimust;
Siiski silmanähtawalta
Õitses isa olemine,
Meelemõistus, märkamine
Rohkemalt kui teiste külles
Wiimsel sündind wõsukesel:
Kes kui kallim pesamuna,
Abielu äbariku,
Hilja pärast isa surma
Weeres pääwa walgusele.
Praegu jälgi wiimsest poeast,

Mälestuse märkisida
Laial mitmes kohas leida.
Paigutie paeatakse
Sohni nime rahwa suussa
Wiimse wõsukese kohta;
Ehk kül suurem Eesti sugu
Tänapääwal tema kohta
Muud ei oska nimeks mõista,
Isenimeks ilmutada,
Kui et igal kuulutusel
Kalewi poega nimetab.
Selle poea jälgedele
Saawad jõed jooksemaie,
Laened merel läikimaie,
Tuulil pilwed tuiskamaie,
Õied tuppesta tungima,
Linnud ladwissa laulema,
Käud kulda kukkumaie!
Seda nooremada poega,
Eesti endist walitsejat,
Kiidab laulikute lugu,
Tõstab wana jutusõna.
Ehk kas kuskil küladessa,
Üksikuila urtsikuila
Eesti poegi paisumaies,
Tüterida tõusemaies:
Kes ei wanemate suusta
Muistepõlwe mälestusi
Kalewi poeasta kuulnud?
Mine, poega, Pärnumaale,
Järgukesta Järwamaale,
Astu Arju raeadele,
Sõida Lääne luhadele,
Weere Wiru ranna ääre,
Mine Pihkwa piiredele,
Taara tammiku tahaje,
Aea hallil Alutaha,
Kõrwil Soome sõrwa poole:
Igas paigas idanewad
Kalewi poea sõnumed.

Kastel tõustes kanarpikust,
Udu kue umuksesta
Tungib Kalewi tunnistus
Läbi tammitse tänawa,
Üle waskise wärawa,
Kindla kalju keskeelta,
Läbi rauda müürisida,
Teraksesta tornisida.
Tartumaal üksi tarretand
Wanapõlwe mälestused.
Kui tuli õnnis õhtuke,
Waikne elu widewiku,
Siisap Kalew salasõnul
Ettekuulutuse kombel
Eidekesel ilmutanud,
Asja niida awaldanud:
„Linda, kallis lillekene,
Kulla kullerkuppukene,
Kes sa kewadisel käigil,
Suwepääwa sõuendusel
Kangid poegi mulle kannud,
Armu piimal paisutanud,
Kättewarrel kiigutanud:
Sina saad weel sügisela
Õilmest kauna kaswatama,
Tõrust tooma tammekesta.
Linda, kallis kaasakene,
Läänes kaswand lillekene,
Tedre munast tõusnud tütar,
Käid nüüd jälle pikil päiwil
Ootus' põlwe rasket jalga,
Wahetelles kinga paari
Jalas iga hommikula,
Et ei Tühi leiaks teeda.
Lühikese aea warul
Saad sa poega poetama,
Kange lapse ilmal' kandma;
Saad teda rüppel rawitsema,
Rinna lättel rammustama,
Suu juures suisutama,

Kättewarrel kiigutama.
„Seep se poega pesamuna,
Äbariku tallekene
Sigidust saab lõpetama.
Igaweste jumalate
Enne peetud aru mööda
Pea ei poega minu silmad
Närtsi põlwes nägemaie;
Siiski wiimne wõsukene,
Sarja lõpetuse muna,
Talwe piirel kaswand taime,
Peab mull' kõigis määraliseks;
Tegudes ja olles tõusma.
Tulew' põlwe suu peab kandma
Tema nime mälestust,
Kange tööde kiitusida.
Kui on poega meheks kaswand,
Walitsuse woli wõtnud,
Siis saab õitsew-õnne aega,
Rahu põli rahwa keskel
Eesti piiril idanema.
Ma ei taha kuningriigi
Woliwalda wähändada,
Lipi-lapi lahutada:
Riik peab jääma jagamata
Ühe poea woli alla,
Kangemale kaitsewallaks."
Pikemalta paeatelles
Ütles Kalew, wanarauka:
„Jääb aga riiki jagamata
Ühe poea päranduseks,
Siis on tükil tugewusta,
Suurel kiwil kindelusta.
Osad wäetid, wõimatumad
Sööksid üksteist ise ära.
Kaswab meheks noorem poega,
Heitku liisku wendadega,
Kesse rahwa kaitsejaksa,
Kuningriigi walitsejaks
Nende seast saab tõusemaie.
Jumalate juhatused,
Taaralaiste tähändused
Saawad asja sobitama
Paremast', kui meie arwud.
Teised wennad weerenegu
Wõõra maade murudele,
Kaljumaale kaugeele, —
Tehku toad tuule peale,
Elud ilma ääre peale,
Maead marjawarr'te peale,
Koead kobrulehtedele,
Saunad pilwe sõrwa peale,
Wihtelawad wihma alla.
Maad on mitme margalised,
Taewas laia laiguline;
Tugew leiab tuuletiiwul,
Leiab paksust pilwetesta,
Kotkas kaljult pesapaika.
Kanget meest ei kõida köied,
Pea ei kinni rauda paelad."

Kes oli külma kamberila,
Tarretanud tubadele,
Pikil õlgil põrandala?
Kalewi taat, wanarauka,
Oli külma ju kamberil,
Tarretanud tubadele,
Pikil õlgil põrandala.
Pärast pika paeatusta,
Kui sai asju kuulutanud
Riigi pärimise pärast,
Langes Kalewide taati
Pikil woodil põdemaie,
Ala sängil loksumaie;
Ega tõusnud toetama,
Jalgu alla paenutama.
Eit pani sõle sõudemaie,
Lepatriinu lendamaie:
„Sõua, sõlge, jõua, sõlge,

Lenna, lepatriinukene!
Minge arsti otsimaie,
Tuuletarka tallitama,
Sõnatarka soowitama."
Sõlge sõudis seitse pääwa,
Lepatriinukene lendas
Üle maa ja üle mere,
Läbi kolme kuningriigi,
Palju maad weel põhja raeal.
Kesse wasta käidanesse?
Nägi ta kuu tõusemaie,
Tähde kannul kerkimaie.
„Tere, kuu, terwise kaewu,
Armas rammu allikas,
Jõudude joajõgeda!
Kas saab taati terweeksa,
Peaseb rauka woodi wangist?"
Kuu kül kuulis kurwal palgil,
Ei ann'd wastust küsiale.
Sõlge sõudis seitse pääwa,
Lepatriinukene lendas
Üle maa ja üle mere
Läbi kolme kuningriigi,
Palju maad weel põhja raeal;
Lendas läbi metsasida,
Küünra kullasta mägeda.
Mis tal wasta tuldanesse?
Nägi ta tähte tõusemaie,
Eha tähte kerkimaie.
„Tere, tähte, terawsilma,
Nugissilma noorukene!
Paeatele, taewa poega:
Kas saab terweks taadikene,
Peaseb rauka woodi wangist?"
Tähte kuulis terawsilmal,
Ei ann'd wastust küsiale,
Tähte kustus taewa weerde.
Sõlge sõudis seitse pääwa,
Lepatriinukene lendas
Üle maa ja üle mere,
Läbi kolme kuningriigi,
Palju maad weel lõune poole,
Lendas läbi laanesida,
Seitse wersta sinimetsa,
Küünra kullasta mägeda.
Mis tal wasta tuldanesse?
Nägi ta pääwa tõusemaie,
Walgus' küünla kerkimaie.
„Tere, pääwa, peiukene!
Kuuluta mull', kulda silma,
Paeatelle, taewa poega:
Kas saab terweks taadikene,
Peaseb rauka woodi wangist?"
Päike kuulis põlew palgil,
Ei ann'd wastust küsiale.
Eit pani sõle sõudemaie,
Lepatriinu lendamaie:
„Sõua, sõlge, jõua, sõlge,
Lenna, lepatriinukene!
Minge arsti otsimaie,
Tuuletarka tallitama,
Sõnatarka soowitama,
Manatarka meelitama!"
Sõlge sõudis seitse pääwa,
Lepatriinukene lendas
Üle maa ja üle mere
Läbi kolme kuningriigi,
Palju maad weel põhja raeal;
Lendas läbi laanesida,
Seitse wersta sinimetsa,
Küünra kullasta mägeda.
Kesse wasta käidanesse?
Tuli wasta tuuletarka,
Soomest wana sõnatarka,
Kulla mäelta Manatarka.
„Tere, tere, ilmatargad!
Kuulutage küsiale,
Andke wastust palujale:
Kas saab taati terweeksa,
Peaseb rauka woodi wangist?

Juba küsisin kuulta,
Pärisin ju pääwa käesta,
Tahtsin otsust tähe poealt, —
Kõik need kolm ei kuulutanud."
Targad mõistsid, kostsid wasta,
Kolmil keelil kõnelesid:
„Mis on põuda põletanud,
Nurmel palaw närtsitanud,
Kuude walge kolletanud,
Tähte silma suretanud, —
Sest ei tõuse taimekesta,
Idutsewa idukesta."
Enne kui sõlge sõudemasta,
Lepatriinu lendamasta
Koeu jõudnud kuulutama,
Oli Kalewide taati
Koolel juba kolletanud.
Linda, kurba leskenaine,
Kurwal meelel, leinakeelel
Ikes leina igatsusi,
Nuttis närtsind kaasakesta,
Puistas leinapisaraida
Kolletanud kaasa sängi.
Leinas kalli mehe surma
Seitse ööd ilma uneta,
Seitse pääwa söömaata,
Seitse koitu kurwastusel,
Seitse eha leina walus,
Et ei nahka silmil' saanud,
Ega lõpend laugelt pisar,
Nuttuwesi palgedelta,
Piina koorem hinge pealta.
Linda, kurba leskenaine,
Pesi külma surnu keha,
Pesi teda pisaraila,
Pesi teda mereweela,
Wihtles kallist wihmaweela,
Loputeles läteweela.
Silis hiuksid armu sõrmil,
Silis hõbe harjadega,
Kammis kulda kammidega,
Misga enne näkki neitsi
Oma pääd oli sugenud.
Pani siis selga siidi särgi,
Sammetise surnu rüüdi
Kuldatoime kue peale,
Hõbe wööda wammuksile.
Pani alla udulinad,
Katis peale peened linad.
Linda, kurba leskenaine,
Kaewas walmis kena kalmu,
Sängi halja muru alla,
Kümne sülla sügawusels;
Sängiteles wilu sängi,
Walmistatud woodiesse
Kalli kaasa puhkamaie.
Täitis sängi sõmeraga
Maapinna kõrguseni,
Halja muru raeadeni.
Muru kaswis mulla peale,
Aruheina haua peale,
Kasteheina kaela peale,
Punalilled palge peale,
Sinililled silmadele,
Kullerkuppud kulmudele.
Linda, kurba leskenaine,
Leinas lahkund armukesta,
Nuttis närtsind abikaasat;
Leinas kuu, leinas kaksi,
Kurtis tüki kolmat kuuda,
Mõne pääwa neljat kuuda,
Lepitas leina nuttuga,
Kurbtust pisar' kastega,
Weerewala silmaweela.
Linda, kurba leskenaine,
Hakkas kiwa kandemaie
Haua peale hunnikusse;
Tahtis teha tunnistähte
Pärast põlwe poegadele,
Tulew' aea tütardele:

Kus on Kalewide kalmu,
Wana taadi woodikene.
  Kes Tallinnas käidanessa
Silmi oskas sirutada,
Külap nägi kalmu küngast,
Kuhu pärast põlwe rahwas
Uhkeid hooneid ehitanud,
Teinud kena kirikuda.
Kohta praegu kutsutakse
Tallinna toompää mäeks.
Sealap wana Kalew puhkab,
Uinub igawesta unda.
  Linda, kurba leskenaine,
Mehe haua mälestuseks
Kiwa kokku kandenessa
Oli ühel pääwal paku,
Rasket raudakiwi rahnu
Kaugelt kannud kalmu poole.
Kiwi raske piinas pihta;
Lesel jõudu lõpemisel,
Rammu juba raugemisel,
Weel oli kaunis tükki teeda,
Tükki teeda, marka maada,
Enne kui jõudis kalmule.
Komistades künka wasta
Wäsind jalga wiirastie:
Kiwi kippas libisema,
Põrkas hiukse paeladesta,
Sõlmilseutud silmuksesta
Prantsti! jalge ette maha.
Wõind ei wäsind lese wõimu,
Leina kurnal lõpend jõudu —
Ootus'päiwil raskejalgsel
Kiwi maasta kergitada,
Teistkord sülle tõstenessa.
Leske istus kiwi otsa
Wäsimusta puhkamaie;
Hakkas nutma haledaste,
Leina kurbtust kustutama:
„Oh, mis wilets waene leske,
Maha jäänud marjukene,
Kes kui tuba toeta,
Hooneseinad katukseta,
Kui üks wäli warjuta
Iga tuule tuigutusel,
Wette laente weeretawal
Üksi ilmas peab elama,
Üksi kurbtust kannatama!
Lepasta lehed lähewad,
Toomingast tuulil tuiskawad,
Õunapuusta õilmekesed,
Kasesta urwad kauwad,
Wanewad haawadesta,
Taganewad tammedesta,
Warisewad wahterasta,
Käbi kukkub kuuskedesta,
Pihlaka kobarad kauwad!
Ei minu pidu parane,
Ei minu elu ülene,
Wähäne ei waewa pääwad,
Pisar'rohked piina pääwad!"
  Linda nuttis, waene leske,
Leina põlwe pisaraida,
Wiletsuse silmawetta,
Nuttis kaua kiwi otsas,
Kaljupakul kaebadelles.
  Silmalauge wesi walgus
Laiaks loiguks lagedale;
Loigust tõusis tiigikene,
Tiigist jälle järwekene. —
  Linda pisarate loiku,
Lese leinanuttu järwe
Wõite näha tänapääwal:
Mis kui Ülemiste järwe
Laagna mäe peal laenetamas,
Wettewoosi weeretamas.
Kiwi seisab järwe kaldal,
Kus peal leske leina nutnud,
Pisaraida pillutanud.
  Nõnda oli ennemuiste

Lese Linda silmaweesta,
Leina piina pisaratest
Ülemiste järw ilmunud.
Kui sa juhtud, wennikene,
Järwe kandu teeda käies
Linna poole kiugumaie,
Järwest mööda weeremaie:
Puhka hobu järwe kaldal,
Kasta körwikese keelta,
Wiida aega kiwi ääres,
Mõtle muiste lugusida,
Kalewi põlwe käikisi!
Waata mälestuse märki,
Mis siin leske leinadessa,
Kurba südant kustutelles
Lagedale lahutanud
Pääwa paistel hülgamaie!

Juba jõudis pika pääwa,
Ootus' pääwa õhtuele;
Linda tundis tunnikesta,
Tuskel tundi tulemaie,
Kibedama kiirustama,
Walusama weeremaie;
Käskis sauna küttaneda,
Sängi aset seadaneda,
Ala woodit walmistada,
Puhke pinki paigutada,
Ohke järi asutada.
Küla eided küttwad sauna,
Orjad kandwad kaewust wetta,
Teised on sängi seademas,
Pere pinki paigutamas.
Nurganaine, nõrgukene,
Tuhatkord käib toade wahet,
Sadakorda sauna wahet,
Kümme korda kaewu teeda,
Kaewust wõttes karastusta!
Käib sa waene walu sammul,
Ilma wööta, wöö käessa,
Ilma tanuta, tanu peassa,
Ohkad aga Ukko poole,
Palweid Rõugutaja poole:
„Tuulejumal, astu tuppa,
Wigalista wihtlemaie,
Hädalista arstimaie,
Tusaliku toetamaie!"
Neli nurka toassa,
Kõik sa nurgad nuttustasid,
Neli seina kamberila,
Kõik sa seinad seisatasid;
Ahju ääred haletasid,
Istmed ära igatsesid,
Palwil põranda põlwitasid.
Ohkad aga Ukko poole,
Palweid Rõugutaja poole:
Tuulejumal! astu tuppa,
Wigalista wihtlemaie,
Hädalista arstimaie,
Tusalista toetamaie!
Tule waesta waatamaie,
Poea ema peastemaie!"
Pere nuttis alla pinki,
Lapsed nutsid alla laua,
Külad, kullad kamberila.
Kaasa magas külmas woodis,
Kus ei kuulnud naise nuttu.
Nurganaine, nõrgukene,
Läbi läks siis nelja metsa,
Wie wiletsuse paiga;
Üks oli metsa toomingane,
Teine metsa wahterane,
Kolmas kibuwitsa metsa,
Neljas metsa pihlapuine,
Wies metsa wislapuine.
Tusad jääwad toomingaie,
Walud jääwad wahteraie,
Kibedad kibupuu külge,
Piinad pikad pihlakaissa,

Waewad rasked wislapuissa.
Tusad tulid tagasie,
Tusad tulid eide tungi,
Walud waese lese peale,
Tulid tusele tubaje,
Oigadele ahju ette,
Puhkedele parsidele.
Ohkab waene Ukko poole,
Palweid Rõugutaja poole:
„Tuulejumal! astu tuppa,
Wigalista wihtlemaie,
Hädalista arstimaie,
Tusalista toetamaie;
Tule waesta waatamaie,
Poea ema peastemaie!"
Pere nuttis alla pinki,
Lapsed nutsid alla laua,
Küla naised kamberila.
Kaasa magas külmas sängis,
Kus ei kuulnud naise nuttu.
Nurganaine, nõrgukene,
Waewakandja wäetikene!
Üks ju jalg sul haua seessa,
Teine haua ääre peale,
Ootsid hauda langewada,
Külma woodi kukkuwada!
Ohka aga Ukko poole,
Rohkest' Rõugutaja poole,
Saada palwe saadikuida
Ülemaile jumalaile!
Tuli tunnike tubaje,
Üürikeseks ahju ette
Kiirestiku kerikſele.
Naine tuikus, nõrgukene,
Tuikus nuttes tusaline,
Wärisedes waewaline;
Ohkas aga Ukko poole,
Palweid Rõugutaja poole:
„Tuulejumal! astu tuppa,
Wigalista wihtlemaie,
Hädalista arstimaie,
Tusalista toetamaie!
Tule waesta waatamaie,
Poea ema peastemaie!"
Ukko kuulis kamberista,
Rõugutaja rehe alta,
Abitoojad läbi seina,
Kergitajad läbi katukse.
Siis tuli Ukko tubaje,
Rõugutaja kamberisse,
Astusiwad ahju ette,
Sammusiwad sängi sõrwa.
Ukkol õled õlanukul,
Rõugutajal padjad kaenlas;
Wiisid naise woodiesse,
Surmahädalise sängi,
Piinakandja padjadesse;
Panid peente linadesse,
Willase waiba wahele.
Kaks sai päida pääluksele,
Neli reite woodiesse,
Neli jalga jalgusele,
Neli käte keskeele.
Ukko hüüdis üle ukse,
Rõugutaja rõõmsal healel:
„Lööge kinni haua uksed,
Kinni kalmu laiad kaaned!
Naine wiibub woodiesse,
Pandud peente linadesse,
Kaks saand päida pääluksele,
Neli reite woodiessa,
Neli jalga jalgusele,
Neli käte keskeele."
Tänu wana isadale,
Aitüma jumalaile,
Tänu abitoodejaile!
Ukko oli tunni toassa,
Rõugutaja kamberissa
Sala abid sängidela.
Nurganaine, nõrgukene!

Tõsta üless' kaksi käta,
Kaksi käta, kümme küünta:
Et sa tusa tunnist peasid!

Lesel' leina lepituseks,
Pisarate pühkiaksa,
Kurwastuse kergitajaks
Kaswis kallis poeukene.
Poega imes armupiima
Eide rinnal rohkeesta,
Imes heldus' allikalta
Wõimu wetta, wenitawat,
Karastawat kaswu märga.
Mõistke, mõistke, mehed noored,
Arwage, poisid awarad,
Teadanege, naised targad,
Kesse magab kätkiessa,
Kesse mähkme mässitusel
Kiuste suula kiljatamas!
Seep se lese leinapoega,
Isata kaswaw idukene,
Keda tuuled toetawad,
Wihma weered wenitawad,
Kaste arud karastawad,
Udupilwed paisutawad.
Eit aga tallas kätkijalga,
Tallas kätki kiikuwale,
Wilistas laulu wäetile
Suikumise soowituseks.
Poega puhus nuttupilli,
Leikas kisa lusti pärast,
Karjus kuuda, karjus kaksi,
Nuttis õhtust hommikuni,
Et ei lõpend tuli toasta,
Säde ei sängi sambasta.
Eit läks abi otsimaie,
Otsis lapse lausujaida,
Noore nuttuwõttiaida,
Poea suude sulgujaida,
Kisa kinnipaniaida.
Kui sai otsa kisakuuda,
Nuttunädalate aega:
Lõhkus poega mähkme linad,
Kiskus puruks mähkme paelad,
Lõhkus katki kätki lauad,
Peasis kätkist põrandale
Käppakülle kõndimaie,
Roomaskülle rändamaie,
Roomas kuu, roomas kaksi,
Kolmandal ju kõndimaies,
Jalge jõudu kaswatamas.
Poega imes armupiima
Eide rinnal rohkeesta,
Kaswis leina lepitajaks,
Kurwastuse kustutajaks,
Pisarate pühkiaksa.
Eit oli poega imetanud
Armu kaisus aastat kolme,
Enne kui rinnalt wõõrutas.
Poega wenis poisikeseks,
Kaswis Kalewide poeaks,
Tõutas ettetähendust,
Kadund isa kuulutust
Igas tükis ilmutada;
Püüdis jõudu igapääwa,
Keha kangust kosutada.
Kalewide kallim poega
Linda leina lepitaja,
Kaswis karjapoisiliseks,
Kosus künnimeheliseks,
Tõusis tamme tukewuseks,
Tõutas ettetähendust
Igas tükis ilmutada;
Püüdis jõudu igapääwa,
Keha kangust kosutada.
Mängis kurni murudela,
Wiskas ratast wainuela;
Pani kurnid alla õue
Kahte paika hunnikussa,

Paistas kaikil pealta õue
Kurnisida kõikumaie,
Saatis kurnid sõudemaie,
Üle wainu weeremaie,
Läbi kopli lendamaie!
Kurnid lendsid kaugeele,
Puistasiwad pilla=palla
Mööda metsi, mägesida,
Mööda laia lagedaida —
Mõned langsid laenetesse.
  Kurnisida mõnes kohas
Tänapääwal nähtawala:
Ühetasa ümmargused,
Pikerkused kaljupakud —
Neitsi kiwi nime alla:
Needap Kalewide kurnid.
  Kalewide noorem poega
Laskis lingu silmuksesta
Kiwisida lendamaie;
Loopis merepinnal lutsu,
Korjas kaldalt lutsukiwa,
Paemurrust parajaida:
Mis ehk jalga-laiusela,
Kolme jalka pikusela,
Paari tolli paksusela.
Lutsukiwid lendasiwad
Laente pinnal lustiliste
Rohkem wersta kaugusele.
Senni kui kiwi sõudemas,
Kaswatas Kalewi poega
Tamme kõrge kalda peale.
  Kalewide noorem poega
Mängis eide õue alla,
Kitkus noori kuuskesida,
Sirgel kaswul kaskesida,
Juurikuga tükis maasta:
Neist tegi Saksa saanikesi,
Kenu kassi märsikesi.
  Aasta sammud astusiwad
Rutust' aearadadela,
Kiirel teedel kaugemale.
Aastad sõudsid eide armul
Poisikese paadikese
Nooremehe mere peale.
Kalewide noorem kaswu
Kaswis mehena kõrguseks,
Wenis wende wääraliseks,
Sirgus isa suuruseksa.
  Mõnda kaswis eide õues
Lese Linda leinapõlwes
Kullerkuppu õilme ilul,
Taara tamme tugewusel
Wiimne Kalewide wõsu,
Kaswis kaljuks kindlusel,
Tõusis wendadest targemaks:
Tõutas ettetähendusi,
Kadund isa kuulutusi
Igas tükis ilmutada.

  Lähätame laulu laened
Wasta pääwa weeremaie,
Tõusu poole tuikumaie,
Koidu poole kõikumaie,
Lähme aea kiirel lennul
Tükki teeda tagasie.
  Mis seal lese õue alla,
Wara enne walgeheta
Kaksipidi käidanessa,
Salamahti sõidetakse?
  Kosilased käidanesid,
Salakuuljad sõitanesid
Kümmekorda enne koitu,
Wiiskymmend walge eela,
Sadakorda suitsu aegul
Pärast taadi surma pääwa
Kurba leske kuusamaies,
Nõuukat naista püüdemaies.
  Kui oli taati kolletanud,
Armud külmaksa angunud,

Taadi weri tarretanud:
Siis oli nõunkal lesenaisel
Kosilasi palju käinud,
Wied wiinad, kued kruusid,
Sada sala soowitajad,
Kaksada kauba sobitajad.
Need kõik eite wara pärast,
Rikkast leske naudi pärast
Wõrku püüdsid wõrgutada,
Õnne kaubal õngitseda.
Eit aga mõistis, kostis wasta:
„Mina ei lähe mehele,
Kana ei teise kaasale,
Tedreke ei wõtta teista,
Pääsuke ei wõõrast peigu,
Luige lesk ei seltsimeesta,
Tui ei teista taludela.
Armu tunnid angusiwad,
Ilu tunnid tarretasid
Külmaks kalmu künka alla."
Sest ep norkus noored mehed,
Sest ep kurwad kosilased;
Külm on wõtnud kosjamõtted,
Wälk on löönud lustimeeled,
Ei sa poisid pulmasida,
Tütarlapsed tantsisida.
Kui läks teiste kosjakäiki
Aega mööda raugemaie,
Lootus meestel lõpemaie,
Hakkas leske kiusamaie
Kosilase kihladega,
Wõitwa wiina märsidega
Soome tuuslar, tuuletarka.
Se oli kaugelt sugulane
Kadund Kalewi taadiga.
Ei aga kuulnud kurba leske
Peiu kulutud palwesi,
Ega pöörand peiu poole,
Meelt ei noore armu poole.
Tuuslar wandus, tuuletarka,
Tõutas põlgu tasuda:
„Külap tasun, eidekene,
Teisel korral tentamise,
Omal aeal põlgamise,
Külap maksan naeru palga."
Leske Linda pipas naeruks
Tuuletarga ähwardused:
„Mis mul tuuslar, tuuletarka,
Tühjast ähwardusest karta!
Pesas kolm weel kotka poegi,
Kõwernokka kaswamaies,
Raudaküüsil tõusemaies!
Külap need eite kaitsewad,
Wana emada warjawad."
Aastad sõudsid, aastad jõudsid,
Sõutsid, jõudsid kiirusela;
Seal jäid soiku peiu sõidud,
Kadusiwad kosjakäigid:
Seal sai rahu ratsudele,
Rahu peiu ruunadele.
Kes oli korra õnne katsund,
Kosjas käinud Kalewissa,
Se aga laulis sõbradele,
Weereteles wendadele:
„Hellakesed, wennakesed,
Ärge minge laske wõtma,
Kalewi talust kosima!
Sel on suured sõlgerinnad,
Rahaskaelul rasked rinnad,
Hõbe helmed, rauda hambad,
Tulisõnad keelepaelul.
Ärge minge laske wõtma,
Kalewi talust kosima!
Kesse lustib rikkast leske:
Se toob koeu ahjuhargi!
Tehke, mehed, teised laewad,
Paremad kosja paadikesed;
Pange peale siidi purjed,
Siidi purjed, poordi köied;
Pange laewa purjetama,

Saatke wanad sõudemaie!
Sõudke, wanad, jõudke, wäetid,
Sõudke laewa Soomemaale,
Paati, uhket, põhjamaale!
Seal on kõrgel kalju kaldal
Ridas palju neidusida;
Ees on ridas helmeskaelad,
Taga ridas taalderrinnad,
Sõrwil sõrmukse kandiad,
Pika paatrite pidajad,
Wahel aga ridas waesed lapsed,
Keskel ridas kudruskaelad.
Sõtku maha sõlgisrinnad,
Heida maha helmeskaelad,
Talla maha taalderrinnad,
Sõida maha sõrmuskandjad,
Pilluta paatrite pidajad;
Wõtta wahelt waeselapse
Kudruskaela keskeelta:
Sest saab naista nastuliku,
Abikaasa kullakesta!
Ärge minge leske wõtma,
Kalewi talust kosima!
Lesest ei saa noorikuda.
Lapsed kiskund lese rinnad:
Sõlg on tühja kaewu kaasi,
Hõbesild kuiwand allikal.
Leske leinab kadund meesta,
Lese noormees noorikuda.
Ärge minge leske wõtma!"

Kosmas sugu.

Põualise pääwa paistel
Istus mere kalda ääres
Kalewide noorem poega,
Waatas laente lustimängi,
Wette woode weeremista
Kerge tuule keeritusel.
Äkiliste ähwardelles
Puistas musta pilwe põuest
Tuule hoogu tuiskamaie,
Pani laened paisumaie,
Kohisedes kerkimaie.
Äike sõitis rauda sillal
Waske ratusil wankriga,
Tuiskas tulda tulleessa,
Sädemeida sõitenessa;
Pikker taati põruteles
Kärinada käidanessa,
Wiskas wälku wäledaste.
Kurjad waimud kohkunessa
Kuulsid karistaja heale,
Põgenesid Pikse pakku
Laia mere laenetesse;
Hüüdes: „Äike, haisutele!
Pikker, pista nina p—!"
Hüppasiwad kõrgelt kaldalt
Kukerpalli mere põhja,
Wahtus wette woodiessa.
Kalewide poega kargas
Nende jälgil laenetesse,
Langes kotka kiirusela
Kurjalaiste kaela peale;
Püüdis neid kui wähke urkast
Kauni kaelakoti täie;
Mere pinda tõusenessa
Ujus kangelase poega
Tüki kalda ligemale,
Paiskas kotist kurjalaisi
Wõimsal wiskel kalda peale
Pikse rauda witsa alla,
Kus neid puruks kolgitie,
Hundi roaks hukkatie.

Kalewide wennikesed
Läinud kodunt kolmekeste
Lustil metsa luusimaie;
Eit oli jäänud üksinessa
Koeu kirstu kaitsejaks,
Warakambri warjajaks,
Taalderi toale tugiksa.
Eit pani paea tulele,
Keetis rooga poegadele,
Kohendas tulda korrale,
Kaitses tule kibemeida,
Et ei leeki peaseks lakke,
Kirg ei lennaks katuksele.
Nii on sõlgirinna seadus,
Leekuningana kohus.
Kalewide nooreb poead
Läinud metsa luusimaie,
Linnu jälkesi aeama,
Karu jälgi otsimaie,

Põdra jälgi püüdemaie,
Metshärga waatamaie,
Metsakriimu kiusamaie.
Karu oli kaeras käinud,
Mesipuiel wõõrsis olnud,
Põdra nähtud põllu ääres,
Hunta hulges karjamaale,
Raatmaal rohkest rebasida,
Jäätmaal palju jänesida.
Oli neil kolm koerukesta:
Üks oli Irmi, teine Armi,
Kolmas murdja Mustukene.
Poead olid medsa paksus
Koerte jälgil karu leidnud,
Mesikäpa männikusta.
Kiskus Irmi, katkes Armi,
Murdis maha Mustukene;
Koerad said karu kättele.
Noorem wenda, poisikene,
Kõitis karu üle õla
Jalgupidi rippumaie;
Tahtis kanda koduje,
Liha söögiks, nahka katteks.
Poead läksid põllu peale,
Läksid laanest lagedale;
Seal tuli wasta sarwiline,
Wana põder wennikene.
Koerad põdra kiskumaie,
Sarwilista surmamaie;
Kiskus Irmi, katkes Armi,
Murdis maha Mustukene;
Koerad said põdra kättele.
Noorem wenda, poisikene,
Wiskas põdra üle piha
Karu kõrwa rippumaie;
Tahtis kanda koduje,
Liha söögiks, nahka katteks.
Poead läksid kuusikusse
Metshärga püüdemaie;
Palus olid metsapulli
Koerte jälgil mehed leidnud.
Kiskus Irmi, katkes Armi,
Murdis maha Mustukene;
Koerad said härja kättele.
Noorem wenda, poisikene,
Sidus härja sarwipidi
Üle õla rippumaie;
Tahtis wia koduje,
Liha söögiks, nahka katteks.
Kalewide kanged poead,
Läksid lustil laane poole,
Põõsastiku paksuessa;
Seal tuli hulka huntisida,
Kari kõrwe kutsikuida.
Koerad hunta kiskumaie,
Metsalisi murdemaie.
Kiskus Irmi, katkes Armi,
Murdis maha Mustukene;
Tapsiwad tosina kaupa.
Noorem wenda, poisikene,
Hakkas hunta nülgimaie,
Nülgis tosinada neli,
Hakkas wiet nülgimaie:
Wennad koeu kippumaie.
Noorem wenda wõttis nahad,
Wiskas kimpus üle küüru,
Karu selga kateeksa;
Tahtis kanda koduje.
Poead käisid metsa teeda,
Penikoorma palu teeda;
Seal tuli wasta seltsikene,
Kaunis kari rebasida.
Koerad rebast kiskuma.
Kiskus Irmi, katkes Armi,
Murdis maha Mustukene;
Tapsiwad tosina kaupa,
Surmasiwad sadandala.
Noorem wenda, poisikene,
Rebasida nülgimaie;
Nülgis tosinada neli,

Hakkas wiet nülgimaie:
Wennad aga koeu kippuma.
Noorem wenda wõttis nahad,
Wiskas kimpus üle küüru
Põdra selga paunaksa.
Kalewide kanged poead
Kõndisiwad metsa teeda,
Penikoorma palu teeda;
Juhtus kari jänesida
Neile wasta nurme peale.
Koerad jänesi kiskuma,
Murdma haawiku emandaid.
Kiskus Irmi, katkes Armi,
Murdis maha Mustukene;
Tapsid tosinate kaupa,
Surmasiwad sadandala.
Noorem wenda, poisikene,
Jänesida nülgimaie,
Nülgis tosinada neli,
Hakkas wiet nülgimaie:
Wennad kippusid koduje.
Noorem wenda wõttis nahad,
Wiskas kimpus üle küüru
Härja selga sadulaksa.
Siis aga wennad kolmekeste
Koeu poole kõndimaie.

Oh sa kawal kosilane,
Peteliku peiukene!
Kust sa teadsid seie tulla?
Kust sa mõistsid üle kalju,
Üle laia laenetela,
Oskasid üle orude,
Märkasid üle mägede
Teeda taalderi talusse,
Rada penningi peresse?
Kül sa kawal kosilane,
Peteliku peiukene!
Sestap tundsid seie tulla
Kargades üle kaljude,
Lennates üle laenete!
Sestap teadsid seie saada,
Oskasid üle orude,
Märkasid üle mägede
Seie Kalewi koduje,
Seie penningi peresse,
Wana taalderi taluda:
Hõbe nup oli õuessani,
Kaks oli warakamberila,
Kolm oli aida katuksela,
Wiis oli wainu wärawila,
Kuus oli karja koppelila.
Sestap peigu leidis teeda,
Sestab petis oskas tulla
Kalewi lese kodaje,
Kui ei kotka poegi kodu,
Kõwernokke ei pesassa
Eide olnud kaitsemassa.
Soome tuuslar, tuuletarka!
Kül sa sala sobitustel,
Petis nõude pidamistel
Pääda rohkest' raskendasid:
Kuida leske kiusamaie?
Kül sa walw'sid warjulisel
Kalda kalju rünka taga:
Kuida Kalewide talus
Asju korda kohendati.
Kül sa, kawal kosilane,
Peteliku peiukene,
Ootsid osawamat aega,
Sündsamada silmapilku,
Kalewide kallist leske
Kurjal kombel kimbutada,
Nõdra naista wõrgutada.
Lootsik seisis luurimaies,
Paati kalju warjul peidus,
Sina petis ise paadis
Wara, hilja walwamaies.
Soome tuuslar, tuuletarka,

Istus paadis parajalta,
Kui olid poead kodunt läinud
Lustil metsa luusimaie.
Tuuletarka tundanesse,
Kuida eite kaitsemata,
Wägewa käe warjamata
Üksipäine koeu jäänud,
Kus ei abi olnud ood'ta,
Lastest toetust ei loota.
Kodunt läinud kotkapoead,
Kaugel lennand kaarnakesed
Wõind ei eide kisendusi,
Hädas appi hüüdemisi,
Kiuste küüsil kiljatusi
Mite kõrwul kuuldanessa.
Tuuslar mõtles, tuuletarka:
Nüüdap wara warga wolil!
Tuba jäetud toeta,
Hoone seinad katukseta,
Iga tuule tuisatusel,
Wette woode weeretusel.
Pesast lennud kõwernokkad,
Kõwernokkad, raudaküüned,
Nüüdap woli warga wäela,
Wõimus wõõtewala käela.

Soome tuuslar, tuuletarka,
Tõukas paati kalju tagant,
Lootsikuda lagedale;
Seadis mõlad sõudemaie,
Aerud paati aeamaie,
Laenesida lõhkumaie,
Pani purjed paisumaie,
Tuule puhkel tõmbamaie.

Lootsik kõikus laente pinnal
Wette kiigel weeretelles,
Kiikus kõigul ranna poole,
Kalewide talu poole.

Soome tuuslar, tuuletarka,
Aeas paadi kalda ääre,
Kalewide kopli alla,
Peitis paati warjupaika
Kalewi kalmu ligidale,
Kargas ise kergel sammul
Kaljulise kalda peale,
Kus ta wargateede jälgil,
Röövelkäigi radadele
Muru warjul roomaskülle,
Kiwi taga kükkakülle —
Nii kui kassi lindu pyydes —
Toa ligemale liuges.

Sala roomas Soome tuuslar
Kalewi talu wärawasse,
Kargas lipsti! kanna peale,
Wirgult jala warwastele,
Sammus julgest' üle õue,
Astus ukse esikusse;
Silmas korra üle sanga,
Enne kui tormas tupaje.

Leske istus lee augul,
Kulpi segas leemepada;
Ehmatanud eidekene
Saan'd ei aega wasta panna.
Soome tuuslar, tuuletarka,
Wõttis leske wäekaupa
Warga kaisu kammitsasse,
Aeas kiskjad kulli küüned
Walusaste eide wöösse,
Tahtis leske lootsikusse,
Warga saaki paati wia.

Ehk küll Linda, karske leske,
Tugewaste wasta tõrkus,
Röövelile rusikada,
Kiusajale küüsi näitas,
Hammastesta abi püüdis:
Siiski waus waese wõimus,
Rauges lese närtsind rammu
Warga wäe wolila,
Sortsi sõnade sidela,
Misga rammu raugastelles,
Misga kangust kütkendelles

Lese wõimu wangi wõttis.
Soome tuuslar, tuuletarka,
Oli rikkas sortsisõnul,
Osaw sõnu seadanessa:
Oskas sada sala sõnu,
Teise saea tarku sõnu,
Kolmandama kangemaida
Kangusele kosutuseks,
Rammusele rohkenduseks,
Wõimusele wägewuseks.
Teadis tuhat teisi sõnu,
Sala sõnu rammu raugeks,
Wõimustuse wäsinduseks,
Tugewuse tülpimiseks:
Misga rammu kammitsasse,
Wõimu wangipaelu pani.
Linda, waese lesekese,
Kisenduse kiljatused,
Hädas appi hüüdemised
Tuiskasiwad tuuletiiwul,
Langesiwad laenetesse,
Roidusiwad rägastiku,
Wausid metsa warjudesse,
Kustusiwad kaljudesse:
Aga appi hüüdemista
Poegile ei kõrwa puutund.
Linda palus ainekeelil,
Palus peastmist tuuslarilta,
Palus appi metsalisi,
Appi häida inimesi,
Palus appi wõõrikuida
Warjajaida waimusida,
Palus appi kaasa kueu,
Appi hüwa jumalaida,
Ohkas aga Ukko poole,
Wana isa warju poole!
Soome tuuslar, tuuletarka,
Salasõna sõlmil rikkas,
Topis kinni kõrwa kuulmed,
Et ei lese ärdad palwed,
Häda kisa kiljatused
Meelt ei hakkaks eksitama.
Jumalate walwal heldus,
Wõimsamate wägew woli,
Kangemate kätte kaitsus
Kuulid Linda kutsumista,
Lese leina ohkamista,
Ainekeelil hüüdemisi.
Wanataadi tallitusel
Pidi abi pilweesta,
Tulu tuulest tulemaie.
Soome tuuslar, tuuletarka,
Oli sammud warga saagil
Iru mäele sirutanud.
Tahtis mäelta teeda wõtta
Otsekohe mere poole,
Kus tal paati ootamaies.
Äike astus äkiliste
Ähwardelles rööwli teele,
Pikker põrutas pilwesta!
Raskel sammul rauda sillal
Sõitis wana isa wanker,
Tuiskas tulda tugewaste.
Soome tuuslar, tuuletarka,
Langes minestuse kätte,
Warjusurma alla wangi.
Wälk oli wõtnud keha wõimu,
Tundmust hoopis tuimendanud:
Seks ta langes surnu sarna
Mäele maha muru peale.
Warjuandejate wägi,
Taewaliste kindel tugi
Peastsid Kalewide lese,
Kulli küüsist linnukese.
Lendew kiirusega loodi
Kalewide karske leske
Kõrgeks kaljukiwi pakuks,
Kiwisambaks Iru mäele.
Elu paelukesed peasid
Lahti pikast leinapiinast,

Laiast mure lepikusta,
Kurwastuse kuusikusta.
Ega saanud lese sängi
Soome tuuslar sollimaie.
Soome tuuslar, tuuletarka,
Ärkas tüki aea pärast
Raske minestuse paelust,
Warjusurma wangistusest.
Selitelles silmasida,
Laugusida laiendelles,
Waatas tema ümberringi,
Kas ehk kuskil jälgi näha,
Kuhu leske Linda läinud,
Kodukanake kadunud.
Aga lesk jäi leidemata,
Tedre tütar teademata.
Kaljuks moondud kodukana,
Linda, Kalewide leske,
Wõite täna tunnistada,
Selgelt oma silmil näha.
Iru mäe peal istub leske,
Tedre munast autud tütar,
Istub Linda maantee ligi,
Kuida linnaskäiad teadwad,
Ehk küll selle põlwe lastel,
Tänapäiwisil tuimusel
Linda nimi meelest läinud.
Rahwas kutsub kiwipaku
Enamiste Iru ämmaks.
Esimestkord linnas käiad
Peawad wana seadust mööda
Iru ämma teretama,
Auustades ämma pähä
Poisid kübara panema.
Ehk küll kiwi pakukesel
Elu nähtawalt ei leita,
Ega paigast liikumista;
Siiski wanarahwa sõudel,
Targemate teadusela
Mõnda kuuldu küllwatie,
Mõnda sõnum sahatie:
Kuida kiwi paku rüppes
Salawõim peab siginema,
Ime wägi idanema.
Kes on ämma mäe kaldalt
Õhtul orgu weeretanud,
Leiab teisel hommikula
Teda jälle wanas paigas
Seisma, kus ta enne seisnud.
Sellepärast, poeukene,
Mine ämma auustama,
Tedre tütart teretama!
Pane kübar ämma pähä,
Hakka eide kaelast kinni:
Sest ei tõnse sulle süüda,
Laiemaida laitusida!

Kalewi poead kolmekeste
Kõndisiwad lustikäiki,
Mööda rõõmu radasida,
Käisid mööda lagedada,
Mööda nõmme nõtkandile,
Mööda sooda sõtkutile;
Seal tuli wasta neli metsa,
Neli saledad salkusi.
Üks oli kulla kuusemetsa,
Teine tarka tammemetsa,
Kolmas kena kasemetsa,
Neljas leske lepametsa.
Mis oli kulla kuusemetsa,
Seep se kuningate metsa;
Mis oli tarka tammemetsa,
Seep se Taara enda metsa;
Mis oli kena kaskemetsa,
Seep se kudruskaelte metsa;
Mis oli leske lepametsa,
Seep se leinajate metsa,
Kurwa laste warjupaika.
Wanem wenda, wennikene,

Istus maha kuusikusse,
Kuningate ilu metsa,
Kulda kuuse waiba alla;
Laskis laulu lendamaie,
Tugewama tõusemaie:
Laulis lehed lehtapuusse
Hiilgadelles haljetama,
Hõiskas okkad okaspuusse
Siidi ilul siramaie,
Laulis käbid kuuskedesse
Pääwa paistel punetama,
Tõrukesed tammedesse,
Kenad urwad kaskedesse,
Hõiskas õilme urwakesed
Õilme puiela iluksa,
Pääwa paistel paisumaie,
Kuude walgel kaswamaie;
Laulis et metsad mürasid,
Lagedad aga laksatasid,
Kõrwed wasta kostalesid:
Kungla kuninga tüterid
Noorta meesta nutasiwad.
Teine wenda, wennikene,
Istus maha kaasikusse,
Leinakase õlma alla;
Laskis laulu lendamaie,
Tugewama tõusemaie,
Wägewama weeremaie.
Laulis õilmed õitsemaie,
Lille õilmed läikimaie,
Laulis wilja wälja peale,
Hõiskas õunad õunapuusse,
Sarapuisse pähkelaida,
Laulis marjad wislapuusse,
Maasikad madalad murusse,
Sinikad sambla soosse,
Pohlakad palu äärtele,
Murakaida mätastele,
Kobaraida pihlapuusse.
Laulis et metsad mürasid,
Lagedad aga laksatasid,
Rägästikud raksatasid,
Kõrwed wasta kostalesid.
Näkki neiud, neitsikesed,
Noorta meesta nutasiwad.
Kolmas wenda, wennikene,
Istus maha tammikusse,
Wana isa ilu metsa,
Targa tamme õlma alla;
Laskis laulu lendamaie,
Tugewama tõusemaie,
Wägewama weeremaie,
Tulisema tuiskamaie!
Laulis linnud lepikusse,
Laulukanad kaasikusse,
Laulukukked kuusikusse,
Mõistelinnud männikusse,
Targad linnud tammikusse,
Hõiskas puie ladwadesse
Kägusida kukkumaie,
Tuikesi tuikamaie;
Laulis räästad rägästiku,
Pesilinnud põõsastiku,
Lõukesed lagedale,
Pääsukesed pääwapaiste;
Laulis luiked laenetessa,
Pardid parwe äärdane,
Aned aga allikale;
Hõiskas kena künnilinnu
Öde iluks hõiskamaie,
Widewikul wilistama,
Enne koitu healitsema.
Laulis, et mered mürasid,
Kaljud wasta kärasiwad,
Puie ladwad paenusiwad,
Mäekingud kõikusiwad,
Pilwed lausa lõhkesiwad,
Taewas aga tarka kuulis.
Metshalia ainus tütar,
Metsa piigad, peenikesed,

Kulda hiuksil näkkineitsid
Nuttasiwad noorta meesta:
Oleks se mehe meiela,
Kaswaks meile kaasaliseks.

Puie ladwil seistes päike,
Lahedama tuule õhku,
Weeretelles õhtu wilu
Kuulutasid pääwa kustu,
Lustipidamise lõppu;
Tuletasid meeste meele,
Koeu poole käidanessa.
Noorem wenda, wennikene
Kandis metsa saagi koorma,
Mis ei õlgasi muljunud,
Ega piinanud pihtasi.
Mehed tõt'sid kolmekeste
Üle laia lagedaida
Kiirel sammul koeu poole;
Seadsid silmad sihtimaie,
Suitsu tähte tunnistama:
Kas ehk leelta keedukatel,
Pada auru wälja paiskaks;
Aga suits ei tõusnud silma.
Mehed tõt'sid kolmekeste
Üle laia liiwikuda
Kiirest koeu ligemale;
Seadsid silmad sihtimaie,
Olwist suitsu otsimaie,
Leelta auru waatamaie.
Aga suits ei tõusnud silma,
Ega paistnud leeme paealt
Awaldawa aurukesta.
Mehed jõudsid õue alla,
Weeresiwad wärawale,
Läksid lendes üle muru,
Usinaste ukse ette,
Läksid kiirest läwedele.
Kustund tule kibemetest,
Suitsuahtrast leeaugust
Märkasiwad mehepoead:
Kuida leekuningana,
Walwil silmil tulewahti,
Kodunta ära kadunud.
Noorem poega paeatama:
„Jõgi jookseb kõwera,
Teede käigid lähwad metsa,
Ei ole lugu õigelta.
Õue wäraw seisab wallal',
Lahti jäänud toa uksed,
Wõerad sammud murupinnal
Kuulutawad kurba lugu,
Õnnetuma juhtumista."
Poead puhusiwad healed,
Hõisku tuulde tõusemaie,
Saatsid waiksel õhtu wilul
Kutsumista kaugusela:
„Hüa wasta, eidekene!
Kosta wasta, kullakene,
Laula wasta, linnukene,
Tõsta healta, tedrekene!"
Aga eit ei teinud healta,
Sõudnud wasta ei sõnakest.
Kostis wasta kõwersilma,
Kutsus wasta laia kõrbe,
Laulis wasta laanemetsa,
Hüüdis wasta Hiusaari,
Kukkus wasta Kuresaari.
Poead puhusiwad healed,
Hõisku teistkord tõusemaie,
Saatsid waiksel õhtu wilul
Kutsumised kaugeele:
„Hüa wasta, eidekene!
Kukku wasta, käukene,
Laula wasta, luikekene,
Tõsta healta, tedre tütar!"
Aga eit ei kostnud wasta,
Teind ei healta tedrekene.
Kostsid wasta merekaldad,

Kukkusiwad kaljuseinad,
Laulid wasta merelaened,
Hüüdis wasta tuulehoogu.
Poead puhusiwad healed,
Kutsumised kolmatkorda,
Saatsid waiksel õhtu wilul
Kutsumised kaugeele:
„Hüa wasta, eidekene!
Koorutele, kodukana,
Laula wasta, kadund leske,
Kosta meie kutsu wasta,
Laste lahke laulu wasta!"
Aga eit ei kostnud wasta,
Teind ei healta tedrekene,
Koorutand ei kodukana,
Ega laulnud luikekene.
Kuhu heali kuulunesse,
Senna kaljud katkenesse,
Kuhu kutsu kostalekse,
Senna metsad murdanesse,
Kuhu helki lendanesse,
Senna laened langenesse,
Pilwed pikila lõhkewad.
Ei oln'd leida eidekesta,
Kuulda kana koorutusta,
Kuulda tedre kudrutamist,
Käukese kukkumista:
Kusagilta muru maalta,
Suuremasta sambla soosta,
Laia mere laenetesta,
Põõsastiku paksudesta,
Ega kõrwe keskeelta.
Õhk jäi waikseks, tuuled tukku,
Uinusesse kõik se ilma.
Wennad läksid wärawasta,
Läksid seltsis alla õue,
Kolmekeste kopelisse:
Eide jälgi otsimaie,
Warga teeda waatamaie.
Üks neist weeres wainuele,
Teine kõndis kopelisse,
Kolmas mere kalda peale.
Wanem wenda, wennikene,
Kesse weeres wainuele:
Se ei leidnud eide jälgi,
Ega saanud tunnismärki.
Teine wenda, wennikene,
Kesse kõndis kopelisse:
Se ei leidnud eide jälgi,
Ega röövli radasida,
Ega saanud tunnistähte,
Kuhu kana kadunesse,
Linnukene lendanesse.
Kolmas wenda, wennikene,
Kesse läinud merekalda:
Se sai selgeid märkisida,
Tõteliku tunnistähte,
Kuhu hella eidekene,
Kodukana kadunesse.
Soome tuuslar, tuuletarka,
Oli laentelt lootsikuga
Paku urka põgenenud;
Oli walwal wahikorda
Laente langul lõpetanud,
Kus ta mitu pika pääwa,
Mitu pimedada ööda,
Widewiku wiiwitusel
Wargasaagil walwamaies.
Meestel kaswis kartlik mure,
Mitu mõtted ema kohta:
Kas ehk kawal kosilane,
Peteliku peiukene,
Eite kippund kimbatama,
Warga küüsil wõrgutama.
Wanem wenda paeatelles
Pani sõna sõudewale:
„Läki leiba wõttemaie,
Õhtu rooga otsimaie,
Wäsind keha karastama.
Heidame siis puhkamaie,

Ehk saab usin unenägu
Eide jälgi näitamaie;
Lähme homme otsimaie."
Teine wenda paeatelles
Pani sõna sõudewalle:
„Sängi rüppes suikunessa
Wõib ehk taewaliku tarkus,
Ukko unes ilmutada,
Kuda jälgi kaste kannul,
Udupilwe palistusel
Kadund eidest käte saame,
Kuda kallist kodukana,
Lendu läinud linnukesta
Kulli küüsist peasta wõime."
Pärast nõuude pidamista,
Targa aru arwamista
Wenitasid kaksi wenda
Wäsind keha karastama.
Noorem wenda, wennikene,
Kalewide kallim poega,
Lese leina lepitaja,
Kurwastuse kustutaja:
Oli mõtteid teise teele,
Arwamist ise radal
Lendamaie läkitanud.
Kallis kange mehe poega
Nõnda mõtteid mõlguteles:
„Tänasida toimetusi
Ära wiska homse warna;
Igal pääwal omad ikked,
Tunnil omad toimetused,
Mure koorma muljutused,
Omad soowituste sõuded.
Tahad tunnist tulu saada,
Õnnekesta õngitseda,
Ära wõtta aega wiita,
Kauemine kõheldada.
Kiirul käiwad õnne sammud,
Wiitjal wiisi wiletsusta,
Kõheldajal kuusi koormat,
Seitse sala sõlmitusta."
Kalli eide kadumine
Kurwastas mehe meelekest,
Kurnas südant mure koorem.
Kui nüüd wennad kahekeste
Sängis keha sirutasid,
Siisap tõttas noorem poega
Üle läwe ukse ette,
Kargas kergelt üle muru,
Weeres wirgult wainuele.
Seal aga sammu seisatelles
Käänas siis isa kalmule.
Kalewide kallim poega
Astub isa haua peale,
Istub kalmu künka peale,
Kurba südant kergitama.
Isa hauasta küsima:
„Kesse liigub peale liiwa,
Kesse astub peale haua?
Sõmer kukkub silma peale,
Kruusi langeb kulmudele."
Poega mõistab, kostab wasta:
„Noorem poega, poisikene,
Seep se liigub peale liiwa,
Seep se astub peale haua,
Istub mure muljutusel
Kadund isa kalmukünkal.
Tõuse üles, taadikene!
Ärka üles, isakene!
Tule teeda näitamaie
Kuhu eite kadunesse!"
Isa kostab mätta alta,
Taati kalmusta kõneleb,
Mulla alta tõstab heale:
„Ei wõi tõusta, poega noori,
Ei wõi tõusta, ei ärata!
Kalju rõhub peale rinna,
Kiwi raske peale keha;
Kulmu katwad kullerkuppud,
Silmi katwad sinililled,

Punalilled palgesida.
Tuuled juhtigu sull' teeda,
Õhud õrnad õpetagu,
Taewa tähed andku targust!"
Poega tõttas kiirel sammul,
Astme lennul mere poole,
Kõrge kalju kalda peale:
Eide jälgi otsimaie,
Kadunud kana püüdemaie.
Paik, kus enne seisnud paati,
Lootsik ala luuril olnud:
Seisis tühi kui pühitud.
Kalewide kallim poega
Waatas kõrgelta kaljulta
Ehawalgel mere peale,
Laskis silmad laenetele;
Waatas kunni silma kestis,
Waate tiiwad ulatasid:
Kas ehk kuskil mere pinnal,
Laia laente langutusel
Warga jälgi maha jäänud!
Kas ei kuskil tunnistähte,
Midagi ehk isemärki
Röövli riisumista näitaks:
Kas ei kadunud eide kanda,
Jala warwas märki jätnud,
Rada kuskil raeatanud!
Laene weeres laene jälgil,
Wettewoode weeretusel,
Kiigel kalda kalju wasta,
Lõhkes wahtus kalda wasta,
Tuisatelles wette tolmu!
Aga muud ei märki olnud,
Sõnumid ei keegi toonud:
Kesse täna laente langul,
Wettepinnal weeretelles
Salateel käin'd sõitemaies.
Tähed taewast kirasiwad
Lahkel silmal laente peale,
Aga keelt ei olnud kuskil,
Sõna kellelgi ei suusa.
Nõnda langew laentemängi,
Wettepinna weerlemine
Ika ühel ilul kiigub,
Ega küsi ial: kesse
Täna tema niiskes rüppes,
Märjas kaisus surma leidnud!
Laente kiikuw lustimängi,
Wette kena weerlemine,
Taewast waatwad tähesilmad:
Need ei küsi meie rõõmu,
Küsi meie kurwastusi! —
Laene weereb laene jälgil,
Wettewoode weeretusel,
Kiigel kalda kalju wasta,
Lõhkeb wahtus wasta kallast,
Tuisatelles wette tolmu,
Märga auru kallastele;
Aga ei too sõnnumida,
Kostmist ial küsiale.
Laene weereb laene jälgil,
Wettewoode weeretusel,
Kiigel kalda kalju wasta,
Lõhkeb wahtus wasta kallast!
Meie elu laenekesed
Weeretawad õhtu wilul
Kõikudelles kalmukünka,
Mättamuru waiba alla;
Tähesilmad waatwad taewast,
Kuu waatab kõrgeelta,
Päike paistab rõõmu palgel
Lahkujaida, magajaida.
Aga keelt ei ole kalmul,
Sõna ial tähte suusa,
Kuu ei oska kõneleda,
Ega päike paetada,
Küsiale wastust anda.

Neljas lugu.

Kukku, kägu, kulda lindu,
Healitsele, hõbenoka,
Weeretele, waskikeeli!
Kukku meile kuulutusi,
Healitsele ilmutusi,
Weeretele lauluwara,
Kedra kuulutuse lõnga!
Kui ei kukku, kukkun ise,
Paeatelen pardikene,
Lasen luige laulusida,
Seitsmekordseid sõnumida
Wanast aeast weeremaie.
Üks on sõnum ülge suusta,
Teine laente tüterilta,
Kolmas ranna kaljudelta,
Neljas näkki neidudelta,
Wies wette emandalta,
Kues kuude kudujalta,
Seitsmes saare taadi suusta,
Saare eide mälestustest.
Kalju seinad kuulasiwad,
Laened laiad luurisiwad,
Tähtesilmad tunnistasid:
Kuida Kalewide poega
Julgelt eide jälgesida,
Tedre kadund teedesida
Hobuta läks otsimaie,
Täkuta läks tallamaie,
Ilma ratsuta rändama.
Mõni mees jääks mõtlemaie,
Mõni naine nuttemaie,
Mõni piiga pisaraila,
Kui naad Kalewide poega
Suure mere sõudemisel,
Keskel laea laenesida,
Wahtus wette woodiessa
Ütsipäine ööde peitus
Sala teel saaks silmamaie.
Kui ei kaldalt silma sihti,
Silma sihti, waate woli
Kusagilta jälgi kannud,
Teederada tähändanud:
Kargas noormes kõrgeelta
Kaldasõrwalt laenetesse,
Woode laia woodiesse,
Kohisewa wettesängi;
Sundis käsi sõudemaie,
Tagan jalgu tüürimaie,
Pääs hiuksid purjetama!
Sõudis kiirelt Soome poole,
Tüürideles Turja poole,
Purjeteles põhja poole;
Tõttas eite tabamaie,
Tedre paelust peastamaie,
Lindat lingust aitamaie.
Soowis Soome tuuslarida,
Tuuletarka tuuseldama,
Wargakünnist wemmeldama,
Rööwelida rookimaie,
Et ei enam naiste rööwi,
Neitsi wargel wõrgutusi
Seie ilma siginekse.

Wana wanker, Rootsi karu,
Põhjanaela, tähte poega,
Juhatasid siraw silmil
Taewa alta teede rada
Miniale mere laentel,
Näitasiwad niisket teeda,
Märga rada Soome maale,
Kõrge kaljuranna poole.
Mereteel ei ela tõlki
Kuskil külas, kõrtsidessa,
Ega ole osmikussa
Wette wäljal kuskil wahti,
Kellelt teed wõiks küsidella,
Õiendusta eksitusel.
Tugew käsi lõhkus laeneid,
Peksis laeneid merepinnal,
Kiigutawa wette kätki
Weereteles wirku meesta,
Usinada uenjada
Langetawa laente turjal
Kaugemale põhja poole,
Kaljuranna kallastele.
Kalewi poeg, kangelane,
Lese leina lepitaja!
Ei sa tunnud tüdimusta,
Wõimusela wäsimusta,
Ega rammul raugemista,
Kui sa wagal teede käigil
Eidekese jälgi a'asid,
Kadund tedre teeda käisid.
Tähed langesid ja tõusid
Omal wiisil taewa weeres,
Põhjanaela pidas paika,
Wana wanker wankumata.
Tugew käsi lõhkus laeneid,
Peksis laeneid merepinnal,
Kiigutawa wette kätki
Weereteles wirku meesta,
Usinada uenjada
Langetawa laente turjal
Kaugemale põhja poole,
Kaljuranna kallastele.
Kalewide kallim poega
Kiirustelles kaugemale
Tõtas eite tabamaie,
Röövlit, kurja, rookimaie.
Armu soowid südamessa,
Meele mõlgul kurjad mõtted
Karastasid kangelasta:
Et ei tüdind pikal teedel,
Wäsind wesiradadele.
Juba sõõla seisis sõrwi,
Wardad weerdes walge wasta,
Kesköö wõis ehk käsil olla,
Ehk kül kuskil kuulutajat,
Tunni sammu tunnistajat
Mere teel ei märki anna,
Misga mees wõiks aega mõõta.
Ei siin laula Looja kukke,
Kõõrutele kanakene.
Kaladele laulu kurku,
Sõna keelil sõlmitie.
Wette laenetele weeres
Kerkidelles künkakene,
Sest sai lausa saarekene,
Kaunis tükki kuiwa maada.
Kalew sõudis saare sihil
Kiirustelles kaugemale.
Tugew käsi lõhkus laeneid,
Peksis laeneid merepinnal,
Kiigutawa wette kätki
Weereteles wirku meesta,
Usinada uenjada
Langetawa laente turjal
Kaugemale põhja poole,
Sihtis saare ligemale.
Kalewide kallim poega
Soowis puhkepaika saarel,
Hinge tõmbamise mahti
Wähe aega ettewõtta.

Tugew käsi lõhkus laeneid,
Peksis laeneid merepinnal,
Kiikutawa wettekätki
Weereteles wirku meesta
Kiirest saare kalda alla.
Kalewide kange poega
Siruteles wäsind selga,
Wesil wettind külgesida
Wasta kalju küngastiku,
Istuteles iste luida
Sammeldanud kiwi sülle,
Kaljupingi keskeela,
Jätis rippaskülle jalad,
Warbad wette weeretille,
Labad laente langudele,
Kedred woode kiikewale,
Meredele mängituseks.
Püüdis puhku pisukesta
Laugusida kokku lasta,
Tunni poole tukutelles
Weerand tundi suikul wiita.
Warem weel kui unewoli,
Suiku magus sünnitaja
Waimu silma warjutelles
Meele märkamista mattis,
Wõimust mehe üle wõttis:
Wärisesid ööde waikust,
Pimeduse warju põuest,
Rahusüle sügawusest
Laulukeermed kerkimaie,
Kargasiwad kõrwadesse.
Piiga kena pillikene,
Neiuliku noore heale,
Laululinnu lõksatusel
Niida kulda kukkusiwad,
Kui se kägu kuusikussa,
Künnilindu lepikussa.
Kalewide kange poega
Keeras kõrwad kuuludele:
Kas se kägu kukkub kulda,
Alla hammaste hõbedat,
Pealta keele penningida,
Keskel keelta kilingida.
Piiga laul aga paeateles,
Noori kukku kostis nõnda:
„Kaugela on minu kaasa,
Wette taga armukene,
Kaugel on, kaugel nähikse;
Wahel palju wastastiku:
Üks oli suur ja laia merda,
Wiis oli järweda wahele,
Kuus oli kuiwa nõmmikuida,
Seitsesada nõlgatile,
Kaheksa karja aruda,
Üheksa üba jõgeda,
Kümme külma allikada,
Kakskümmend muidu kinnitust.
Saa ei mina minema,
Ega saa tema tulema;
Saa ei kuus teda kuulda,
Nädalas ei teda näha,
Saa ei aastas tema armu,
Armukaisu audumista,
Sõbra rüppe soendusta.
„Kaugela on minu kaasa,
Wette taga armukene;
Kaugel on, kaugel nähikse,
Wahel palju wastastiku,
Wee ja kuiwa kinnitusi.
Tuul tale wiigu terwisida,
Aea tiiwad armusida,
Pilwed pikada igada,
Laened lahkeid elupäiwi,
Wihmasagar saadikuida,
Taewas tarka meelekesta.
Kui on õnne, siis elagu;
Kui on terwe, tehku tööda;
Wii mitu terwist temale,
Kui mitu mõtteid minule,
Nii mitu terwist temale,

Kui on soowi südamela;
Nii mitu terwist temale,
Kui on lehti lepikussa,
Kase urbe kaasikussa,
Kuuse okkaid kuusikussa;
Nii mitu terwist temale,
Kui on merel laenesida
Kui on tähti taewaassa!"
Kalewide kallim poega
Siruteles kaela sooni
Kena laulusõnu kuuldes:
Kas ei kallist kukkujada,
Laulurikkast linnukesta,
Sõnalista sõstrasilma
Neiukest saaks nähtawale?
Ööne pimeduse warju,
Udu umbne kuekene
Kattis saarekese kinni.
Läikiwada tule leeki
Ühest kohast ütsinessa
Tõusis üles tamme alta,
Lehtis tamme ligidalta.
Tule paistuse piirel
Istus ilus laululindu,
Kuldanokka neiukene.
Kähär hiuksed katsid kaela,
Krooksus käiksed kõrget rinda.
Seep se laulis linnukeelil,
Künnilinnu kõksatusel,
Seep se sala leinamista,
Igatsusta ilmutelles,
Istus hele tulepaistel
Öötselise walwamisel:
Wahtis eide lõuendida,
Mis seal murul laialiste
Pääwa paistel pleekisiwad,
Ööde wilul audusiwad,
Mis ta ise pikal talwel
Kedrel lõngaks keerutanud,
Mis ta ise hiljemine
Kangasjalgila kudunud,
Lõuendiksa lõksutanud.
Käed kül kangast kudusiwad,
Sõrmed niisi nikutasid,
Jalad sukki tallanesid:
Suu aga seadis laulusida.
Kalewide kallis poega
Hakkas wasta hõikamaie,
Laulu teiste loomamaie
Piiga laulu pilgatelles,
Seadis sõnad sõudewale,
Wärsid nõnda weeremaie:
„Mis sa kauget kahetselles
Wette tagast wesilaugel
Leskena lähed leinama?
Miks sa, piiga, peenikene,
Peigu ligemalta põlgad?
Ligi on, ligi nähikse,
Ligimail kallim kaasakene,
Armsam auduwada kaisu.
Ei ole wahel wastastiku,
Ega kuskil kinnitusta;
Ei ole wahel laia merda,
Kinnitawaid järwesida,
Ei ole kuiwi nõmmikuida,
Wahel kuskil nõlgatile;
Ei ole karja arusida,
Ei ka üba jõgesida,
Ega külme allikaida.
Ligi on, ligi nähikse,
Ligimail on parem peigu.
Siinap soem armu kaisu,
Siinap rikkam rõõmu rüppe.
Ligi on, ligi nähikse,
Ligi parem peiukene,
Kangem meesi kuulsast külast,
Parem poisi, perepoega.
Kõrged koiwad, laiad oimad
Kandsid teda laente kiigul,
Weeretasid wette woodel

Salamahti saare randa,
Saare piigadele õnneks,
Saare tüterite tuluks."
Saare piiga, peenikene,
Küll sa kuulid petis kukku,
Petis poisi paeatusta,
Küll sa tahtsid nuuske kombel
Näha laulu kukekesta,
Poolil pilul poisikesta,
Kes se laulu laksatanud.
Külap, waene, kogemata
Astusid ehk argel sammul
Luuridelles ligemale;
Astsid sammu, astsid kaksi,
Kogemata kümme sammu,
Teadamata teise kümme,
Arwamata weel ehk sada,
Mõistemata mitu peale;
Tahtsid lauljat tunnistada:
Kas tuln'd Soomest sugulane,
Ehk kas Wirust wiinakruusi,
Kosilane kihladega?
Saare piiga, peenikene!
Püa pakku põgeneda:
Enne kui sind waate wangi
Silm saab kinni sidumaie:
Et ei pease paigastani,
Kohastani kanakene.
Saare piiga, peenikene,
Nägi murul noore mehe,
Nägi kaldal kangelase,
Läks siis wähe ligemale.
Höde wilul wiibidelles
Saiwad sõnu sahkamaie,
Jutu lausalt lahutama,
Kunni armu küttendused,
Sõbruse paelte sidemed
Südant saiwad sulatama,
Meelta metsa eksitama.
Saare piiga, peenikene,
Istus ise mehe kõrwa,
Langes lapse rumalusel
Kogemata kalda peale,
Sammeldanud kiwisängi.
Saare piiga, sõstrasilma!
Mis sull' weeres wigadusta?
Miks sa kisal kiljatama,
Pisarate kaebe pillil
Hakkad abi hüüdemaie?
Kas sind Kalewi kaisussa,
Armu süle audumisel
Niuetest ehk niksatie,
Labaluust ehk naksatie,
Puisaluiel pigistie?
Mis sull' tüli tehtanesse,
Mis sull' wiga sünnitie?
Isa kuulis tütre kisa,
Ema lapse kiljatusta;
Ärkasiwad une ikkest,
Peasid magamise paelust,
Esiotsalt arwatelles,
Kas ehk kuri unenägu
Petis sõnu paeatanud.
Aga piiga pisarpilli,
Kaebamise kiljatused
Kõlasiwad ärksal kõrwal.
Saare taati tõusis sängist,
Tuli wälja woodiesta,
Wõttis kätte wembelada,
Kargas lugu kuulamaie,
Wiga ise waatamaie:
Kas ehk poisi petisela,
Röövel kurjal riisumisel
Eide wara tüterilta
Höde warjul warastanud?
Kui nüüd saare taadi silmad
Kange mehe kaldal nägid:
Kukkus wemmal waljust pihust,
Suri sõna keelepaelul
Ehmatuse hirmu alla,

Kartus nägu kahwateles.
Tütar noori seisis norkus,
Parti kurba parwe ääres,
Ega tõstnud arga silma,
Pisarraskeid laugusida,
Punepaisul palgesida
Mite ülesse murulta,
Ega sahkand sõnakesta.
Kalewi poeg, kangelane,
Istukülle kalju künkal
Sammeldanud kiwi süles
Küsis taadilt kartuseta:
Kas ehk eile õhtu hilja
Soome tuuslar, tuuletarka,
Wirust tulles weereteles,
Koeu poole purjeteles
Saarest mööda oli sõudnud?
Saare taati kostis wasta:
„Ei ole näinud, wennikene,
Tuuletarka tuuslarida
Minu silma mitmel pääwal,
Mite mitmel nädalatel.
Ütle, wõõras wahwa meest!
Kus sul kodu, kaswupaika,
Lapsepõlwe pesakene?
Kes sind sugul sigitanud,
Ilma peale ilmutanud?
Kelle ema rikkas rüppe,
Paisutelew rinna piima
Kanget poega kosutanud?
Nii kui jumaliku idu,
Wägew Taaralaiste wõsu
Paistab sinu palgilta,
Sirab wälja silmadesta,
Kaswab keha kombedesta?"
Kalewide poega mõistis,
Kawalaste wasta kostis:
„Wiru ranna wiirudela,
Arju kalju harjadela,
Lääne ranna liiwikuila
Mõnda teeda tallatie,
Mitu rada raeatie,
Astme jälge armitie.
Üks on rada koduteeda,
Tallermaada, tutawama,
Armsam mulle astme jälge,
Mis mind isa õue alla,
Eide armu kopelisse,
Wenna wainu wärawasse
Kõige kiiremalta kannab.
Sealtap tamme tüwist tõusin,
Kasu kännusta kaswasin,
Wõsu juuresta wõõrdusin.
Seal mul lapse kätki seisis,
Sealap pesa kalju peidus;
Senna mängi mälestused
Murupinda maha jäiwad.
Sugula mind sigitanud,
Ilma peale ilmutanud
Tugewate meeste taati;
Rikkas rüppel eidekene
Paisew' rinna piima andja
Kaswis Lääne lepikusta,
Tõusis tedre munasta.
Näed sa jumaliku idu,
Wägew Taaralaiste wõsu:
Arwa, kas ei ainukene
Kalewide kange taati
Wõinud poega pillutada,
Wõsukesta istutada?
Ehk wõib wiimne äbariku,
Lese Linda pesamuna,
Seista sinu silma waatel?"
Saare piiga, peenikene,
Kuulas wõõra jutu kohkel,
Kahwateles surnu karwa:
Kui ta isaks Kalewida,
Linda emaks tunnistanud.
Ehmatanud hellakene,
Saare piiga, peenikene,

Liuges kalda ligemale,
Äkilise sõrwa peale,
Sealap sammu komisteles;
Sealap piiga libistelles
Üle kaela merde kukkus.
Langes laia laenetesse,
Mere põhja sügawasse.
Laene kattis lapsukese,
Wesi mattis piigakese,
Katis, mattis noorukese!
Laene kattis, wesi mattis
Saare eide silmatera,
Saare taadi tuikese.
Isa tõstis häda kisa,
Appihüüdemise healta!
Kalewi poeg kargas merde,
Liuges laente waiba alla
Kadund kana otsimaie,
Uppund neidu aitamaie,
Laene kaisust lunastama.
Aga laente laia rüppe,
Wette wilu woodikene,
Sügawuse sängikene
Pidas kinni piigakesta,
Ega annud armukesta
Märjast kaisust enam wälja.
Kalewi poeg tõstis pääda,
Kaela laia laenetesta,
Hüüdis kaldal' oottiale,
Paeatas piiga taadile:
„Jumalaga, saare taati,
Jumalaga, isa kurba!
Tütar sulle sattus wette,
Ema mulle warga wõrku;
Wiletsad meie, wennikesed,
Õnnetumad ühtewärki!“ —
Niida paeatelles pistis
Kalewide kallim poega
Kiirel oimul ujumaie,
Saarest ära sõudemaie.
Wahtuwal laente weerul,
Laente kiigul, tuule wiigul
Kadus kangelase poega
Saare taadi silma otsast.
Tugew käsi lõhkus laeneid,
Peksis laeneid merepinnal;
Kiigutawa wette kätki
Weereteles wirku meesta,
Usinata ujujada,
Langutawa laente turjal
Kaugemale põhja poole,
Kaljuranna kallastele.
Saare taadi kisa peale,
Appi kutsumise kannul
Tõttas sängist saare eite,
Tõttas häda tunnistama,
Juhtund lugu waatamaie.
Oh mu hella eidekene!
Miks sa soeast sängist tulid,
Warjew' waiba katte alta?
Kurbtus' külmad kuulutused,
Jää külmad ilmutused,
Raherasked awaldused
Saawad südant kohmetama,
Werda soontes tarretama.
Laenes sinu lapse sängi,
Wettes kulla woodikene,
Kalakudus hella kätki,
Meres marjukese kamber.
Laenest ei saa lapsehoidjat,
Weest ei wibu wibutajat,
Kalakudust ei kaitsejat,
Ega merest mängitajat.
Oh mu hella eidekene!
Miks sa wara woodist tulid,
Enne koitu sängi kaisust
Surnu sõnumida kuulma?
Keda sina, eidekene,
Kallil kombel kaswatanud,
Suu juures suigutanud,

Hellal piimal imetanud,
Armu kaisul kosutanud,
Kahel kättel kiigutanud:
Magab külma laente alla,
Märjas sängis mere põhjas.
Oh mu hella eidekene!
Tee sa reha pikal warrel,
Tee sa reha pulgad pikad,
Rehawarre wanast wasest,
Pulgad tugew' terakseſta:
Mine merda riisumaie,
Laenesida äigamaie,
Kõntsast loogu kiskumaie!
Wõtta, taati, ued wõrgud,
Wõtta noodad, tugewamad,
Mine õnne katsumaie:
Kas ehk leiad tütre jälgi,
Püad piiga laenetesta,
Mere põhja sügawusest!

Läksid merda pühkimaie,
Mere põhja riisumaie,
Laentest loogu wõttemaie;
Rehad käessa pikal warrel,
Rehapulgad wäga pikad.
Warred rehal waskista,
Rehapulgad terakſesta,
Rehapidew rauast tehtud.
Mis seal tõusis pühkmetesta,
Mis seal äigas riismetesta?
Tamme tõusis pühkmetesta,
Kuuske kulla riismetesta.
Wiisid tamme koduje,
Kandsid kuuse kopelisse.
Läksid merda pühkimaie,
Mere põhja riisumaie,
Kääresida äigamaie;
Rehad waskised käessa,
Rehapulgad terakſesta,
Rehapidew rauast tehtud.
Mis seal tõusis pühkmetesta,
Mis seal kaswis riismetesta?
Pühkmist tõusis kotka muna,
Riismetest rauda kübara;
Panid muna kübarasse,
Kantsid koeu kamberisse.
Läksid merda pühkimaie,
Mere põhja riisumaie,
Mere ääri äigamaie,
Mere urkaid uurimaie.
Mis seal tõusis pühkmetesta,
Mis seal kaswis riismetesta?
Pühkemitest tõusis kala,
Riismetest hõbe kausike.
Panid kala hõbe kausſi,
Kandsid koeu kelderisse.
Läksid merda pühkimaie,
Mere põhja riisumaie,
Laentest loogu wõttemaie,
Mere ääri äigamaie,
Mere urkaid otsimaie:
Kas ei leiaks kodukana,
Laentesse kukkund lapsukest?
Kuulge, kuulge, kurwad kõrwad!
Mis seal laulab laenetesta?
Kuulge, kuulge, kurwad kõrwad,
Mures muljutud südamed!
Mis seal merel healitsemas,
Laente langul laulemaies,
Wette weerdel wilistamas?
Kohisewa laente keskelt
Peasis lugu liikumaie,
Sügawasta mere sängist
Sõnad nõnda sõudemaie:
„Neidu läks merda kiikumaie,
Laenetesse laulemaie;
Pani kingad kiwi peale,
Paatrid pikila paeula,
Siidi lindid liiwa peale,

Sõrmuksed sõmera peale;
Hakkas merda kiikumaie,
Laente lugusida laulma.
  Misse wälkus mereesta,
Misse läikis laenetesta?
Kulda mõõka merest wälkus,
Hõbe oda laenetesta,
Wastne ammu kalakudust.
Läksin mõõka wõttemaie,
Hõbe oda püüdemaie,
Waskist ammu õngitsema.
  Tuli wasta wanameesi,
Wanameesi, waskimeesi;
Waski kübara päässa,
Waski särki seljassa,
Waski wööde niude ümber,
Waski kindaad käessa,
Waski saapaad jalassa,
Waski kannuksed saapassa,
Waski kilbid pannal wööla,
Waski kirjad kilpidela.
Waski keha, waski kaela,
Waski suu ja waski silmad.
Waskimees neiult küsima:
„Mis teeb mõrsja meressa,
Weikene wette laenetes,
Kodukana kalakudus?"
  Neidu mõistis, kostis wasta,
Paeateles pardikene:
„„Läksin merda kiikumaie,
Laenetesse laulemaie;
Nägin kulda mõõga wälki,
Hõbe oda warre läiki,
Waskse ambu hiilgamista;
Tahtsin mõõka taganõuda,
Hõbe oda lunastada,
Waskist ambu ostaneda.""
  Waski meesi wasta kostis,
Waski keelila kõneles:
„Kulda mõõk on Kalewide,
Hõbe oda Olewide,
Waski ambu Sulewide
Warjul hoietud warandus.
Waski mees on wara wahti,
Kulda mõõga warjaja,
Hõbe oda hoidia,
Waski ambu kaitseja.
Tule kaasaks waskisele,
Kodukanaks mõõga wahil,
Õhtu mängiks oda hoidjal,
Ambu kaits'jal armukeseks:
Siis saad kalli kulda mõõga,
Hõbedast Olewi oda,
Waskse ambu kingituseks,
Kihla pandiks kallid aubed."
  Neidu mõistis, wasta kostis,
Paeatelles pardikene,
Loksatelles luigelindu:
„„Põllume'e tütar peenikene,
Talume'e tütar tallekene
Leiab mehi kuiwalt maalta,
Peigu põllume'e sugusta,
Kaasa leiwame'e külasta.""
  Waskimeesi naeratie.
Neidu jalga komistie,
Komistie kogemata,
Libistas libedal liiwal,
Sattus sala haudadesse,
Kukkutas kalakudusse,
Mere urkasse udusse,
Laente laia kamberisse.
  Wesi wõitis neiukese,
Laened katsid lapsukese,
Kudu kodukanakese.
  Isa tõttas otsimaie,
Ema tõttas otsimaie,
Kadund jälgi kuulamaie:
Kusse kallis kana jäänud,
Kenam õue hanekene?
Kas on kulli, kurja lindu,

Kas ehk wares, warga lindu,
Kas ehk petis peiukene
Kana wiinud pesa warjust,
Hane ujumise paigast,
Piiga peidetud kamberist? —
Leidsid kingad kiwidelta,
Paatrid pikilta paeulta,
Leidsid lindid liiwikulta,
Sõrmuksed sõmera pealta,
Ehted paeu oksilta:
Neidu noori ei leietud,
Kallist kana ei silmatud.
Neidu noori, tütar kallis
Nende silmil nägemata.
Neidu nõrkes mere põhja,
Kana kallis kuduss' suikus,
Uinus laente kamberisse.
Hakk'sid neidu hüüdemaie,
Kallist kana kutsumaie:
„Tule koeu, tütrekene!
Tõtta, kana, kamberisse,
Rutta koeu, kullakene!"
Tütar mõistis, wasta kostis,
Wari merelta kõneles,
Leina healta laenetesta:
„Wõi ei tulla, taadikene!
Wõi ei peasta, eidekene!
Wette koorem waewab kulmu,
Laente raskus silmalaugu,
Meri sügaw südameda.
Läksin merda kiikumaie,
Laenetesse laulemaie,
Wette pinnal paeatama;
Panin kingad kiwi peale,
Paatrid pikila paeula,
Siidilindid liiwa peale,
Sõrmuksed sõmera peale,
Ehted paeu oksadele.
Hakk'sin merda kiikumaie,
Laente lugu laulemaie,
Wette lugu weeretama.
Kulda mõõka meres wälkus,
Hõbe oda laenes läikis,
Waske ambu wasta hiilgas;
Mina mõõka wõttemaie,
Hõbe oda püüdemaie,
Waskist ambu tabamaie.
Tuli wasta wanameesi,
Wanameesi, waskimeesi;
Waski kübara päässa,
Waski särki seljassa,
Waskised kindad käessa,
Waskised saapad jalassa,
Waski kannuksed saapassa,
Waski wööde niude ümber,
Waski kilbid wööde külles,
Waski kirjad kilpidela;
Waski kael ja waski keha,
Waski suu ja waski silmad.
Waskimees neiulta küsima:
Misse teeb mõrsja meressa,
Weikene wette laenetes,
Kodukana kalakudus,
Hani mere urka udus?
Mina mõistin, kohe kostin,
Paeatelles pardikene,
Kõõrutelles kanakene,
Hõbenokkal linnukene:
„Läksin merda kiikumaie,
Laenetesse laulemaie,
Wette weerdel wilistama;
Nägin kulda mõõga wälki,
Hõbe oda warre läiki,
Waskse ambu hiilgamista:
Tahtsin mõõkada tabada,
Hõbe oda lunastada,
Waskset ambu ära osta."
Waskimeesi wasta kostis,
Waski keelela kõneles:
Kulda mõõk on Kalewide,

Hõbe oda Olewide,
Waskne ambu Sulewide
Warjul hoietud warada.
Waskimees on wara wahti,
Kulda mõõga warjaja,
Hõbe oda hoidia,
Waskse ambu kaitseja.
Wanameesi, waskimeesi,
Tahtis kaasaks mind kosida,
Kodukanaks meelitada,
Kaisu linnuks kaswatada;
Pakus kihlaks kulda mõõka,
Sala pandiks hõbe oda,
Waski ambu armu andeks:
Kui ma temale läheksin,
Käte wanale annaksin. —
Mina wasta tõrkumaie,
Oma paiga peiukest,
Oma koha kosilasi
Tema wasta kiitlemaie.
Waskimeesi naeratie.
Minu jalga komistie,
Libistas libeda liiwale,
Sattus sala haudadesse,
Kukkutas kala kudusse,
Mere urkasse udusse.
Wesi wõitis neiukese,
Laened katsid kanakese:
Senna noori ma nõrkesin,
Senna kana ma kadusin,
Linnukene lingu läksin,
Wähki natasse weeresin.
Läksin merda kiikumaie,
Laenetesse laulemaie,
Wette lugu wilistama,
Kulda mõõka püüdemaie,
Hõbe oda otsimaie,
Waski ambu õngitsema.
Seal mul jalga komistie,
Sattusin sala haudadesse,
Kukkusin kala kudusse,
Mere urkasse udusse.
Senna ma kana kadusin,
Senna linnuke suikusin,
Senna noori ma nõrkesin,
Senna lilleke närtsisin!
Ära nutta, eidekene!
Ära kaeba, taadikene!
Merela on minul koda,
Laente al mul sala tare.
Läksin merda kiikumaie,
Laenetesse laulemaie,
Wette lugu wilistama:
Sattusin sala haudadesse,
Kukkusin kala kudusse,
Mere urkasse udusse.
Senna ma kana kadusin,
Senna surin linnukene,
Senna noori ma nõrkesin,
Senna lilleke närtsisin,
Senna sõstrasilm suikusin.
Ära nutta, eidekene!
Ära kaeba, taadikene!
Merela on minul koda,
Laente al mul sala tare,
Kalakudus kambrikene.
Läksin merda kiikumaie,
Laenetesse laulemaie,
Läksin mõõka tabamaie,
Hõbe oda otsimaie,
Waskist ambu wõttemaie;
Põlgasin waski peiukest;
Waski meesi naeratie.
Kukusin kala kudusse,
Mere urkasse udusse.
Senna ma kana kadusin,
Senna surin linnukene,
Senna noori ma nõrkesin,
Senna lilleke närtsisin,
Senna sõstrasilm suikusin,

Senna neitsike uinusin.
  Ära nutta, eidekene!
Ära kaeba, taadikene!
Merela on minul koda,
Alla laente sala tare,
Kalakudus kambrikene,
Mere udus pesakene.
  Läksin kulda mõõgakesta
Laenetesta tabamaie,
Hõbe oda otsimaie,
Waski ambu wõttemaie:
Senna ma kana kadusin,
Senna surin linnukene,
Senna noori ma nõrkesin,
Senna lilleke närtsisin,
Senna sõstrasilm suikusin,
Senna neitsike uinusin,
Senna tuuwike tarretin.
  „Ära nutta, eidekene!
Ära kaeba, taadikene!
Merela on minul koda,
Alla laente sala tare,
Kalakudus kambrikene,
Mere udus pesakene;
Minul on wilula woodi,
Wette niiske sängikene,
Kena kätki laenetessa.
Alewid mind wibutawad,
Kalewid mind kiigutawad,
Sulewid mind suigutawad."

Wies lugu.

Juba hommikune puna,
Koidu ettekuulutaja
Taewa palgeid palistamas;
Juba sirendawad tähed
Koidu piirel kahwatamas;
Ju ehk laulis Looja kukke
Ue pääwa ukse suussa,
Kõõrutelles taadi kana
Walguse õue wärawal.
Kalewi poeg, kangelane,
Wette woode weeretusel,
Laia laente langutusel
Ueub Soome ranna poole.
Tugew käsi lõhkus laeneid,
Peksis laeneid merepinnal;
Kiigutawa wettekätki
Weereteles wirku meesta,
Usinada ueujada
Langutawa laente turjal
Kaugemale põhja poole,
Kaljuranna kallastele.
Koidu heledama kuma
Paneb merda punetama,
Mere laeneid lõkendama.
Juba paistab kaugeelta
Soome kaljukünklik randa,
Kerkib ika kõrgemale
Silmawaatel seisamaie.
Tugew käsi lõhkus laeneid,
Peksi laeneid merepinnal;
Kiigutawa wettekätki
Weereteles wirku meesta,
Usinada ueujada
Langutawa laente turjal
Kaugemale kalda poole.
Ja kui pääwa lues walgus
Koidu pihust lahti peasis,
Teretelles terasida
Taewast hakkas külwamaie;
Mis kui litrid merepinnal,
Siidilindid laenetele
Wesineidu ehitawad:
Jõudis Kalewide poega,
Kangelaste kaswandiku
Soomeranna kaldadele.
Istus wäsind wennikene
Kõrge kalju künka peale,
Wetteweerul wintsund liikmeid
Natukene puhkamaie;
Istus kalju künka peale
Wäsind keha karastama
Hommikuse tuule õhul,
Wette laenete wilula,
Istus maha kalju peale
Tülpind rammu toetama
Jahutawal kaste jälgil,
Mere karastawal aurul.
Soome tuuslar, tuuletarka,
Oli paati randa jätnud,
Lodjakesta ahelaga
Kalju külgi kütkendanud,
Et ei laente mängimine,

Kõrgemate kõikumine,
Marutuule mässamine
Lootsikut ei lõhkunessa.
Laululinnud lustikeelil
Tõusnud päikest teretama.
Juba lõuke lööritelles
Tallab kerget tuuleteeda,
Höpik hõiskab lepikusta,
Kägu kukkub kuusikusta,
Teised lauljad tammikusta:
Laulid tänu lugusida
Wana isale iluksa,
Taara taadile auuksa.
Muud ei looma lagedala,
Laial kaljulisel kaldal
Kusagil ei liikumaies,
Ega rahwa rändamista,
Inimeste jälgesida
Kusagilt ei paistnud silma.
Metsad, mäed ja nurmekesed
Uinusiwad koidu unda
Ue pääwa palistusel.
Kalewi poeg tõstis silma,
Saatis waatmist kaugemale:
Kas ehk kuskil jälge märki,
Jälge märki, tunnistähte
Soome tuuslarist wõiks saada?
Aga silma ulatusel
Midagi ei tähte tunda,
Ega leida märkisida.
Waikne hommikune rahu
Kattis maada, kattis merda,
Kattis rahwa perekonda
Kaitseliku tiiwa alla.
Kalewi poeg, kangelane,
Puhkas puhu wäsind keha,
Laskis tuku laugudele
Tunnikeseks aset wõtta.
Senni päikese paiste,
Tahendelles tuule hoogu
Märga riideid kuiwatasid.
Une kiir ei annud aega
Pääwa tera palistusel
Unenägu sünnitada.
Kalewide kallim poega!
Senni kui sa selilie
Kaljukünkal koidu unda
Lased kiirel laugudele,
Waatab laulik waimu silmil
Sinu teede käikisida,
Radasida Soome rannas.
Rahupalgeil paistab päike
Kaljukünkal magajada;
Aga maru mõllamised,
Tuule hoogu tuiskamised
Kippuwad ju kiirel kannul
Õnne päikest kustutama!
Äike astub ähwardelles,
Piker wiskab pilwest wälku
Tuliteral sinu teele.
Sõariistad rägisewad,
Tüli kärin tõuseb tuulde,
Weri walguneb murula —
Leina nuttu lepikussa:
Mõrtsukas mõõga peremees.
Puhka wäsind keha, poega!
Lauliku tiiwad lendawad,
Nii kui päike taewa sõrwas
Ilupaistel kõrgemale,
Lähwad teiste luhadele.

Kui nüüd saare taadikene,
Saare hella eidekene
Laenetest ei tütart leidnud,
Kuuliwad naad lapse laulu,
Tütre warju tuikamista,
Kadund kana kõõrutusta:
Siisap jätsid otsimista,
Läksiwad kurtes koduje,

Läksid tamme waatamaie,
Kuuske koplis katsumaie.
Wõtsid tamme wainuelta,
Suure tamme, laiad oksad,
Wiisid tamme õue alla,
Kandsid kiige ligidale,
Kus oli enne tütar noori
Õhtu ilul õõtsutanud;
Istutasid tütre iluks,
Kadund kana mälestuseks.
„Kaswa, tamme, uhkeks puuksa,
Lahuta ladwa kõrgele,
Puista okse pilwedani!"
Wõtsid kuuse kopelista,
Suure kuuse, laiad oksad,
Kandsid kuuse õue alla,
Wiisid kiige ligidale,
Kus oli enne tütar noori
Õhtu ilul õõtsutanud;
Istutasid kiige samba
Ligidale kena kuuse,
Tütre iluks tõusemaie,
Kadund kana mälestuseks.
„Kaswa, kuuske, jõua, kuuske,
Kaswa, kuuske, uhkeks puuksa,
Lahuta ladwa kõrgele,
Puista okse pilwedani!"
Kui oli tamme istutatud,
Kuuske pandud kaswamaie,
Kiige juure kerkimaie;
Ühte samba ilus kuuske,
Teise samba tugew tamme:
Siis läks taati tubaje,
Eit aga sala kamberile
Kotka muna waatamaie,
Mis seal rauda kübarasse
Oli pandud audumaie.
Rauda kübar seisis külma,
Muna külma kübarassa:
Muna ei audund audujata,
Pesa ei pealeistujata.
Eit pani muna pääwadela
Pääwa paistel' audumaie,
Audus öösel ise muna,
Kotka muna soeas kaisus.
Taat läks tamme waatamaie,
Eit läks kuuske katsumaie.
Tamme tõusis, kuuske kerkis,
Tamme tõusis sada sülda,
Kuuske kaswis kümme sülda.
Läksid siis ühes koduje,
Taat aga sala kelderisse;
Taat läks kala waatamaie,
Mis seal hõbe kausis kaswis.
Taati kurtes kõnelema:
„Oli mul õunake ilusa,
Oli mul marjuke magusa,
Eha poolt heledakene,
Koidu poolt kumedikene,
Pääwa poolt punasikene.
Õunake kukkus meresse,
Marjuke langes laenesse.
Läksin õuna otsimaie,
Marja merest noppimaie,
Läksin põlwini meresse,
Kaelani kala kudusse.
Mis mul põlwi puutunesse?
Kala mul põlwi puutunesse!
Mis sest kalast nüüd wõib saada?"
Kala mõistis, kostis wasta,
Hõbe kausista healitses:
„„Lase kala laenetesse,
Merde jälle mängimaie;
Mul on isa, mul on ema,
Wiis weel wenda koduje,
Hulk weel teisi õdesida,
Kulda soomus piigasida."" —
Taat wiis kala kaldale,
Laskis lahti laenetesse,
Läks siis tamme waatamaie,

Kena kuuske katsumaie.
  Tamme tõusis, kuuske kerkis,
Tamme tõusis taewaasse,
Kuuske kaswis pilwetesse,
Ladwad taewast lõhkumaies,
Oksad pilweid pillutamas.
  Munast kaswis kotka poega,
Tõusis tugew linnukene.
Eit pani kambri kaswamaie.
Kotkas peasis kamberista,
Lendis kohe kaugeele.
  Läksid tamme waatamaie.
Tam tahab tõusta taewaase,
Oksad pilweje pugeda;
Tam tahab taewast jagada,
Oksad pilweid pillutada.
  Taat läks tarka otsimaie,
Tugewada tingimaie,
Kesse tamme maharaiuks,
Suure tamme, laiad oksad.
  Eit läks alla heinamaale.
Eit läks loogu wõttemaie,
Riismeid kokku riisumaie,
Reha kuldane käessa,
Wars waskine järele,
Hõbedased rehapulgad,
Wõrud kuldased küllessa.
Wõttis kaare, wõttis kaksi,
Hakkas kolmat wõttemaie;
Mis ta leidis kaare alta?
Leidis kotka kaare alta.
Seep se kodu kaswand kotkas,
Pääwal autud pääwa poega,
Öösel autud eide poega.
  Eit wiis kotka koduje,
Pani kõide kamberie.
Mis seal kotka tiiwa al?
Mees on kotka tiiwa al;
Mehikese kõrgus kandis
Kahewaksa wääraliseks.
Mis seal mehe kaendelassa?
Kerwes mehe kaendelassa.

  Kalewi poeg, hella wenda;
Tahtsid aga tunnikese
Tukul lasta laugusida,
Tahtsid pisut puhkadelles
Koidu unda keerutada;
Aga wäsimuse wõimus
Wõitnud ettewõttemised,
Kütkendanud kangelase.
Puhkasid sa terwe pääwa,
Uinusid pika öö pimeda,
Tükikest weel teise pääwa.
  Teisel pääwal pärast koitu
Päike wõis ju paari sülda
Koidu rinnalt kõrgendanud
Mere pinnal paistemaies:
Sealap ärkas une paelust
Kalewi poeg, kangelane.
Polnud mehel enam mahti,
Pikemada puhkamista.
Kiuste sammul kihutelles
Ruttas Kalewide poega
Kaugemale kõndimaie.
Tõttas mööda wõõrast teeda,
Rannast mööda radasida
Maade poole marsimaie;
Tõttas mööda mägesida,
Mööda kalju künkasida,
Mööda aru, orgusida,
Üle laia lagedaida,
Piki metsi, paksusida,
Läbi lausa laanesida,
Kuristiku kaldaid mööda
Kaugemale kaljumaale.
  Kalewi poeg, kangelane,
Kiirusteles sammu käiki:
Kas ehk eide jälgesida,

Armsa ema astemeida
Kaste murul' kaswatanud?
Juba pääwa jõudanessa
Keskhommikult kõrgemale,
Lendas noore lõune poole.
Palaw pihta wirutamas
Sunnib nahka suitsemaie.
Kiuste sammul kihutelles
Püab Kalewide poega
Mööda kõrgeid mägesida,
Mööda kalju künkasida
Kaugemala Soome poole;
Palaw pihta wirutamas
Sunnib nahka suitsemaie.
Aga tuuslar, tuuletarka,
Siiski silmal nägemata,
Ega kuskil ema jälgi
Kaste keerul kaswamaies.
Kalewi poeg, kangelane,
Mõtles mõtteid mitmeessa:
Kuida rööwli radasida,
Armsa eide jälgesida
Pikemalt saaks leidamaie?
Kuda eite warga küüsist
Hõlpsamalt saaks peastemaie?
Kuiste sammul kihutelles
Püab Kalewide poega
Mööda aru, orgusida,
Üle laiu lagedaida
Kaugemale kaljumaale.
Palaw pihta wirutamas
Sunnib nahka suitsemaie.
Kalewi poeg, kangelane,
Ronib kõrget kallast mööda
Ühtepuhku ülespidi:
Kas ehk mäe harja pealta
Kaugemale silmad kandwad?
Silmi mäelta sirutelles,
Waatamista wenitelles
Nägi Kalewide poega
Laia kuristiku kõrwas
Kena orgu haljendamas;
Metsasalgu sõrwa ääres
Seisis tuuletarga talu,
Warga warjuline urgas,
Rööwel küüsi redupaika.
Kiuste sammul kihutelles
Ruttab Kalewide poega
Ligemale oru poole,
Kunni wainu wasta jõuab,
Õue wäraw silma paistab.
Kalewide kallim poega
Waatab, sammu kinnitelles,
Wainult üle wärawada
Tuuletarga õue peale.
Hooned ümberringi õue
Tunnistasid nõukat talu.
Murul tua ligi magas
Leiba luusse laskemisel
Soome tuuslar, tuuletarka.
Wainu ääres koplit warjas
Kena tamme metsakene.
Kalewi poeg astub kopli,
Kisub tüwikama tamme,
Kisub tamme juurte tükis
Maast ülesse malgaksa;
Laastab oksad laiemada,
Puistab küllest kõik peenemad,
Jättab kisud kitkumata,
Oksa kännud katkemata,
Jättab jämedamad juured
Nuia kombel wembla otsa
Wõttab udja ladwapidi
Wahwa käte waluriistaks:
Misga warast wemmeldada,
Eide rööwlit roosteldada! —
Kalewi poeg, kangelane,
Astub kiirelt üle wainu
Ruttes õue ligemale;
Tema raske raudasammu

Paneb kaugelt murupinda,
Maada kõigul müdisema,
Mäed ja orud wabisema.
Soome tuuslar, tuuletarka,
Ärkab une ummistusest,
Peaseb magamise paelust,
Arwab Äike ähwardama,
Kõuu kaugelt müristama,
Arwab Pikse pilwetessa
Rauda wankril sõitemaies.
Silmi lahti kirutelles,
Laugusida laiendelles
Näed ta waenlast wärawassa:
Kesse õue kõigutanud,
Murupinda kiigutanud.
Unest ärkand mehikene,
Tuuslar taat ei saanud mahti
Enam pakku põgeneda,
Redu urka warjul minna,
Ega aega tuule tiiwal
Tuulispaskel peaseneda.
Kalewi poeg, kangelane,
Astub praegu õue peale,
Wemmal käessa wihisedes
Waatab silma warga peale.
Soome tuuslar, tuuletarka,
Kibedamas kitsikussa:
Puistab sulgi pihutäie
Põuest tuulde pöörlemaie,
Puhub udusulgesida
Laialiste lendamaie,
Tuule tiiwul tantsimaie,
Õhu õlal keerlemaie!
Puhub tuulde wõimu sõnu,
Sunnib rammu sõnasida
Nõia lapsi elustama.
Sortsi sõna sunnitusel,
Tuuletarga toimetusel
Teeb ta sulgist sõalaist.
Silmapilgul sünnitelles
Tuiskasiwad tuuletiiwad
Rahepilwe pillutusel
Hobuse- ja jalawäge
Sadandella sõudemaie,
Tuhandella tuikumaie
Abilaisteks tuuslarile.
Sortsi sõalaiste parwed,
Õhul sünnitatud loomad,
Tuuletarga tugilased
Weeresiwad wainuele,
Tulid tungil õue peale,
Langesid kui laanemetsa
Kalewide kaela peale.
Nii kui seased õhtu ilul,
Pihulased eha piirel,
Peret heites mesilased:
Püüdsid tuuletarga poisid
Paksu pilwe paisutusel,
Wihmapilwe weeretusel
Kallist Kalewide poega,
Taaralaiste taimekesta
Lausa ära lämmatada.
Kalewide kallim poega
Oli walmis wasta wõtmas;
Agar mõistus arwamaies,
Silma osaw sihtimaies,
Käsi wõimus wirutamas!
Wõttab wembla wahwa kätte,
Tamme tugewa pihusse,
Tõttab tung'jaid tonkimaie,
Waenlasi wemmeldama,
Sõalaisi sugemaie,
Külalisi kolkimaie!
Annab tulda tuliaile,
Soomust sortsi sõbradele,
Rooska nõia rüütridele,
Sõnul sünnitud seltsile.
Paiskab rooska paeatelles,
Wiskab wemmalt ja healitseb:
„Ei ma karda kurja karja,

Sortsilase sellisida,
Tuulest toodud tontisida,
Sõnul soetud sõalaisi,
Ega põrgu perekonda,
Wanapoisi wägewalda;
Ei ma karda kangemaida,
Ega kohku kõrgemaida!
Raasuke mul isa rammu,
Pisut wõimu ema piimast,
Järguke mul enda jõudu,
Kasupõlwe pärandusta!" —
Kuhu kangelane Kalew
Kogemata annab wopsu,
Rabab matsu raskemasta:
Senna suikub mees ja hobu!
Kuhu tema wiis ehk wiskab,
Kümme wopsu wäljakülwab:
Senna surnu wirna puistab!
Kuhu tamme tüwikuda
Korra sagedamast' salwab:
Senna suikub mitukümmend.
Kus ta ial rasket malka
Tuulde sunnib tantsimaie:
Seal ei enam elu ärka!
Tamme tantsib tuhisedes,
Wemmal wirku wihisedes,
Malka marutuule mängil,
Tuulispaska tuiskamisel,
Udja hukkab hullul kombel,
Puistab põrgu põrandusel!
Mehi langeb muru peale
Nii kui pihu põrmu peale,
Rahet raatmaa raeadele,
Lunda põllu peenderila.
Kesse õnnel elu peastab,
Liikmeid püab lunastada:
Annab aga jalgadele,
Kiiru tulist kandadele.
Üürikese aea pärast,
Pisukese nalja peale
Oli sõda suigutatud,
Taplemine tallitatud,
Mässamine lõpetatud.
Surnu wirnad matsid muru,
Õue oimatu oigajad,
Wainu hingewaakujad.
Wööni tõusis wereoja,
Kaswis ligi kaendelassa,
Woolas õuesta wainule,
Wainult alla kopelisse;
Weri woolas jõgedana,
Jõgi paisus järweeksa.
Kes siin peasnud surma küüsist,
Läinud pakku tuule lennul.
Soomme tuuslar, tuuletarka,
Sortsisõna sünnitaja,
Lausumise sõna looja
Oli waenu wõrgutuses,
Kibedamas kitsikusses.
Sõalaiste surma nähes,
Abilaiste äppardusta:
Lõpes mehel wiimne lootus.
Ainekeelil, mesimeelil
Hakkas tuuslar palumaie,
Hüwa sõnu andemaie:
„Kalewide kallim poega,
Linda leina lepitaja!
Heida armu minu peale,
Anna andeks palujale!
Las' meid tüli lepitada,
Juhtund kurja kustutada,
Ülekohut unustada.
Käisin korra eksiteeda,
Toonaeile tegin kurja,
Käisin röövli käikisida,
Warga warba astemisi.
Ülekohtu kütkenduses
Tungisin teie talusse,
Pugesin kotka pesasse,
Kui olid poead kolmekeste

Lustil läinud lendamaie.
Wiisin eide warga wiisil,
Kandsin kalli kulli küüsil,
Kodukana kamberista.
Kaugendasin eide rammu
Sortsisõna sünnitusel,
Wähendasin naise wõimu,
Nõdra jõudu nõia paelul;
Tahtsin saaki sadamasse,
Leske wia lootsikusse;
Tahtsin wette weeretusel,
Laia laente langutusel
Soome randa sõudanessa.
Iru mäele jõudanessa
Kuulin Kõuu kärgatama,
Äikest kurjast' ähwardama;
Taewa taadi tukukene
Pani silmad pimendama,
Pikse nooli puutumine
Rabas minda raskel löögil
Maha uimaseks murule,
Et ma surnu sarnaliseks,
Uimasemaks une orjaks,
Tuimaks läinud tombukeseks
Keskel mäge kohmetasin.
Kesse surma sammusida,
Minestuse määra mõõtnud;
Kesse kalmus suikujale
Aea pikust arwanesse:
Se ehk oskab seletada
Minu minestuse aega.
Une paelust lahti peastes,
Silmi ümber sirutelles
Hakkasin ma waatamaie:
Kuhu eite kadunesse?
Kas ei kana jälgesida,
Tedrekese teeda näha:
Kuhu lindu lendanesse,
Parti paelust peasenesse?
Tühi teab, kas tuule tiiwal,
Õhukese õlmadela,
Sala saadikute wiiwal
Leske Linda lennanud?
Ehk kas murueidekene
Muru alla teda matnud?
Jäljed jäiwad nägemata,
Tunnismärgid tundemata.
Kartus wiis mind mööda kallast,
Hirm mind alla Irumäelta;
Kartsin kotka poegasida
Eide jälgi otsimaies.
Mere poole põgenedes
Andsin tulda kandadele,
Walu jala warwastele,
Jooksin lendes lootsikusse,
Mis mind merekaldal ootas.
Hirmu istus sõudja kõrwas,
Kartus tüüril kälimeheks:
Mis mind wette weeretusel
Laente langul kihutasid!
Weike koidu keeritusel
Jõudsin koeumaa kaldale."
Kalewide kallim poega
Kuulas tuuletarga kõnet,
Sortsilase salgamisi
Pahal meelel, poolel kõrwul;
Siis aga pani wiha paelul
Paeatusta purjetama:
„Naisewaras, walelik,
Keelepeksja kelmi poega,
Kes sa lese leinasängi,
Waga eide woodikesta
Suisa läksid solkimaie!
Loodad sa mind lobasuuga,
Loriga ehk lepitada,
Walega ehk waigistada?
Arwad sa nii hõlpsalt peasma,
Kergel kombel kimbatusest?
Sinu sammu mõõt saab täide;
Wõtta, rööwel, rööwli palka,

Maitse, waras, warga malka!"
Tamme wemmalt tantsu keerul
Kange käega kukkutelles
Laskis korra langutelles
Tuuslarile kulmu kohta,
Kahe silma keskeele!
Soome tuuslar, tuuletarka,
Kukkus maha nii kui kotti,
Õhkas hinge oigamata,
Langes sõna lausumata,
Suikus surma külma kaisu,
Et ei suula maigutusta,
Ega laugil liigutusta.
Kalewi poeg, kangelane,
Tõttas tuppa otsimaie,
Ema jälgi aeamaie,
Tuhnib tuuslaride talu
Pikite ja põigitie,
Iga kohta isepäinis,
Uurib läbi rööwli urkad,
Nuusib läbi warga nurgad,
Tallab toasta kamberila,
Kambrist jälle kelderisse,
Läheb lakka luurimaie,
Lõhub lukku pandud uksed,
Tugewamad ukse tabad,
Lõhub uksed, puistab piidad
Kisukilluks rusikala!
Paugutuste parinada,
Mõllamise mürinada
Kuuleb rahwas kohkudelles
Kümme wersta kaugusele.
Kolin kostab üle kõrwe,
Lendab üle lagedaie,
Muru üle metsadesse,
Kargab kõrge kaljudele,
Kaljult kohkudes meresse,
Langeb laia laenetesse.
Metsa linnud lähwad lendu,
Neljajalgsed putkamaie,
Kalad kohkudes kõntsasse,
Mere salasügawusse,
Näkki neitsi urkadesse.
Rahwas kuuldes kõnelewad:
Kas on sõda raudasammul,
Waen ehk were wankeritel
Meie maada muljumaies?
Siiski jääwad eide jäljed,
Tedre tütre teedekäigid
Poea silmil peitusela,
Udukatte otsiale.
Kange Kalewide poega
Hakkab wiha wihkamaie,
Kurja tueu kahetsema,
Misga tuisa tuuslarile
Surmas suuda kinnisulgund,
Keelepaelad kütkendanud,
Enne kui ta tunnistanud:
Kus on eide warju urgas,
Helde ema peidupaika.
Wilets äkiline wiha
Meletu asja aeaja,
Tarkusnõdra tallitaja.
Annad ohjad kurja kätte,
Läheb hobu hoopis metsa.
Kalewide kallim poega
Ladus kaksipidi lugul,
Otse kui kana pääta:
Toast õue, õuest tuppa,
Kambri, lakka, kelderisse,
Käis ta tuisul aidad läbi,
Lõhkus läbi karjalaudad,
Otsis mitukümmend korda
Lennates kõik kohad läbi,
Kunni warjaw õhtu õlma
Otsimista lõpeteles,
Käikisida kinniteles.
Kalewide kallim poega
Kaebas kadund eidekesta,
Metsa läinud memmekesta,

Kelle jälgi ta kautanud.
Kurwastus ei leidnud kustu,
Ega leina lepitusta.
Wiimaks rauges wäsimuse
Küttendusel kange meesi
Une paelul puhkamaie.
Trööstiw unenäu tiiba
Tuli kurbtust kustutama,
Leinamista lepitama.
Eite õitses noorel ilul,
Õitses kui mõrsja kamberin,
Naine noorik laua taga,
Pulmapääwa pidudela.
Linda õitses, linnukene,
Kewadisel kennadusel,
Kuida enne küla kiigel,
Lääne lepiku wilula
Oli õitsend eide õues,
Kasu ema kopelissa.
Tedre tütart tõstenessa
Käis aga kiike kõrgele!
Kõrgele, kaugeele!
Linda laulis, linnukene,
Kodukana kõõrutusel:
„Kiigesepad, hellad wennad,
Laske kiige kõrgemale!
Et ma paistan pailu maada,
Paistan pailu, maksan pailu!
Et ma paistan pääwadele,
Läigin mere laenetele,
Pärg mul paistab pilwedele,
Pärjasabad sadudele,
Kuub muul paistab Kungla maale,
Pooga kirjad Pikkerile,
Ruuga kirjad tähtedele!
Et tuleb poisi, pääwa poega,
Kosilane, kuude poega,
Parem peigu, tähte poega,
Kallim peigu Kalewallast."
Unenäussa awaldatud
Hella eidekese wari,
Nooruse kena nõmmessa,
Neitsikene kiigendusel:
Seep ei tulnud selle ilma
Närtsiliku nurmedelta;
Kueu tuli kaugemalta:
Eite istus Ukko õues
Õnne pääwa paistusela.
Kalewide kallim poega
Ärkas üles hommikula,
Wara enne walgeheta,
Hakkas öösest unenägu,
Lugu läbi mõtlemaie;
Mõtles tunni, mõtles teise,
Siis aga nõnda paeateles:
„Senna läinud eidekene,
Senna metsa mul memmeke,
Senna lennanud linnuke,
Senna kadunud kanake,
Läinud kodunt marjasmaale,
Läinud soole sinikaile,
Tuli kulli, kurja lindu,
Tuli wares, warga lindu:
Needap kana kiskumaie,
Linnukesta lingutama.
Senna kadus kanakene,
Senna suri linnukene,
Suri, kust ei saanud sõna,
Närtsis koolel nägemata."
Kalewi poeg, kangelane,
Teadis nüüd eite lõpenud,
Surma sängila suikunud.

Kues lugu.

Kalewi poeg, kange meesi,
Seisis pääwa mure paelus,
Kaksi kurwastuse kütkes,
Lese eide leinamisel;
Kolmandamal enne koitu,
Wara enne walgeheta
Hakkas koeu minemaie,
Ranna poole rändamaie.
Tulid tuulest tuisatelles
Mõnusamad mõttekesed,
Ärkasiwad õhukesest
Osawamad arwamised.
Soomes elas kuulus seppa
Sõariista sünnitaja,
Waenuriista walmistaja,
Mõnusama mõõga meister.
Kalewi poeg paeatama:
„Enne koeu minikuda
Peaksin mõõka muretsema,
Sõasahka sobitama
Waenlaste wastasekssa."
Silmapilgul sammusida
Teise teele seadanessa,
Läks ta üle lagediku,
Käis ta üle kanarpiku,
Sammus läbi sambla soosta,
Rändas tüki raba sooda.
Seal tuli wasta metsa suuri,
Wasta lausa laane metsa.
Kalewide kange poega
Eksis mööda männi metsä,
Eksis päätwa, eksis kaksi,
Kautas kolmandama pääwa
Õige teede otsimisel.
Öö tuli pika ja pimeda,
Taewas täheta ja tume;
Otsis meesi õnne kaupa,
Katsus teeda käsidela.
Kalewide kallim poega
Langes laia kuuse alla,
Pikaliste muru peale
Pahatuenul paeatelles:
„Kõik nüüd kullad lähwad koeu,
Hõbedased hoonetesse,
Teised tutawa talude;
Minul kodu kole metsa,
Kamber keskel kuusikuda,
Laia laane minu tuba,
Tuules on mul tule ase,
Wihmas wihtlemise paika,
Udus uinumise kohta.
Isa läks ju enne ilmast,
Kui sain pääwa paistusela,
Eite langes surma sängi
Sala sõdikute saatel,
Ilma et mu silmad nägid
Jättis mind waesekes järele;
Wennad kaugel Wirudela,
Teised Turgi raeadela.
Jäin kui lagle laenetele,
Pardi poega parwe ääre,
Kotkas kõrgele kaljule,

Ükski ilma elamaie."
Teise pääwa tõusikula
Kalewi poeg kõndimaie,
Hüwa õnne õpetusel
Uest teeda otsimaie.
Räästas hüüdis rägästikust,
Kägu kukkus kuuse otsast,
Linnukene lepikusta:
„Pööra pääwa weeru poole,
Weere widewiku wasta!" —
„Olge terwe, targad nokkad,
Sulgilised soowitajad!"
Paeatas Kalewi poega.
Seadis sammud sõudewale,
Lääne käänul lendamaie,
Õhtu tüüril tallamaie.
Kiireliste kihutelles
Peasis metsa paksustikust,
Sai ta laia lagedale.
Mööda mägilista maada,
Kaljulista teeda mööda
Kõndis Kalew kaugemale.
Seal tuli wasta wana eite,
Tuli wasta lomperjalga
Kargu tugil käidanessa.
Wana eite wiskamaie,
Sõnu nõnda sõudemaie:
„Kuhu lähed kiirel käigil,
Kallis Kalewide poega?"
Kalewide kallim poega
Mõistis kohe, kostis wasta:
„Mul tuli mõnus mõtte meele,
Hüwa arwu aeudesse;
Tahtsin kuulsat tahmasilma,
Soome seppa sõbrustada,
Tahtsin mõõka tingimaie,
Kallist minna kauplemaie.
Juhatele, eidekene,
Kuulutele, kulla moori,
Kust ma leian seppa teeda,
Raudakäppa radasida?"
Wana eite mõistis kohe,
Mõistis kohe, kostis wasta:
Hõlpsalt wõid sa, wennikene,
Juhtimata jälgi leida.
Mine laiast laanest läbi,
Keskelt kena kuusikusta
Kihutele jõe kalda,
Kõnni pääwa, kõnni kaksi,
Kõnni ehk weel kolmat pääwa;
Pöörad sa siis õhtu poole,
Leiad mäe lagedalta,
Kõrge künka teede kõrwas;
Mine mäe äärta mööda,
Kääna kura kät künkasta,
Siis sul jõuab jõgi wasta
Paremal pool tee kõrwas.
Kõnni jõe kallast mööda,
Kus kolm joada kukunessa;
Jõuad sammud joadest mööda,
Kohe nääd sa kena orgu.
Kena oru keskeela,
Peitelikus puie warjus
Seisab kõrge mäe ääres,
Kalju kuristiku koopas
Kuulsa Soome seppa koda."
Kalewide kange poega
Kiirutelles teede käiki
Wana eide juhtimisel
Laskis laiast laanest läbi,
Keskelt kena kuusikusta
Kihuteles jõe kalda;
Kõndis pääwa, kõndis kaksi,
Kõndis tüki kolmat pääwa,
Pööras otse õhtu poole,
Leidis mäe lagedalta,
Kõrge künka tee kõrwas,
Marsis mööda mäe äärta,
Käänas kura kät künkasta
Kihutelles jõe kalda;

Kõndis jõe kallast mööda
Kus kolm joada kukunessa.
Penikoormad kahanesid
Pika sammu sõudemisel.
Wiimaks weeres kena orgu
Sõudewale silmadesse.
Kaugemale kihutelles
Puutus löötsumise puhin,
Wasarate raske wärin
Alasilta kõlksutelles
Kaugelt Kalewide kõrwa.
Kõrwa kuulu johatusel
Astus Kalewide poega
Sõudsawama sammudela
Soome seppa sõbrustama.
Kena oru keskeela
Peitelikus puie warjus
Seisis kõrge mäe ääres
Kuulsa Soome seppa koda.
Suitsu andis salatähte,
Säde selget tunnismärki,
Löötsu puhin lausamada,
Raua rägin rohkemada:
Et siin sepilista tehti,
Wasara tööd walmistati.
Wana kuulus Soome seppa,
Tahmamusta taadikene,
Püüdis kolme poegadega
Sepilista sobitada
Salalista sünnitada.
Sepa poead, sellikesed,
Tahmased kui wana taati,
Panid pauku raua pihta,
Wasaraida wirutelles.
Helepuna mõõga tera —
Tulewad werda tähendes —
Oigas aulta alasilta
Wasarate walu alla,
Raske käe rõhutusel,
Pigistawal pihi piinal.
Sealtap tulda topitie,
Lõõtsu suhu sunnitie,
Pehmitie, pinnitie,
Pehmitie tule paistel,
Pinnitie peenemaksa,
Tautie tugewamaks,
Karastie kõwemaksa,
Kaste wahel katsutie,
Pinni wahel paenutie:
Kas sest sünnib mõõka hüwa,
Tarbeliku terariista?
Kalewi poeg, kangelane,
Astus seppa läwe alla,
Hüüdis õuest üle ukse,
Üle läwe lõksatille:
„Tere, seppa! Taara appi
Targa tööde toimetusel,
Salaliku sünnitusel!" —
„Tere jumaliine, wenda!"
Kostis Soome raudakäppa
Loti lakalt kergitelles.
Siis ta püüdis silmasihil
Tuliada tunnistada,
Mõtte mõõdul mehe poega
Sugudelta seletada.
Wahtis wõõrast alta kulmu,
Pilu silmal pilgeliste,
Wahtis otsast warbadani,
Kuklast jala kandadani,
Mõõtis mõttes mehe määra,
Poisikese koiwa pikust,
Arwas labaluie laiust;
Siisap sahkas raudakäppa:
„Taara nimel taretajal,
Abisõna awaldajal,
Antaks igas kohas asu,
Igas peres puhke paika.
Kaugelt oled, kotkas noori,
Tugew tiiwul seie tulnud?
Külap kaswid kuulsas külas,

Paisusid küll kenas pesas,
Targa talu taimekene,
Kalewi pere kaswandiku?"
Kalewide poega mõistis,
Kawalaste wasta kostis:
„Ega sugu lahku soosta,
Wõsu ei weere kännusta;
Igal linnul oma laulu,
Sugu mööda sulgis kuube,
Rähnil kirju, kaarnal musta,
Tedre poeal puna harja,
Kukke poeal kannuksed,
Kalalgi sugu soomuksed,
Wähil musta muda kuube.
Kuule, seppa, raudakäppa,
Tahmamusta taadikene!
Kas teil hüwa mõõka müa,
Tugewama terariista,
Mis ei murra mehe käessa?
Andke kaupa katsudela,
Et ma mõõga kindlust mõõdan,
Terawusta tunnistelen!"
Soome seppa kostis wasta:
„Ostjal luba otsust nõuda,
Luba kaupa katsudela.
Sea kaup ei kotis sünni,
Mõrsja kaup ei ukse tagant
Pilkus pimeduse peidust —
Kui se lonkru hobu kaupa,
Sõgesilma wahetused.
Silm peab selge selitamas,
Käsi wirku katsumaies,
Tarkus asja tallitamas:
Siis ei sünni kaubal kahju,
Ohtu ial ostemisel."
Soome seppa, raudakäppa,
Sundis kohe sellikesta,
Käskis nooremada poega
Kambrist tua katsekaubaks
Mõne mõnusama mõõga.
Poega täitis taadi käsku,
Tõttas kambrist kaupa tooma.
Tõi siis mõõku kaenla täie,
Terariistu sületäie
Kalewile katse kaubaks.
Kalewide kallis poega
Mõõga pikust mõõtemaie,
Tera kindlust tunnistama,
Käsipided katsumaie;
Püüdis tera painutada,
Kas kui lookes kargab kohe
Silmapilgul jälle sirgeks.
Wõttis pideme pihusse,
Laskis tera lennuskülle
Tuule kiirul tuisatelles
Paari korda keeritada,
Siisap rabas raksatelles
Mõõka wasta kalju pakuu.
Kõwast kiwist tuiskas tulda,
Sädemeida särisedes:
Tera pudenes tükiksa,
Killud kargasid kaugele,
Käsipide jäi pihusse.
„Tohu, tohu! tugewkäsi!"
Hüüdis seppa imetelles.
Kalewide kange poega
Kostis wasta koera hambil:
„Tühjast ei saa tugiriista,
Waenu wasta warjajada!"
Wõttis warmalt teise mõõga,
Wõttis kätte kolmandama,
Laskis tera lennuskülle
Paari korda keeritada;
Siisap rabas raksatelles
Kiuste kaupa kallist rauda,
Mõõka wasta kalju pakku!
Kõwast kiwist tuiskas tulda,
Sädemeida särisedes:
Tera pudenes tükiksa,
Killud kargasid kaugele,

Käsipide jäi pihusse.
  Soome seppa, raudakäppa,
Tahmataat aga paeatas:
„Sest saab nalja sellest korrast,
Katse kaupa küllaltie!
Ma ep raatsi kallist rauda,
Walmistatud waenuriista
Katse kaubaks kulutada,
Kange käele mängiks anda.
Mine, poega, kergejalga!
Käi sa kiirest kamberisse,
Too meile mõõku tugewamaid,
Katseriistaks kindlamaida,
Kellest kange mehe käsi
Wõrraliste wastust leiab."
  Teine poega tõttas kirelt
Taadi kästu täitemaie;
Kandis sala kamberista
Kaenla täie kallid mõõku,
Süle täie sõariistu
Tugewama teradega
Kalewide poea katseks.
  Kalewide kallis poega
Wõttis mõõka wägewama,
Terariista tugewama
Kange kätte mängituseks,
Laskis tera lennuskülle
Paari korda keeritada,
Siisap rabas raksatelles
Mõõka wasta alasida.
Tera tungis tugewaste
Tolli paksult alasisse,
Mõõk jäi ise murdemata,
Tera katki kildumata,
Aga tera näitas nüri
Kahekorraliste keerdus.
  Soome seppa sahkamaie,
Pilgel nõnda paeatama:
„Oota, oota, poisikene,
Anna aega, wennikene!
Külap leian mõõga kirstust,
Sõasaha sala kambrist
Suure rammu sarnaliseks,
Wõimsa wäe wääraliseks,
Kui sul rohkest' kulda kotis,
Hõbe lunastuse hinda,
Mõõga wõrra warandusta,
Korja kulda kukurussa,
Taalerida taskuessa,
Penningida pungadessa.
Seep on mõõka, maksab palju,
Kalli hinnalisem kaupa,
Maksab mõõka wendi keskel
Üheksa hüwa hobuda,
Kaheksa kari märada,
Kümme paari ärgasida,
Kakskümmend lüpsi lehmada,
Wiiskümmend paremaid wasikaid,
Sada sälitist nisuda,
Poolteist paati odrateri,
Rohke laewa rukisida,
Tuhat wana taalerida,
Sada paari paaterida,
Kakssada kulda rahada,
Süle täie sõlgesida,
Kuningriigi kolmandiku,
Wie neitsi kaasa wara.
  Seal siis toodi isekambrist
Kenamast isekerstusta,
Seitsme lukku sõlmitusest,
Üheksa taba taganta —
Toodi wälja walgehela,
Päikese paistusele
Kenam mõõkade kuningas,
Sõasahkade isanda,
Soome seppa pihapiin'ja,
Raudakäppa rammestaja,
Wägewam wõimu waewaja,
Kibedam kätte kurnaja:
Mis ta higi igapääwa

Seitse aastat ala söönud.
Kuulsat mõõga kuningada
Oli mõni aastat teeda
Wana kalewide taati
Enda tarbeks käskind teha,
Woolsal hoolel walmistada,
Targal kombel toimetada.
Wana rauga elupääwad,
Põrmu põlwe sammukesed
Joudsid Taara tahtemisel
Waremine õhtu weerul
Kaljukünka puhkamaie,
Wilu sängi suikumaie,
Enne weel kui Soome seppa
Mõõga tööda toimetanud,
Sõasaha sünnitanud.
Sep oli mõõka seitse aastat
Poegi abil paenutanud,
Tagunud ja tasutanud,
Siledamaks silitanud,
Terawamaks teritanud,
Peenemaksa pinnitanud,
Seistmest sugust raua karrast
Mõõga tera kokku keetnud;
Laulnud iga pääwa kohta
Targema töö toimetusel
Seitsmeid sugu sõnasida,
Sündsamaida rammu sõnu,
Woolsamaida wõimu sõnu
Kuulsa mõõga kuningale.
Meister oli mõõga tera
Kõwedamaks karastanud
Seitsme sugu wette wolil,
Aru märgade autusel:
Üks oli west Wiru merest,
Märga lausa Soome merest;
Teine west Peipse järwest,
Märga Pihkwa raeadelta;
Kolmas Wirtsu järwe west,
Märga muiste järwe jälgilt;
Neljas oli neitsi west,
Märga Ema lättekesest;
Wies west Koiwa jõesta,
Märga Lätti luhadelta;
Kues west Wõhandusta,
Märga püha piiredelta;
Seitsmes selge wihma west,
Märga pilwe paisustusest,
Mis se sula sünnitanud,
Kaste piiska kaswatanud.
Tera seitsmest terakesta,
Rootsi raua rahnudesta;
Wars oli walgesta hõbedast,
Käepide kallimast kullast,
Kup Kunglamaa kiwista;
Sidemed seitsmest karwa karrast,
Pannal paksusta penningist,
Teine tugewam taalerist,
Pandla pided pitserkiwist,
Sõrmuskiwi sõmerasta."
Kalewide kallim poega
Wõttis mõõkade wanema,
Kuulsa raudase kuninga,
Katsutawaks käsidele,
Laskis tera lennuskülle
Tuule kiirul tuisatile
Paari korda keeritada!
Sealap tõusis kange kohin,
Ärkas imeline mühin,
Wõõra wääraline wuhin,
Nii kui tõuseks tuule hoogu,
Wihmatuule wingumine,
Rahetuule röökimine,
Marutuule mõuramine
Kurja ilma ilmutama,
Sadu raske sigitama,
Mere laeneid mängitama,
Puie ladwi puistamaie,
Katuksida kiskumaie,
Liiwikuida lennutama,

Sõmeraida sõõlumaie.
Kalewide kange poega,
Wõidulaste wõsukene,
Kanget käppa kukkutelles
Rabas mõõka raksatelles
Wasta rasket alasida!
Wägew käsi, wõidurikkas,
Lõhkus raudase alasi,
Lõhkus tükis aluspakku
Kahte osasse keskelta,
Mõõgale ei jäänud märki,
Krammikesta kusagile.
Kalewide kallis poega
Rõõmsal palgil paeatama:
„Seep on mõõka meheline,
Tehtud tugewa toeksa,
Seep on mõõka kullakaupa,
Hõbedase hinnaline,
Seep on sündind sõariista
Kange mehe käsidele.
Tõutan sulle tõrkumata
Mõõga hinda wälja maksta,
Luban lunastuse laenu
Tingimata tasudela:
Üheksa hüwa hobuda,
Kaheksa kari märada,
Kümme paari härgasida,
Kakskümmend lypsi lehmada,
Miiskümmend paremaid wasikaid,
Sada sälitist nisuda,
Poolteist paati odrateri,
Rohke laewa rukisida,
Tuhat wana taalerida,
Sada paari paaterida,
Kaks sada kulda rahada,
Süle täie sõlgesida,
Kuningriigi kolmandiku,
Wie neitsi kaasa wara.
Mõõk on minu, hinda sinu;
Tule Wirust wõttemaie,
Arjust palka pärimaie,
Lääneft hinda lunastama!"
Soome seppa, raudakäppa,
Mõistis kohe, kostis wasta:
„Wõlg on wanast wõõra oma,
Laenust ei saa sukka laba,
Petust kindla põialta;
Õige tasub teise oma,
Tasub wõlga tõrkumata.
Lase kanda Arju laewad,
Weeretada Wiru paadid
Mõõga hinda meie maale,
Tasudust meie talusse.
Külap kandwad killa koormad
Wilja meie aitadesse,
Sõudwad teri salwedesse;
Toowad hobud alla õue,
Aeawad härjad arussa,
Wiiwad wasikad wainule,
Krappi kandjad kopelisse,
Lüpsi lehmad luhadele.
Meie õued on ilusad,
Meie tänawad tasased,
Lauda seinad meil siledad,
Õue aiad õunapuusta,
Wainu aiad wislapuusta,
Tänawad meil tammepuusta,
Wahe aiad wahterasta,
Kopelis käud kukkuwad,
Wainul rääftad wilistawad,
Luhal laulwad weiked linnud,
Tänawas teised tantsiwad!
Meil on ruunad rahadessa,
Laugud ruunad literissa,
Kõrwid karu nahkadessa,
Mustad hõbe munderissa,
Wõigud ruunad wõidu riides,
Sälud siidi sadulassa;
Meil on lehmi lepikussa,
Wasikaid waariku mäela,

Härgasi heina arussa:
Sealtap saawad karjad seltsi,
Sarwikud sugust sõbrasi."
Wõõraspidu walmistati,
Pikad joodud, laiad ilud,
Laiad lustilikud liigud
Kuulsa mõõga kuningale.
Pidu kestis seitse pääwa,
Seitse pääwa puhkas lõõtsu,
Puhkas wasar, aluspakku;
Puhkasiwad raua pihid,
Seppa poead, sellikesed,
Puhkas wana Soome seppa.
Humal uhke põõsa oksa,
Käbi kena käändarassa
Oli pidude peremees,
Laia ilu lustilooja:
Oli tükkind tünderisse,
Pugend õlle poolikusse;
Sealtap kargas kannudesse,
Puges kuri peekerisse.
Liiku joodi liigamiste,
Humal uhke walgus pähä,
Wõttis meele meeste päästa,
Poole meele poiste päästa,
Tanu targa naiste päästa,
Pidu tütarlaste otsast.
Õlut oli hullamaies,
Mõdu murul mõllamaies:
Naised tantsisid tanuta,
Mehed mütsata mügasid,
Poisid poolil püksata,
Neiud nelja tõllakülle,
Hüppakülle, käppakülle.
Õlut, kuri hullamaies,
Tegi tarkuse tõlbiksa,
Selget silmad segatseleks,
Pööras arud pööraseksa,
Tegi mehed meeletumaks.
Kalewide kallim poega
Hakkas kiuste kiitlemaie,
Hullul pääla hooplemaie,
Lorisedes luiskamaie,
Kuida lugu Soome sõudes
Saarel naljakas sündinud,
Kuda Saare taadi kana,
Pere piiga peenikene
Kaisutelles kiljatanud,
Niudest wähe niksatanud,
Puusa luiest naksatanud,
Eide hella hoitud wara
Kogemata ära kautand. —
Enne weel kui paeatusta
Pikemalta pillutanud,
Asja lugu lõpetanud, —
Kargas seppa wanem poega,
Raudakäppa targem tugi
Tulisilmal laua tagant
Kalewi poea kallale.
Soome seppa wanem poega
Põlewsilmil paeatama:
„Lorisè sa loba suuga,
Lorise, mis meelel lustid;
Jätta piiga laitemata,
Tütar noori teutamata!
Ära lasta laimamaie,
Neiukesta naeramaie,
Loba suula solkimaie.
Kergemeelne kiitlemine,
Hullumeelne hooplemine
Puistab piiga õnnepõlwe."
Kalewide kange poega
Kostis, et seinad kõikusid,
Aluspalgid paukusiwad,
Wahe palgid wankusiwad:
„Mis ma kiuste kiitelesin,
Tõeksa selgest' tunnistan.
Neiu lilled ma noppisin,
Rõõmu õied ma raiskasin,
Õnne kaunad ma katkesin:

Tuli taati kisa peale,
Eite tütri heli peale.
Mehed läksid mässamaie,
Hullul päidel hundamaie,
Sõna alwemaid sünnitas,
Kõne kurjemaid kihutas;
Sõna sõimust sigis riidu,
Tõusis tapelisu tüli,
Weeres wereahne waenu.
Waremalt kui arwatie
Tülist õnnetus tulema,
Sõimust tegu sündimaie —
Kiskus Kalew kerge käega
Mõõka tuppesta mõllama.
Mõrtsuka mõõga mängila
Puistas pää põrandale;
Weri wirtsas walusaste
Wasta silmi wendadele.
Soome seppa, raudakäppa,
Kiljatelles kisendama!
Eite langes ehmatelles
Poea kõrwa põrandale.
Wana seppa wandumaie,
Pärast wannet paeatama:
„Mõrtsukas, kes kallist mõõka
Waga were walamisel,
Ilma süüta hukkamisel
Igaweste ärateutand!
Häbemata werekoera,
Wõtsid tuge wanuselta,
Abi targema ammetist!
„Poisid, wõtke pikad pihid,
Wõtke kätte wasarad!
Andke malka mõrtsukale,
Werist palka waenlasele,
Kalli were kurnajale!"
Poead läksid käsku täitma,
Isa tahtmist toimetama,
Wõtsid raskemad wasarad,
Pihusse pikemad pihid,
Raskeb raua rahnukesed,
Misga Kalewile malka,
Mõrtsukale werepalka
Kulmudele kukkutada.
Kalewide kange poega
Humala wiha uhkuses
Tõusis keskel tubaje,
Wihast mõõka wibutelles
Hüüdis ta koleda healega:
„Tohu, tahmalased tondid,
Sõgedamad nõgissilmad!
Ons teil elu üsna odaw?
Kalewil on wägew käsi!
Kuhu hoopi kukkuteleb —
Senna surma sigiteleb!
Mees weel alles ilmumata,
Sarnaline sündimata,
Kes se suudaks wasta seista!
Tulge, kui surma tahate!" —
Soome seppa paeatama:
„Jätke röövel rookimata,
Werekoera kiusamata!
Külap jumalate käsi
Tasutawal röövli tabab,
Mõrtsukale palka mõõdab,
Werist werewalajale.
Mõrtsukas, kes kallist mõõka,
Sõariistade isanda,
Waga werega wärwinud,
Süüta surmaga solkinud:
Külap jumalate kohus,
Taaralaste ülem tarkus
Mõõka sunnib wõlga maksma,
Kurja tegu kustutama!
„Saagu, saagu, ma saeatan,
Saagu sind sõariist surmama,
Teraw raud sind tapema,
Saagu sulle salamahti
Mõõgast sündima mõrtsukas,
Walatud werest waenlane!

Saagu sa soossa suurema,
Mätta otsa mädanema,
Põõsastiku pendimaie,
Rägästiku raipenema!
„Kuule, mõõka, kallis rauda,
Kuule, kuninglik, käskust,
Märka, mis ma mõtteldessa
Sala sõnula saeatan:
Tõuse, rauda, tappejakssa,
Kaswa kaela leikajakssa;
Maksa wõlga mõrtsukale,
Täida sünnitaja soowi,
Kus ei mõtted enne käinud,
Arwamist ei unes olnud!"
Kalewide kange poega,
Pool weel hullu humalasta,
Pool weel pääda wiha wimmas,
Tormas tuimaselt toasta,
Astus umbselt õue peale;
Sest ei pannud saeatust
Targemalta tähelegi,
Ega näinud isa norkust,
Waese ema leina wingu,
Õnnetu õdede ohkamist,
Kodurahwa kurwastust
Närtsin poea surma pärast,
Wenna walusa were pärast.
Tuikuw sammul tormadessa
Wankus Kalew wärawasta,
Wankus üle laia wainu,
Kõikus wainult kopelisse,
Läks siis wiimaks lagedale.
Kalewide kange poega
Tallas tuikel teeda mööda
Rändas raskest' rada mööda,
Kunni jõgi jõudis wasta
Kural poolel tee kõrwas;
Kõndis mööda jõe kallast,
Kus kolm joada kukkumaies,
Wahtu laial' wiskamaies.
Kalewide wäsind poega,
Kui ta joadest mööda käinud,
Wõttis wõimu wäsimusel,
Keha rammu kurnatusel
Kuhke paika künka peale,
Heitis maha magamaie,
Liigu umbust lahutama,
Paksu pääda parandama,
Tuska meelest tuulutama.
Kalewide poega puhkas;
Norin nõtkutas nurmest,
Kõigutelles kaljusida
Wabisedes wankumaie,
Sundis liiwa liikumaie,
Sõmeraida sõõlumaie;
Linnud kohkel jätsid laulu,
Metsalise poead mängi!
Rahwas aga rääkimaie:
Kas on sõda sõitemaies,
Waenu wanker weeremaies?

Laskem laulu laewakese,
Paeataja paadikese,
Lustikandja lodjakese
Saare randa seisamaie,
Parwe ääre puhkamaie.
Lähme saare lagedale
Wana tamme waatamaie,
Mis seal ene toodud merest,
Laenetesta oli leitud.
Kena tammekene kerkis,
Paisus pääwa paistusele,
Wenis wihma wolidele;
Tamme tungis taewaasse,
Pikad oksad pilwetesse,
Ladwa päik'se ligidale.
Tam teeb taewa tumedakssa,
Peidab walgust pimedasse,

Kattab kuu ja kattab päewa,
Warjab tähed walgustamas,
Mattab maa mustakarwa
Pimeduse peitusele.
Tamme tõusis, tamme kaswis,
Kaswis, tõusis kõrgemaksa;
Tamme kippub taewast tõstma,
Oksad pilweid pillutama.
Saare taati oli sõitnud,
Käinud kaugel kuulamaies,
Mõõtnud sammul mitu maada,
Katsul sõitnud mitu randa
Abimehi otsimaies,
Päilisi palkamaies:
Kesse tamme kukkuteleks,
Määratuma maha raiuks,
Laiad oksad laastaks küllest;
Kes teeks tamme tarbepuuksa,
Laiad oksad laewadeksa,
Ladwa tükid linnadeksa.
Saare taati sahkadelles
Palgalisi palumaie:
„Tulge tamme raiumaie,
Laia oksi laastamaie,
Ladwa maha langutama;
Tamme taewast tumendamas
Peidab ära päewa paiste,
Warjab kinni tähe walge,
Kustutab kuu kumeduse."
Mehed mõistsid, kostsid wasta:
„Wõi ei tulla, wennikene!
Tamme kaswand taewaani,
Ladwa pilwesse lahutud;
Tamme meiesta tugewam;
Känd ei karda meie kerweid,
Tüwi ei meie taperid."
Saare taat tuli tagasi,
Käis siis kurtes koduje.
Eit tuli wasta alla õue,
Hakkas otsust aeamaie.
Taat aga mõistis, kostis wasta:
„Tuule käiki käisin tühja,
Saa ei tamme raiujaida,
Laia oksi laastajaida,
Kesse ladwa langutakse,
Pikad oksad pillutakse."
Eit wiis taadi tubaje,
Käskis minna kamberie,
Kusse kotkas kütkeessa,
Põigelmeesi paeladessa.
Eit aga nõnda paeatama:
„Läksin loogu wõttemaie,
Riismeid kokku riisumaie,
Reha kuldane käessa,
Wars waskine järele,
Hõbedased reha pulgad,
Wõrud kuldased küllessa.
Wõtsin kaare, wõtsin kaksi,
Hakkasin kolmat wõttema.
Mis ma leidsin kaare alta?
Leidsin kotka kaare alta;
Seep se kodu kaswand kotkas,
Päewal autud päewa poega,
Öösel autud eide poega.
Wiisin kotka koduje,
Panin kõide kamberie.
Mis seal kotka tiiwa alla?
Mees oli kotka tiiwa al.
Mehikese kõrgus kandis
Kahe waksa wääraliseks,
Kalewi põigla pikuseks.
Mis seal mehe kaendelassa?
Kirwes mehe kaendelassa."
Taati mehelta küsima,
Põigelaselt pärimaie:
„Kas sa tahad, kullakene,
Tamme minna raiumaie,
Laia oksi laastamaie?"

Weike mehikene mõistis,
Põigelane paeateles:
„Peasta mind wangi paelusta,
Kisu kütke kammitsasta,
Siisap kaupa sobitame."
Peasteti mehike paelusta,
Kisti kütke kammitsasta,
Hakkati kaupa tegema.
Mis tal palgaks paisatie,
Lepituseks lubatie?
Kulda kausi anti palgaks.
Mehike läks õue peale,
Astus tamme ligemale;
Sealap kerkis kaswamaie,
Tamme kõrwas tõusemaie;
Kaswis küünra, kaswis kaksi,
Sirgus siis weel mitu sülda.
Mehikesest tõusnud meesi
Hakkas tamme raiumaie;
Raius pääwa, raius kaksi,
Raius tüki kolmat pääwa:
Tamme hakkas tuikumaie,
Kännu otsas kõikumaie,
Ladwa otsa langemaie.
Tamme tüwi kattis saare,
Ladwa langes laenetesse.
Mis sest tammest tehtanessa?
Tüwist tehti tugew silda,
Painutati kena parwe
Kahel aarul üle mere.
Üks wiis saarelt Wiru randa,
Teine aaru Soome randa,
Seep se kuulus Soomesilda.
Ladwast tehti uhkeid laewu,
Tehti kallid kauba laewu,
Keskelt killa paatisida,
Wahelt weikeid linnakesi,
Oksadest sai orja laewu,
Laastudesta laste laewu.
Mis jääb järel, jätke jälle:
Sealt saab kehwa mehe sauna,
Leina tuba leskedele,
Waeste laste warjupaika,
Kus naad wihma weeretusel,
Marutuule mõllamisel,
Lume tuisul warju leidwad.
Mis jääb järel, jätke jälle:
Sealt saab kena laulu tuba,
Laulia lusti kamberi,
Kus neid sõnu seadelekse,
Laulu lõngaks liimitakse.
Kes sealt mööda käidanesid,
Soome sillal sõitanesid,
Seisatasid, mõistatasid:
Kas se Lihala linna,
Ehk on se Rahala randa,
Ehk on se Kungla kodada?
Laulik kuulis, kostis wasta:
„Oh teie hullud ja rumalad,
Ahtra aruga armetud!
Oleks se Lihala linna,
Siis oleks lihasta tehtud;
Oleks se Rahala randa,
Siis oleks rahasta tautud;
Oleks se Kungla kodada,
Siis oleks kullasta tehtud.
Se on lauliku tubada,
Kehwa mehe kambrikene,
Waese mehe warjukene.
Kuu on uksena eessa,
Päike laela läikimaies,
Tähed toassa tantsimaies,
Wikerkaar wibuna warjuks.
„Siin need laululugnd loodi,
Sõnasõuded sünnitati,
Keele keerud korutati.
Kedr oli keskel kehwa kambris,
Taku koonal Taara tares,

Lõnga lõime Looja lättel,
Teine pääwa wärawal,
Kolmas koidu kooli koeas.
Ilus oli wõtte wõttiale,
Sie kena kedrajale;
Päike paistis põua lõnga,
Eha punus puna lõnga,
Taewas sinist siidisida."

Seitsmes lugu.

Päike seisis puie ladwil,
Õhtu õlal rippakülle,
Wäsind warjud wenitasid
Waikus' waipa üle muru,
Rahu rüübi metsadele;
Leinakase lehtiskaisust
Muretisaawa rüpesta,
Kuuse kulda kübarasta:
Hüüdis üksik laululindu
Pääwa lõpetuse lugu,
Hüüdis õhtu wiludusel
Loojal' kiitust ilmutelles
Tänu targema taadile.
  Kalewi poeg, kangelane,
Kui oli peasnud unepaelust,
Wäsimuse wolidusest,
Hakkas silmi seletelles,
Laugusida lahutelles
Arwamisi arutama,
Tahtis meele tuletada,
Mööda läinud mälestada:
Mis kui närtsind unenägu,
Kolletanud kuukene
Tema luulemises läikis.
Wiimse aea sammu astmed
Polnud selget jälge jätnud.
Sügisesed udu sompus,
Põualises pilwe suitsus
Seisid eilsed sündimised;
Kas ta Soomes, ehk kas Saares
Pika lustisi pidanud,
Kas tal Turgist tulnud tüli,
Taplust olnud Tuura raeal:
Sest ei teadnud tema selgest'.
Sepa poea surmamine,
Waga were walamine
Ei teind muretise mulju,
Ega kahetsuse koormat.
  Kallis Kalewide poega
Tõttas jälle tõukamaie,
Kiirel kihul rändamaie,
Kunni küngas jõudis kätte,
Kust ta tulles mööda käinud.
Kõndis pääwa, kõndis kaksi
Läbi laiu lagedaida,
Jõge mööda, mäge mööda,
Läks siis laiast laanest läbi,
Kõndis tüki kolmat pääwa,
Pikal sammul ranna poole.
  Mere kaldal kalju külles,
Kindlas ahelate kütkes
Seisis tuuletarga lodja,
Tuuslar' taadi paadikene.
Kalewide poega wõttis
Surmas angund sortsilase
Paadikese päranduseks,
Wõttis laewa lepituseks,
Et ei olnud eite leidnud.
  Kalewide kallim poega
Peastis lahti paadikese
Ahelate kütkendusest;
Istus ise lootsikusse,

Wõttis mõlad wõimsa kätte,
Hakkas kiirul aerumaie,
Koeu poole püüdemaie,
Pani purjed paisumaie,
Riided tuulde rippumaie.
Tuule hoogu tõukas tagant,
Laene lükkas lustilikult
Weeretelles Wiru poole.
Wette pinnal mängis mõla
Sõudja sunnil kiirutelles,
Teine käsi pidas tüüri,
Et ei paati teelta pease.
Kalewide poeg ei wäsi;
Piht on meehel pihlakane,
Õlanukud õunapuusta,
Käewarred wahterased,
Küünarnukud künnapuusta,
Sõrmelülid sõsterased,
Sõrmeküüned kuuslapuused,
Raudarammu kõiges kehas.
Tuule hoogu tõukas tagant,
Laene lükkas lustilikult,
Weeretelles Wiru poole.
Kalewide poega laulis:
„Läksin merel' mängimaie,
Laenetesse laulemaie,
Aerud kuldased käessa,
Hõbedasta aeru warred.
Mis mull' wasta juhtunessa?
Tuli wasta pardi parwe,
Alla laente lagle parwe,
Peale laente luige parwe,
Keskelt kena hane parwe.
„Läksin merel' mängimaie,
Laenetesse laulemaie,
Aerud kuldased käessa,
Hõbedasta aeru warred.
Mis mull' wasta juhtunessa?
Wasta tulid kolmi laewa:
Üks oli noorte naiste laewa,
Teine targa naiste laewa,
Kolmas noorte neidu laewa,
Kena piigade paadike.
Seal oli palju piigasida,
Sõsarsilma sõsaraida,
Tüdrukuid tosina kaupa;
Kulda kindad neil käessa,
Hõbe sõrmuksed sõrmessa,
Siidi särgid seljassa,
Udukirjad käiksedela,
Kallid taalbrid kaela ümber,
Sõled suured rindadela,
Pärjad päässa päävakirja.
Uhked neiud ülekaupa
Hakkasid mind armastama,
Kurjast' mulle kippumaie.
Mina wasta kostelesin:
„Olge waita, kanakesed!
Jätke nuttu, nukrad linnud!
Külap tuleb õnne õhtu,
Peaseb paistma parem päike,
Kus teil õnned õitsewad,
Tõuswad teile poolekesed,
Kaswawad teil kaasakesed,
Kuhu teil õnned osanud,
Kuhu teil jaud jaetud:
Kalewist ei kaswa kaasat,
Ei sest poisist teile poolet."
Tuule hoogu tõukas tagant,
Laene lükkas lustilikult
Weeretelles Wiru poole;
Wette pinnal mängis mõla
Sõudja sunnil kiirutelles,
Teine käsi pidas tüüri,
Et ei paati teelta pease.
Winged mere tuulekesed
Wiisid paati Wiru poole,
Lõune wasta lootsikuda.
Winged mere tuulekesed
Peastsid pääda liigu purjest,

Humala wiha hullusest;
Siiski selget seletusta
Wiimsest waenulikust pidust,
Sepa koeas tõusnud tülist
Kangelasele ei saanud.
Mis siin lugu tõtendasid,
Olid tundsad weretähed,
Weretäljed mõõga külles,
Weremärgid wammuksessa.

Tuule hoogu tõukas tagant,
Laene lükkas lustilikult
Weeretelles Wiru poole.

Juba keskeööde kate
Peitis kinni merepinda,
Juba sõõla seisis sõrwi,
Wardad wasta walgeeda:
Kui üks kerkiw kueukene
Merepinnal ülespaisus.

Kalewi poeg, kangelane,
Tundis tähtsa saare kalda,
Kus ta tulles kogemata
Saare neidu sõbrustanud,
Armu kaisus kiigutanud.
Piiga laulud, piiga armud,
Piiga kisa kiljatused,
Kole merda kukkumine,
Laenetesse uppumine
Tulid kangelase meele,
Segasiwad mõtted sompu,
Murdsid meele muredele.
Kalewide kallim poega
Tahtis tasaselta sõudes
Saare rannast mööda sõita,
Kartis isa kurwastada,
Hella eite ehmatada:
Kes weel lille leinasiwad,
Neidu noorta nutasiwad.

Kuule, kuule, mis seal kostab,
Mis seal laulab laente langul?
Eks se ole piiga helin,
Neitsikese noore laulu,
Kadund kana kõõrutused:
Mis seal tõuseb laenetesta,
Kergib waiksest wettewoodist?

Kalewi poeg sulgus sõudu,
Pani aerud ääre peale,
Paadi sõrwa puhkamaie,
Hakkas lugu kuulamaie.

Piiga wari wette peidust
Elkis aga laenetesta,
Wilistas kui wesilindu,
Paeatas kui pardikene:

„Neidu läks merda kiikumaie,
Laenetesse laulemaie,
Laps läks meelta lahutama,
Ülekohut unustama,
Kurbtusida kustutama.
Weli sõidab wette weerul,
Sõidab laial laenetela,
Sõsar suigub salasängis
Peidu kambri sügawuses.
Mis seal läigib laenetessa,
Mis seal wälgub wette pinnal?
Mõõka läigib laenetessa,
Weri wälgub wette pinnal;
Paneb laened lõkendama,
Neiu palged punetama.
Oh, sa wenda wereahne,
Armul eksind poisikene!
Miks sa wagalista werda
Wihal läksid walamaie?
Miks sa kodukanakesta,
Oma taadi tuikesta,
Murul pidid muljumaie?

„Läksin merda kiikumaie,
Laenetesse laulemaie,
Laps läks meelta lahutama,
Ülekohut unustama,
Kurbtusida kustutama.
Mis seal läikis laenetelta?

Weri läikis laenetelta.
Weli sõitis wette pinnal,
Mõrtsuk' mõõka läikis puusas,
Weri wälkus mõõga külles;
Pani laened lõkendama,
Neiu palged punetama,
Närtsind lille õilmeldama.
Sõsar suigub salasängis
Wette wilu waiba alla,
Laente kätki kiigutusel.
Oh sa wereahne wenda,
Armul eksind poisikene!
Miks sa wagalista werda
Wihal läksid walamaie?
Miks sa kodukanakesta,
Oma taadi tuikesta,
Murul pidid muljumaie,
Noore rahu raiskamaie,
Sõsarada sundimaie
Surma sängi suikumaie?
Kahekordne werewõlga
Wele rahu rikkumaies.
„Weli aga sõidab wette pinnal,
Sõsar suigub salasängis,
Wette wilu waiba alla,
Laente kätki kiigutusel.
Welel rasket wõitlemista,
Rasket wõla wastamista
Waga were waigistuseks,
Ülekohtu kustutuseks,
Liigatööde lepituseks;
Mis ta korra kogemata,
Teise korra tahtemata
Wõla koormaks weeretanud.
Oh sa wilets welekene,
Pik on sinu wõlapõlwe!
„Läksin neidu noorukene
Mere kalda mängimaie,
Laenetesse laulemaie,
Paha tuen puistamaie:
Senna ma kana kadusin,
Senna surin linnukene,
Senna noori ma nõrkesin,
Senna lilleke närtsisin!
„Ära nuta, eidekene!
Ära kaeba, taadikene!
Merela on minul koda,
Laente al mul salatare,
Kala kudus kambrikene,
Mere udus pesakene;
Minul on wilula sängi,
Kena kätki laenetessa;
Kalewid mind kiigutawad,
Sulewid mind suigutawad.
„Oh, sa wilets wennakene,
Pik on sinu wõlapõlwe!
Oh, sa wilets wetteweerel:
Millal sindki sängitakse,
Rahu rüppe uinutakse
Pikast piinast puhkamaie?" —
Närtsind neitsi leinalaulud,
Kalli warju kaebamised,
Mõistesõnad laente sängist,
Paeatused merepõhjast
Kurwastasid Kalewida,
Nukrastasid noorta meesta.
Leinameelel laulemised
Sigitasid igatsusi,
Kaswatasid kahetsusi.
Mööda läinud aea lendu,
Soome sepa poea surma,
Mis kui unenäu kueu
Koidul korra keeritelles
Äkitselta ära kadus:
Wõind ei Kalew kinnitada,
Sündsat teha sündimataks.
Tema wõttis mõlad käte,
Hakkas uest aerumaie,
Koeu poole sõudemaie.
Tuule hoogu tõukas tagant,

Laene lükkas lustilikult
Weeretelles Wiru poole;
Wette pinnal mängis mõla
Sõudja ſunnil kiirutelles,
Teine käſi pidas tüüri,
Et ei paati teelta peaſeks.
Kalewide poega laulis:
„Kus on leina lepikuida,
Ahastuſe haawikuida,
Kurwastuſe kuuſikuida,
Kahetſuſe kaaſikuida?
„Kus ma leinan, kaswab lepik,
Kus ma ahastan, ſeal haawik,
Kus olen kurba, kaswab kuuſik,
Kahetſejat warjab kaaſik.
„Oh, minu hella eidekene,
Kes mind armul kaswataſid,
Kätte peal mind kiigutaſid,
Suu juures ſuigutaſid:
Pidid ükſi ſuremaie,
Nägemata närtſimaie!
Kes ſul wautas ſilmad kinni,
Kes ſul litſus kulmud kokku?
Sinilil ſul ſulgus ſilmad,
Kastehein ſul kattis kulmud.
Oh mo hella eidekene!
Sinilillel ſala okkad,
Kasteheinal karwad karedad.
„Oh mo hella eidekene!
Kuda ſa mind kaswataſid,
Kaswataſid, kallitaſid,
Üles tõſtſid, hüpataſid,
Maha panid, mängitaſid,
Suu juures ſuiſutaſid,
Kahel kättel kiigutaſid!
Mõtleſid toeks tulema,
Arwaſid abiks astuma,
Lootſid elu lõpetuſel
Lauge langutajat ſaada,
Silma katjat ſiginema."
Tuule hoogu tõukas tagant,
Laene lükkas lustilikult
Weeretelles Wiru poole.
Juba koitu kerkimaies,
Pääwa tera tõuſu ligi,
Kui ta paati parajaste
Kodu kalda wasta keeras.
Kalewide kallim poega
Laskis lootſiku kaldale,
Köitis ahelate külke
Paadikesta parwe äärde;
Kargas iſe kalda peale,
Tahtis kohe koeu poole
Sammuſida ſeadaneda,
Wendi minna waatamaie:
Kas ehk wennad Wiru raeal
Ema jälgeſida leidnud?
Kalewi poeg, kangelane,
Tõudis Irumäe harjale,
Kuhu Taaralaiste tarkus
Eite kaljuks karastanud.
Waiki, waiki, wahwa meeſi!
Pea kinni, poeukene!
Kas ſa kuuled kentſakada,
Mis ſeal kostab kaugeelta?
Mis ſeal elkis õhtu õlmal,
Mis ſeal tuules wilisteles?
Nii kui loodud laulukene,
Inimeſe healekene
Kostab tuule kohinasta.
Kalewi poeg, kangelane,
Pöörab kõrwad kuulu poole,
Kus need healed ärkaneſſa.
Nägemata laulunäkki,
Tuuleema tütar noori
Laskis laulu laduſaste
Kuulja kõrwa kukkutelles:
„Kodunt lendis kõwernokka,
Peſast kotka parem poega,
Lendis leinal luikekene,

Kurbtus' ikes kukekene;
Lendis kallis kotka poega
Waga rada rändamaie,
Eide jälgi otsimaie;
Tiiwad linnula tugewad,
Küüned kotkala kiskujad.
Kena lendas ta kodunta,
Ilus isa õue pealta,
Kui se pisar weereb pilwest,
Lumi langeb lagedale,
Kui se hernes heidab õilme,
Kui se uba oma kautab,
Lillakas lehti lahutab,
Pihlakas puistab kobaraid,
Taga wälja toome oksad.
Nõnda lindu kodunt lendis,
Tedre teisile wesile,
Hani muile allikaile.
„Taara targal tahtemisel
Olid lese leina päämad,
Pikalised piina päämad
Õnnelikult õhtu saanud.
„Kotka poega, kõwernokka!
Kuis sul rada koeu rändab?
Kena lendsid sa kodunta,
Ilus isa õue pealta.
Kotka poea raudaküüned
Walasiwad waga werda,
Raiskasiwad neiu rahu.
Kahekordne were wõlga
Piinab kotka poeukesta,
Koormab südant kõwernokal.
Ema pistab rinna suhu,
Aga meelt ei pista pähä!
Hoia, kotkas kõwernokka,
Hoia ennast mõõga eesta:
Weri ihkab were palka.
Wõi ei enam kaljueite
Pikemalta paeatada."
Nõnda laulis tuule tiiwal
Eide waimu warjukene.
Kalewide kallim poega
Märkas laulu mõistatusest,
Kuida kallis eidekene
Koolja sängi kolletanud;
Märkas laulu mõistatusest,
Kuida tema Soome sõidul
Kahewõrra kurja teinud:
Eksind korra kogemata,
Teise korra teademata.
Kalewi poeg, kangelane,
Kiirusteles koeu poole;
Jõudis isa õue alla,
Jõudis wainu wärawale;
Koerad õues haukumaie.
Wennad tulid wärawasse,
Tulid wõõrast waatamaie.
Kui nad nooremada nägid,
Keda arwasid kadunud,
Tulid wennad imestelles
Tulijada tunnistama,
Kellel uhke mõõka puusas,
Kulda kannuksed saapassa.
Kesse jõuaks küsimisi,
Ehk kes jõuaks kostemisi
Kõiki korral kuulutada:
Mis siin wennad kolmekeste
Isekeskis kõnelesid?

Teisel õhtul istusiwad
Kanged mehed kolmekeste,
Sahkasiwad sõnumida,
Kuida eide otsimisel
Igal ühel käsi käinud.
Wanem wenda paeatelles
Laskis laulu lendamaie:
Läksin eite otsimaie,
Kadund kana püüdemaie,
Läksin, käisin tüki teeda,

Tüki teeda, palju maada,
Käisin tüki tühja maada,
Seitse wersta seda maada,
Kümme wersta Kuura maada,
Poole wersta Pohla maada,
Wiis wersta Wene raeada,
Sada wersta Saksa maada,
Tuhat sammu Turja maada.
Mis mulle sealta wasta tuli?
Tuli mulle wasta tinaneidu,
Tinast tehtud tütarlapsi,
Tinasta suu, tinast silmad,
Tinast kael ja tinast keha,
Tinast käiksed käessa.
Mina tinaselt küsima:
„Kas sa nägid eide jälgi,
Tedrepoea teede rada?"
Tina ei teadnud küsimist,
Ega mõistnud wastust anda;
Tina tuima kui se kiwi
Saand ei suuda maigutada.
Mina kiirest kihutama,
Lasin sammud sõudemaie
Tüki teed ja palju maada,
Käisin tüki tühja maada,
Seitse wersta seda maada,
Kaheksa kalju mägesi.
Mis mulle sealta wasta tuli?
Tuli mulle wasta waski neidu,
Wasest walatud piigake.
Wasest suu, wasest silmad,
Wasest kael ja wasest keha,
Waski pääst kunni warbani,
Waski wammus neiu seljas,
Waski waruksed wammuksel.
Mina waselt küsima:
„Kas ehk nägid teede rada,
Kuhu kodukana kadund,
Tedre tütar tuisku läinud?"
Wask ei teadnud küsimist,
Ega mõistnud wastust anda;
Waski tuima kui se kiwi
Saand ei suuda maigutada.
Mina kiirest kihutama,
Lasin sammud sõudemaie,
Tüki teed ja palju maada,
Käisin tüki tühja maada,
Seitse wersta seda maada,
Kaheksa kalju mägesida,
Sada wersta sammalsooda.
Mis mulle sealta wasta tuli?
Tuli mulle wasta hõbe neidu,
Hõbedast walatud piigake,
Hõbedast suu, hõbedast silmad.
Hõbedasta kõik se keha
Pääst kunni warbadani;
Hõbe kuube, hõbe käiksed,
Hõbe kirjad käiksedele.
Mina hõbedalt küsima:
„Kas ehk nägid teederada,
Kuhu kodukana kadund,
Tedre tütar tuisku läinud?"
Hõbe ei teadnud küsimist,
Ega mõistnud wastust anda.
Hõbe külma kui se kiwi
Saand ei suuda maigutada,
Hõbe keel ei healitseda.
Mina kiirest kihutama,
Lasin sammud sõudemaie,
Tüki teed ja palju maada,
Käisin tüki tühja maada,
Seitse wersta seda maada,
Kaheksa kalju mägesi,
Sada wersta sammalsooda.
Mis mulle sealta wasta tuli?
Tuli mulle wasta kulda neidu,
Kulda kuninga tütar.
Kullasta suu, kullast kulmud,
Kullast kaela, kullast keha,
Kulda päästa warbadani.

Kullast käiksed käessa,
Kulda kirjad käiksedele,
Kullast kuube, kullast kübar,
Kuldne krooni kübarala.
Mina kullalta küsima:
„Kas ehk nägid teederada,
Kuhu kodukana kadund,
Tedre tütar tuisku läinud?"
Kulda mõistis, kostis kohe,
Kuldanokka aga kukkus:
„Mine raatmaa radadele,
Kihuta kanarpikule,
Sealtap leiad lihast neidu,
Kesse sulasuul kõneleb."
Mina kiirest kihutama,
Lasin sammud lendamaie,
Jala warbad weeremaie;
Käisin tüki tühja maada,
Seitse wersta rabasooda,
Kaheksa karja aruda,
Kümme wersta künni maada;
Seal sain raatmaa radadele,
Kanarpiku keskeele.
Mis mulle sealta wasta tuli?
Tuli mulle wasta kena neidu,
Ema rüpest sündind piiga,
Palged puna paisudela,
Silmad elu hiilgusela.
Mina neiulta nõudema,
Kõrge rinnalta küsima:
„Kas ehk nägid teederada,
Kuhu kodukana kadund,
Tedre tütar tuisku läinud?"
Kena neidu kohe mõistis,
Piiga lahkelta paeatas:
„Ei ma näinud, hella wenda,
Kana jälgi kanarpikus,
Tedre rada teises paigas.
Wõib ehk kulli kana wiinud,
Kotkas tedre ära kannud.
Tule, wenda, meie talu
Kodukanasi kosima;
Meil on wägi walgeid päida,
Suurem seltsi sõstrasilmi,
Karjakene kähärpäida,
Seitse kena sõlgerinda,
Kümme kulda pärjakandjaid,
Kakskümmend kaunist helmekaela,
Sada siidiriidelisi."
Mina mõistsin, kostsin wasta:
„Ei wõi tulla, tütar noori!
Ei ma ole kosjakäija,
Neiduradadel rändaja;
Otsin kadund eide jälgi,
Metsa läinud memmekesta. —"
Teine wenda paeatelles
Laskis laulu lendamaie:
„Läksin eite otsimaie,
Kadund kana püüdemaie,
Läksin, käisin tüki teeda,
Tüki teeda, palju maada,
Tallasin tüki lagedaid,
Sammusin suurt sooda mööda,
Käisin jõe kallast mööda,
Mõne wersta mööda metsi.
Mis mulle sealta wasta tuli?
Seal tuli wasta weike sauna.
Mina sauna ukse ette:
„Tere, eite, tere, taati!
Tulge teeda juhtimaie!"
Eit ei kostnud, taat ei kostnud,
Musta kassi miaugus nurgas.
Mina kiirest' kihutama,
Lasin sammud sõudemaie,
Läksin, käisin tüki teeda,
Tüki teeda, palju maada,
Tallasin tüki lagedaid,
Sammusin teise mööda sooda,
Käisin jõe kallast mööda,
Mõne wersta mööda metsi.

Mis mulle sealta wasta tuli?
Tuli wasta metsa kriimu.
Mina hundilta küsima:
„Kas ehk nägid, wennikene,
Metsas meie eide jälgi?"
Metsa kriim ei mõistnud kosta,
Hundi poeg ei paeatada,
Wahtis aga wõõritie,
Näitas hambaid hirwitie.
Mina kiirest' kihutama,
Lasin sammud sõudemaie,
Läksin, käisin tüki teeda,
Tüki teeda, palju maada,
Tallasin tüki lagedaid,
Sammusin teise mööda sooda,
Käisin jõe kallast mööda,
Mõne wersta mööda metsi.
Mis mulle sealta wasta tuli?
Tuli wasta wana karu.
Mina karulta küsima:
„Kas ehk nägid, wennikene,
Metsas meie eide jälgi?"
Karu ei mõistnud küsimist,
Ega oskand wastust anda;
Mis ta mehike mõmises,
Sest ei mõistnud mina sõna.
Mina kiirest' kihutama,
Lasin sammud sõudemaie,
Läksin, käisin tüki teeda,
Tüki teeda, palju maada,
Tallasin tüki lagedaid,
Sammusin teise sula sooda,
Käisin jõe kallast mööda,
Mõne wersta mööda metsi.
Mis mulle sealta wasta tuli?
Tuli wasta kõrge kuuske,
Kulda kägu kuuse ladwas.
Mina käulta küsimaie:
„Kas ehk nägid, kuldanokka,
Metsas meie eide teeda?"
Kägu mõistis, kostis kohe,
Kuldanokka tõstis healta:
„Mine laiast laanest läbi,
Seal tuleb aru ilusa,
Aru taga kena kaasik,
Kaasiku keskel uhke talu;
Sealtap leiad neidusida,
Kes sull' teadwad wastust anda."
Mina kiirest' kihutama,
Lasin sammud lendamaie,
Läksin, käisin laanest läbi,
Sammusin üle aruda,
Käisin läbi kaasikusta.
Mis mulle sealta wasta tuli?
Seal tuli wasta uhke talu,
Talus neli noorta neidu,
Neli kena kudruskaela.
Üks neist õmbles siidi särki,
Teine trikkis käikse kirja,
Kolmas kudus kuldawööda,
Neljas lõksutas lõuendit.
Nii kui tulest tuulitatud
Paistis tuba tulijale,
Seinad seisid siidi kattes,
Põrand puhtaste pühitud.
Mina lahkelt teretelles:
„Tere, neiud, nugissilmad!
Kas ehk teate teederada,
Kuhu kodukana kadund,
Tedre tütar tuisku läinud?"
Kesse õmbles siidi särki,
Se ei lausunud sõnada,
Kesse trikkis käikse kirja,
Se ei teinud suuda lahti,
Kesse kudus kulda wööda,
Wõtis lahkest' terwist wasta,
Kesse lõksutas lõuendit,
Seep se sõnarikkam oli,
Seep se lahkelta sõnaldas:
„Käisin kuld kül karjateeda,

Käisin eile marjas maale,
Toonaeile tagametsas,
Enne luhas loogu wõtmas;
Ei ma näinud kana jälgi,
Ega tedre tütre teeda;
Wistist' läksid nad lennula,
Wistist' wõtnud tiiwal teeda.
Lase suwi mööda sõita,
Kül siis tuleb sügise;
Wõta kätte wiina märsid,
Pane kihlad kotiesse,
Mine kana kosimaie,
Teista tedre tabamaie!"
Mina mõistsin, wasta kostsin:
„Ega ma otsi noorta naista,
Taha ei teista tedrekesta,
Otsin kadund eide jälgi,
Ema armu radasida."
Kolmas wenda paeatama,
Kuda tema otsi käigid
Kõik ka tühja tuulde läinud.
Tema sahkas saare käiki,
Sündind lugu Soome raeal,
Kuda tuuslar, tuuletarka,
Surmasängi kolletanud,
Rääkis kalli mõõga kaupa,
Pika liigu pidusida;
Aga wiimast werist riidu,
Sepa poea surmamista,
Saare piiga laentelaulu,
Eide laulu tuuleõhul:
Ei ta rääkind wendadele.
Wanem wenda laskis sõna,
Laulu nõnda lendamaie:
„Taat meil magab kalmu künkas
Sõmerliiwa sõba alla,
Kalju kate peale sängi;
Kuhu eide jalga eksind,
Mis tal kanda kinnitanud,
Seda wõib ehk jumaliku
Taara tarkus üksi teada.
Kas on lese põlwe leina,
Kurwastuse kurnamine
Eite otsa lõpetanud?
Ehk kas wiletsuse wägi,
Kosilase kimbutused
Waga leske warga küüsil
Wiinud wõõra wälja peale?
Ehk kas wette weeretused
Mere põhja pillutanud?
Se meil kõigil teadmata.
Wanematest warjutiiba,
Armu kaisul audumista
Meil ei kolmel enam loota.
Enda tiiwa tugewusel
Peame linnud lendamaie.
Nüüdap tuleb taadi käsku
Isekeskis toimetada;
Laskem, wennad, liisku heita:
Kes meist tõuseb kuningaksa!
Nii oli taati enne surma
Eidekesta õpetanud."
Teine wenda laskis sõna,
Laulu nõnda lendamaie:
„Sul on õigus, wennikene!
Kuida kadund taadi tarkus
Tahtmist käsuks kinnitanud:
Niida loodud laste kohus
Asja lugu toimetada.
Noorem wend meil mehe eane,
Tibukene tiiwakandja,
Jõuab pesast purjetelles
Juba üle mere lenda:
Liisk siis saagu lihtimaie,
Asja otsust õiendama!"
Noorem wenda laskis sõna,
Laulu nõnda lendamaie:
„Taat mul suri enne sündi,
Enne kui peasin pääwale,
Eite läinud eksiteele,

Wiidi waene ehk waenula!
Ema wiidi uksestagi,
Armud läksid akenasta,
Ema wiidi teeda mööda,
Armud läksid aeda mööda,
Sõnad soead sooda mööda;
Kuhu kana kukkutie,
Tedre hauda tehtanessa,
Senna armud kalda alla
Talwe külma tarretasid;
Ema hauda heidetie,
Armu rüpe angus ära.
Meie wennad kolmekeste,
Wanemata waesed lapsed,
Peame taadi käsku püüdma
Tõrkumata toimetada.
Lähme homme liiskumaie,
Rammu kaupa katsumaie,
Õnne kaupa otsimaie,
Kes meist Taara tahtmist mööda
Walitsuse wõimust wõtab!"
Igal mehel ise mõtted,
Ise sala soowimised
Südametes siginemas:
Lootus liisu õnne peale,
Kartus õnne kautamista.
Õhtul, ämariku aeal,
Widewiku wiiwitusel
Weeres üksi noorem wenda,
Kurwal sammul käidanessa
Kadund isa haua peale;
Nuturätik noorel käessa,
Pisararätik pihussa,
Astub isa haua peale,
Istub kalmu künka peale.
Isa hauasta küsima:
„Kesse liigub peale liiwa,
Kesse astub peale haua,
Sõtkub sammul sõmeraida
Kiigutelles kalmu kiwi?"
Poega mõistis, kostis wasta:
„Poega liigub peale liiwa,
Poega astub peale haua.
Noorem poega, taadikene,
Keda sinu silm ei näinud,
Tallab sammul sõmeraida
Kiigutelles kalmu kiwi.
Tõuse üless', taadikene!
Tõuse armu andemaie,
Poea pääda silitama,
Tõuse rammu toetama,
Sõna kolmi kostemaie!"
Taati mõistis, kostis wasta:
„Ei wõi tõusta, poega noori,
Ei wõi tõusta, ei ärata.
Katki olen kaela luusta,
Pihupõrmu põlwe luusta,
Muru kasnud peale mulla,
Aru heina peale haua,
Sammal kasnud peale kalju,
Sinililled silma peale,
Angerwaksad jalgadele.
Tuleb tuuli, toob ju armu,
Tuleb pääwa, pääd silitab."
Poega kurwalt kostis wasta:
„Tundidest on tuule armu,
Pääwadest on pääwa armu,
Elu aeast Taara armu,
Isa armu igaweste."
Taati kostis mulla alta,
Armu keelila kalmusta:
„Ära kurda, poeukene,
Ära nuta, noorukene!
Kadund isa wari walwab
Kalmust waga lapse käiki.
Jumalate juhatusel
Jookswad elu joonekesed,
Woolawad õnne laenekesed.
Kogemata kurja tegu
Püa jälle parandada!"

Kaheksas lugu.

Taewa küünal, ehatähte,
Ämariku selgem silma,
Waata pilwe lauge pilust,
Taewa kõrge kulmu alta
Lauliku teeradadele,
Kandelniku käigi peale!
Waikselt waatas sinu silma
Muiste põlwe muudendusi,
Waatas Taara tammikuida,
Hiepuida ilusaida
Haljendawas leht'de ehtes;
Waatas Ema laente läiki
Päikse paistwal palgel;
Waatas Ema woolamista,
Kohisewat woode käiki
Talwe rinnalta wõõrdudes.
Küll sa, kallis tähetütar,
Taewa piiga peenikene,
Nägid wendi weeremaie,
Kui nad läksid liisku heitma!
Küllap nägid künnimeesta,
Kuningliku Kalewida:
Wiru põldu winderiku,
Järwa põldu jänderiku
Kange käega kündemaie;
Kui ta kündis suured saared,
Suured saared, kõrged künkad,
Korras laiad lagedikud,
Soossa pilliroogustikud,
Mäed wagude wahele,
Künkad küürul põllu peale,
Orud kõrguste keskele.
Küll sa, kallis tähte piiga,
Kangelase kündi nägid.
Kui mul peaks ehk puudumaie
Laulikuie lõngasida,
Korutud kulda kõnesi,
Hõbekedre eiekesi,
Küllap tähte näitab teeda,
Taewas tarka radasida.
Kui mul puudub siis weel sõnust:
Weel jäid koeu koti täied,
Ahju peale kinda täied,
Parsile weel pihutäied,
Kirstu kingakanna täied.
Kui mul weel peaks puudumaie:
Küllap korjan kanarpikust,
Nopin raatma raeadelta,
Riisun lisa rägastikust,
Kolletanud heina kulust,
Korjan kasteheinakesest,
Hädaliku kõrrekestest,
Aarun kokku aganikust,
Kõlgastiku pühkmetesta.
Kui mina lugu luuletama,
Hakkan lausa laulamaie,
Kalewida kuulutama:
Siis jääb walda waatamaie,
Küla kulda kuulamaie,
Saksad serwi seisamaie,
Mõisa hulgad mõtlemaie,
Kuulama minu kõnesi,

Minu laulu lõksatusi.
Tuleb taga targem aega,
Parem pidu meie põlwe:
Siis ma laulan muiste laulud,
Lõksutan lauliku lugud,
Weeretelen wanad wiisid,
Mis ma Arjusta arwasin,
Mis ma Wirusta wedasin,
Mis ma Läänest lunastasin,
Taara hiesta tabasin.
Seal laulan tule tuisusse,
Lõhna lume angesse,
Pistan pilwed põlemaie,
Lumekibemed kuumendama!
Nii oli wanast Wirus wiisi,
Järwa lauliku loomused.
Kui ma lausa lugu laulan,
Kalewida kuulutelen,
Olewida ilmutelen:
Mitu wõib hobu wedada,
Mitu kõrbi kergitada,
Linalak ehk liigutada?
Kannaks Kalewi hobuda,
Alewi halli ratsuke
Üksina mu laulu hulgad,
Kuulutuste kulla koormad.
Teisel pääwal, koidu piirel,
Weike walge ämarusel
Tõtsid Kalewide poead
Kolmekeste kõndimaie,
Lustikäigil luusimaie:
Kas ehk kuskilt kogemata
Ladusamat liisu kohta,
Õnnekatsumise paika
Salasoowikute soowil
Silm ei saaks neil sihtimaie.
Kalewide poead noored
Rändasiwad jõudsal sammul
Lustilikult lõune poole,
Puhkasiwad metsa warjul
Wahel wäsind liikmesida;
Wõtsid toitu toetuseks,
Keelekastet karastuseks.
Kui tuli õhtu ilusa,
Weeres kena ehawalge,
Leidsid nad talu teelta,
Pere pärnade wahelta.
Kanged mehed kolmekeste
Astusiwad alla õue.
Isa wastassa wärawas,
Eite wastas ukse eessa;
Isa hüab wärawasta,
Eite hella tõstab healta:
„Astuge, mehed, õuessa,
Tulge, peiud, talusse,
Kosilased, kamberisse.
Teie kõrged kosilased,
Kallid Kalewide poead,
Meil on kõrged kositawad,
Targa taadi tüterid,
Hiust ilmunud neiud.
Teil on kulda märsidessa,
Hõbe helmed põuedessa,
Penningida pungadessa,
Wana taalderid taskussa;
Meil on kerstud kuhjadessa,
Anni wakad walmistatud."
Wanem wenda kostis wasta:
„Ega me' ole kosjakäijad,
Peiu teed ei tallamaies.
Oleme tühja teede käijad,
Oleme õnne otsijad;
Tuba alles tegemata,
Kambri nurgad nöörimata,
Sängi lauad saagimata,
Kuhu kana wiidanessa."
Isa mõistis, kostis wasta:
„Ärge wõtke wihasta,
Pange meelista pahasta:
Peiud olete, petised!

Miks teil siidi särgid seljas,
Kulda toimest teised rüded?
Kuis te' teadsit' seie tulla,
Oskasite Sue aeada?
Märki ei olnud mätassa,
Tähte ei aia teibassa,
Et siin kanad kaswamaies,
Tedred maasta tõusemaies,
Pardid pesal audumaies!
Hoietud lapsed hoonetes
Kaswid sala kamberila,
Kudusiwad kulda kangast,
Sidusiwad siidisida,
Kulda kindad käessa,
Hõbe sõrmuksed sõrmessa,
Suured sõled rinnussa,
Kallid taaldrid kaela ümber.
Teie käite kulla walul,
Sõidate sõle walula."
Teine wenda kostis wasta:
„Kuule, tarka taadikene,
Kuule, hella eidekene!
Laske neiud lagedale,
Piigad õhtu iludele,
Laske murule mängima,
Kiige alla kiljatama.
Annid jäägu andemata,
Kullad teil kulutamata!"
Seal toodi tüterid toasta,
Toodi kallid kamberista;
Wööd olid kulda keerulised,
Pärjad literis läikisid,
Siidisawad sadandela
Piki pihta ripusiwad,
Hõbe helmed, kulda keedid
Kaela ümber kõikusiwad,
Suured sõled rindadessa;
Kui nad tantsisid edasi,
Lehwisiwad siidi lindid,
Wälkusid otsad warbani,
Kui nad tantsisid tagasi,
Kargasiwad kandadeni.
Eite hüüdis üle ukse:
„Need on tütred teinud tööda,
Kaua kangasta kudunud,
Lõuendida lõksutanud,
Need on toimesta tagunud,
Poogalista paugutanud,
Siidi sukke wikeldanud,
Heitnud heledad lõngad,
Kaunistanud kallid kangad;
Ei ole suikund suitsu aega,
Ega tukkund tööda tehes;
Neist saab Kalewide kaasa,
Kangemeeste kodukanu."
Norem wenda mõistis kohe,
Kawalaste wasta kostis:
„Kuule, hella eidekene,
Kuule, tarka taadikene!
Kalewide kodukanad
Needap alles kaswamata.
Ei meist kolmest kosilast
Teie talusse ei tõuse.
Meie lähme õnne otsima,
Lähme pesa pärimaie.
Neitsikesed, noorukesed!
Ärge, kullad, kurwastage!
Pisar wõtab palge puna,
Kuu teil wõtab kue toime,
Pääwakene pärjatoime,
Ehawalge helme korra,
Tähte wõtab taaldri läigi,
Enne kui omane osaneb.
Meie käime õnne teeda,
Lähme hella öö walula,
Käime kulla kuu walula,
Käime tähtede ilula,
Sõsara sõle walula,
Wana wankeri walula."
Kalewide poead nooreb

Rändasiwad sõudsal sammul
Lustilikult lõune poole,
Käisid pääwa, käisid kaksi,
Käisid tüki kolmat pääwa,
Kunni neile kogemata
Järwekene wasta jõudis
Kena kõrge kallastega.
Ilus oli järwe igapidi,
Lagled lustil laenetela,
Luike karjad kalda ligi,
Pardid jälle alla parwe,
Hallid linnud peale parwe.
Kaldalt waates kaugemale
Paistis pääwa weeru wasta
Taara ilus hiekene,
Mäe harjalt haljendelles
Läikiwala lehtedela.
Õnnerikkas orgus woolas
Emajõgi wäsimata,
Pääwapaistel laenekesi
Weeretelles Peipse poole.
Ema rinda lüpsis lisa,
Kosupiima Peipse rüppe.
Kalewide wanem wenda
Seadis sõna sõudewale,
Hakkas niida paeatama:
„Siin on mõnus katsekohta,
Paras liiskuheite paika;
Hiest ilmub Taara silma,
Wana isa lahke waate,
Joesta jumaliku wari.
Laskem, wennad, liisku lüa:
Kes meist kolmest wendadesta
Kodumaal saab kuningaksa,
Isa riigi walitsejaks,
Kalli rahwa kaitsejaksa?
Kesse kaugelt õnnekaupa
Wõõral maal saab woli wõtma,
Elu aset ehitama?"
Kolm siis kiwi korjatie,
Liisukiwiks walitie,
Misga mehed määra mööda
Liisku pidid wiskamaie,
Kelle käsi kaugemale
Kiwi jaksaks kihutada.
Nemad wõtsid wõidukiwid,
Kandsid kalda ligemale,
Asusiwad ridamiste
Kolmekeste kalda ääre.
Wõidu määraks oli wõetud,
Sihiks järwe laius seatud:
Kelle kiwi kergel lennul
Järsku üle laia järwe
Teistest tüki kaugemale
Wette taha maha weereb,
Seda pidi seadust mööda
Walitsejaks wärwitama.
Kadund isa käskusida
Tõutati tõrkumata
Täielikult toimetada.
Kaks neist pidid kaugeele
Wõõramaale weeremaie,
Kolmas wenda kodumaale
Walitsejaks jälle jääma.
Wanem wenda paeatelles
Seadis sõna sõudewale:
„Lähme liisku heitemaie!
Minu kohus, kulla wennad,
Esimest kord elpitada;
Ema, hella eidekene,
Tõi mind toominga õiela
Waremine tupest wälja,
Wiis mind warem wihtlemaie,
Pääwa paistel' paisumaie,
Tõi mull' marju, magusaida,
Enne kui ta teile toonud.
Peaks ehk teie paiskamine
Minu määrast mööda jõudma:
Sest ei tõusku tülitsemist,
Ega waenu wihkamisi.

Mul ei ole mingi märki,
Silmal sihti ette seatud;
Mina pean rada raeama,
Teistel' teeda tegema.
Kuhu ma kiwi keeritan:
Senna panen teile sihti.
Järelkäija leiab jälgi,
Tagakäija tehtud teeda.
Kesse esimese teu
Tehtud tööd saab teutama,
Mingu maea ehitama,
Seinasida kokku seadma,
Nurga wiilu wikeldama,
Katus' harja algamaie,
Kuhu tuuled teinud raea:
Külap saab siis nägemaie,
Kuda laitus laial keelel
Wirgum leidmas wigadusi,
Kui on ise targem tööle."
Kui nii pikalt paeatanud,
Hakkas kiwi keeritama,
Tõstis kätta kõrgemale,
Saatis kiwi sõudemaie,
Tuule tiiwul lendamaie.
Kiwi lendas tuule kiirul,
Tuule kiirul taewa poole.
Waatajate arwamisel
Lendas kiwi linnukene
Senna, kuhu taewa sõrwa,
Suure ilma katus' ulu
Maa seina külge raeab.
Äkitselta wääratie
Kiwi maha kukkumaie,
Langes loodis libamiste,
Sattus järwe märga sängi,
Teise kalda ligidale.
Kohisedes kerkis wesi
Wasta taewast wahutelles,
Kiwi põrkas järwe põhja,
Wette waiba katte alla,
Langes laente sügawale,
Kadus waatajate silmast.
Teine wenda paeatelles
Seadis sõnad sõudewale:
„Mul on wenda teinud teeda,
Rada ju ette raeanud,
Hoone ette ehitanud
Seadnud kokku toaseinad,
Wikeldanud nurga wiilud,
Alustanud katus' harjad;
Sestap tahan sihti mööda
Tema järgil teeda käia."
Kui nii pikalt paeatanud,
Wõtis kiwi kange kätte,
Keeras kiiremal kihinal,
Wiskas wingemal wihinal
Kiwi linnu lendamaie,
Kaljupakku purjetama.
Kiwi tõusis taewa poole,
Püüdis pilweid pillutama,
Pääwa paistet warjutama.
Tuule kiirul lendas kiwi
Kõrgemale, kaugemale;
Sealap waarus wankumaie,
Maa poole pillumaie,
Kukkus järwe kalda ääre,
Wee ja kuiwa keskeele;
Pool jäi kiwist wette maetud,
Laenetesta kinni kaetud,
Pool weel silma paistewale.
Nüüd sai wõiduwiskamine
Kolmandama wenna katsels.
Ehk kül wähem wanusela,
Aasta arwul teistest waesem
Kalewide kallim poega:
Siiski pihtes paisuwala,
Labaluie laiusela,
Keha kondi kindlusela
Tema teistest tugewama,
Tema wendist wägewama;

Kätte sooned tal kangemad,
Sõrme küüned tal kindlamad,
Silma sihti tal osawam,
Meele mõistus tal mõnusam.
Noorem wenda paeatelles
Seadis sõnad sõudewale:
„Ema, hella eidekene,
Tõi mind hili tallekese
Suurel surmal seie ilma,
Suurel surmal, waljul waewal
Sündis lese leina lapsi.
Ema, hella eidekene,
Mitu ööd oli uneta,
Mitu koitu heineeta,
Mitu pääwa lõuneeta;
Ei kustund tuli toasta,
Säde ei sängi sambasta,
Eite hella ei riideesta,
Hobu halli ei rakkeesta;
Halli sõitis arsti teeda,
Naine tuhnis tuuslarida,
Kimmel kõndis kümme teeda,
Ratsu rohkest' radasida,
Naine tarkade taresi.
Otsis lapsele abida,
Nõrgale nutuwõtijaid,
Wäätile rammu andejaid;
Andis lamba lausujale,
Kitse kidaleikajale,
Kirju wärsi wihtlejale,
Teise harjakse wõtjale,
Andis taaldri targale,
Tõutas teise arstile.
Laulis wara, laulis hilja:
Ole waita, poega noori!
Kaswa mulle karjapoisiks,
Tõuse tõura hoidijaksa,
Weni weikse karjusekssa,
Kaswa, poega, künnimeheks,
Sirgu wahwaks sõameheks!
„Poega kaswis ammu aega,
Ammu aega, palju päiwi,
Ju saab mitu suweda,
Weerew wiisi heina aega:
Kui ma isa õue alla
Kiigel lusti keeritasin,
Ühe toome õie peale,
Kahe kase ladwa peale,
Lepa laia lehe peale,
Sarapuu südame peale.
„Juba toome heitis õilmeid,
Kaske lehti kautanessa,
Lepa lehti lendanessa,
Sarapuu süda sadikse:
Minust aga kaswis meesi,
Kaswis Kalewide poega."
Noorem wenda wõtis kiwi,
Keeritas tuule tuhinal,
Wiskas wirgumal wihinal
Kiwi lindu lendamaie,
Kaljupaku purjetama;
Osaw silma sihtis jooksu,
Kange käsi seadis käiki.
Ehk küll tuules tuisatelles
Kiwi lendis kõrgemale,
Kõrgemale, kaugemale:
Ei läind pilweid pillutama,
Ega laiust lahutama,
Ei läind kõrgust kõigutama,
Ega walgust warjutama.
Kiwi weeres wuhisedes,
Lendis üle laia järwe
Teise poole kalda peale,
Kukkus mõõdu määramisel
Maha kuiwa piiredele.
Wanem wenda paeatama:
„Tõmbame, wennad, tõeste,
Lähme suisa sammudela,
Lähme läbi loigukese
Wõidukiwa waatamaie,

Kuhu need kiwid kukkusid?"
Lähem tee käis wette kaudu,
Ligem rada järwest läbi;
Sealtap Kalewide poead
Suisa teeda sammusiwad,
Sealtap rada rändasiwad
Wõidukiwa waatamaie.
Keskel järwe kandis wesi
Kalewi poegil kintsuni.
Esimese wenna kiwi
Magas laente waiba warjus,
Suigus järwe sügawusses;
Saand ei silma seda näha,
Ega käsi katsumaie.
Teise wenna wõidukiwi
Leiti ligi kalda ääre
Wee ja kuiwa wahedela,
Pool weel paistis lagedale,
Pool jäi peitu laenetesse.
Kolmandama wenna kiwi,
Wõiduwiskamise märki,
Leiti üksi kuiwal kaldal,
Leiti murul magamaies,
Tüki maada teistest kaugel.
Senna kiwi oli sattund
Taewa tahtmist tähendama:
Kesse neist kolmest wendadest
Kuningaks saab kutsutama.
Wanem wenda paeatelles
Pani sõnad sõudewale:
„Jumalikul juhatusel
Tehti tähte liiwa peale,
Pandi märki muru peale,
Kes meist isa käsku mööda
Walitsejaks wärwitakse,
Kuningaksa kõrgendakse.
„Lähme järwest wetta tooma,
Misga wenda wiheldakse,
Wenna keha karastakse,
Kuningaksa kastetakse!
Ehitame keha ilusaks,
Silime hiuksed siledaks;
Kulda toime tuube selga,
Hõbe särki tue alla,
Wammus wanasta wasesta;
Pange pähä kulda kübar,
Rauda kilpi peale rinna:
Siis saab wennast sõameesi,
Kaswab wägew wõidumeesi.
Kuhu sammu siruteleb,
Seal peab siidi rigisema,
Kulda kallis kõlisema,
Hõbe järel helisema,
Waski kannul kärisema.
Kus nüüd wenda käidanessa,
Seal peab ilu elkinessa".
Kuida wana Kalew käskind,
Enne surma etteseadnud, —
Nõnda wõeti noorem wenda
Isamaale walitsejaks,
Kõrgendati kuningaksa.
Teised wennad tõstsid laulu,
Panid healed elkimaie:
„Lähme, wennad, weeremaie,
Kahekeste kõndimaie,
Lähme õnne otsimaie,
Kus meil kukkub õnnekägu,
Laulab wasta lustilindu!"
Noorem wenda laulis wasta:
„Kus se päike paistemaies,
Kus se kuu on kumendamas,
Täheb teeda näitamaies, —
Kaswab kulda kuusemetsi,
Lehte ilus lepikuida,
Kaswab kallid kasemetsi,
Tõuseb Taara tammikuida.
Sealap kukkub õnnekägu,
Laulab wasta lustilindu.
Kusse kukkub õnnekägu,
Senna tehke toa seinad;

Kusse laulab lustilindu,
Senna ehitage kambri,
Tehke sisse siidi sängi;
Kus ehk laulab leinalindu,
Senna tehke lese sauna,
Waese lapse warjukese."
Teised wennad paeatasid:
„Jumalaga, wenda noori,
Liisul liimitud kuningas!
Jumalaga, pesa paika,
Armas audumise kohta,
Kus me' mehed kaswasime,
Kus me' kui tammed tõusime!
Nüüdap nutwad noorus' nurmed,
Leinawad Lääne lepikud,
Kussa kuked kaswasiwad.
Ei meil weere silma wetta,
Enam on sirgul silma wet;
Meie silmist weereb werda,
Meie palged kahwatanud,
Kurbtus silma kulmudela,
Leina pilwed laugudela.
„Las' aga talwe tasa minna;
Külap kulub kewadele,
Külap sulatab suwele.
Saawad jõed jooksemaie,
Allikad arunemaie,
Õilmed tupesta tungima,
Linnud ladwassa laulama;
Kül siis jõgi jõuab senna,
Kus meid ootab kodupaika,
Allika soon jõuab senna,
Kuhu toa üless' teeme,
Hoone seinad ehitame;
Õilme ilu hiilgab senna,
Kuhu kosja kambri teeme;
Linnu laulu langeb senna,
Kus need neiud kaswamaies,
Sõlgirinnad sirgumaies.
Jumalaga, Taara aeda,
Ema jõgeda ilusa!
Jumalaga, mäed ja orud,
Isamaa metsad ja lagedad!
Lapsi wõõrdub ema rinnalt,
Armu kaisust wäetikene;
Mees peab kõigist wõõrdumaie,
Maha jätma magusama.
Maa-ilm lahke laialine,
Taewas kõrge kummiline;
Tugewal ei tõuse tungi,
Wägewal ei pigistusta."
Nõnda wennad weeresiwad,
Linnud pesast lahkusiwad,
Jätsid wenna järwe ääre
Maha üksina murule,
Jätsid üksi igatsema
Noore põlwe paremaida,
Isa koeas ilusida,
Eide armu õnnekesi:
Mis kõik kastena kadunud,
Tuule õhku tuisatelles
Pääwa palaw pillutanud.
Kiwi küürul istunessa
Hakkas meesi mõtlemaie:
„Mis on läinud luhadelta,
Weerend õilmil wäljadelta
Suwe sammu sõudemisel,
Sest peab saama seemnekesi
Tulew' pääwade tuluksa.
Kui mind tehti kuningaksa,
Walitie walitsejaks:
Pidin pesast põgenema,
Lagedale lendamaie,
Kus üks loodud kotka poega
Tuulila peab tallamaie
Omal tiiwal õnne teeda,
Radasida raeamaie".
Wiskas hõbe walget wette
Laenetele lepituseks,
Wette waimu meelituseks,

Kuda wana rahwa käsku
Nooremaida õpetanud:
Mis ei mõista meie mehed,
Targad naised tähendada.

Pärast wõidu wiskamista,
Wendadesta lahkumista
Wõttis Kalewide poega
Walitsuse wõimust kätte.
Wõttis kätte adrasahad
Austelles adra tööda,
Põllumehe põlwekesta.
Ja et sahameeste seisus
Rahupäiwil ika õitseks,
Sõakärast solkimata,
Waenu werest wärwimata:
Seks on mõnusada mõõka
Kuningale kanguseksa
Igas kohas wäga tarwis;
Tugiks tungijate wasta,
Warjuks wasta waenlasele;
Misga kurja karistada,
Waenu wiha wähendada,
Riigi seadust kohendada.
Kalewide kallim poega
Märsi seljas, mõõka puusas,
Seadis adra aisadele,
Pani hobu adra ette,
Rakkendas ruuna künnile;
Hakkas sooda sahkamaie,
Kuiwa maada kündemaie,
Arupinda pööramaie.
Kündis põrmuks mulla pinna,
Segas kiwid sõmeraksa,
Segas sawi seemnekandjaks,
Põrmu idu imetajaks;
Kündis paigad põllumaaksa,
Wägewaksa wiljamaaksa,
Teised kohad karjamaaksa,
Murumaaksa, heinamaaksa;
Külwas soosse sinikaida,
Sambla sülle jõhwikaida,
Mätta rüppe murakaida,
Mõnda paika mustikaida;
Kündis kohad metsamaaksa,
Laiad paigad laanemaaksa,
Külwas metsad kaswamaie,
Tammed kõrged tõusemaie,
Põõsastikud paisumaie;
Kündis paigad lagedikuks,
Laiad arud, laiad murud
Lustilikuks luusi kohteks;
Kündis mäed mängimaie,
Kingukesed kõikumaie;
Kündis orud, sahkas salud,
Aasud, luhad haljendama;
Külwas mäele maasikaida,
Põõsa alla pohlakaida;
Kündis lilled kaswamaie
Õilmed ilul tolmamaie;
Kündis maada kerkiwale,
Kerkiwale, kohundela,
Wäljad waude wöötidele
Wägewa adra walula,
Mis said tuulest tasutellud,
Wihma weesta weeretellud,
Sula lumest silitellud,
Rahe terista triigitud.
Adra saha armidela
Pidi wili woodamaie,
Toitu rohkest' tõusemaie
Põlwest põlwe paisutawaks
Surewate sugudele.
Kalewide kallim poega
Kündis pääwa, kündis kaksi,
Kündis kolmandama pääwa,
Kündis peale mõne pääwa;
Kündis wara udu jälgil,
Kündis hilja kaste piirel,

Kündis lausa lõune aeal.
Päikese ägew palaw
Kurnas kallist ruunakesta,
Waewas adrawedajada,
Piinas künnimehe pihta.
Hobu pidi parmu piina,
Kihulaste kutistusta,
Pidi kiili kihutusta
Töö kallal kannatama.
Mehel kuiwas keelekene
Suhu suure jänu pärast.
Ühel lõunal paistis päike
Ägadama hiilgusega,
Palaw hakkas pakkitama,
Kippus lojust lõpetama.
Kalewi poeg peastis hobu,
Rooma küttkest ruunakese,
Köitis jalad kammitsasse,
Et ei hobu kaugel jookseks.
Heitis ise külle peale,
Wäsind keha karastama,
Wintsund liikmeid wenitama,
Seljasooni sirutama,
Suikus une sidemesse
Pääwa paistel puhkamaie.
Künka küürul seisis kaela,
Parem käsi toetas pääda
Padja kombel põse alta,
Mäe kõrwas mehe keha,
Jalad laiale lagedal.
Nõnda magas mehe poega,
Kange meeste kaswandiku,
Magas kaua muru sängis,
Kunni päike õhtu keerul
Waus juba weru poole.
Ägew põua palaw piinas
Unerüpes uinujada,
Rahu sängil suikujada,
Aeas nahka auramaie,
Ihu üldsalt higistama,
Silmnäu wesil weeremaie.
Palgild tõusnud pisaraida,
Hiuksist wälja joosnud higi
Imes mägi mahla kombel
Sala põue sügawale;
Sealtap sigis soonekesi,
Allikaida mulla alla,
Kust sai keele kustutusta,
Kurnand keha karastusta
Pärast põlwe poegadele,
Tulew' päiwi tüterile,
Rammu märga raukadele,
Kes sest maitseb, leiab kosu,
Wõtab wõimu wägewama;
Kidur lapsi leiab kaswu,
Põdur kohe parandusta,
Tume silma terawusta,
Sõge silm ehk seletusta,
Wigaselta lõpeb waewa,
Walukandijalta walud,
Pikalised piinatused.
Lätte weel on wõimus wägi,
Salawägi sigimisest,
Kosuw rammu Kalewista.
Kes sealt korda märga maitsend
Põua pääwa palawusel,
Tunneb kohe tugewuse
Liikmetesse liikumaie,
Tunneb kohe rõõmu rammu
Südamesse siginema.
Piiga palgel paisub puna,
Kestawam kui Maarja puna;
Maarja puna paisub palgil
Arukorral aasta a'ani,
Kalewide lätte puna
Paistab kaua palgedelta,
Wältab elu õhtueni.
Kalewide kange poega
Leidis une lõpetusel
Waimu waate wärawasta

Õnnetuse ettetähte,
Kuda kammitsassa kõrbi,
Kallis künniruunakene
Kiskujate kiusatusel
Elu korda lõpetamas.

Ratsu oli rohu maalta,
Laia muru lagedalta
Läinud kihulaste kiilil,
Parmukeste pakkitusel
Sammu sammult kaugemale
Põõsastiku peitusela,
Läinud laia laane sõrwa
Püsipaika püüdemaie,
Warjupaika wõtemaie,
Natukeste noratelles
Pääwa waewa wähendama.
Laias muiste laane metsas
Sigis rohkest' susisida,
Kaswis palju kiskujaida,
Kes kui wereahned koerad
Kaugelt juba nuuskril koonul
Hobu higi haisutanud.
Hunta tuli hulga kaupa,
Karusida karja kaupa,
Rahendella rebasida
Ruuna raswal rõõmustama,
Magusada maitsemaie,
Tulid wälja waatamaie,
Laane ääre luurimaie,
Kust neil haisu koonudesse
Tuule õhku toodanessa.
Kalewide kallis ruuna,
Kammits' kõides kõrwikene
Kargas kinnitatud kannul,
Sidess' seutud sammudela,
Hüppakülle hobujalga
Laialise lagedale,
Püüdis hädast põgeneda,
Surma suusta sõudeneda.
Kammits keelas loodud kiiru,
Side sulgus sammusida,
Hõbe eie hobu jooksu.
Ratsu rabas metsarööwlid,
Tautas tagant tape kabja
Kiusajate kaela peale,
Nuias maha nurjatumaid.
Essijalgul tormas teeda
Tagujalgul tonkidelles,
Suges suuri susisida,
Küüsilkäpil karusida.
Kiuste tulid teiste karjad
Laanemetsast lagedale
Parwessa kui linnupere
Kiusawaste hobu kaela,
Ratsu raugend rammu peale.
Wiimaks roidus wäsimusel
Ratsukese wiimne rammu
Kurja kiskujate küüsil,
Ablassuude hammastele;
Murti maha murudela
Kalewide kallis hobu
Roaks metsa raipedele.
Jälgi hobu jätanessa
Teede juhil tunnistuseks
Penikoorma pikusela
Kalli Kalewi poeale.
Kuhu kukkus kammitsjalga,
Senna hauda sünnitie,
Kuhu rabas kiskujaida,
Senna künka kaswatie,
Kingukese kõrgendelli;
Kuhu wiimaks kiskje käte
Laane ääre langenessa,
Senna weri wooladessa,
Loiguksa sai lagedale,
Laiaks puna lahedaksa;
Kuhu maksa mädanessa,
Senna mägi siginessa;

Kuhu sisikonnad kautas,
Senna sooda sündinessa,
Raba sügaw raeatie;
Kuhu pillas kondikese,
Kaswis kaunis künkakene;
Kuhu karwa kautanessa,
Kaswis kohe kõrkijaida;
Kuhu lakka langenessa,
Senna sündis rohkest' roogu;
Kuhu saba sattunessa,
Senna külwas sarapuida,
Pähkelpuie põõsasida.
Nii oli surrel sünnitanud,
Lõpemisel ise loonud
Kalewide kallis ruuna
Mälestuse märkisida,-
Tõenduse tunnistähti
Pärast sündwa põlwedele.

Üheksas sugu.

Päike seisis peale lõune
Weeru poole wenitelles
Langel puie ladwadele.
Kalewide kallim poega
Ärkas unest ehmatelles;
Kuri unenäu kueu
Hädaohtu ähwardelles
Wõitis mehe wäsimuse.
Lehe wõimul wilistelles
Hakkas hobu hüüdemaie,
Künni ruuna kutsumaie.
Wile waus waikusesse,
Kutsumine kustus kaugel
Tuiskel laial tuuledesse;
Hobu ei kuulnud hüüdemist,
Kallis ruun ei mehe kutsu;
Linnu keele lustilikult
Hõikas wasta hüüdemista.
Kalewide kange poega
Tõtas hobu tabamaie;
Ratsu jälgil rändadeles
Kammits' astmel käidanesse
Kõndis üle kanarpiku
Tüki teeda, palju maada,
Ladus laiu lagedaida,
Sammus piki sambla sooda,
Kunni wasta jõudis kohta,
Kuhu ruuna kiskjatele,
Hüwa hobu huntidele
Roaks oli roidunenud,
Surma sülle suikunenud.
Tõteliku tunnistähti,
Mitmetwärki märkisida
Leidis laialt lagedalta;
Leidis närtsind hobu naha,
Ruuna raswa riismesida,
Leidis laia were loigu,
Leidis maksa muru pealta,
Leidis luida ligimailta,
Kohtelt külle kontisida,
Leidis ligi lepikuda
Surnud ratsu sisikonnad,
Põrna tükid põõsastikust;
Sestap sai ta selget märki,
Kuda ruunakene koolnud,
Hobu surmassa suikunud.
Kalewide kange poega,
Kui sai kahju kahetsenud,
Õnnetusta ohke puhkel
Tüki aega tuulutanud,
Wõtis kadund ratsu kue
Mättalt kaasa mälestuseks. —
Suures wihas paisund süda
Süttis mehel põlemaie;
Siisap seadis täie suuga
Sõnasida sõudewale:
„Seisa waiki, tuule wuhin,
Kuule, waiki, metsa kohin!
Seiske, ladwad, sõudemata,
Kõrrekesed, kõikumata,
Lehekesed, liikumata!
Senni kui sõnu saeatan,

Kurjemaida kukkutelen,
Wihasemaid weeretelen;
Saagu, saagu, ma saeatan,
Saagu te' suguna surema,
Mätta otsa mädanema,
Nurme peale nälgamaie,
Põõsa alla pendimaie,
Rabastiku raipenema,
Lagedale läpastama;
Saagu te' soosse surema,
Künka otsa kolletama!"
Siis aga wõtis sõasahka,
Wõtis mõõka mõrtsukana,
Tungis taha tamme metsa,
Tungis läbi laane metsa
Paksustiku pimedasse
Hundi pesi otsimaie,
Kiskujaida kiusamaie.
Kalewide kange poega
Kiskujate kihutusel
Tegi teeda, tallas rada,
Tegi teeda metsast läbi,
Rada läbi rägastiku,
Kust ei enne kukke käinud,
Käinud kana kõõrutelles.
Tõukas maha tamme oksad,
Tallas maha toome oksad,
Murdis maha männi oksad,
Kitkus maha kuuse oksad,
Katkes maha kase oksad,
Tuiskas maha kõrged tammed,
Puistas maha pikad pärnad,
Rabas maha rämmelgaida,
Lõhkus maha lõhmuspuida
Oksad eessa, tüwid taha,
Tallas kännud tolmupõrmuks!
Kus ta käinud, tänaw taga,
Kus ta läinud, lage taga.
Mis tal metsas mässamisel
Kiskujatest kätte juhtus,
Leidis surma silmapilgul.
Mõõk oli kuri mõllamas,
Sõasahka surmamaies,
Meesi tugew tapemaies.
Juba katsid karjakaupa
Metsaliste raisad muru,
Kiskje kehad künkasida;
Weri wärwis wõsukesi,
Surma higi sammelaida,
Wärwis muru werekarwa,
Taimekesed tõmmukarwa,
Pohlaka lehed punaseks.
Peasnud hundid hulgudessa,
Metsa karud mõuradessa
Põgenesid paksustiku,
Suurte soode keskeela,
Redupaika rabadesse.
Päike oli looja läinud,
Walgus alla weerenud,
Pime kattis kohtasida,
Segas Kalewide silma,
Et ei wõinud kiskje jälgi
Kauemine kihutada:
Muidu oleks karu karja,
Hulgujate hundi sugu
Sootumaks otsa saanud.
Kalewide kange poega,
Töösta wäga tülpinud,
Wihastusest wäsitanud,
Ladus laanest lagedale
Öö aset otsimaie.
Kui oli paika parajaida
Lagedikult leidanenud,
Lahuteles hobu naha
Waibana maha murule;
Siruteles selitie
Keha ratsu naha peale
Ööde wilul puhkamaie,
Kurnand wõimu karastama,
Mis tal tööda toimetelles,

Susilasi sugedelles
Täna wäga tülpinenud.
Künd ja kiskje kiusamine
Meesta wäga wäsitanud.
  Enne weel kui ehawalgel
Kalewide poea silmad
Une kattel uinusiwad,
Laugudela langesiwad,
Kihuteles kiirusela,
Lennuskäigil lõetsutelles,
Sõa sõnumide kandja,
Kurja lugu kuulutaja
Kalewi poea palwele.
  Wiru ranna wanemalta
Toodi käsku Kalewile,
Kuulutusi kuningale,
Kuda waenu weeremaie,
Sõda kipub sõitemaie.
  Sõa sõnumide sõitja
Seadis sõnad sõudewale,
Kurjad kuulud kerkiwale:
„Kuningas, Kalewi poega,
Wägew' wolil walitseja,
Kange käega kaitseja!
Wiru ranna wanemalta
Pean kurba kuulutama,
Hädast lugu awaldama;
Salakuulikute sammud
Weerend Wiru raeadele;
Pärast pääwa nähti paata,
Lootsikuida laente langul
Põhja poolta purjetama;
Öö waiba warju alla
Kandsid paadid mehepoegi
Meie maada nuuskimaie,
Salamahti silmamaie;
Sestap mõistsid meie mehed,
Tähendasid meie targad,
Arwasid poisid agarad:
Sõda kipub sõudemaie,
Waenu wanker weeremaie,
Kipub Wiru kurnamaie,
Rahu Järwas raiskamaie,
Õnne põlwe pillutama,
Wiletsusta walmistama.
Salasaadikute sammul
Sõuab wäge sadandala,
Tuiskab teisi tuhandela
Waeste Wirulaste kaela.
Eit aga peret peitemaie,
Pisukesi pillutama
Uranguie, waranguie,
Pae paksu murranguie;
Taati tugi tegemaie,
Waenul wastust walmistama.
  „Kitsik kaswab kibedamaks,
Pidu ika pahemaksa;
Kallaspapid kuulutawad,
Kuda kõrgel saarel laewad,
Tütersaarel teised laewad,
Lawassaarel laiad lodjad
Sõamehi sõudenemas,
Wahwamaida wedamaies,
Kesse wõõraid mere kaudu
Wiru rauda weeretawad,
Kangeid kaelaleikajaida,
Rohke käega rööwijaida:
Kuida tähte tunnistanud,
Taewas wehklel teada annud.
  „Naised nutwad nurkadessa,
Tütarlapsed tänawassa,
Wanaraugad wainuela,
Lapsed laial lepikutes,
Karjahoidjad kaasikutes,
Tõurakaitsjad tammikutes.
Wiletsus üle Wiruda!
Pisarpilul silmalauge
Seisab mure paelus leske:
Mure muljub meelekesta,
Surma kartus südameida.

Noored mehet seiswad norkus
Kartusessa kahwatanud!
Naise mees ei tunne nalja,
Laste isa ei lustisi,
Kartus kurnab meeste kangust,
Ehmatus emade poegi!
„Kes neist sõuab sõdanessa,
Kesse läheb lahingisse,
Weereb waenu wastasekssa
Taperite taplusele?
Kesse astub kaitsijakssa,
Tõuseb tugiks teiste ette,
Raudaseinaks raukadele?
Kas lääb wenda, wennikene,
Ehk kas sõsar sõstrasilma
Waeseid lapsi warjamaie,
Rõukadele rahu hoidma?
Kesse naisi kaitsemaie,
Waenu wiha waigistama?
„Mõõka murrab mõnusamad,
Taper tapab tulisemad,
Oda hukab suured hulgad,
Ambu nool ei anna armu!
Mis ei lange lahingisse,
Were waenu wälja peale:
Tapab taga tulukene,
Häwiteleb nälja hammas,
Kooleteleb katku küüsi,
Wiletsuse raske witsa.
Warga käsi jätab warna,
Rasket kiwi wette woola;
Tuli ei jäta kedagi,
Wiletsus teeb wiimsel otsa."
Kallis Kalewide poega
Mõistis kohe, kostis wasta:
„Ohjad hoidku, kõied köitku,
Ohjad hoidku hobu kinni,
Kütked kinnihärgasida,
Lingu paelad metsalisi,
Kõied köitku koormasida,
Taewas laia lumesadu,
Pilwed pika wihmasida,
Raskemada rahesadu!
Mis on kõwem kinnitaja,
Wägewam wastapidaja,
Sulgugu sull' suuda lukku,
Lõksutagu lõugasida
Kurja kõne kuulutusel,
Häbemata awaldusel!
Kesse imet ilmas näinud,
Kentsakamat enne kuulnud!
Miks sa sõimad meie mehi,
Laimad meie mehepoegi?
Kas ehk naiste karistajad,
Tütarlaste hirmutajad,
Ehmatus ja ettekartus,
Weerend Wiru meeste peale?
„Las' aga mõõka murdanessa,
Taper teraw tapanessa,
Oda hulgal hukanessa,
Wahwa mees ei karda werda!
Mehed seisku sõa mässul
Rauda seina tugewusel,
Seisku kui tammed tuulessa,
Kalju müürid marudana;
Seisku waenus wankumata,
Sõas tugiks teiste eessa!
Tehku lastel' warjutuba,
Raukadele rahusauna,
Naisteele kaitsenurka,
Peidu kambri piigadele,
Leinapaika leskedele.
„Kaswab kitsik kibedamaks,
Waenu wiha werisemaks,
Tapemine tulisemaks:
Siisap tahan ise tulla,
Abimeheks astuneda. —
Wõta leiba, wäsind wõõras,
Märga keele karastuseks!
Mütta otsas seisab märsi,

Lähker ripub lepa oksal;
Täida kõhtu, külaline,
Heida maha magamaie.
Homme wara enne walget,
Weike koidu weeretusel
Sea sa hobu sadulasse,
Pane ruuna rakkeessa,
Pane salaja sadula.
Hakka sala sõitemaie,
Peidus koeu pagemaie,
Et ei kuule Wiru kuked,
Wiru kuked, Järwa koerad
Sinu hobuse sammusi,
Ratsu kabja salakäiki.
Sõida tasa üle silla,
Tasatselt läbi tänawa,
Käi sa tasa külast läbi,
Peidul talu peredesta,
Weere sala üle wainu,
Warjul läbi warikusta,
Salamahti läbi sooda,
Peidul läbi põõsastiku
Wanema õue wärawa.
Saatke mehed sõdimaie,
Wahwad waenu wälja peale,
Tugewamad taplusele.
Ise keerita keskeela
Lipukandja ligidale.
Ära hoia sõa ette,
Sõa ette, sõa taha,
Hoia ei sõa sõrwa peale.
Esimesed heidetakse,
Tagumised tapetakse,
Sõrwapealsed surmatakse,
Keskmised koeu tulewad."
Kalewi poeg, kange meesi,
Lahket jutu lõpetelles
Keeras teise külle peale,
Tahtis tööst tülpind keha
Kaste wilul karastada,
Lasta silmad laugudela
Une õlma ummuksela.
Enne kui uni silmale
Warju waipa walmistanud,
Astus juba teine wõõras
Kõikwal käigil ligemale,
Sala sammul sängi ette,
Kes kui tuulest tuisatellud,
Pilwest maha paisatellud
Kogemata seie kukkus.
Kalewide kange poega
Kurjal tueul küsimaie:
„Kas ei täna lõpe tantsi,
Käikidel ei kinnitusta?
Kas on kõigil käikisida,
Tühja tuule tallamisi?
Kas kõik tuuled tuisatille,
Wette sooned weeretille,
Laiad laened langutille,
Wihma pilwed paisutille,
Lume pilwed puistatille,
Rahe pilwed raksatille
Kalewi kaela kukkuwad?
Kui oleks teadnud, wõinud teada,
Wõinud ma unessa näha,
Magadana ettewaata,
Arukorral arwaneda,
Kuis on põlwe kuningale,
Siis ma oleks sadakorda,
Tuhatkorda tuule tiiwul
Lindu läinud lendamaie,
Kotkas teiste kaljudele,
Läinud muile liiwikuile,
Ueund teiste allikaile,
Wõtnud teeda wõõra maale,
Käiki ette kaugusele;
Ma oleks hüpand orgudesse,
Kargand mere kallastesse,
Langend mere laenetesse,
Upund sala urkadesse,

Kuhu poleks kuulnud kägu,
Ega linnu laulu healta!
Linnul rahu lepikussa,
Pääsul pesas puhkepaika,
Kägu uinub kuuse otsas,
Lõukene kesa wäljal,
Künnilindu kopelissa,
Laululindu lehtepuissa,
Räästas paksus rägastikus, —
Kui on kukku kuulutanud,
Laululugu lõpetanud.
„Küllalt keha wintsutasin,
Wõimu küllalt wäsitasin,
Kündsin maada kümme pääwa,
Kündsin õhtust hommikuni,
Keeritasin kiwisida,
Kiskusin mäe kinkusida,
Sahkasin sula soodusi,
Leik'sin laiu lagedaida,
Pöörasin piki põldusi,
Kunni hobu kogemata
Kiskje küüsil käägistati.
Tule homme hommikula
Wara enne walgeeda
Salajutu sahkamaie,
Kuulutusi külwamaie!"
Wõõras lahke wanarauka,
Habe halli, hiuksed hallid,
Mõistis kohe, kostis wasta:
„Ei ole tuuled tuisatille,
Wettesooned weeretille,
Laiad laened langutille,
Wihma pilwed paisutille,
Lumepilwed puistatille,
Rahepilwed raksatille,
Kõu käigid kõpsatille
Kukkund Kalewide kaela,
Poeukese pihtadele;
Külap wõisid etteteada,
Wõisid unenäussa näha,
Magadana ettewaata,
Arukorral arwaneda,
Targal mõttel etteteada,
Kuis pidi põlwe kuningale,
Lugu wäede walitsejal.
„Kui sa alles kodu kaswid,
Tamme tõusid tugewamaks,
Oli küllalt õnne aega
Mõistatusi mõteleda,
Aru asju arwaneda,
Tulewada tunnistada.
Isa õues laulid linnud,
Kukkusid käud kopelissa,
Kuldanokad kuuse ladwas,
Hõiskas cöpik alla õue,
Lööritas lõuke lepikus,
Wares hüüdis wainuelta,
Musta lindu männikusta,
Tarka lindu tammikusta:
„„Kuningal on kümme koormat,
Sada waewa walitsejal,
Wiis sada kül wahwamal,
Tuhat tegu tugewamal,
Kümmetuhat Kalewi poeal!""
„Et ma täna teile tulin
Armu sunnil sammudega,
Et ma kaugelt seie käisin
Sõbra soowi sõudemisel:
Sestap tõuseb sulle tulu,
Kaswab sulle mitu kasu,
Wägew Kalewide wõsu!
Ehk sa mind ei mälestanud,
Tutawaks ei tunnistanud:
Siiski sinu sugu sõber.
Eks ma enne käinud teile,
Kui sa murul mänginessa,
Wainul kurni wiskanessa,
Kaldal tamme kaswatessa,
Õhtul kiigel õõtsutessa?
Eks ma enne käinud teile,

Kui sa kätkis kiljatasid,
Eide rinnalta imesid?
Eks ma enne käinud teile,
Kui sul isa kosjakäigil
Pidand pika pulma ilu?
Eks ma tuttaw tulnud teile
Külalisel käidanessa,
Kui teil tuba tehtanessa,
Seinasida seadanessa,
Aluspalka alustati,
Nurgakiwi nööritie?
Eks ma sala sõitnud teile
Waremine waatamaie,
Kui sul isa ilmumata,
Ema alles audumata,
Tedre munast tõusemata?
Eks ma sala sõitnud teile,
Kui oli Harju algamata,
Järwa piired raemata,
Wiru piired wiirumata?
Eks ma sala sõitnud seie,
Kui neid tähti tehtanessa,
Päikest paika pandanessa,
Kuule koda korjanessa,
Pilwesida paigutati?
Alt mina a'asin halli ilma,
Pealt mina a'asin põua ilma,
Tagant taewa punasema,
Keskelt kulda keerulise,
Wahelt wie wikerkaare,
Kue koidu keskeelta,
Üheksa eha õlmalta,
Sõitsin sõõla sõrwa pealta,
Wana wankri wahedelta,
Eha tähe õue alta,
Pääwa pere wärawalta
Tuhat tuttawa taluda.
Alt mina a'asin halli rauad,
Musta kabjad murrutasin,
Kõrwi kannuksed kautasin

Libedale linnu teele,
Palawale pääwa teele.
„Tuulila sind teretasin,
Õhula sind õnnistasin,
Kastela sind karastasin,
Kuude walgel kosutasin,
Pääwa paistel paisutasin:
Kunni kaswid kangeks meheks,
Kaswid Kalewide poeaks.
„Mis sa künnil kergitasid,
Sahkela läbi siblisid:
Sest saab kasu siginema,
Õnne rohkest' õitsemaie,
Sest saab Wirus wiljamaada,
Järwas järsku leiwamaada,
Sealt saab rikust rahwadele,
Wara suurte waldadele,
Kasu mitme küladele;
Sealt saab hüwa heinamaida,
Kosutawaid karjamaida,
Mõnusamaid metsamaida,
Küla lastel marjamaada,
Küla poistel puiemaada,
Küla naistel nairismaada,
Tütarlastel tallermaada,
Külameestel künnismaada;
Lagedale luhasida,
Arumaada, aasusida,
Murumaada metsa alla,
Sammelmaada soode peale.
„Kalewi poea künni tööd,
Wõimsa adra wagusida
Saawad külad kiitemaie,
Teised laial tänamaie,
Lapsed lustil laulamaie!
Metsa kena, muru ilu,
Õilme puie puhkemine
Saawad pärast põlwedele
Kanget kündi kuulutama. —
„Kallis Kalewide poega!

Poolele jäänd põllutöö;
Koht jäänd Karjus kündemata,
Läänes teine leikamata,
Kolmas tük jäänd kordamata,
Põllu ääred pööramata,
Sõrwad mitmes sahkamata,
Aasud alles äästamata:
Sealap aganiku abi,
Kõlgastiku kerge kotti
Pärast põlwe poegadele
Laenab leiwale lisandust,
Annab abi häda aeal."
Kalewide poega kuulis,
Mõistis kohe, kostis wasta:
„Tegin tööda, nägin waewa,
Kündsin rohkem kümme pääwa,
Kündsin õhtust hommikuni,
Kündsin kaste jälgedele,
Pärast eha pika aega,
Lõune pääwa palawusel
Pühkisin higi otsa eest,
Palawama palge pealta,
Wäänasin wetta sängi seest,
Wenitin keha wõimu wäest:
Et tööst tulu tõusenessa,
Kosu rohkest' kaswanessa
Pärast põlwe rahwadele."
Wõõras lahke wanarauka
Mõistis kohe, kostis wasta:
„Sellepärast tulin, sõber,
Walmist tööda waatamaie,
Korraliste kohendama,
Et sul waewa wäsimused,
Palawuse higi piinad
Jääks ei leskena leinama,
Nurjatumal nutemaie.
Ilma jumaliku abi,
Taewaliku toetusi
Saa ei inimeste sugu
Töösta tulu toimetama.
Tuulil tuleb tugew abi,
Õhul Ukku õnnistused,
Wihmal wilja woodumine."
Kalewide kallis poega
Mõistis kohe, kostis wasta:
„Kes sa enne meile käinud,
Kui ma murul mänginessa,
Wainul kurni wiskanessa,
Kaldal tamme kaswatessa,
Õhtul kiigel õõtsutessa;
Kes sa enne käinud meile,
Kui ma kätkis kiljatasin,
Eide rinnalta imesin;
Kes sa tuttaw tulnud meile
Külalisel käidanessa,
Kui mul isa kosja käigil
Pidand pika pulma ilu;
Kes sa enne käinud meile,
Kui meil tuba tehtanessa,
Seinasida seadanessa,
Aluspalka alustati,
Nurga kiwi nööritie;
Kes sa sala enne sõitnud,
Kui mul isa ilmumata,
Ema alles audumata,
Tedre munast tulemata;
Kes sa sala sõitnud meile,
Kui oli Harju algamata,
Järwa piired raeamata,
Wiru piired wiirumata;
Kes sa sala sõitnud seie,
Kui neid tähti tehtanessa,
Päikest paika pandanessa,
Kuule koda korjanessa,
Pilwesida paigutati;
A'asid alta halli ilma,
Käisid pealta põua ilma,
Tagant taewa punasema,
Keskelt kulda keerulise,
Wahelt wie wikerkaare,

Kue koidu keskeelta,
Üheksa eha õlmalta,
Sõitsid sõõla sõrwa pealta,
Wana wankri wahedelta,
Eha tähe õue alta,
Pääwa pere wärawalta
Tuhat tuttawa taluda,
Ütle mulle, wanarauka,
Tunnistele, tarka taati,
Kus sul kaugela kododa,
Arwuline asupaika?"

Wõõras lahke wanarauka
Mõistis kohe, kostis wasta:
„Kallis Kalewide poega,
Liisul liimitud kuningas!
Mis on tuulilta tuiskanud
Kogemata õnne käigil,
Ära hakka arwamaie;
Kodusi on Taara koeas
Kuldseid kalju kamberida.
Kuule kulda kuulutusi,
Hõbedasi awaldusi
Tulewa aea tulikust,
Pärast põlwe pääwadesta!
Senni kui sina walitsed,
Wahwa käega warjad walda,
Senni saab Wirus õnne aega,
Järwas järgne rahu aega,
Harjus kaunis armu aega,
Läänes laia lustipidu
Rahwa keskel õitsemaie.
Aga rikas ilu aega,
Päris õnne põlwekene
Saa ei kaua kestamaie!
Nõdrad saawad nõdramaida,
Wäetid teisi walitsema.

„Kahju, Kalewide poega!
Waga were walamine
Mõistab kohut sinu kohta;
Weri püab were palka,
Surm on surma sünnitaja;
Waga were wermesida,
Soome sepa saeatusi,
Hella eide pisaraida,
Sõsarate silma wetta
Wõi ei wõta mõõga küllest,
Kurja mingi kustuda.
Ole walwus, wahwa meesi,
Et sull' mõõgast mõrtsukada,
Sõasahast surmajada,
Kättetasujat ei kaswa!
Weri ihkab mere hinda,
Ülekohtul 'pole uinu,
Kurjal tööl ei kinnitusta."

Kurwalt kostis wiimne kõne,
Kurwalt ettekuulutused,
Mis kui tuulekese tuhin,
Leinakaeblik laente kohin,
Wihmatuule wingumine
Kalewile kõrwa kostis.

Kui need paksud udupilwed
Kauwad päikese paistel,
Ehk kui waiksed õhtu warjud
Weerend päikesta peitwad:
Nõnda sulas õhtu rüppe,
Kadus kaste auru kaisu
Wõõra wanarauga wari.
Wäsind Kalewide poega
Uinus rahul puhkamaie;
Uni kukkus kulmudele,
Langes kulmult laugedele.
Unenägu kudus kueu,
Tõteliku tähendusi
Waiba kirjal walelikuks.
Wõõra wanarauga jutud,
Targast' antud tähendused
Tuiskasiwad aina tuulde.

Pääwa tõusul pääda tõstes,
Unepaelust peasenessa
Katsus Kalewide poega

Mõnda meele tuletada,
Mis tal õhtul awalikult
Kallis wõõras kuulutanud;
Aga öö ja uneukkud,
Petelikud pildikesed,
Segasiwad udu sompu
Eilsed kuuldud ilmutused.
Kalewide kange poega
Käskujalga kiirustama:
„Käi sa kiirelt koduje,
Rutta ratsul ranna poole
Wanemale käsku wiima!
Seadke wahid sihtimaie,
Kaldapapid kalju peale,
Nugissilmad nurmedele
Mere randa wahtimaie:
Kas ju kaugelt waenu laewad,
Pealekipujate paadid
Laeute langul liikumaies?
Kallawad laewad kaldale,
Lodjad ika ligemale:
Siis aga wasta wahwad mehed,
Tugewamad teiste toeksa
Sõahiud sõdimaie.
Odamehed otsa peale,
Taperid taga riudanesse,
Nuiamehed nurga peale,
Ahingid abiks äärele,
Tuuramehed tuhingisse,
Määra hiud mässusele,
Wõidumehed lagediku,
Nende warjud wõsandiku,
Metsa salku salamahti,
Wardad warjuks wanemale,
Wikatid wile puhujale,
Noolingid mäe küüru peale,
Lingumehed libamiste
Kahel poolel kalda peale;
Ratsumehed rahekombel
Waenu roogus roodamaie!
Teised seisku teistel seinaks,
Pangu rammu raua wasta!
Las' siis mõõgad mõllamaie,
Odad osawalt orjama,
Taperid taga tantsima,
Wikatid waljust' niitama,
Ambu noolid nobedaste
Sündsat surma sigitama:
Küll siis suikub sõa kära,
Waikib kuri waenu wiha. —
Olge wahwad, Wirulased,
Wõtke abiks wahwa mehi,
Järwa poisa jänderiku,
Alutagusi toeksa,
Abilisi Harjumaalta,
Läänest mõnda lisanduseks.
Weeretage waenu koeri
Kaldalt kohe kaugemale!
Saatke mulle sõnumida,
Kiirel jalgul käskusida,
Läheb lahing laiemaksa,
Kaswab kitsik kibedamaks:
Siisap tahan ise tulla,
Abimeheks astuneda.
Lähen tuska tuulutama,
Nukrat meelta meelitama."

Sõitsin suisa Soome silda,
Wesikaare waski teeda,
Wikerkaare wihma teeda,
Kuninga käsk kukurus,
Wanema käsk wammukses,
Sõa sõnum suude sopas.
Mis mull' wasta wankunessa
Jubedasta juhtumista?
Wankus wasta wana wares,
Wana wares, waene meesi;
Nokka nuusutas nurmena,
Sõõrmed puhusid pilwena;

Nina oli sõda nuusutanud,
Sõõrmed udusta sõõlunud,
Kas ei sala haisu tunneks,
Kiire käsu kirja oskaks.
Juba oli sõda nuusutanud,
Were auru haisutanud.
Sõitsin suisa Soome silda,
Wesikaare waski teeda,
Wikerkaare wihma teeda,
Kihutes kiirnse käsku;
Kuninga käsk mul kukurus,
Wanema käsud mammukses,
Pääliku käsud kübara al,
Sala sõnum suude sopas:
Et juba lipud liikumaies,
Odaokkad orjamaies,
Mõõgaterad teenimaies.
Mis mul' wasta wankunessa
Jubedasta juhtumista?
Wasta wankus kotkas kuri,
Kotkas kuri, kõwernokka;
Nokka nuusutas nurmena,
Sõõrmed uduba uurisid,
Kas ehk asja haisu tunneks,
Kiire käsu kirja oskaks.
Sõge oli sõda nuusutanud,
Were auru haisutanud,
Tõtas teistele teadusida.
Sõitsin suisa Soome silda
Wesikaare waski teeda,
Wikerkaare wihma teeda,
Kihutes kiiruse käsku;
Kuninga käsk mul kukurus,
Wanema käsud wammukses,
Sala sõnum suude sopas,
Pääliku palwed keele paelul:
Et juba lipud liikumaies,
Odaokkad orjamaies,
Taperi terad tahtemaies.
Mis mull' wasta wankunessa
Jubedasta juhtumista?
Tuli wasta kaarna poega,
Kaarna poega, raisa rooga;
Nokka nuusutas nurmena,
Sõõrmed puhusid pilwena:
Kas ei sala haisu sõõluks,
Kiire käsu kirja oskaks.
Sõge oli sõda nuusutanud,
Were auru haisutanud:
Tõtas teistele teadusida.
Sõitsin suisa Soome silda,
Wesikaare waski teeda,
Wikerkaare wihma teeda,
Kihutes kiiruse käsku;
Kuninga käsud kukurus,
Wanema käsud wammukses,
Sala sõnum suude sopas,
Pääliku palwed keele paelul.
Mis mull' wasta wankunessa
Jubedasta juhtumista?
Wasta wankus hundikene,
Hundi kannul karukene.
Ninad nuuskusid nurmena,
Sõõrmed uduba uurisid,
Kas ei asja haisu arwaks,
Salakirja käsku tunneks.
Sõbrad olid sõda nuusutanud,
Were auru haisutanud,
Tõtasid teistele teadusid.
Sõitsin suisa Soome silda,
Wesikaare waski teeda,
Wikerkaare wihma teeda
Kihutes kiiruse käsku;
Kuninga käsk mul kukurus,
Wanema käsud wammukses,
Sõa sõnum suude sopas,
Pääliku käsud kübara al:
Et juba lipud liikumaies,
Odaokkad orjamaies,
Taperi terad teenimas,

Mõõgala mõtted mõllamas.
Mis mull' wasta wankunessa
Juhedasta juhtumista?
Wasta wankus nälga, nõrka,
Nälga nõrka, kõlka kokka,
Nina nuusutas nurmena,
Sõõrmet sõõlusid pilwena,
Kas ei sala haisu tunneks,
Kiire käsu kirja oskaks.
Sõge oli sõda nuusutanud,
Were auru haisutanud;
Tõtas teistele teadusida.

Sõitsin suisa Soome silda,
Wesikaare waski teeda,
Wikerkaare wihma teeda
Kihutes kiiruse käsku;
Kuninga käsud kukurus,
Wanema käsud wammukses,
Sala sõnum suude sopas:
Et juba lipud liikumaies,
Odaokkad orjamaies,
Ahingid asju aeamas,
Taperid teisi tautamas.
Mis mull' wasta wankunessa
Kogemata kiusatusta?
Wasta wankus katku kawal,
Katku kawal, rahwa rööwel,
Sõa seitsmes selli kurjem;
Nina nuusutas nurmena,
Sõõrmed sõõlusid pilwena,
Kas ei sala haisu arwaks,
Kiire käsu kirja oskaks.
Sõge oli sõda nuusutanud,
Were auru haisutanud;
Tõtas teistele teadusida.

Kinni ma kimmeli kõitasin,
Panin ruuna rauda ikke,
Kõrwi Kalewi kammitsa,
Et ei saanud sammumaie,
Ega jooksu jõudemaie;
Hakkasin asja arwamaie,
Meeli mõtelda meelitama:
Kas mu käigist kasu kaswab,
Sõidust suuremat sigineb?
Werised on waenu wermed,
Sõal siuguna sügawus.
Miks ma waenu wiletsusta,
Mõrtsuka mõõga mõllamist
Rahu põlwele pillutan?
Saagu, saagu, ma saeatan,
Saagu sõnum sügawasse
Mere marusse magama,
Kala kudusse kaduma!
Uinugu ummista urkanessa,
Enne kui heliseb edasi,
Enne kui kõliseb külaje!
Kiskusin käsud kukurist,
Wanema käsud wammuksest,
Paiskasin põhjatu meresse,
Laenete langu laiema.
Wesi weeretis wahtussa,
Pihu puistetas pilwessa,
Kalad kadusid kohkessa!
Nõnda waikus waenu warin,
Nõnda kadus sõa kärin.

Kümnes lugu.

Kena õõbe küünlakene,
Walgussilmil taewa wahti!
Laena lusti laulikule
Radasida rändamaie,
Sala teesi sammumaie,
Kussa Kalew enne käinud,
Poega enne puhkanenud,
Sõbradega seltsitelles
Mõnda tempu toimetanud,
Imelista ilmutanud.
Sirawade täht'de silmad
Tunnistanud nende teesi,
Kaugel maadel käikisida;
Näinud, mis seal nalja tehti
Wiru kuuskede wilula,
Harju haawade wahela,
Lääne lepiku keskela,
Näinud meeste naljatusi,
Wie wiletsuse waewa,
Kue kiusatuse kütke,
Seitsme sammu sidemede
Kogemata kinnitusta,
Kuhu mehed kukkusiwad,
Lustipidul langesiwad.
Läki aga laaneesse,
Põõsastiku paksudesse
Laulusida lunastama,
Kuldasida koristama,
Hõbedasi otsimaie,
Waskesida wõtemaie.
Nii aga kuulin kuulutusi,
Wana jutu juurdumisi,
Muiste sõlmitud sõnasi,
Kullal kedratud kõnesi.
Kalewide kange poega
Läinud hobu ostemaie,
Künni ruuna kauplemaie.
Kui ta käinud tüki teeda,
Tüki teeda, palju maada,
Laulis lindu lepikusta,
Tarka lindu tammikusta,
Kägu kulda kuusikusta:
„Hobu hirnub Hiu-maalta,
Sälgu karjub suurest soosta,
Warsa karjub kaugeelta!
Hobu hirnub ostajada,
Sälgu karjub sadulada,
Warsa walgeid waljasida." —
„Tänu teile, linnud targad,
Tänu teede juhtidele!"
Paeatab Kalewi poega,
Tõstab jalga teise teele
Kiirel käigil sammumaie.
Wiis oli Wirus wiibimisi,
Harjus aea wiitemisi,
Järwas tühja tallitusi,
Kust ei saanud kaugemale.

Paharäti poegadele
Tõusnud tuulest tülidusi,
Tühjast rahu rikumisi;

Järweke, kus enne elanud,
Kaksipäini muidu käinud,
Läinud kitsaks kadeduses,
Weikeks wihaduse waenus.
Poissidel ei olnud püsi,
Mehikestel enam mahti,
Pidid perest põgenema
Uuta aset otsimaie.
Kui nad kaugel kõndinessa,
Tuuliskäiki tallanessa:
Kas ei kuskilt leiaks kodu,
Paremada asupaika,
Kuhu raea kinnitada,
Wahet wõiksid walmistada;
Sealap leidsid õnne soowil
Suures Kikerpära soossa
Kogemata kohakese:
Kuhu koer ei korjaks kodu,
Penipoeg ei pesapaika.
Paharäti poegadele
Paistis paika meele pärast,
Siiski tõusis segadusi:
Kumb neist päris peremeheks
Soole pidi seatamaie.
Meel oli meestel mõlemile
Soole sundjaks saadanessa.
Kalewide kallis poega
Juhtus kogemata käigil
Seltsis armsa sõbradega
Kikerpära piiredele,
Kui neil hamba kiskumine
Kannud kirge katuksele,
Lõket laele laiemale.
Paharäti poisikesed
Kiskusiwad karwupidi
Tuisatelles tuttikesi.
Kui nad Kalewida kaugelt
Tulles juba tunnistanud,
Waigistati waenu wiha.
Mehed hüüdsid ühel uulel:
„Kallis Kalewide poega,
Sammu, sõber, seie poole
Meile õigust mõistemaie,
Riukära kustutama!"
Kalewide kange poega
Mõistis kohe, kostis wasta:
„Tunnistage tüli tõusu,
Riidlemise raeatusta!
Tuisku tõuseb tuuleesta,
Pilwest wihma pisaraida,
Wihastusest waidlemine,
Kiusamisest kohtukäiki;
Sellepärast seletage
Pikemalta tüli põhja!"
Paharäti wanem poega
Seadis sõnad sõudewale:
„Soosta sündis segadusi,
Rabast meile riidlemisi,
Kes meist kahest leidnud koha,
Kes saab soole sundijaksa.
Kodund kõrwi kõndisime,
Teeda ühes tallasime,
Seie seltsis sammusime,
Siiski mina ligem sõrwa,
Wäljas poolel kõndis weli:
Sellepärast näitab selge,
Kui on minu päralt kohta."
Kalewide poega kostis:
„Pööras' pääga poisikesed,
Meelest tõlbid mehikesed!
Kodund ühes kõndisite,
Soole ühes sammusite,
Raba ääres rändasite,
Kus weel kummalgi ei kodu,
Päris pesimese paika:
Soo on alles sundijata,
Paik weel ilma peremeesta.
Kõlbamata tühja koha,
Kust ei inimestel kasu,
Ega tulu elajatel —

Tahan teile tulewaksa
Warju urkaks walitada,
Kodupaigaks kinkineda:
Kuhu kiskje kutsikate
Pakku wõite põgeneda;
Suurem pool saab suuremale,
Weikem jälle wähemale."
Paharäti poisikesed
Kalewi poega paluma:
„Wõta sooda, wennikene,
Raba ise raeatada,
Kahte jausse jagadella,
Kust ei uuta kohtukäiki,
Tülitsemist tõusenessa!
Ahnus wõiks ehk aega mööda
Piiresooni pikendelles
Waud wia wõõritie,
Kui ei kiwa kinnituseks
Sõrwadele seadenessa,
Nööril iga nurkadesse."
Kalewide kallis poega
Seadis sõnad sõudewale:
„Kesse küla kohtukäiki
Korra läinud kohendama,
Peab ka lugu lõpetama,
Asja selgeks aeamaie.
Armas Alewide poega!
Nõuta mõõdu nöörisida,
Piiramise paelukesi,
Mõõda raba nööri mööda
Keskelt kahte jagudesse,
Wea siis wagu wahedele,
Pika peendra piireeksa,
Pane kiwid raea peale,
Waiad sõrwa seisamaie,
Siis ei tõuse segadusi,
Wihaduse waidlemisi!"
Alewide armas poega
Tõtas tööda toimetama,
Kalewide poea käsku
Sõbra seltsis seademaie.
Kalewide kange poega
Tallas ise teise teele
Tarbeliku tallitama,
Suuri töösi sünnitama.
Alewide armas poega
Sõbra seltsis asja seades
Arwas mõõdu alustuseks
Jõekaldal wõtta kohta,
Mustapallil mõõdu paika,
Kuhu waiad kinnitada,
Piire otsa tahtis panna.
Wana waenu waimukene,
Kes ei raatsi ristilapsi
Kuskil jätta kiusamata,
Walmis juba wõrgutamas,
Wette pinnalt pistis pääda,
Laente alta luuril silma
Kawalaste küsimaie,
Pilkes otsust pärimaie:
„Minga tööda, mehikesed,
Salalikult sünnitate,
Kiirelikult kohendate?
Kas teil aega aina kasin?
Püsim ehk kui linnupüüdjal,
Kellel saaki kogemata
Paelust metsa peasenessa?
Saak ju mõttes mehel kotis,
Kui ta kiirest' kannul kargas."
Alewide poega mõistis
Paharäti pilkamista,
Ehk küll jänes pool ju püksis,
Siiski kostis kohkumata:
„Tahtsin jõge takistada,
Wette woolu wõrgutada,
Laenesida lingutada,
Käigi kohte kütkendada:
Et ei looma liikumaie
Saaks ei sisse sõudemaie,
Ega wälja weeremaie."

Wettewaimul wana talu,
Weepinna warjul pere,
Salapeidus sängikene
Harimise kombel armas,
Tuttaw teeda wäga tulus;
Sellepärast sula suuga
Mesikeelil meelitelles
Alewi poega paluma:
„Jäta jõge paelumata,
Jäta wetta wõrkumata,
Käikisida kütkemata,
Teesi takistamata,
Sissekäigid sidumata,
Wäljakäigid waiamata;
Tahan sulle suure palga,
Mis sa küsid, täiel mõõdul
Tõrkumata tasudella,
Waidlemata maksta wälja."
Alewide poega arwas
Kasu kohe, kostis wasta:
„Mis sa mulle, mehikene,
Lubad lepituse palgaks,
Kui me' kaupa kinnitelles
Sõbralikult sobitame?"
Kawal wetewaimu wastas:
„Mis ma sulle palgaks paiska
Lepituse hinnaks luban,
Pead sa ise ilmutama!"
Alewi poega paeatas:
„Kui sa kannad kamalala
Wana kaape pesa wõrra
Taalbrid kokku kuhjadela,
Siisap jätan sidumata,
Käigikohad kütkemata."
Wettewaimu wastanessa:
„Homme wara hommikula
Tõutan tua taaleriba,
Raha kaape rummu täie."
Alewide poega kostis:
„Sarwist härga seutakse,
Sõnast meesta sõlmitakse.
Wea sa mulle sõna wõlga
Tõutuse täitemiseks,
Muidu tõuseb meile tüli,
Tuleb kitsik jälle kätte."
Wettewaimu waus alla,
Puges peitu jõe põhja.
Kalewide sugulane,
Kawal Alewide poega,
Uuris öösel urkakese
Sõbra abil muru alla
Ligi sülla sügawuse,
Põhjast laia, pealt kitsa
Kaape rummu kohaliseks;
Seadis kaape kaaneksa
Mulgu peale murudela,
Leikas kübarale põhja
Sala haugu sõrwitie,
Kust kõik sissekantut koorma
Kaewandiku kukkunessa.
Purask kandis teisel pääwal
Koidu piirel juba koorma
Rootsi wana rublasida,
Mis ei kaape põhjakesta
Mite jõudnud kinnikatta;
Pois tõi teise õlma täie,
Kandis koorma kolmandama,
Kandis neljandama koorma,
Wiis weel wara wietkorda,
Kulda lisaks kuetkorda,
Kust ei küllust kübarale
Siiski saanud siginema.
Wara kipus wähenema,
Rikkus mehel lõpemaie.
Kül ta kaapis rahakerstud,
Pühkis puhtaks põhjadani,
Koristeles kukrukesed,
Sõna tasuks tasku sopad.
Töö ja waew läks siiski tühja,
Nõutamine üsna nurja:

Kübar seisis kerkimata,
Ega tahtnud saada täide,
Kuhja peale kaswatada.
Wettewaimu hakkas wiimaks
Alewi poega paluma:
„Lepi wõlga laenu peale,
Kannatele, kulla wenda!
Kui lääb suwi sügisele,
Siis ma tasun wõlga sulle,
Kannam lisa kübarale,
Kunni tõuseb kuhjadele."
Alewide armas poega
Wäga kawal wastamaie:
„Sarwist härga seutakse,
Sõnast meesta sõlmitakse!
Tee on pika minijale,
Aega pika ootijale
Wõlga pika wõõra oma;
Maksa lühi lubaduse,
Ehk ma täidan ähwardused,
Köidan kinni sinu käigid,
Wõrgutan wette wärawad:
Et ei looma liikumaie
Saaks, ei sisse sõudemaie,
Ega wälja weeremaie."
Wennikesel wettewaimul,
Paharäti poeukesel,
Paremat ei olnud pidu,
Kui et koeu kõndinessa
Emalt abi otsimaie,
Lisadusta laenamaie.
Sala mõteid sünnitelles
Hakkas pettis paeatama:
„Armas Alewide poega!
Lubatuse lepituseks
Tahan täita tõrkumata
Kübara sull' kuhjadela,
Kui sa ise tuled kaasa;
Siis ei sigi segadusi,
Pikemalta kustki pettust."
Wana kawal wõrgutaja
Püüdis Alewide poega
Waranduselt ärawia.
Aga Alewide poega
Mõistis mehikese mõtted,
Kurja waimu kiusamise,
Misga teda püüdis petta;
Seadis sõnad sõudewale:
„Sammu sina, sõbrakene,
Kalewiste kannupoissi,
Wõla talu waatamaie,
Tema tutwaid teretama.
Aita kanda rahakoti,
Kui on mehel raske koorma;
Mul ei ole mite mahti
Täna käiki tallitada,
Pean kui kalju mere põhjas,
Tugew tamme tuuleessa
Warandusta wahtimaie,
Hõbe kogu hoidemaie."
Kalewide kannupoissi
Tõtas käsku täitemaie.
Wettewaimu astus eele,
Alewide abimeesi
Kõndis taga tema kannul,
Tallas tundemata teeda,
Rändas sala radasida
Pimeduse piiredele,
Kus ei olnud enne käinud
Elaw' inimese jalga,
Weel ei walgus' laste silma
Neida kohta enne näinud.
Alewide abimehel
Sõõlusiwad püksid püüli,
Kui nad pikal teedekäigil
Sõudsid kurja kopelisse,
Warjuriigi wainu alla,
Kus ei koitu kerkimaies,
Eha walgust helendamas.
Pääwal päike seal ei paista,

Kuu ei öösel anna kuma,
Tähesilm ei näita teeda
Pimeduse paikadele.
Aega mööda hakkas kuma
Walgust teele wälkumaie,
Sest et wärawate sambas
Tõrwa pütid põlesiwad.
Kui nad tupa kahekeste
Üle läwe astusiwad,
Tulid wettewaimu wennad
Wõõrast wastawõtemaie,
Palusiwad pingi peale
Laua taha istumaie,
Kuldse kannude keskele,
Hõbe waagnate wahele,
Mis kõik wõõra mehikesel
Talu rikkust tunnistasid,
Pere auu awaldasid.
Auu ahnus arwatakse
Põrguliste päranduseks,
Sestap poisid söömalauda
Wõõral' uhkest' walmistasid.
Kalewide kannupoissi,
Kartus araks küpsetanud,
Wõind ei wõtta wõõrusrooga
Mite maitseks kausista,
Wõind ei kannust keelekastet,
Mõdu märga magusat
Mite suutäit suhutada,
Sest et tulesädemeida
Wälkus wälja waagnatesta,
Kerkis üles kannudesta,
Põrkas wasta peekerista.
Paharäti poeukesed
Hakkasiwad isekeskis
Sala jutu sahkamaie,
Põrgu keelil paeatama,
Winderdi ja wänderdie,
Laksati kui Lätikeele,
Mis ei mõistnud wõõras meesi.
Kalewide kannupoissi
Murelikult mõtlemaie,
Agaraste arwamaie:
„Kitsik kipub käsidele!
Noore põlwe nurmedele
Pean ehk poissi närtsimaie,
Sõbra waranduse saagil
Salamahti suremaie,
Kus ei nutma noored neiud,
Kähärpääd ei kaebamaie!
Ahne Alewide poega,
Kes sa söbra kammitsasse
Pannud põrgu paeladesse,
Poolik muna palju parem,
Kui üks tübi koorekene!"
Pärast pika paeatusta,
Sala nõude sobimista
Hakkasiwad tulehargid,
Põrkulaste poisikesed
Naljatusel mängimaie;
Wõtsid mängiks wõõra mehe,
Kes kui kerge kurnikene,
Weerew ratas wainuela
Lustil pidi lendamaie,
Tuule kiirul tantsimaie!
Põrgu poead paiskasiwad
Kannupoissi kihutelles
Ika käest käsidele;
Mehike kui kassi-märsi,
Tuulaw takutopikene
Lendis seinast seinasse,
Nurgast teise nurgasse.
Alewi poea söbrake
Poisikesi palumaie:
„Kiigutajad, kulla wennad!
Laske maha, ma paluksin,
Seie mustale murule,
Seie põrgu põrandale;
Seiske senni kui mõõdan seinad,
Nööritellen nurgakesed,

Paelutan toa pikused,
Lõngutan toa laiused,
Kust wõin kodu kuulutada,
Sõbradele seletada:
Kuis mind kõrgel keeritati,
Wiskedela weeretati."
Kui sai mahti mehikene,
Puhkamista poisikene,
Wõttis nöörid wöölta,
Misga enne mõõtnud sooda,
Raba oli raeatanud,
Hakkas seinu mõõtemaie,
Nurkasida nöörimaie,
Mõõtis poolel pikutie,
Laskis teise laiutie,
Kolmandama kõrgutie,
Neljandama nurgetie,
Ukse piidad pikutie,
Ukse läwe laiutie.
Õnnelt peasis üle ukse,
Peasis meesi putkamaie,
Tuule kiirul kihutama.
Mehike ei leidnud mahti
Üle õla ümberwaata,
Kandadele silma käända,
Enne kui laia ilmale
Peasis pääwa paisteele,
Kuhu kurja kütkendused,
Põrgulaste paelutused
Pikemalt ei puutunessa.
Wahti oli wärawasta,
Uksehoidja hüüdanenud:
„Tahad sina teedekäiki
Õnnelikuld lõpetada,
Lingu paelust peaseneda,
Kääna käiki hüwa käele!"
Siiski saand ei mehikene
Kiusamata minna koeu.
Wahwa meesi wallaline
Kui se kägu kuuseessa,
Laululindu ladwaassa;
Weikel wiisi wiletsusi,
Kuusi korda kütkendusi.
Kalewide kannupoissi
Põrgu piinast põgenedes
Leidis korra lingutusi,
Kui üks litta koerakene,
Kaks weel kaasas kutsikaida,
Temal wasta weerenessa.
Litta, judaliste ema,
Tuli tuiskel Torilta,
Kus ta käinud wihtlemaies.
Sealap Alewide sõbral
Wahi sõnad wärawasta
Tulid meele mõtteesse:
Käänas kohe hüwa käele
Teista teeda tallamaie.
Lendes sõitis litakene
Temast mööda tuhinaga,
Kus ei hiukse karwakesta
Mite mehel liigutanud.
Sammusida sirutelles,
Kiiret käiki käidanesse
Jõudis Alewide sõber
Wiimaks jõe kalda ääre,
Kuhu Alew sala koopa
Sügawale sobitanud
Põrgu poea petusessa.
Sügaw mulku muru alla
Tunnisteles tehtud tempu,
Kaaneks katetud kübara,
Kui se rikas rahakoorma
Metsa läinud kõik mehega.
Kalewide kannupoissi
Alewi jälgi aeama,
Kuhu sõber kadunessa.
Wettewaimu wennikene
Kihutelles tema kannul,
Poisikesta pillatelles
Kawalaste küsimaie:

Kas sul püksis põletaja,
Parmukene istub p . . ses?
Miks sa meile, mehikene,
Kulla koorma unustanud?
Ma ep jõudnud ränka koti
Kodunt üksi ärakanda.
Katsume nüüd tehtud kaupa
Teisitele toimetada!
Kas ehk rammu katsumaie,
Woi ehk wõidu jooksemaie,
Kumb saab wõidul kuningaksa?"
Wettewaimu wennikene
Omas meeles mõtlemaie:
Tarkus on kül nende taskus,
Wõimus siiski minu wolil.
Kalewide kannupoissi
Mõistis kohe, kostis wasta:
„Kui sul lusti, wennikene,
Läki kohta katsumaie!"
Koha otsimise käigil
Nägid mehed Närska mäge,
Mis neil kohe meele pärast
Wõidu mängiks walitada.
Enne weel kui mehed määle
Sammusida sirutanud,
Tuliwad neil wasta teelta
Kange Kalewide poega
Armsa Alewi poeaga.
Wiimne oli warjupaika
Wettewaimu waranduse
Põõsastiku pannud peitu.
Kalewi poeg paeatama:
„Waata, kulla wennikene!
Kust sa seda Lätikopsu
Saatejaksa olled saanud?
Kust se ime külaline
Sugudela siginenud?"
Alewide poega kostis:
„Wõõras on mul wõlgeniku,
Kellega ma tegin kaupa,
Kes ei täitnud kaapekesta."
Kannupoissi paeatama:
„Wõõras on mul wastameesi,
Kellega ma tegin kaupa,
Wõitlemise mängi wõtta
Närska mäele nalja pärast."
Kalewide kange poega
Pilkamiste paeatama:
„Kaswa weel mul, kullakene,
Weni, armas wennikene,
Sirgu, sirgu, sõbrakene,
Kibedama aea kohta;
Wõim weel wäga weikekene!"
Paeatelles aga pistis
Kannupoissi karmanisse,
Püksi tasku paisumaie,
Siisap tõtas kiirel sammul
Närska mäele naljamängi
Wõõra wasta wõitlemaie.
Mehed wõtsid eesimängiks
Wõidul kiwi wiskamista;
Kelle kiwi kaugemale
Lingult pidi lendamaie.
Wettewaimu wennikene
Pidi eesi paiskamaie
Lingult kiwi lendamaie.
Kohmetanud käpadega
Seadis paksu sõrmedega
Poissi kiwi poole pääwa
Silmuksesse seisamaie.
Laskis lingu lennutelles
Kümme korda ringis käia,
Siis wast paiskas sõudemaie,
Tuule kiirul tuiskamaie.
Kuhu kiwi kukkunessa,
Saadik maha satunessa?
Kiwi kukkus järwe kalda,
Wirtsu järwe ääre peale,
Kümme sammu sõrwast kaugel.
Kiwi wõite kopikata

Selgest' oma silmil näha,
Mis kui kehwa mehikese,
Perepopsi saunakene.
Wõidu lingu wiskamine
Käsila nüüd Kalewile,
Kel ei olnud tõstekangi,
Winna poomi mite waea;
Kümme sõrme kohendusel
Tallitas ta weiket tööda,
Seadis kiwi silmuksele
Parajaste paiga peale.
Kihuteles kange käega
Lingult kiwi lendamaie,
Tuule kiirul tuiskamaie.
Tuules tõusis tuhinada,
Kõrgel kuuldi kohinada.
Kiwi lendas kaugeele
Tuiskades kui tuulispaska
Merelaentel mõllusela,
Lendis Peipse ligidale,
Kukkus ligi järwe kalda.
Kesse Peipse rannas käinud,
Kül se näinud wõidukiwi.
Wettewaimu wennikene
Palus mängi pikendada,
Teisel tükil toimetada.
Kalewi poeg kostis wasta:
„Minu pärast, mehikene!
Wõitlemista ei ma wihka,
Kiustemängi ial karda;
Wõitlemine toetab wõimu,
Mängil kosub mehe rammu.
Wõtkem kätte wägikaika,
Kumb meist kumba kangutelles
Kõrgemale kergitelleb."
Mehed istusid murule
Jalga tugiks wasta jalga.
Wettewaimu tugew wemmal
Wõeti kätte wägikaikaks.
Wettewaimu wenitelles
Käsi tahtis katkendada,
Pihasooni kista paigast:
Wõind ei siiski wastameeste
Kalewida kergitada,
Paigast mite põrutada.
Kalewi poeg toetas kanna
Walusamast' tema wasta,
Sõlmis kindlamaste sõrmed
Kooguteles kepi külge,
Tõmbas korra tõsiselta,
Wiskas wettewaimukese,
Kui oleks tühi takukoonal,
Tuule tiiwul tuiskamaie!
Pää käis korra kukerpalli,
Jalatallad wasta taewast,
Sõrmed peasid wägipulgast,
Mees kui lindu lendamaie.
Weeres liuges seitse wersta,
Purjeteles penikoorma,
Raksas maha rägastiku,
Küngastiku keskeela,
Kus ei wõinud kuel pääwal,
Seitsmel silmi seletada,
Kaheksamal kaela kanda,
Liikmesida ligutada,
Põrund keha paenutada.
Kalewide kange poega
Naljatusta naeramaie,
Alew hambaid hirwitama,
Poissi taskus pilkamaie
Wettewaimu wiletsusta.
Kange meeste naerukära
Käis kui Kõu kärgatused
Läbi laia lagediku,
Paksu metsa põõsastiku,
Maapinda müdistades,
Künkasida kõigutelles.
Alewide armas poega
Pette lugu paeatama,
Kuda lõhkend kübaraga

Mustapallil mehikesta
Tugewaste oli tüssand,
Wettewaimu wara wõtnud.
Alewi poea awaldus:
„Sarwist härga seutakse,
Sõnast meesta sõlmitakse,“
Pani Kalewide poega
Kuuldes kohe kohkumaie:
Mõõga wõlg weel maksemata,
Sepa kätte saatemata.
Kalewide kange poega
Seadis sõna sõudewalle:
„Alewi poeg, armas wenda,
Käi sa kiirest' koduje,
Aea hallil alla õue,
Kõrwila läbi kopeli
Kuulsa Kalewi peresse,
Wana taalderi talusse;
Laena rannast laewakesi,
Laiemaida lodjakesi,
Paremaida paadikesi;
Koorma laewad kulla alla,
Paadid hõbe kilda kandma,
Lodjad wara wedamaie;
Palka mehi purjetama,
Tugewamaid tüürimaie,
Sõbru seltsis sõudemaie;
Wõta moona, wõta wara
Teedekäigi tarwituseks.
Pärast aga pane peale:
Üheksa hüwa hobuda,
Kaheksa kari märada,
Kaksikümmend lüpsilehma,
Wiiskümmend paremaid wasikaid,
Sada sälitist nisuda,
Poolteist paati rukiteri,
Tuhat wana taalderida,
Sada paari paaterida,
Kaksjada kulda rahada,
Sületäie sõlgesida,
Wie neitsi kaasa wara.
Pane lisaks paari paati
Weel mul wana waraga;
Kanna kalli killa koorma
Sõudes merel Soomeesse
Kuulsa sepa koduje,
Maksa minu mõõga hinda,
Tasu wõlga tingimata,
Lisa kulda peale kaupa,
Ootus' hinnaks hõbedada,
Isa lelle lepituseks.“*
Alewide armas poega
Tõtas käsku täitemaie,
Rutas kiirest' käidanema,
Harju poole aeamaie.
Kalewide kange poega
Istub maha muru peale
Põõsa warju puhkamaie,
Meeles lugu mõtlemaie,
Asju läbiarwamaie,
Wiimsed sõnumid Wirusta,
Kurja waenu kuulutused.
„Kustap leian kindlat kohta?“
Paeateleb kange poega,
„Warjupaika mäetidele?
*Weereb waenu wägesida,
Sõameeste seltsisida
Wiru laia wäljadele,
Järwa raatma radadele:
Siisap tarwis kindlat seina,
Mõnusama müürisida
Warjupaigaks wanadele,
Rahuurkaks raukadele,
Peidunurgaks piigadele,
Kaitsetoaks kähärpäile,
Nutu kambriks nõdradele,
Leinakoeaks leskedele.“
Kalewide kange poega
Mõtles aga targal meelel:
„Lähen laudu lunastama,

Hoone tarbeks ostemaie,
Tahan linnad tugewuseks
Ilusaste ehitada,
Ühe linna eide iluks,
Taadi kalmu kenaduseks
Kalju peale kaswatada;
Teise linna Taara mäele
Ema jõe kalda ääre
Warjuks Taara waarikule,
Kolmandama Jaani kolka
Sala soo sügawusse,
Alutaha ühe linna
Raukadele redupaigaks,
Waeste lastele warjuksa.
Täna ei ma lähä teele,
Puhkan keha paremine;
Homme wara hommikula
Tõtan teeda tallamaie
Peipse järwe piiredele;
Senni saab Alew Soomeesse
Mõõga wõlga maksemaie."
Tahtis nuga wõtta taskust,
Kui tal käsi kogemata
Poisikese külge puutus,
Kes kui siga kotista
Sealt ei wõinud wälja saada,
Iseennast awitada.
Kalewide kange poega
Pilkamisel paeatama:
„Kas sa nääd! mis kirbukene
Karmanis mul kutisteleb?
Astu wälja, wennikene,
Tuule õhul toibumaie,
Pääwa paistel paisumaie,
Kuude walgel kosumaie!
Kuule, kulla kannupoissi,
Märka sõnu, mehikene,
Kui neid kasuks sulle külwan,
Juhatuseks ilmutelen!
Kuule, kotka kaswandiku:
Enne kui sul äbarikul
Tugewama tiibadesse
Sõudwa suled sirgunewad,
Ära kipu lendamaie!
Kui sind kuri kiusamaie,
Waenu mees saab wõrgutama:
Tulgu tugi tarkusesta,
Arwust parem abimeesi;
Püa waenlast pilkamisel
Kawalaste kütkendada,
Kunni jõudu kaswanessa,
Rammu tõuseb rohkemaste.
Mis sa, wäeti mehikene,
Wettewaimul wägi korral
Põrgulisel wasta püsiks?"
Alewide sugulane
Mõistis kohe, wasta kostis:
„Mis ma wäeti mehikene
Wettewaimul wägikorral
Põrgulisel wastapaneks,
Seda oli selgel silmal
Alewi töö awaldanud,
Kui ta suwikübarada
Seadis kateks koopa suhu.
Nõnda oleksin ma noori
Wõidumängi walmistanud,
Pilkel põrgulista petnud."
Kalewide kange poega
Seadis sõnad sõudewalle:
„Weni waksa, wennikene,
Kaswa kaksi kõrgemaksa,
Paisu, poissi, paksemaksa,
Kosutelle kangemaksa
Edespidise elule,
Tulewa aea tuluksa!
Jää sa seie teedejuhiks,
Kunni lähen kaugemale
Peipse järwe piiredele
Tarbeliku tallitama.
Kui siin kiirekübilisi,

Sõa sõnumide sõudjaid
Wirusta peaks weeremaie:
Wea neid, sõber, wiibimata
Peipse järwe piiredele,
Kuhu käiki kinnitelen,
Asjula ehk wiidan aega."
Jutu westes wõeti õhtuks
Toitu keha toetuseks,
Keelekastet karastuseks,
Enne kui mahaheideti
Põõsa warju puhkamaie.
Öõde rüüdi kattis kinni,
Waikus' kuube waarikuida,
Lukuteles linnu keeled,
Elawate healitsused;
Siugu sitika wilula,
Suwe ilul laulis sirtsu,
Sääski lennul sirisedes,
Rääku ruki põllu pealta,
Wutti wette kallastelta,
Muud ei kuskil elumärki,
Kaugel kuskil kuulutajaid,
Hõbenokal healitsejaid.
Taewast waatasiwad tähed,
Paistis kuu palgekene
Waikselt puhkajade peale.
Unenägu kudus kuube
Suikujate silma ette.

Ilma-neitsike ilusa,
Kõu tütar kähärpääga,
Sinisirje linnukene,
Lendas palju, liuges palju,
Lendas laia laaneessa,
Kust ei enne käinud karja,
Käinud karja, hulkund orja;
Ladwil käinud linnu jalga,
Sambla alt sala siuke:
Senna neitsi sammumaie,
Lusti teeda tallamaie.
Mis ta metsas märkinessa
Mis ta teelta tähtinessa?
Kaew oli sügaw kaewatud,
Urgas põhjatu uuritud.
Kaewul käisid karjateesi,
Radasida rahwa jälgist.
Ilma-neitsike ilusa,
Kõu tütar kähärpääga,
Kaewust wõtma keelekastet,
Kulda koogul kongitsema,
Hõbe pangil püüdemaie.
Metsa poega, poisikene,
Kõwer silma kaswandiku,
Nägi kena neitsikese
Wetta kaewust winnamaie,
Tahtis api tõtamaie.
Ilma-neitsike ilusa,
Kõu tütar kähärpääga —
Ehk oli poissi ehmatades
Kätte lasknud kallukülle —
Kautas sõrmukse sõrmesta.
Ilma-neitsike ilusa,
Kõu tütar kähärpääga,
Sinisirje linnukene,
Kurbel häda kurtemaie,
Sõbra meesta soowitama,
Abimeesta meelitama:
Kesse sõrmust sügawasta,
Kulda wõtaks wette alta.
Kalewide kallis poega
Kuulis neitsi kurwastusta,
Linnu nukra leinamise,
Tõtas abiks tüterile.
Seadis sõna sõudewalle:
„Mis sa nutad, neitsikene,
Mis sa kaebad, kähärpääga,
Leinad, kena linnukene?"
Ilma-neitsike ilusa
Mõistis kohe küsimise,

Laulis wasta lahkeesta:
„Mis ma nutan neitsikene,
Mis ma kaeban kähärpääga –
Wetta kaewusta winnates
Kautasin sõrmukse sõrmest,
Weeres kuld mul wette alla."
Kalewide kange poega
Kargas kohe kaewuesse,
Tõtas sõrmust otsimaie.
Sortsilased suurel seltsil
Kalewi poega kiusama:
„Hiir on isi hüpand lõksu,
Karu kammitsa kaewusse!
Wõtke kiwi, wennikesed,
Kukkutagem kukla peale,
Kange mehe kaela peale!"
Weski kiwi weeretati
Kiirest' kaewu rakkedele,
Kõrgelt kaewu kukkutati,
Mis pidi mehe murdemaie,
Suure karu surmamaie.
Kalewide kallis poega,
Kui ta otsind tüki aega,
Kargas jälle kaewu peale.
Mis tal sõrmuksest sõrmessa?
Weski kiwi weereb käessa,
Sõrm käib läbi silmuksesta.
Kalewi poeg küsimaie:
„Ilmaneitsike ilusa,
Kõu tütar kähärpääga,
Sinisirje linnukene,
Kas se sõrmukse sinuda,
Mis sul kaewu kukkunessa,
Wette alla weerenessa?
Muud ei leidnud ma mudasta,
Suuremat ei puutund sõrme."

Üksteistkümnes lugu.

Ümariku palge puna
Palisteles pilwesida
Wikeliste wiiruliseks,
Kullakarwa keeruliseks
Ue pääwa iluduseks,
Kui ju Kalewide poega
Ärksal silmil asemelta
Kargas üless' kõndimaie.
Wirgul 'pole wiibimista,
Kiirel kuskil kõheldusta.
Karastawa kasteela
Sammusida sirutelles
Kõndis kange mehe poega
Pärast wõetud linnupetet
Peipse järwe ranna poole;
Lõhkus mööda metsasida,
Üle laiu lagedaida,
Läbi paksu põõsastiku,
Siis weel tüki samblasooda,
Mõne tüki mättastiku,
Kuhu teed ei olnud tehtud,
Rada ette raeatatud.
Kus ta tormas laane kaudu,
Senna tänaw siginessa,
Kus ta sõtkus sooda mööda,
Kaewandiku kaswatasi,
Kus ta kõndis künkeliku,
Sile sammul sündinessa;
Künkad läksid küürusele,
Madalamaks mõnda mägi,
Kuhu kanda kauemine,
Warwas juhtus wiibimaie.
Järwe ääre jõudanesse
Wiibis Kalew waatamaie,
Kas ei kuskilt koorma kandjaks
Parajada paadikesta,
Lodja juhtuks leidamaie.
Langetawa laenetele
Silmi kaugel sirutelles
'Polnud näha paadikesta,
Lodja kuskil ligemalta.
Kalew kääris kue õlmad
Woltis wöö wahedele,
Siisap suisa sammumaie,
Laentest läbi lõhkumaie.
Waataksid sa, wennikene,
Kalda äärest tema käiki,
Lennus kõndi laenetessa,
Nääks ei noorem nugissilma
Koguniste teista kallast,
Kuhu mees wõiks kuiwikula
Kanda jälle kinnitada,
Warbilt wetta walgutada.
Kalewide kange poega
Pidand ei tee pikusesta,
Wesirada ränkusesta
Sammudele sidujaida;
Lõhkus aga lustilikult
Lahkel meelel laenesida,
Tuiskas wetta tolmamaie,
Kõrgeele kerkimaie,
Walges wahtus wihisema.

Kalad põhjas kohkusiwad,
Wähid urkas wabisesid,
Lagled läksid laente alla,
Pardid pakku pilliroogu
Mehe sammu müdinala.
  Kesse oleks kogemata
Sellel pääwal juhtund senna
Se kül oleks omal silmil
Wõinud näha wõõrikuida
Sala asju sündimaie,
Imeliku ilmumaie.
  Paksu wõsandiku warju,
Seisis-peitus sortsilane,
Peipse ranna parem tarka.
Mehike kui metsaline
Karwus kaswand üle keha,
Orikana harjaline
Kui üks kahejalgne karu.
Seasööril pilussilmad
Seisid rähma sidemessa,
Käias ila kammitsassa;
Laia suu soppadesta
Walge ila wahtunessa,
Kui sel kuldil kihwadesta;
Kassi wärki kärsis koonu
Küllalt näitas kadedusta.
  Kahejalgne karwaline
Mehekomblik metsaline
Sugult soola sortsilane,
Tükaltie tuuletarka,
Mõnes tükis Mana tarka,
Laususõna lobistaja,
Abisõna arutaja,
Tuulewile tuuseltaja,
Oskas arpu löödanessa,
Sõõlukesta seadanessa,
Warga kueu wõtme abil
Wiina klaasi walmistada,
Wihtlemisel wiha wõtta,
Paha panna teise peale,
Wihkamista wiletsale,
Wiirastusi wähendada,
Tondi teeda takistada;
Oskas arwu arstimisi,
Tuulest terwist tallitada,
Nikastusi nõrgendada,
Tõukamisi tasudella,
Asemelta läinud liiget
Punalõngal paigutada,
Muhutõbe muisutada,
Kõhuwoolmeid näpistada;
Oskas werepide sõnu,
Teadis tule takistusi,
Walusõnu ussi wasta,
Sammaspoole salasõnu,
Maast saand wiga magajale
Hõbe walgel õiendada,
Kõhetuma kinnit-kaswu
Koera söögil kohendada,
Wäetid lapsi waigistada,
Wihtlemisel nuttu wõtta;
Oskas rabanduse sõnu,
Wahwu hellitingu wasta,
Teisi weel ehk tosinala
Hambawalu wõtemiseks,
Hallitõbe arstimiseks,
Teha soola topsikesi,
Walmistada nõia wihku,
Kaitsekepi karjusele,
Küllus' nooli küttidele,
Õnne õngast kalamehel',
Nurjawõtjat noorikule;
Oskas wana Tühja teeda
Sambla alta seletada,
Waranduse wedajaida
Ristiteedel elustada,
Tule tähel raha auku
Ööde warjul õnneks saada.
  Täna mees ei teinud tulu,
Kui ta kaldal kükaküle

Tuule sõnn tugewaste
Puhus Peipse järwe peale
Laenetele lennutuseks,
Kalewile kiusatuseks.
Wesi kerkis weerlemaie,
Laened kõrgel lendamaie.
Kaugelt paistab kaldaasse
Peteliku pildikene,
Mis kui mehe maalikene,
Kehakomblik kueukene
Pool weel laente peitusela
Wette woli wangistusses;
Kerkib korra kõrgemale,
Langeb jälle laenetesse.
Ehk küll kümme wersta kaugel
Rändaja weel rannasta
Kueukana kõikunessa:
Siiski paistab selge silma
Meie mehe määraline
Laente pinnalt läikimaie.
Koorem raske piinab pihta,
Käänab selga küürusela,
Siiski tõttab kergel sammul
Koormakandja kalda poole,
Kaswab ika kõrgemaksa,
Tõuseb ika tähtsemaksa.
Sortsi poea puhumine
Puistab laened pilla-palla
Wettekiigel weerlemaie,
Kus nad kõrgel kerkisiwad,
Wahtus mehe reite wasta.
Naerdes laenekeste nalja,
Mõllamise mängikesta
Hüab Kalewide poega:
„Oi, oi! waata oidukesta!
Kipub kastma kellukesta!
Toho, toho, p—se lompi!
Tahad tõusta mehe tilli?"
Weel ei olnud tundi wiibind,
Kõndis juba koormakandja
Kalewi poeg kuiwikule.
Ei küll meie päiwil hobu,
Ega parem härja paari
Koormat jõuaks kergitada,
Mis seal kandis kange meesi.
Kalewide kallis poega
Toonud Pihkwast turja täie
Lunastatud linna laudu,
Kust saab tuge kurbadele,
Warju wana raukadele,
Nutu nurka neidudele,
Leina paika leskedele,
Tõuseb tulu teisteele.
Laua koorm ei olnud suuri,
Ega olnud wäga weike,
Paras mehe pihaline:
Tosinate arwul täitis
Kaksikümmend mehe koorma,
Paar weel lisaks peale pandud;
Polnud lauad paksusela
Kuskil üle kolme tolli,
Ega läinud laiusela
Kuskil üle kahte jalga,
Ega polnud pikusela
Kuskil üle kümme sülda.
Seep Kalewide seljas
Kantud laua koormakene,
Mis seal meesi murudela
Ladus wirna lagedale.
Wõt' siis mõõka wöölta,
Tõmbas wälja tupeesta,
Tahtis laente tõstijale
Wette pillipuhujale
Tööpalka tasudella.
Aga wirgud ·warbakesed,
Kerged jala kannakesed
Wiinud sortsi wennikese
Pimedama metsa paksu,
Paku urgast otsimaie.
Kalewide kanget poega

Wesirada wäsitanud,
Lauad pihta pigistanud,
Sellepärast jätis sortsi
Kelmikese kiusamata,
Hakkas laia lagedale
Öömaea asutelles
Sängikesta seadamaie,
Wõttis järwe kalda weerest
Õlma täie sõmeraida,
Kuiwa liiwa liiwikulta,
Kandis tüki kaugemale,
Lautas maha lagedale:
Sest sai kuiwa külle aset,
Sängi wäsind suikujale.
  Kalewide kallis poega,
Kui oli wõtnud toitu kotist,
Märga lähkrist maitsenud
Tülpind keha toetuseks:
Peastis tupe paelusta,
Wõttis mõõka wöölta,
Pani pahemale poole
Sängi kõrwa seisamaie,
Et kui häda äpardusta
Kustki tuleks kogemata:
Sõbraliku sõariista
Kohe satuks kätteele;
Sirutas siis liiwasängi
Wäsimusta wähendama,
Piinand pihta paenutama,
Pööras pää õhtu poole,
Jalad wasta hommikuda,
Kulmud otse wasta koitu,
Kustap warem koidu walge,
Päikese neiu palge
Noore pääwa rüpeesta
Kiirest' silma kerkinessa
Laugudele langenekssa;
Kust, kui kogemata korral
Wäsind mees saaks wiibimaie
Kauemine une kaisu,
Koitu tuleks kutsumaie,
Walgus meesta wirgutama.
Parem käsi seisis sirgul
Wartade ja lõune wasta,
Kura käsi kõwerilta
Wana põhja wankri wasta.
  Wäsind silmad wausiwad.
Rutust' une rakkeesse,
Kiirest' uinu kammitsasse:
Unenäul ei olnud aega
Magajada mängitada
Walekueu walmistelles,
Ega tõsist tähendelles.
  Üürikese aea pärast
Norin juba täitis nurme
Maapinda põrutelles,
Metsasida müdistades,
Järwe laeneid kõrgutelles,
Kui oleks Äike ahwardelles,
Pikse isa pilweesta
Tuule õhku tallamaies,
Suisa-paisa sõitemaies.
  Peipse sortsi peidu pakus,
Kes kui wähki urkaassa
Pääwa walgest oli peitnud,
Kuulis kange mehe kõlast
Magamise märkisida;
Astus sammul argeliste
Salamahti sängi poole
Kükiwarbil waatamaie,
Kust se kõla kostanessa.
Põõsa warjult wõõritie
Silmas Kalewide sängis
Mõõga kõrwas magajada;
Läks siis sammul ligemale
Argelikult astunessa,
Kassiwarbil käidanessa:
Kas saaks mõõka mehe käesta
Wargaküüsil wiidanessa.
Mehikene lootis mõõka

Salamahti sängielta
Künka kõrwast käpistada.
   Mõnus Kalewide mõõka,
Mehe wõimu määraline,
Se ei hoolind sortsista;
Magas aga murudela
Liikumata mehe ligi,
Kui oleks kinni kaswanud,
Juuril maasse juurdunud.
Ega wõinud warga wõimu
Kallist mõõka kergitada,
Mite tõsta murulta.
   Soolasoortsi sõnatarka
Kawalusi katsumaie,
Salakombeid sünnitama,
Tuuseldusi tembutama.
Katsus kiirest' soola wõimu,
Sala kerkimise sõnu,
Tõstemise tugewusi,
Misga kere kergitakse,
Raskus äraranmastakse.
Kumardeles kuude poole,
Wõimu lootes walgusesta,
Pööras silmad põhja poole
Lausa sõnu sigitelles,
Palwe sõnu pobisedes.
   Kallis mõõk ei kuulnud käsku,
Sõasahk ei sortsi sõnu,
Magas aga murudela
Liikumata mehe ligi.
   Soolasortsi sõnatarka
Mana kombel mängimaie,
Targemaida tempusida
Tõstemiseks toimetama.
Puistas pihlapuie lehti
Pihutäie mõõga peale,
Kandis kokku kaetisrohtu,
Korjas nõia kollasida,
Otsis kokku hooramarju,
Sületäie sõnajalgu,
Puistas kõik neid mõõga peale,
Rohkest' ülekäia rohtu,
Ämmatussu musta tolmu
Puistas mõõga tera peale,
Tegi siis weel seitse tempu,
Wiis weel ise wõõrikuida,
Sosis seitse salasõna
Sortsi kuula sõlmitatud,
Küünla kuula karastatud,
Koolja kuula kokku pandud.
Jaani ööse õnnelilled,
Wõimustatud nõia wihtel,
Wärwitud wärdja werela
Weristas nimeta sõrme
Mõõga hoidja meelehääksa,
Luupainja lepituseks
Suitseteles nõia küüsi,
Neitsi särgi narmasida.
   Mõõka hakkas märkamaie
Mana sõna meelitusi,
Hakkas lüsist liikumaie,
Keskelt juba kerkimaie,
Kerkis waksa, kerkis kaksi,
Kaswis ika kõrgemale,
Kunni puutus sortsi kaenla.
   Soolasortsi sõnatarka
Wargust ära wedamaie.
Mõõka koormas mehikesta,
Piinas wäga pihtasida.
Rasket rauakesta kandes
Puhkis, ähkis poisikene.
Palaw higi palgedelta
Kattis juba üle keha;
Mees ei jäta siiski mõõka.
„Enne peaks käsi katkema,
Enne elu mul lõpema,
Muidu ma ei jäta mõõka!"
   Soolasortsi sõnatarka
Kandis mõõga kuningada,
Soome sepa higisööjat,

Poegade kätte piinajat,
Salateedel mitu sammu,
Puhkas wahel põõsastikus,
Enne kui jõudis edasi.
Kui ta Kääpa kalda pealta
Üle jõe hüpatelles
Teise kalda peale kargas,
Kukkus mõõka kogemata
Warga kaenlast weteele,
Sügawasse laente sängi,
Salaurka suikumaie.
Soolasortsi sõnatarka
Kohe abi kutsumaie.
Pani sõnad sõudemaie,
Lausussõnad lendamaie,
Meelitawad mängimaie,
Tuulesõnad tuiskamaie,
Weesõnad weeremaie,
Mana sõnad meelitama,
Teised targad tõstemaie,
Kas ei mõõka kerkinessa,
Laentest raske liikunessa!
Mõnus Kalewide mõõka,
Kes ei kuulnud nõia käsku,
Ega sortsi sundimista,
Laentesse jäi liikumata
Kääpa põhja kerkimata.
Kui ju hommikusta koitu
Taewa weeres tõusenessa,
Punus sortsi putkamaie,
Tuli püksis kihutajaks!
Jätis mõõka jõe põhja
Mudasängi magamaie,
Puges metsa paksustiku
Warjupaika püüdemaie,
Kus ei Kalewide kiuste,
Waenu-wiha 'polleks karta.
Koidutera kutsumisel
Ärkas weike ämarusel
Kallis Kalewide poega.
Silmi unest selitelles
Katsus kohe wahwa käsi
Sängi kõrwast seltsimeesta,
Kuhu õhtul enne uinu
Sõariista sängitanud,
Mõõka pannud magamaie.
Mõnus mõõk ei olnud murul,
Sõasahk ei sambelila.
Kalewide kallim poega
Wõõrast lugu waatamaie.
Silmi selgeks sõõludelles
Unekatte ummuksesta
Nägi kohe meesi noori,
Kuda lugu käidanessa.
Tunnistelles rööwli teeda,
Sammu astmeid sambelista,
Hakkas mõõka hüüdemaie,
Kadund sõbra kutsumaie:
„Kuule, mõõka, mis ma kukkun,
Laulan leinas linnukene!
Kuule wenna kutsumista,
Sõbrakese soowimisi,
Mis ma õhkan metsadele,
Lähetelen lagedaile,
Puhun paksu põõsastiku!
Wasta, tarka wennikene,
Kukku wasta küsijale:
Kes sind öösel käpanessa,
Warga küüsil wiidanessa?
Ukku silm on ülewalta,
Taaralased taewaasta
Warga sammusida waatnud.
Jumalikud juhatused
Wõiwad asja õiendada.
„Inimestel mõõga ime,
Tööde tarkus teadmata:
Need ei wõinud warga näpul
Rasket rauda ärakanda.
Soomes isa sugulane
Sala mõõka sünnitanud

Raudakäpal ise rammu
Tera sisse toimetanud,
Teinud seitse aastat tööda,
Teinud tööda, näinud waewa
Kuninga mõõga kasuksa;
Wõtnud rauda seitsmetwärki,
Kardasida seitsmet keeret,
Liimind lõõtsu lõkendusel
Keermed kokku keradeksa:
Sestap mõõka sünniteles,
Waenurauda walmisteles.
Laulnud seitse salalugu
Igal pääwal enne koitu
Wara enne walgeeda,
Karastanud seitsmel kaewul,
Wettind mõõka seitsmel weela,
Seitsmel märjal mõõga tera.
Wars olli hõbe walgeesta,
Kup oli kulla kollaasta;
Pannal paksusta paasta.
„Külap tunnen sortsi kelmi,
Peipse laente paisutajat:
Wennike on mõõga warras!
Soolasortsi sugulased
Wanast mulle waenumehed,
Kurjad ika kiusamaies.
Kui ma teda kogemata
Kulli küüsil kimbutelen,
Siisap tahan sadandela
Waenukeha wirutada.
Raske kaalus kallis rauda,
Mehe tarbeks tehtud mõõka,
Warga wäeti wõimule;
Kaugele ei wõinud kanda
Sortsilane sõasahka.
„Kuule, mõõka, mis ma kukkun,
Laulan leinas linnukene!
Kuule wenna kutsumista,
Sõbrakese soowimisi,
Mehe lahket meelitusta,
Mis ma õhkan metsadele,
Lähetelen lagedaile,
Puhun paksu põõsastiku!
Wasta, tarka wennikene,
Kukku wasta küsijale!"
Kalewide kange poega
Pööras kõrwa kuulu poole,
Kas ehk mõõka wasta kostaks,
Kadund rauda kukkunessa.
Waikus maada warjanessa,
Kallis rahu ümberkaudu.
Kalewide kange poega
Laskis lendu teise laulu,
Laulis kolmandama loo
Meelitawal mesikeelil:
Kas ehk mõõka kutsumista,
Peremehe palumista
Kusagilta wõtaks kuulda.
Mõnus mõõk ei annud märku,
Sõber kustki sõnakesta.
Waikus maada warjanessa,
Kallis rahu ümberkaudu
Kattis laaned ja lagedad.
Kalewide kange poega
Oma mõõka otsimaie,
Tuule teesi tallamaie,
Käis ta kaua ümberkaudu,
Laskis ringi laiemalta,
Kõndi ika kaugemalta
Sängi ümber sööritie;
Rändas läbi rägastikud,
Piki põiki põõsastikud,
Metsad läbi, mättälikud,
Sõudis tüki sulasooda,
Laulis kutsu lugusida
Meelitawal mesikeelil.
Mõnus mõõk ei annud märki.
Waikus maada warjanessa,
Kallis rahu ümberkaudu
Kattis laaned ja lagedad.

Kalewide kallis poega
Kihuteles kiirel käigil
Peipse järwe ranna poole,
Wõttis selga laua wirna,
Kaugelt toodud koormakese,
Ruttuste siis rändamaie,
Koeu teeda kõndimaie.
Tahtis teha tugepaika,
Warju seina waenu wasta,
Kantsikesta kohendada
Rahu urkaks raukadele,
Nutukambriks neidudele,
Leinatoaks leskedele;
Kust, kui sõa kurnatused
Wiru piirde weereksiwad,
Nõdrad saaksid rahunurka.
Kui nüüd Kalew tüki teeda,
Tüki teeda, marka maada
Lendew sammul lühendanud,
Koorma kandemisel käinud,
Mis tal wasta tuldanessa?
Mis tal käiki kinnitasi?
Wasta tuli kolme metsa,
Wasta kenu waarikuida.
Üks oli kulda kuusemetsa,
Teine laia laanemetsa,
Kolmas paksu pähklemetsa.
Mis oli kulda kuusemetsa,
Seep se meie meeste metsa;
Mis oli laia laanemetsa,
Seep se meie naiste metsa;
Mis oli paksu pähklemetsa,
Seep se piiga peidupaika,
Waeste laste warjutuba,
Hädaliste redu urgas.
Kallis Kalewide poega
Käis siis läbi kuusemetsa,
Lendas läbi laanemetsa,
Sammus läbi sarapiku,
Kui tal jalga kogemata
Tüma tompu takistamas,
Jala kedret kutistamas.
Kui ta lugu luurimaie,
Asja hakkas arwamaie:
Kes tal kedre kutistanud,
Jalakanda takistanud,
Puges põõsastiku warjust,
Puges weike poisikene,
Weike meesi wabisedes,
Mis kui meieaegne meesi
Igapidi ilmunesse.
Weikel mehel wäetikesel
Sõõlusiwad püksid püüli,
Lõuad hirmul lõksutasid,
Kui ta Kalewide poega
Paitelles palumaie,
Mesikeelil meelitama:
„Heida armu, wennikene,
Peasta waesta, kange poega!
Anna rahu urkakesta,
Warjupaika weikemale,
Keda õnnetuse kütke
Põõsastikku aeas pakku!"
Kalewide kange poega
Küürakülle kumardelles
Sasis kätte sirutelles
Kõhetuma tutist kinni,
Keda tõstes kõrgemale
Kaelakotti kukkuteli.
Weike meesi weerenessa,
Kui oleks kuristiku hauda,
Sügawale koti soppa.
Sealap silgukarbi sõrwast,
Leiwakakust tuge leidis,
Kuhu jalga kinniteles.
Kalewi poeg küsimaie:
„Mis sull' kartust kaswatanud,
Suure hirmu sünnitanud?"
Weike mehikese wastus
Kostis leiwakoti koopast,

Kui oleks sügawamast kaewust
Konnakene krooksutanud:
„Eile õhtu eha aeal
Luusisin järwe ligidal,
Kõndisin kulda kuusikus,
Kui ma teelta kogemata
Õnnetumalt läksin eksi.
Rada mööda rändanessa
Tuli wasta weike talu.
Mina urtsiku ukseela
Puhkepaika palumaie.
„Suure toa tagaseinas
Leehaugu ligidala
Istus üksi wana eite
Waagna moona walmistelles.
Eite keetis herne iwi,
Kamaratük keskeela,
Andis mulle heldest armust
Kausi täie kallist toitu;
Käskis hambaid kiirustada,
Leiwawõtet lühendada;
Seadis ise sängikesta
Põhkuela põrandala
Laia söömalaua alla.
Kesk toas oli laua kohta.
„Eidekene õpetama:
Poe sa, wäeti poeukene,
Põrsas põhku puhkamaie,
Enne kui mull' poead noored
Käigilt jõudwad kodunessa.
Ole wait kui hiirekene
Kassi hirmul taga kerstu!
Kui sa hakkaks kiiksumaie,
Käsidela krabistama,
Kintsudela kolistama:
Wõiksid meie wennikesed
Surma sulle sigitada.""
„Mina eite tänamaie,
Aitüma andemaie,
Kes mull' täitnud kõhukesta,
Sängi aset seadanenud,
Hüwa õpetuse annud.
Pugesin siis waikselt põhku
Laia söömalaua alla
Wäsind selga sirutama,
Kus weel rohkest' kolmeele
Parajaste puhkepaika.
Laugu silmil lahutelles
Märkasin ma müdisemist
Kaugelt kõrwa kostenessa.
Muru kerkis müdinala,
Sammu astmel wankus seina.
Kui ka kartus minu kõrwas
Kärinada kaswatamas,
Siiski sinu jalasammu,
Kalewide raske kanda
Suuremad ei sünnitanud.
„Üürikese aea pärast
Tormasiwad mehed tuppa,
Kanged mõlemad kui karud,
Laanes kaswand metsalised.
Üks neist kui se jahikoera
Ninal kohe nuusutama,
Sõõrmel haisu sõõlumaie,
Pärast nõuda paeatama:
„„Kuule, kulla eidekene!
Kes siin täna käidanessa?
Inimese higi auru
Sõõlub mulle sõõrmetesse,
Koonukesta kutitelles.""
„Eite mõistis, kohe kostis:
„„Wõõrast siin ei weeremaies,
Loomakesta liikumaies,
Kuskil täna käidanessa.
Sõõlub sulle sõõrmetesse
Inimese higi haisu,
Tuulesta sa seda toonud,
Õhust enne haisutanud.""
„Eit tõi rooga laua peale
Õhtusöögiks poegadele:

Waagnad suuremad kui wakad,
Lusikad kulbi laiused!
Sest, mis metsalised sõiwad,
Õensa kõhtu õgisiwad:
Küllalt wõiksid täita kõhtu
Wiiskümmend minu wääralisi
Loodud inimese lapsi.
„Saiwad metsalise sellid
Watsad täide wirutanud,
Siisap keha sirutasid
Põrandale puhkamaie.
Üks neist heitis ette seina,
Teine taha seina ääre,
Mina wäeti nende wahel
Toa keskel laua alla.
Wana eite rauka ronis
Parsipuile põenutama.
„Hirm mind keelas hingamaie,
Weresooni wärisema,
Lõug ei tohtind lõdiseda,
Hambad hirmu ilmutada:
Kui ma kogemata korral
Silma neile satunessa,
Kõrwa kuulme kukkunessa.
Wiimaks rauges tulewalgus,
Kustus piirgu ahju rinnal.
Pime peitis laia toa,
Kattis minu kartust kinni.
„Oh ma waene mehikene!
Oleksin ma enne teadnud,
Enne teadnud, ette mõistnud
Magadela märkaneda,
Unenäussa arwaneda,
Mis mull' pikemada piina
Elus pidi ilmumaie:
Siis ma oleks laenetesse,
Kuristiku kukkutanud,
Merepõhjale pugenud!
„Metsapoead uinusiwad
Unerüppe usinaste;
Sõbanahka kattis silmad,
Waipa waatewärawad;
Aga päris wäljaandja
Tahaotsa tehtud wäraw
Lahti jäänud lukkumata.
Rohkest' wõetud õhturooga,
Edew herneleemekene
Sea kamaral silitud,
Pakkis watsa paisumaie,
Hakkas auru aemaie,
Salaõhku sünnitama,
Põlewada paugu tuulta.
Paremal pool seina ääres
Põenutaja metsapoega
Laskis esimese laenge
Prantsatelles paukumaie!
Mina lindu lendamaie
Püksituule pakkitusel,
Lendasin kui liblekene
Üle tare teise seina.
„Pahemal pool seina ääres
Põenutaja metsapoega
Seadnud silmad wasta seina
Nii kui teine wenda teinud;
Tagumine minu tappeks
Wäljapoole wenitatud.
Tema paisund tuulelaenge
Prantsatelles paukumaie!
Mina lindu lendamaie,
Tuulekiirul tuiskamaie
Püksituule pakkitusel,
Lendasin kui liblekene
Üle tare teise seina.
„Wahe aeal teine wenda
Ue laengi walmistanud,
Mis mind waesta wiibimata
Paiskas teise püssi ette.
„Nõnda pidin waene wilets
Wintsutelles weeremaie,
Piki ööda puhkamata

Seinast seina sõudemaie,
Püksituule pakkitusel
Pidin wilets purjetama,
Kui se kutspool kangru käessa
Sõrwast sõrwa sõudemaie.
Saand ei mahti silmapilku,
Puhkamise püsidusta.
„Wana eit läks enne walget
Põie pakkil ukse ette,
Pani ukse praule;
Mina kiirelt tema kannul
Kükiwarbil uksest wälja.
Õnne korral peasin õue,
Andsin tulda jalgadele,
Pistsin kohe punumaie;
Jooksin läbi kuusemetsa,
Läbi laia laanemetsa,
Peasin wiimaks pähklemetsa,
Pugesin põõsa warjule,
Kus mul abi kogemata
Sinu käigist siginessa."
Kalewide kange poega
Naljalugu naeremaie,
Mis oli weikest mehikesta
Püksituule pakkitusel
Linnu kombel lennutanud,
Et ei mahti maigutada,
Ega püsi puhkadella.

Kaksteistkümnes lugu.

Kui oleks kõrgelt kaljudelta
Joa wahtus woolanenud,
Pilwepaksult piiskasida
Uduaurus puistand orgu,
Kihisedes laente kerki
Walgel wahul weeretanud
Mere poole minemaie;
Ehk kui raskem rahepilwe
Äikese ähwardusel
Päikese palgeid peitnud:
Nõnda murdwad metsapaksust
Waenlase wennikesed
Kalewide kaela peale,
Kesse koormat kandenessa
Rahul teedekäiki rändab.
Kui sa weristatud karu,
Matsu saanud metsalise
Nägid jahi näpistusel,
Surmapiina pigistusel
Küti peale kippumaie,
Siisap wõid ehk, wennikene,
Mõttes meeletuletada,
Wõid ehk lugu weerandila,
Asja poolilt arwadella:
Kuida Kalewide poega
Nurjatumaid nuhtlemaie,
Tontisida tonkimaie,
Waenlasi sai wirutama.
Läkki jälgil lagedale
Waenutüli waatamaie,
Kuulutusi kuulamaie,
Wanapõlwe wagudelta
Laulusõnu lunastama,
Kuhu kotkanokad kulda
Kanarpiku kaswatanud,
Lagedale lahutanud,
Haned haljast hõbedada
Wetteela walgustanud.
Kalewide kallis poega
Kui oli käinud tüki teeda
Lauakoorem õladela,
Kaelakotis kasupoissi,
Weike mehikene warjul;
Kes kui wähki urkanessa
Unekaisus uinunessa
Magusaste magamaie.
Kalew metsast läbi käies
Murdnud kepiks männikese,
Tugiks pädaja tüwiku;
Se ei olnud kõige suurem,
Ega wähem weikematest;
Kui oli ladwa katkendanud,
Tüki wõtnud tüwikusta,
Paistis kepikese pikus
Kümme süllda kõrgutie,
Paari jala paksutie.
Wemmal mehe wääraline
Wõis, kui kogemata waenu
Kuskilt tuleks kiusamaie,
Abimeheks astuneda.
Mõõga kombel pidi malka
Kiuseliku metsakoeri,

Kiskehambil kutsikaida
Teelta ära tõrjutama.
  Metsapaksust mõrtsukana
Lendsid kolm meest lagedale
Koormakandjat kiusamaie,
Peipse sortsilase poead,
Tulehargi abimehed,
Keda isa kihutanud
Kalewide kiusamaie.
Poisid kiskusiwad puida,
Maasta mõnda männikesta,
Misga Kalewile malka
Wirgul kättel wirutasid.
Kahel sortsilase kelmil
Pika piudega piitsad,
Wahterasta piitsawarred;
Piude otsa olid pandud
Wedusõlmil weskikiwid,
Misga matsud mõnusamast'
Kalewile kukkutasid.
  Kalewide kange poega
Püab meelepahandusta,
Tühjast tuulest tõusnud tüli
Lahkel sõnal lepitada:
„Riid on rahurikendaja,
Tüli tule süttitaja!
Parem lepis munapoolik,
Kui on waenus wana kana.
Muidu kui ma metsaassa
Mõõga seltsis käidanessa,
Saand ei silma teie seltsi
Wõõrilt mite waatamaie!
Põõsa pimedamas paksus,
Risulises rägastikus
Olite kui wähid urkas,
Muttid peitus mulla põues,
Ega usaldanud ükski
Jalga tua lagedale.
Toho, nurjatumad tondid!
Widewiku warjundusel,
Õhtu katwa õlma alla
Tormab muidu wana Tühi,
Põrgulita poegadega!
Käiwad muidu kodukäijad
Kuudewalgel kõndimaies.
Argepüksil poisikesed
Püüdwad muidu mehe peale,
Kellel ei mõõka käessa,
Sõariista seltsiliseks.
Nurjatumad wanad naised
Kurja sunnil kolmekeste
Ühe peale pakitawad!
Wanast wõetud waenu wiisil
Meeste tüli mässamisel
Mees on muidu mehedana
Waenula ja wõitlemisel."
  Peipse sortsilase poead,
Karupesa kaswandikud,
Lasid laksud ladusaste
Kalewide poea kaela,
Selja peale sadaneda,
Kunni piitsa nuppukiwi
Kulmudele kukkunessa,
Laugedele langenessa.
  „Pikalt ilult tõuseb pilli,
Naljatusest näpistusta!"
Paeatas Kalewi poega.
Siisap keppi keeritama,
Männiudja mängitama,
Poiste pihtu paugutama!
  Wana abras männiwemmal
Katkenessa kildudeksa,
Lõhked laial' lendanesid
Tuulekiirul tuiskamaie.
  Kalewide kange poega
Lauakoormalt laenamaie,
Wõttis lauakesi wirnalt,
Misga mehi malkamaie,
Sortsi poegi sugemaie!
Igal walusamal wopsul,

Kibedamal konksitusel
Lõhkus wõetud lauakese
Sortsilase poege selga.
Kalew wõttis seljakoormast
Järgilt laua laua järgi,
Raiskas laudu rohkeeste,
Kuluteles hulgakaupa
Waenumehi wemmeldades,
Sortsi poegasi sugedes.
Kui ju kallis lauakoorem
Kippus mehel kahanema,
Lauad õlalt lõpemaie:
Tungisiwad sortsi poead
Käredamast' kere peale,
Püüdsid Kalewide poega,
Kanget meesta kimbatada.
Õnnelt hüüdis õigel aeal
Paksemasta põõsastikust
Peenikene piripilli,
Õrnal helil healekene:
„Sõrwitie, sõrwitie,
Kallis Kalewide poega!"
Kalewi poeg mõistis kohe
Sõbra sõna soowitused,
Tõtas käsku täitemaie,
Seadis laua sõrwitie,
Laskis sõrwil ladusaste
Soolasortsilaste selga
Kordaliste kukkunessa.
Peipse soolasortsi poead
Hundipillil hulgudessa
Kiirest' pakku põgenema.
Kui ei sortsilaste kelmid
Poleks olnud pääwapaistel
Wihmasaul wihtlemisel,
Nõiakolla suitsendusel
Wasta hoopi waljustatud,
Siisap oleks toonud surma
Kangemehe kolkimine.
Kalewide kange poega
Puhkas pika tüli peale
Wähe aega wäsimusta,
Kus ta nõnda küsitelles
Põõsastiku paeatama:
„Wasta, wõõras wennikene,
Piripillil poisikene!
Kes sa oled, kullakene,
Hüwa nõu mull' awaldanud,
Kui mul kitsik kippus kätte?"
Piripillil poisikene,
Mõisterikas mehikene
Mõistis kohe, kostis wasta:
„Mina ise weike meesi,
Särgikehwa siilikene
Olin nõudenikkutaja,
Targa sõna toimetaja."
Kalewide kallim poega
Mõistis jutu, hüütis metsa,
Paeatelles põõsastiku:
„Astu wälja, wennikene,
Põõsapaksust lagedale!
Lase sõbra silmakesta,
Lahket nägu nähtawale!
Tänadelles tahan sulle
Palgesida paitada,
Aitüma awaldada."
Weike siili wastanessa,
Kostis targalt kutsujale:
„Wõi ei tulla põõsa warjult
Soeast sambla sängiesta
Kastekülma nuru peale
Widewiku wiludusel.
Wanaisa, isetarka,
Loomakesi ilma lues
Õnnetumalt unustanud
Mulle anda warjukuube,
Kehakatteks kasukada.
Kui ma wäeti kogemata
Soeast sambla sängikesest
Lähen wälja lagedale,

Kipub külma kohmetama,
Wilu õhk mind wigastama."
Kalewide poega kostis:
Kuule, kulla wennikene,
Särgikehwa siilikene,
Astu julgest' lagedale,
Külap katsun warjukuube,
Kasukat sull' kohendada!"
Põõsastiku warjust puges
Samblasängist siilikene,
Weike alasti wennike;
Külmakärssis küürutie,
Lõdises kui haawalehte.
Kalewi poeg paeatama:
„Sina sõudsid, siilikene,
Hüwa nõuu mull' hädatunnil,
Kui mul kitsik käsidela.
Sõrwitie laudu seades
Wõitsin mina waenumehed.
Hulgudes kui hundikesed
Poisid pakku põgenesid.
Tänuduse tunnistuseks
Tahan sulle tükikese
Kasukasta kinkineda,
Walmistada warjukuube,
Okkalista orjasärki,
Misga mesikäpa poega,
Kriimusilma kutsikaida
Pesasta wõid peletada."
Kõneldelles kiskus Kalew
Oma kasuka õlmasta
Natukese okasnahka,
Wiskas siili wennikesel'.
Tänadelles mässis siili
Kõhetuma kehakese
Saadud soea sõbaasse.
Kitsast naha tükikesest
Sest sai katet siili selga,
Katekuube külgedele;
Kõht jäi alles katemata,
Paljaks siili poea jalad.
Sealtap sündis siilikesel
Okkaline orjakuube,
Kaitsew' karwane kasukas,
Mis kui nina mähkinessa,
Keha küürub keradela,
Warju annab waenu wasta,
Katekuube külma wasta.
Soea kasukaga siili
Sammus jälle samblasängi
Põõsa alla puhkamaie.
Kalewide kange poega
Tahtis sängi toimetada,
Külleaset kohendada,
Kohe wintsutatud keha
Selilie sirutada.
Wirtsus raba, wesiline,
Piiras ümberringi paika,
Kus ei olnud kuiwikuda
Tahedamat sängi tarbeks.
Kalewide kallis poega
Sängiaset seadanessa
Kandis kokku kaugemalta
Liiwikulta kuiwa liiwa,
Puistas paika hunnikusse
Sängilise seadusele.
Mõtles enne magamista
Wähe leiba wõtanessa
Kurnand keha karastuseks,
Liikmewõimu lisanduseks.
Kui ta käppa kaelakotti
Pistis praegu paenutie,
Puutus kogemata põigel
Külma mehikese külge,
Kesse taskus tarretanud,
Suikumisel saanud surma.
Mehikene waene magas,
Uinus wähki urkanessa,
Kui se tüli tõusenessa
Peipse sortsi poegadega.

Sortsilaste kibe soomus,
Waenuwembla wopsukesed
Teinud tuimaks mehikese,
Et ei liikmeid liigutanud,
Sawakest ei siputanud.
Kalew tõmbas kaelakotist
Külmaks angund kaimukese,
Tõmbas wälja tuuleele,
Waatas weike wigadusi. —
Wana surma warjukene
Paistis poisi põskedelta,
Tunnisteles silmaterast,
Lohakülle lõugadesta,
Awaldas suu awandusest,
Moondatud mokkadesta.
Kalewide kallim poega
Seadis sõnad sõudewale
Kurtamised käidanema:
„Oh sa, wilets wennikene,
Külmaks angund kaimukene,
Kes sa kaitseliku kohta,
Paremada peidupaika
Lootsid kangema ligidalt,
Tulusaaki tugewamalt.
Kui oleks teadnud, wõinud teada,
Naljalt unes ettenäha,
Magadana mõteleda,
Kuis sa pidid koolemaie,
Külap oleks jäänud koeu.
Kodu olid isa õnne,
Ema hellitud rüpelaps!
Olid kui munake murula
Õunakene õue peale,
Pähkel toa põrandal;
Olid kui kägu katuksel,
Laululindu lepikussa.
Laulid lusti linnukeelil,
Õiskasid ööpika healila,
Lööritasid lõukes' keelil,
Paeatasid pardi wiisil.
Siis said, marja, muile maile,
Wõsuke wõõrale aeda,
Lindu muile liiwikuile,
Hani muile allikaile:
Kuhu wesi weeretanud,
Tuulehoog sind tõukanenud.
Wiletsuse wihmukene,
Õnnetuse raskem rahe,
Needap sulle surma tegid.
Sortsi poege pakitused,
Kurjad pealekipumised
Mõttesid mul segasiwad,
Aeasiwad otsast aru,
Kui sind kotti unustasin,
Arwates leiwal lebama,
Silgukarbil suikumaie.
Meeste mõrtsukana malgad
Raskest' koti rabadelles
Taskus mehe tabasiwad."
Kalewide kallis poega
Kaewas käpil kalmukese,
Soosse kena sängikese,
Mattis maha mehikese
Pika unda põenutama;
Kattis kinni mätastega,
Siliteles sammaldega;
Pani sinikaida pöösa,
Jõhwikaida teise pöösa,
Murakaida kolmandama
Kalmu peale kaswamaie,
Koolja iluks õitsemaie.
Kui sai õhtut leiwastanud,
Kurnand keha karastanud,
Siruteles sängiele
Paenund liikmeid puhkamaie,
Tahtis pääwa tüdimusta,
Muljutuse muhkusida
Kastewilul kahandada.
Unekuube kulmudelta
Langes silmalaugudela,

Wangisteles mehe wõimu,
Lukuteles liikmesida.
Walwil silmil waimukesta
Wõind ei uni wõrgutada,
Kütketesse kinnitada.
Kawal unenäu kangur
Kudus kirjuid kueusida,
Punus petis paelasida
Waimu silma wärawile.
Eilse pääwa ilmumised
Unenäuna uendati,
Kirjuks kangaks kudutie,
Petis paeluks palmitie.
Sortsi poegelaste sõda
Widewiku wiludusel
Elawaksa ärkanessa,
Tegewaksa tõusenessa.
Waenlaste wemmeldused
Wihastasid wõidumeesta,
Panid wiha paisumaie.
Lustilisem teine lugu,
Mis tal näitas mehikesta
Metsatalus tantsimaie
Watsatuule weeretusel,
Püksituule pakitusel,
Kui se kudspool kangru käessa
Seinast seina sõudenessa.
Kolmas unenäu kueu
Walmisteles warga tööda,
Kuda sortsi rööwelküüsil
Kallist mõõka kandenessa;
Kuda mõõka Kääpa jõesta,
Leinalugu laenetesta
Peremehel' paeatanud.
Wiskanegem unewaled,
Kalli poea petiskujud
Kanarpiku kolletama,
Metsadesse magamaie!
Rutageme radadele
Tõsidusi tunnistama,
Juhtumista jälgedelta
Asjasündi aeamaie,
Mis seal mehel magadessa
Sängiela siginesid!
Kalewide kallis poega
Polnud kaua põenutanud,
Kurnand keha unekaisus
Ööde wilul õnnistanud,
Sealap astus sängiela
Peipse soolasortsilane,
Kes ei wõinud Kalewida
Walwel silmil wangistada.
Peipse tuuslar sõnatarka,
Mõnes tükis Mana tarka,
Püüdis unepaelutusel,
Wäsimuse wõrgutusel
Kangelasta kimbatada.
Pani sõle sõudemaie,
Arpu aga aerumaie,
Kaarnakiwi keeramaie;
Sõnajala sortsisunnil
Kurje sõnu kandemaie;
Wõttis unerohtusida,
Wäsitaja wõsukesi,
Sõlmis rohud sortsisõnal,
Pistis kimbus pähitsele
Kalewi poea sängi otsa:
Misga pikad unepaelad
Kanget meesta kütkendasid.
Peipse tuuslar, sõnatarka,
Kui sai tembud toimetanud,
Kawalused katsutanud,
Kiirustelles kandasida
Pistis pakku põgenema.
Öö jõudis, päike tõusis,
Päike weeres, õhtu sõudis
Uest' ööda õmblemaie,
Kordamiste keeritusel
Wanaisa seadusela.
Kallis Kalewide poega

Lebas sängis liikumata.
Wirust olid Willandisse
Kiiruskäsud käidanenud,
Alewide sõber noori,
Kalewide kannupoissi,
Juhatelles jälgi mööda
Rutuskäsud Peipse randa,
Kuda käsku enne kuulnud.
Aga kiirus' käsukandjad
Kuningast ei leidnud rannas.
Öö jõudis, päike tõusis,
Päike weeres, õhtu sõudis
Uest' ööda õmblemaie,
Kordamiste keeritusel
Wanaisa seadusela.
Pääwad kaswid nädal pikaks,
Wenisid ööd selle wõrraks:
Kallis Kalewide poega
Lebas sängis liikumata.
Kenam suwe ilu pääwa,
Õnnerikas rõõmupidu
Kutsus rahwast kaugeelta
Taaramäele mängimaie,
Laia lusti laskemaie.
Laewad tulid Ema laenel
Lustil wette weeretusel
Peipserannast Taara paika;
Wirust, Järwast, Harjust, Läänest
Langes rahwast ligemale,
Aga keski kuningada
Neist ei olnud silmal näinud,
Ega wõinud tema jälgi
Tulles kuskilt tunnistada.
Öö jõudis, päike tõusis,
Päike weeres, õhtu sõudis
Uest' ööda õmblemaie,
Kordamiste keeritusel
Wanaisa seadusela.
Kuuksa pääwad kaswasiwad,
Wenis kuudeks ööde waikus:
Kalewide kallis poega
Lebas sängis liikumata,
Uinus õnnetumat unda.
Juba suwe õilme ilu
Närtsind poolil nurmedela,
Kalewide kallis poega
Suikus unerohu sunnil
Sortsisõna sidemetes,
Kui üks petis unenägu
Õnnelt tuli äratama,
Wõimust meesta wirgutama.
Unenägu näitas nalja,
Kuida ue mõõgatera
Paremaste paenutati,
Walusamast' walmistati,
Kõwemamaks karastati,
Tugewamaks tautati.
Mõnusama mehe mõõka
Teind ei tarka Soomeseppa,
Kadund isa lellekene.
Mõõka tehti salamahti
Waikses warjulikus koeas,
Peitelikus kalju põues.
Keskel ilma seisis kaunis
Kõrge mäekünkakene,
Mis ei olnud kõige kõrgem,
Maal ka kõige madalama;
Mäeharjakene määras
Keskme pilwe kõrguseni,
Sõrwad mäel sõõlusiwad
Parajalta pilwesida. —
Sala mäe sügawusse
Seadnud Ilmarise sellid,
Maa alused meisterid,
Ilusama sepikoea,
Paigutanud tugepakku,
Asutanud alasida,
Kus nad ööd ja pikad pääwad
Salatööst sobitasid,
Tarbelisi toimetasid.

Seppasellid seitsmekeste
Tagusiwad teraksesta,
Kallimasta raua karrast
Mõnusama mõõgatera,
Tugewama taperiista.
Tagujatel kättepitkeks
Wanast wasesta wasarad,
Terasega teritatud,
Kõwemaksa kinnitatud,
Warred kuldsed wasaraila,
Pihid pihus hõbedasta,
Misga peeti tulist mõõka,
Pehmitati tulepaistel,
Wopsitie wasarila.
Sepiliste meister ise,
Ilmarine imeseppa,
Istus kõrgel kuldsel istmel,
Wahtis kulmu warju alta
Noorusela nugissilmal
Sellikeste sobidusi:
Kuhu wopsud kopsitati,
Wasaraga wautati.
Sealap astub argel sammul
Kahwatanud mehekueu
Üle läwe sepiskotta;
Lehwib teretelles lakka,
Pääd küll mees ei paenutanud,
Ega kõwerdanud kaela.
Werewermed katsid kaela,
Werewermed wammukseda,
Werepiisad palgesida,
Teised suula tarretanud.
Wõõras meesi wiskamaie,
Palwil nõnda paeatama:
„Ärge kulutagem terast,
Raiskagem siin kallist rauda
Mõrtsukale mõõgaaksa!
Kalewide kange poega,
Kui tal mõistus wihakütkes,
Siis ei hooli sõbradesta,
Surmab kas ehk sugulase;
Mõrtsukana tapab meistri,
Surmab mõõga sünnitaja!
Minu isa tegi mõõga,
Meie wennad kolmekeste
Isal ala abimehed
Toimetime rasket tööda
Seitse aastat seisamata.
Mis meil' palgaks paisatie,
Waewa tasuks wisatie? —
Mina sepa wanem poega,
Soome meistri sellikene,
Osawama abimeesi,
Pidin päädä puistamaie,
Noorelt nurmel närtsimaie;
Seep meil palgaks paisatie,
Waewa tasuks wisatie."
Kalewide kange poega
Tahtis wõõra walelikuks,
Keelekandjaks nimetada,
Tahtis lugu tähendelles
Asjasündi awaldada;
Aga wana Tühja poega
Luupainia piinamaies
Kõitis liikmed kammitsasse,
Kui oleks raskem kaljukiwi
Rõhund temal rindasida.
Tema püüdis paelust peasta,
Katkendada kütkesida.
Higi woolas piki otsa,
Kattis kastel kõiki keha:
Liikmeid ei wõind liigutada,
Ega keelta paenutada.
Juba katsus wiimist jõudu
Rammusamalt raputada,
Kui oleks tahtnud kalju murdes
Pihuks kõiki pillutada.
Kui se tuulehoo kohin
Marul merelaeneid murrab,
Kärgetawam Pikse kärin

Kaljusida kõigutanud,
Kisendeles kange meesi:
„Waleliku!" — kargas püsti
Kippus meesta karistama,
Waleliku wemmeldama.
Praegu tõusew päikene
Punel taewast palistamai
Puistas udupilwed pakku,
Kahwateles tähekesed
Suikumaie taewa sõrwa.
Kaste hiilgas muru pinnal,
Waikus warjus ümberringi
Öörüpest tõusnud ilma.
Sestap märkas kange meesi,
Kallis Kalewide poega,
Kuda praegu nähtud kuend
Petis unenägu olnud;
Aga sest ei saanud aru,
Et ta seitse nädalada
Sängi süles suikunenud.
Kalewi poeg, kange meesi
Siruteles üle sängi
Jalad maha murudela,
Istus sängi sõrwa peale
Wõttis pisut linnupetet,
Enne kui ta tõttas teele.
Pihkwast toodud lauapuri
Leidis lõhkemata laudu
Killukeste keskeelta
Wäga wähe walitada,
Mis ei maksnud pika käiki
Raske tee rändamista.
Kalewi poeg paeatama:
„Mis ma risuriismesida,
Katkend laua kildusida
Koeu hakkan kandemaie,
Mis ei maksa mehel käiki
Parem lähen Peipse taha
Tutwal teel tagasie
Laudu uest' otsimaie,
Linna tarbeks lunastama."
Peale nõuu pidamista
Tõttas jälle tallamaie,
Rutul sammul rändamaie.
Kui ta pikal teedekäigil
Juba järwe ääre jõudis,
Kostis kogemata kisa,
Poisikese nuttupilli
Kaugelt tema kuulmetesse.
Silmi kaugel' siruteles
Üle laia lagedada
Nägi nurmel lambakarja
Kriimusilma kimbatuses
Kohkel parwe kogunema;
Karjapoissi kisendelles
Hädast api hüüdemaie!
Kriimusilma küüsidessa
Lõdises ju lambakene,
Mis ta karjast mõrtsukana
Teiste seltsist oli toonud;
Waeselapse ainus wara,
Mis ta kaisus kaswatanud,
Põue peidus paisutanud,
Siputeles hundi suussa.
Kalewi poeg nägi kahju,
Kiskus kiirest' kiwi maasta,
Paiskas Kriimusilma pähä,
Misga teda kiwi alla
Muljutelles matenessa!
Lammas peasis lippamaie,
Kargas jälle teiste karja.
Kalewide wiskekiwi,
Sugulta ei kõige suurem,
Wääräti ei kõige wähem,
Seisab praegu sünnitäheks.
Kiwista wõiks kaksi paari
Weskikiwa walmistada;
Sõrmejäljed kiwisõrwas
Wõiksid weike wennikese
Parajaste paigutada.

Kalew hakkas järwe kaldal
Nõnda nõusi nikutama:
„Murran maha metsapuida,
Kannan kokku kiwisida
Laialt mõne lasukese,
Misga silda seadaneda
Peipsest üle teise poole."
Tegi mõtted tehtawaksa,
Hakkas silda alustama,
Pani alla aluspalgid,
Pani peale põigipalgid,
Kiwisida keskeela,
Tõkked sõrwadele toeksa,
Woola wasta warjuteksa.
Silda oli sada sammu,
Tuhat juba toimetatud,
Wersta wiisi üle wette,
Penikoorm ju Pihkwa poole
Kangel käela kaswatatud:
Kui üks tuiskaw tuulehoogu
Maru raskem mõllamine
Peipse pani paisumaie,
Laened wahtus lendamaie.
Sild ei jõudnud laentesõudu,
Poolik töu ei tuuletuisku
Pikemalt wasta pidada;
Langes laia laenetesse,
Tuiskas tuulil tuhat tükk.
Lõune wasta lendamaie,
Põhja wasta purjetama.
Kalewide kange poega,
Mees aga kohe mõtlemaie
„Mis ma tühja mängidessa
Asjatella wiidan aega
Sillakesta seadanessa!
Õigem tee käib otsekohe
Sihilt läbi sügawuse,
Lausalt läbi laenetesta,
Kust ma enne olin käinu,
Koorma laudu juba kannud.
Enne teele minikuda
Läks ta wähki püüdemaie;
Püüdis mõne pihutäie
Kamalila kaelakotti.
Mis ta sõrmil mättaale,
Puhul paiskas kalda peale:
Sest sai kolme mehe koorma
Neljal naisel kandanessa,
Wiel wedu wenitada.
Kalewide poega puhus
Lõhandikud lõkkeela,
Wõttis kotist wähkesida,
Pani tule paisteela
Kamaltäie küpsemaie,
Misga kõhu maenitsusta
Tükati sai täitemaie.
Siisap teeda sammumaie,
Märga rada rändamaie
Piki järwi Pihkwa poole.
Seni kui ta teeda sammu,
Kus ei ole kiusatusi,
Wõõralisu wiirastusi,
Läki teise luhadele
Kuulutusi kuulamaie.

Kui ma kuuldu kukkutelles,
Hõbesida ilmutelles
Käänan Peipse kallastele,
Seal tuleb wasta igal sammul,
Tuleb wasta mitu tükki,
Tosin tunnistusetähti,
Mälestuseks jäänud märki.
Peipse järwe kalda piiril
Nõuka peremehe talus
Wulju wanema sundusel
Elas üksi waenelapsi,
Kaswis karjapoisina.
Pidi hoidma eide uteid,
Pudukarja kaitsemaie,

Tõurakarja hoidemaie.
Waenelapsi alaorja
Saatis karja kaugeela,
Lehmad lausa lepikusse,
Wasikad alla waarikusse,
Lambad laia lagedale;
Kaitsis karja kaunieste,
Ehk kül eit ei unde kunbe
Paisand lapsel' suwe palgaks,
Pika piina lepituseks.
Waenelapsi alaorja
Kukkus kui se kulda kägu,
Laulis leina lepikusse,
Kurwastusi kaasikusse,
Hädapidu haawikusse:
„Oh ma waene orjalapsi,
Mahajäänud marjakene,
Kel ei isa kaitsemaies,
Ema armu audumaies,
Wennakest ei weere wainul,
Õde õhtul teretamas,
Sugulast ei soowitamas,
Ligemist ei lepitamas!
Hauda läks mul eidekene,
Kalmu kallis taadikene,
Sõasurma suikus weli,
Sõsar katkula kolletas,
Tädi taudila lõpeti,
Onu õnnetuse kätte,
Lelle suri leinadele.
Mina aga ükski waenelapsi
Pidin piki piinamisi
Orjapõlwes kannatama!"
Kiwi otsa, kännu otsa,
Mätta otsa, murudela,
Kuhu jalga puhkadelles
Waenelapsi aset wõtnud,
Murelaulu murretie,
Leinalugu lõksatille
Kurwastuse kustutuseks,
Leinamise lepituseks:
„Peremees on wäga kuri,
Perenaine liiga wali,
Peretütar tuleharki,
Perepoega palju pahem!
Õuekoeral parem olu,
Karjapenil kergem pidu,
Parem pidu, hõlpsam olu,
Kui on waesel orjalapsel,
Kaitsemata kukekesel!
Mull' ei anta kehakatet,
Warjajaida wammuksida;
Taat ei raatsi anda toitu,
Eit ei piima lähkerisse:
Misga leina lepitaksin,
Kurwastusta kustutaksin!"
Kiwi otsa, kännu otsa,
Mätta otsa, murudela,
Wäsind jalga wiibidelles,
Karjapoissi kukkutelles
Leinalugu lõksateles:
„Oh mina isata lapsi,
Oh mina emata lapsi,
Wanemata waenelapsi!
Igaüks ütleb minusta:
Lööge seda, se isata,
Lööge seda, se emata,
Wanemata waenelapsi:
Kell' ei tuttawad tugiksa,
Ega omasta abiksa.
Ülewalt ju ütleb Looja,
Wanaisa kostab wasta:
Ärge lööge waestalapsi,
Kopsige ei kaitsemata!
Nutab waene löömatagi,
Halab ilma haigetagi,
Pesemata silmad märjad,
Löömata palged punased!
Kõik tuisud peale tulewad,
Kõik saead peale sadawad,

Wihmad peale weerewad:
Ei ole kullal kuiwatajat,
Hellal eestaseisajada."
Kiwi otsa, kännu otsa,
Mätta otsa, murudela,
Wäsind jalga wiibidelles,
Karjapoissi kukkutelles
Leinalugu lõksateles:
„Oh mina halba orjalapsi,
Oh ma wilets waenelapsi!
Mul on kodu kurwad sängid,
Ahju ees haletis' asemed,
Taga nurgas nutusängid!
Ema wiidi uksestagi,
Armud läksid akenasta;
Ema wiidi teeda mööda,
Armud käisid aeda mööda,
Sõnad soead sooda mööda;
Ema hauda kaewatakse,
Armud kauwad kalda alla;
Ema hauda lastenakse,
Armud allana wauwad."
Kiwi otsa, kännu otsa,
Mätta otsa, murudela,
Wäsind jalga wiibidelles,
Karjapoissi kukkutelles
Leinalugu lõksateles:
„Waheliku leiwakakku,
Kõlgastiku koristusi,
Kuiwand leiwakoorukesi
Waeselapse leiwamärssis;
Neist pean waene orjapoissi
Närwukene närimaie;
Kõlkad hambil kõlisewad,
Hagan keelepära taha,
Lible keele keskeela."
Kiwi otsa, kännu otsa,
Mätta otsa, murudela
Kostis waeselapse kurbtus,
Orjalapse ohkamine.
Metsapiiga, peenikenne,
Halija tütar ainukene,
Kuulis waeselapse kaebdust,
Orjalapse ohkamista;
Tõttas armu toodamaie,
Abi lapsel' andemaie,
Kurwastusi kustutama,
Leinamisi lepitama.
Õhtu hilja, kaste eela
Laulis tamme ladwaasta
Healitselles paksusi lehtisi:
„Ära nuta, poisikene,
Ära leina, waenelapsi!
Kui sa läheb enne koitu,
Wara enne walgeeda
Kodund karja saatemaie,
Leiad õnne karjateelta,
Rõõmu raatmaa radadelta.
Pane põue paisumaie,
Kaisu sala audumaie;
Sealtap kasu siginessa,
Õnne hiljem õitsenessa."
Kui siis poissi enne koitu,
Wara enne walgeeda
Karja läinud saatemaie:
Mis ta leidis karjateelta?
Leidis lõukese muna
Krookslehe õlma alta.
Tamme ladwast tulnud laulu
Targalt meeletuletelles
Wõttis waene orjalapsi
Maasta lõukese muna,
Mähkis nartsukese narma,
Hellalt willade wahele:
Pistis põue paisumaie,
Soea kaisu audumaie.
Mis seal munast kaswanessa?
Munast kaswis neljajalgne,
Pisukene hiirepoega.
Poissi mähkis hiirekese

Narmalise nartsu sisse,
Hellalt willade wahele,
Pistis põue paisumaie,
Soea kaisu audumaie.
  Mis seal hiirest märkanessa?
Mis seal kaisus kaswanessa?
Kaswis hiirest kassikene.
Poissi mähkis kassikese
Narmalise nartsu sisse,
Hellalt willade wahele,
Pistis põue paisumaie,
Soea kaisu audumaie.
  Mis seal kassist kaswanessa,
Suuremada sündinessa?
Kassist kaswis koerukene,
Paisus kena kutsapoega.
Poissi mähkis kutsapoea
Narmalise nartsu sisse,
Pistis põue paisumaie,
Soea kaisu audumaie.
  Mis seal koerast kaswanessa,
Suuremada sündinessa?
Koerast kaswis lambatalle,
Tallest kena emalammas,
Ilus walge willakandja.
  Nüüd ei nuttu nurmedela,
Leinamist ei lepikussa,
Ega kaebdust kaasikussa!
Nüüdap rõõmus waenelapse,
Õnnerikas orjapoissi;
Ehk kül kuusi kurja temal,
Wiis kül walju waewasele,
Ei ta hooli nende kurja:
Lammas leina lepitamas,
Kurwastusi kustutamas.
  Waenelapsi alaorja,
Hoidis oma lambakesta
Niikui silmaterakesta,
Kattis kue õlma alla,
Kui oli wihma weeremaies,
Külma peale kippumaies.

Kolmasteistkümnes lugu.

Enne kül olin esimene
Külawainul kilkamaies,
Lindu laulu laskemaies,
Sõnasida seademaies,
Esimene laulumeesi
Wärsisida weeretamas!
Laulin üksi lusti pärast,
Laulin kaksi katsudeles
Wõidu wasta waldasida;
Laulin, et kaljud kargasid,
Metsad mütates mürasid,
Mere laened lõhkenesid,
Pilwed pikil kärisesid,
Tuule kohin healta kohkus!
Ei nüüd wäeti enam jaksa,
Heal ei anna hella wiisi,
Jõud ei kanna kanget wiisi,
Sõrm ei paenu kandelila.
Olen wanaksa waarunud,
Rammetumaksa rauganud.
Kalewide kuulutelles
Ärkab noorus õitsemaie,
Kallim aega kaswamaie,
Kus ma enne kulda kägu,
Hõbedana õue lindu
Kodu kopelis kukkusin,
Mei metsades elkisin.
Juba mina mullu laulin,
Toonamullu murrin keele,
Aasta sõnu asutasin,
Teise taga tasutasin,
Kolmandama keerutasin,
Neljandal kokkusidusin.
Kalewide kange poega,
Kui oli käiki lõpetanud,
Päävatööda toimetanud,
Tõttas jälle õhtu eela
Senna enne tehtud sängi,
Kus ta kalli mõõga kautand.
Enne kui heitis puhkama,
Wäsimusta waigistama,
Wõttis sängil õhtuheinet.
Soolasorts ei näitnud silma,
Polnud nähä poegasida;
Wõisid weel ehk nõiawihtel
Muhkusida muisutada,
Haawatud keha arstida.
Hommikula enne koitu,
Wara enne walgeela
Kargas Kalew kiirusela
Koeu poole kõndimaie.
Täna tallas teista teeda,
Rändas uusi radasida
Sõudwal sammul kaugemale.
Mööda sood ja mööda raba,
Kus ei muud kui hunti käinud,
Metsa paksust põõsastikust
Puges kangelase poega
Wirgult läbi Wiru poole.
Sammusida sirutelles
Kadusiwad koormakandjal
Jõudsalt pikad penikoormad;

Ega olnud enne õhtud
Mehel palju puhkamista.
Wast kui päike allaweeres,
Ladus tema laualasu
Õlapennilt põõsa alla;
Puhkas wäsind pihtasida,
Wõttis keha karastuseks
Leiwakotist lisadusta,
Lähkrist keelelibedusta;
Siis aga sängi seademaie,
Külleaset kohendama.
Liiwikulta kanntud liiwa
Seadis sängi seisusele
Ühtekokku hunnikusse.
Wiimist rüpetäiet wies
Kautas õlmast kogemata
Paari pihutäie pillu;
Sest jäi wiltu sängi kõrwa,
Teiselt poolelt tasumata.
Sängist mõni sammukene
Eemal seisab warisenud
Liiwalasuke lagedal
Kui üks kaunis künkakene.
Ööwarju õlmadela
Kastewilu karastusel
Puhkas kangelase poega
Windsund keha wäsimusta.
Taewast waatas ehatähte,
Waatasiwad wardatähed
Sõbrasilmil suikujada.
Kuu kahwatanud palge
Walwas waikselt sängila,
Kunni tõusew koidukuma
Wirku jõudis äratama.
Kui ta teele kohendelles
Linnupetteks wõttis leiba,
Kostis kõrgemalta kuusest
Haraka laul tema kõrwa,
Kes seal sulgi silitelles
Asja nõnda awaldeles:

„Kui sa teaksid, kange meesi,
Mõistaksid äramõtelda,
Aeadela arwaneda,
Mis sull' suikus sündinessa,
Tooksid sa tüwi meresta,
Ladwa tüki saare laanest,
Walmistaksid wankerista,
Seaksid kokku sõiduriistaks,
Raiuks rahnud ratasteksa,
Teeksid teised telgedeksa;
Paneks ette punapaadi,
Hiirekarwa hallikese,
Keskeela kuldakõrwi,
Wahel' walged wõigukesed,
Kui on seadus kuningale.
Tee on pika tallajale,
Maa on kauge kargajale,
Lage laia luusijale!
Sõbrad ootwad pikisilmil,
Igatsewad isekeskis:
Kuhu on jäänud kuningas?
Mis tal sammusi sidumas,
Mis tal käiki kütkendamas?
Sea sa sammud sõudewale,
Jalakannad kargawale!
Kulda saatwad sammukesed,
Hõbe jälgedel õnneksa.
Kesse kulda korjamaie,
Hõbedat maast wõtemaie?
Wend saab siidi sammudesta,
Õde haljasta hõbedat,
Sugulased saawad kulda,
Aruleidu astmetesta.
„Kui sa teaksid, kange meesi,
Mõistaksid äramõtelda,
Aeudela arwaneda,
Kuda sammust kulda saada,
Kuda hüpest hõbedada,
Siis sa sammud sirutaksid,
Lennates koeu läheksid!

Sortsisõna sõlmitusel,
Unerohu uimustusel,
Kaetisrohu kammitsusel
Wiibisid sa, wennikene,
Pikaliste puhkamaie,
Magasid seitse nädalat,
Enne kui unesta ärkasid.
Hommikul on õnnekudu,
Pääwä keskel kulda kangas,
Õhtul hõbedane ilu,
Ööl ei õnne ilmumaies."
Haraklinnu awaldused,
Kirjukue kuulutused
Kalewida kiirustasid;
Ladus selga lauakoorma,
Seadis sammud sõudsewamalt
Metsateesi mõõtemaie,
Lagedaida lõhkumaie.
Kui ta käinud tüki teeda,
Tüki teeda, marka maada,
Kus ei kuskil kinnitusi,
Ega sammul sidendusi,
Jõudis wasta Ilma järwe.
Kaldal mõtles kangelane:
„Kas ma loigukese kohkel
Käiki lähen kõwerdama,
Kallist aega kulutama?
Peasin õnnelt Peipsest läbi,
Sõudsin üle Soomemere,
Mis siin wiitu mudalombist?
Külap peasen kõntsa kütkest,
Weeren läbi wirtsukese."
Mõtteid nõnda mõlgutelles
Tõstis tema wiibimata
Kaldast üle jalga järwe,
Astus sammu, astus kaksi,
Hakkas kolmat astumaie,
Sealap kippus sügaw wesi
Kaenlaid mehel kastemaie,
Kippus nina niisutama.
Kalewide kange poega
Silmapilku seisatelles
Wõõrast lugu waatamaie,
Pahandusel paeatama:
„Toho! tondilaste loiku,
Musta wähi mudalompi!
Peipse puutus p——sedani,
Kippus kastma kellukesta,
Lokkutusi loputama;
Sina, häbemata sõge,
Kippud kaenlaid kastemaie,
Mehe kaela märjastama!"
Paeatelles pööranessa
Tulnud jälgila tagasi,
Kunni jõudis kuiwikule.
Kaldal käiki kinniteles,
Naputeles mudaräntsa,
Kõntsa pika koiwadesta,
Siis aga jälle sammusida
Wiru poole weeretama.
Äge päikese palaw
Südapääwa sünnitusel
Piinas mehel pihtasida,
Naugendeles keharammu;
Sammul siisk' ei seisamista,
Ega käigil kinnitusta:
Haraklinnu awaldused
Koeu poole kihutasid.
Kui ta käinud tüki maada,
Mis siis käiki kütkendelles
Wõõraliku juhtus wasta?
Wasta juhtus wana eite,
Soolasortsi sugulane,
Mana targa wanamoori.
Eite istus paeupõõsas,
Laskis laulus laususõnu,
Wägewaida walu wasta,
Wõimsaid ussiwiha wasta
Tuuleõhku lendamaie:
Misga walu waigistada,

Nõõlamista nõrgendada.
Kalewide kallis poega
Sammusida seisatelles
Põõsa ääre puhkamaie,
Memme laulu märkamaie.
Wanaeite sõnatarka
Paeupõõsast paeatama:
„Mida karwa, Leenakene?
Kuule, armas Leenakene,
Suure soo saksalane,
Paemurde prauakene,
Kulu kuldane emanda,
Ehk oskan sind ära arwata!
Sarapuukarwa, sinikakarwa,
Sisaliku silmakarwa,
Oidukarwa, orasekarwa,
Mäekarwa, männikarwa,
Sookarwa, kanar'karwa,
Kirew sa kiwitagune
Põõsa alta piigakene?
Wõtta walu wähendada,
Paistetusta painutada!
„Musta madu, mudakarwa,
Kooljakarwa tõugutigu!
Kas arwid puissa hammustaie,
Paeukoorta puretaie,
Kui sa inimest ihkasid,
Nõrka looma nõõlasid?
Paeu alla ma paneksin,
Wõsandiku wõõrutaksin!
„Tule wiga wihtlemaie,
Haawasida arstimaie,
Hamba raigu rawitsema,
Puretamist parandama!
Külap tunned hamba armid,
Igemete ila paigad,
Keele nälpamise kohad.
„Küll ma tunnen sinu tõuu,
Tautan sinu suguda:
Kust sind wiidud, kust sind saadud,
Kust sind kurja korjatie,
Salaliku sigitati.
Külap arwan suguse,
Korjamise kodanesi:
Sul on sugu sõnnikusta,
Sündi sitahunnikusta,
Kärnaskonna kohusta,
Kolgakonna kudusta,
Hukkaläinud udusta,
Karjajälgil kastesta.
Issand õhkus õhkudani,
Wanaisa hingekesta,
Sest sai tigu tihasilma,
Waglasilma waarikusta.
Keele ostsid oda otsast,
Hambad taperi terasta;
Kuub sul kukepuukarwane,
Pää paeupuu sarnane.
Sõmerkarwa, sawikarwa,
Kanarpiku-, kulukarwa,
Oleksid ehk ilmakarwa,
Taewa-, pilwe-, tähekarwa,
Siiski tunnen sinu tõuu,
Sina minu wäest ei pease!
Ole laial kiwi al,
Keerus puukännu al,
Kähäras ehk loogetile
Mööda mättaid mängimaies,
Kõnni põllupeenderila,
Põõsapaksus, metsa wahel:
Sulane sa, ma isanda!
Leian sinu ligimailt,
Karistan sind kaugemalt.
Tolla-holla! pilla-willa!
Nüüd sa oled walu saanud.
Suusta sile, päästa willa,
Lõualuude willasista,
Willasist wiis hammasta,
Willakarw sul keeleke,
Willa sinu kübara,

Willast wõetud üleültsa."
Kalewide kallis poega,
Kui oli salatarkust saanud,
Ussisõnu pähä õppind,
Tõttas teeda tallamaie,
Seadis jõudsalt sammusida
Wiru poole weeretama.
Metsawarjul wõtis meesi
Pääwapalawat puhata.
Külleaset kohendelles
Puistas metsa pilla-palla,
Murdis maha männisida,
Katkes maha kuuskesida,
Tugewaida tammesida,
Pikemaida pihlakaida,
Laiemaida lepasida;
Ladus puida lademesse,
Kokku kõrgel hunnikusse,
Langes ise lademele
Leiba luusse laskemaie,
Kurnand keha karastama.
Sai ta puhku suikunud,
Pääwa palawust puhanud.
Ladus selga lauakoorma,
Siis aga jälle sammumaie.
Käänas teelt kurakäele
Otse Endla järwe ääre,
Sammus siis silmasihil
Piki sooda edespidi.
Puneteles päikene
Weniteles warjusida
Õhtu õlmal pikendama;
Juba jõudis ehawilu
Koormakandjat karastama,
Kui ta kaugelt künka tagant
Suitsu juhtus silmamaie,
Mis kui kütiskõrwetuse,
Miilihaugu musta suitsu
Pilwepakkult ülespaisus,
Taewast tahtis tumendada.
Sammusida sirutelles
Tõttas Kalew künka poole.
Ligemale minnes leidis
Künkakese kõrwas koopa;
Sealtap läikis tuleleeki,
Mis siin suitsu sünnitie.
Kindla ahelate küttes
Rippus kaunis keedukatel
Suitsu keskel koopa suusa.
Paea ümber tulepaistel
Istusiwad kükkakülle
Kol meest tahmas palgeda,
Kes seal tulda kohendasid,
Wahtu wõtsid leemepaealt.
Käigist wäsind kangelane
Koopa suusa seisatelles
Mõteid nõnda mõlgutama:
„Õnnelt leian öömaea
Parajada puhkepaika,
Soea rooga õhtusöögiks,
Mis ju kaua pole maitsend."
Nooreb mehed tule ääres
Isekeskis hirwitama,
Tulijada tunnistama,
Kes neil kehasta ja koormast
Üsna wõõrawääraline,
Imekomblik ilmumine.
Kalewide kange poega
Wiskab laua koorma maha,
Astub sammu ligemale,
Siisap sõnu sahkamaie:
„Mida rooga, mehikesed,
Katelassa keedetakse?
Peab teil piki pidusida,
Saaja suuri saadamaie?"
Mehed mõistsid, kostsid wasta,
Paeatasid tulepaistelt:
„Katel keedab kallist rooga,
Keedab isa õhtusööki,
Tagurpäri taadi toitu,

Wastaoksa eide rooga,
Pööraspää piigade pudru,
Lustileeme langudele.
Kui meil pidu peetanessa,
Suurisöömi tehtanessa,
Siisap tõura tapetakse,
Suurta härga surmatakse;
Sada tuleb surmamaie,
Wiissada weristama,
Tuhat meesta tapemaie.
„Täna keemas kehwa katel,
Keemas waese mehe wara,
Pole muud kui põdrapoolik,
Wana kuldi küllekesed,
Karu maks ja kopsukesed,
Noore hundi neeruraswa,
Wana karu kamarada,
Põhjas kotka pesamuna.
Sest saab sarwik õhtuserwet,
Wanamoori mokakastet,
Koer saab laket katlapõhjast,
Kassi kausi riismesida;
Pühkmed jääwad kokkadele,
Jääwad osaks orjadele.
Linapääd on ise leiwal,
Neitsid noorukesed koogil,
Mis on teinud wanamoori,
Sortsitulel küpsetanud:
Sealt saab saia sõsaraile,
Närbatoitu neidudele."
Kalewi poeg paeatama:
„Toho, tondilaste kokad,
Solgileeme sobitajad!
Kesse hullemada kuulnud,
Imedamat unes näinud!
Kentsakama leemekeetu
Ei wõind sortsi sobitada,
Tuuslar ise toimetada!"
Üks neist meestest mõistis kohe,
Kawalaste kostis wasta:
„Meie katel keetanessa
Wõõrast rooga walmistelles
Neljapääwal nõidadele
Rammukosutawa rooga,
Keedab kehatugewusta
Targa tuuslar taatidele,
Sortsi poegadele sööki;
Keedab wihawõtijada,
Kadeduse kaswatajat,
Kurjasilma kustutajat,
Keedab nooremate kasuks
Armumeele algustajat,
Südamete sütitajat."
Kalewi poeg paeatama:
„Kui on katlal kümme keetu,
Paeal palju walmistusi,
Siis ei maksa õhtusööki
Tühjal kõhul ootaneda.
Juhatage, kulla wennad,
Kus te' peremehe koda,
Tagurpäri taadi tuba,
Wastaoksa eide wari,
Pööraspää piigade paika!
Karedamal kaunakesel
Wahest magus iwakene,
Koredamal koorukesel
Wahest sile sisukene."
Paeahoidjad poisikesed
Pilkamiste paeatama:
„Kui sa astud kamberila,
Tallad teeda tubadela,
Waata enne, wennikene!
Aea silmad awalale,
Et ei eksi jälgedelta,
Kauta käesta kodurada:
Libe hiirel lõksuminik,
Paha wäljapeasemine."
Kalew mõistis, kostis wasta:
„Meest ei jõua müürid hoida,
Ega kaljud kammitseda!

Tugewus ei kauta teeda,
Rammul rohkest' radasida."
Paeahoidjad poisikesed
Joonelt teeda juhatama:
„Käi sa otse koopakurku,
Waat', seal leiad wärawa;
Kummardele selga küüru,
Lase alla libamiste
Pugedes urgasti põhja.
Weere sammul, wennikene,
Käsikaudu katsudelles,
Külap leiad toaukse."
Kalewide kange poega
Hakkas rada rändamaie,
Tuisul teeda tallamaie,
Kõndis tüki küüraküllе,
Teise tüki käppakülle.
Paeahoidjad poisikesed
Isekeskis hirwitama:
„Karu läks kassi pesasse,
Lõwi lingupaeladesse,
Kuhu naha kautanessa!"
Kalewide kange poega
Tõttas teeda tüdimata,
Ehk kül käiki küürakülle,
Roomakülle mehel raske;
Umbekitsas pime urgas
Tegi teele tõkkesida.
Kaugelt hakkas tulekuma
Pimedasse paistemaie;
Silma wõis nüüd selitelles
Jalga jälle juhatada.
Urgastee läks laiemaksa,
Kaswis aegalt kõrgemaksa,
Kunni Kalewide poega
Püsti peasis kõndimaie.
Kõrge koopa keskeela
Lae külles rippus lampi
Walgustelles waatajale
Kõik, mis silma kukkunessa.
Tagaseina oli tehtud
Kaunis laia toauksi.
Uksepiida kõrwas seisid
Kaksi ämbrid kõrwistiku,
Mõlemates oma märga,
Isesugusta wedelat;
Üks oli walge piimakarwa,
Teine tõmmu tõrwakarwa.
Toaukse tagant tungis
Wokikeste ratta wurin,
Wärtna weeremise wirin,
Kedrajate kena helin,
Piigakeste lustilaulu.
Kalew sala kuulamaie.
Piiga laul aga laksatille:
„Õekesed hellakesed,
Kähärpääga kaunikesed,
Linnalakad linnukesed!
Igawuse ikekene
Waewab waeseid woki taga
Kulda lõnga keerutelles,
Hõbe eideid wenitelles.
Eks meie enne olnud hulka,
Eks meie paikus käinud parwe,
Eks meil olnud pidupõlwe,
Eks meil õitsend parem aega
Enne isa õue peala,
Wanemate wainudela?
Eks meie ehtind õhtu eela,
Plehtind puna paeladessa,
Kuldakarwa kirjadessa,
Läinud küla kiige peale
Õhtulusti õigamaie?
Seljas olid siidisärgid,
Kroogitud käiksed käessa,
Helmekorrad ümber kaela,
Suuri sõlgi rindadela,
Kuldsõrmuksed sõrmela,
Poordidest pärjad päässa,
Kuldatressid pärgadela,

Siidirätikud kaelassa,
Siidisukad jalgadela.
Eks me' enne tunnud õnne,
Eks me' enne näinud ilu,
Rohkest' pidul rõõmusida!
„Nüüdap leina kautab lusti,
Nüüdap kurbtus wõttab karwa,
Puna neiu palgedelta.
Wangis wõõra wolidela
Kanakesed kamberila,
Tuid üksi tubadela,
Kus ei kaugelt kuulijaida,
Hüwa õnne soowijaida,
Ega käimas kosilasi.
Igawuses hallitame,
Kurwastuses kolletame
Woki taga waesekesed!
Wõi ei waata armukesta,
Teretada tuttawada,
Kät ei anda kallile!
„Tuleks kaugelt teinepoolne,
Tuleks täkula tandsides
Enne walget alla õue
Leinajaida lepitama,
Kurwastusi kahandama,
Pisaraida pillutama!
Tuleks päike peiukene
Piigasida peastamaie;
Tuleks kuu kui kosilane
Neiukesi naljatama,
Leinapõlwest lunastama;
Tuleks tähte poisikene
Tuikesi tahtemaie,
Wangist wäljawiidemaie:
Tuleks, kes ta ise tahes,
Tuleks üks tuulest tuisates;
Tuleks wilets ehk wigane,
Kui aga oleks isane!"
Kalewide kallis poega,
Kui oli kuulnud neiu lugu,
Püütis ukse peastaneda,
Tabast lahti tõukaneda,
Piitadesta paenutada.
Kaljuseina kindlusela
Seisis wäraw wankumata,
Uksepiidad paenumata.
Kalewide kange poega
Püüdis healta petelikult
Madalamaks muudendada,
Peenemaksa paenutada,
Hakkas laulu laskemaie,
Sõnasida seademaie:
„Läksin lustil kõndimaie,
Mööda metsi hulkumaie,
Meeletueu tuulutama,
Murekoormad kergitama;
Talw oli läinud tänawast,
Nurmed alles noorusela.
Mis ma leidsin lepikusta,
Kogemata kaasikusta?
Leidsin neiud neljakeste
Madaraida kiskumaies,
Puujuuri puistamaies,
Turbasida tuhnimaies.
Pääd walged, põsed punased,
Sitikmustad silmakulmud.
Ei ma julgend juurde minna,
Ei oln'd südand sülle wõtta.
Läksin koeu leinadesse,
Ukse ette nutedessa.
Taati minulta küsima,
Eite asja nõudemaie:
Miks sa nutad, poega noori?
Miks sa kurdad kewadele?
Mis ma nutan, taadikene,
Mis ma kurdan, eidekene!
Läksin lustil kõndimaie,
Warasilta waatamaie;
Mis seal leidsin lepikusta,
Kogemata kaasikusta?

Leidsin neiud neljakeste
Madaraida kiskumaies,
Puujuuri puistamaies,
Turbasida tuhnimaies;
Pääd walged, põsed punased,
Sitikmustad silmakulmud.
Ei ma julgend juurde minna,
Ei oln'd südant sülle wõtta,
Läksin koeu leinatessa."
„Taati mõistis, kostis wasta:
„„Ole waita, poega noori!
Küll panen ambu püüdemaie,
Nooled pikad nopimaie.""
Poega wastapaeatama:
„„Oh mo armas taadikene!
Se pole ambu püüdemine,
Ega nooli nopimine;
Se on kulla ostemine,
Hõbeda lunastamine,
Kallima kauba ostetawa.
Küll lähen linnast tooma kaupa,
Poekambrist poordisida;
Leti tagant lintisida,
Seina pealta siidisida;
Seega petan neiukesed.""
„Wõtsin hobu hoielda,
Ratsukesta rawitseda,
Kõrwikesta kosutada;
Siis panin ratsu rakkedele,
Sammetise sadulale,
Hõbedase helmetesse,
Waskisele waljadele;
Läksin kaugelt kosimaie,
Neukesi otsimaie:
Weerin teie wärawasse,
Tulin teie ukse taha."
Neiu kuulis kamberissa,
Laulis wasta lõksutelles:
„Külapois, mul kulla wenda,
Kaugelt tulnud kosilane!
Õnne tunnil oled tulnud
Piigakesta püüdemaie;
Peremees on kodunt läinud
Asjasida aeamaie,
Eite kooki küpsetamas,
Laste leiba waalimaies,
Õde noorem hanekarjas
Lestajalgu lepitamas,
Teine kulda küürimaies,
Hõbeasju haljastamas;
Mina üksi kurba lindu,
Leinaikes lõukene
Wokil wärtnaid weeretamas,
Kulda lõnga kedramaies,
Hõbe eideid korutamas.
Kuule, kallis külapoissi,
Petiskeelil peiukene!
Kasta oma käppasida
Ukse kõrwas ämberisse,
Kussa märga tõmmukarwa
Tugewuse toetaja:
Siis su käpal kaswab wõimu,
Raudarammu rusikale,
Wisga kaljuseinad murrab,
Lõhud raudased wärawad,
Teraksesta tehtud tornid.
Kui peab kangus kahanema,
Liiga rammu rammestama,
Wõimus käesta wõõrdumaie:
Kasta käsi teise ämbri,
Kussa märga piimakarwa
Tugewuse taltsataja,
Kange wäe kustutaja:
Muidu tugew käsi murrab
Pihuks kõik, mis ettepuudub."
Kalewide kange poega
Tõttas käsku täitemaie,
Kuida piiga paeatanud,
Neitsi noori õpetanud.
Käppa kastes tundis kohe

Tugewusta tõusemaie,
Käes rammu kaswamaie.
Kui ta wöttis uksest kinni,
Põrkas kõige piitadega
Prantsatelles põrandale.
Kui ta üle läwepaku
Jalga tõstnud tubadele,
Kanda pannud põrandale,
Kargas neitsi kohkudelles
Warmal kannul woki tagant,
Pistis tuulil putkamaie,
Lendas üle läwe kambri.
Neitsikene noorukene
Kanget käppa kartenessa
Neitsi pillil palumaie:
„Kallis kange mehe poega,
Tuulest tulnud peiukene!
Ära pista raudakäppa,
Näpukesta neitsinasse,
Enne kui wõimu wähendad,
Enne kui kangust kahandad,
Nõia wäge nõrgendad.
Kasta käppa teise ämbri,
Kussa märga piimakarwa,
Kange rammu kahandaja!"
Kalewide kallis poega
Pani naeruks paeatusta,
Noore neitsi kohkumista,
Mõtles ise omas meeles:
Ega käsi hellitelles
Kahju ei wõi kaswatada.
Neiukene noorukene
Pisarpillil palumaie:
„Ära weere, wennikene,
Ära astu ligemale!
Määratuks sind Taara loonud,
Wanaisa walmistanud,
Tugewamaks nõidus teinud,
Sortsimärga sünnitanud.
Wist sa oled, kallis wõõras,
Kuulus Kalewide poega,
Kangelaste kaswandiku,
Sulewide sugulane,
Alewide armas sõbra?
Kellest, kui ma kodu kaswin
Lilleke eide lepikus,
Orjawitsa alla õue,
Angerwaksa aia ääres,
Kullerkuppu kopelissa,
Imeliku ilmutusi
Sadandela enne saanud,
Tuhandela enne tulnud."
Piigakese pärimised,
Sõbersõnal soowimised
Jäiwad joonelt wastamata.
Kalewide mõtekäigid
Teisel tuulel tuiskamaies,
Teisel luhal luusimaies.
Läwest üle lähtanessa,
Wõõrast tuba waatanessa
Oli kohe kogemata
Mõnusama mehe mõõga
Taga seinas silmanenud.
Warnas rippus kallis wara,
Teises warnas mõõga kõrwas
Weike paeuwitsakene,
Kolmandamas sumiläbar,
Wana kaape lotikene.
Kalewide kange poega,
Se ei kuulnud neiu kutsu,
Ega waatnud witsakesta,
Pidand lugu kübarasta;
Mõtted käisid mõõga peale,
Soowid ükski sõariista.
Seda olid salasepad,
Maa alused meisterid
Salakoeas sünnitanud,
Warjupaigas walmistanud.
Kui ta mõttes mõõka mõõtnud,
Pärast nõnda paetama:

„Siin on, mis ma unes nägin,
Magadessa ettewõistsin,
Arudel enne arwasin:
Seep se mõõka mulle tehtud,
Salakoeas sünnitatud
Kadund mõõga kohaliseks,
Mis on Kääpa matetud."
Piiga kambrist palumaie:
„Kuule, kulla wennikene!
Jäta mõõka wõtemata,
Sõariista Sarwikule;
Wõta paeuwitsakese,
Wõta warjukaapekese:
Paeuwitsa peastab põrgust,
Kübar kurja kiusatusest.
Mõõka wõid sa mõnusama
Sepal lasta sobitada,
Mõõka oskab meister teha,
Selli tarka sünnitada;
Aga kallist kaapekesta,
Paeuwitsa wäetikesta
Wõi ei ilmas kuskil leida.
Kübaral on kümme wäge,
Witsal seitse saladusi,
Üheksa weel ise woli.
Soowimiste sõuendusel,
Tahtemiste täitemisel
Witsakene wäga wägew,
Kübar kangem abimeesi,
Targem asja toimetaja."
Kalewide kange poega
Mõistis kohe, kostis wasta:
Külap jõuan soowimisi
Tahtemisel tallitada
Ilma sortsikübarata,
Nõiawitsa aitamista!
Tuuslarite tuulesõidud,
Sortsilaste sünnitused,
Tühja-taadi tembutused
Saa ei meesta eksitama,
Kangelasta kütkendama;
Tugewus teede tegija,
Rammu radade raeaja."
Neitsikene noorukene
Waidlemista waigistelles
Wõttis kübara warnasta,
Wõttis kätte kaapekese,
Mis ei wildist wanutud,
Willast olnud walmistatud,
Ega karwadest kogutud;
Kübar oli küüntelaastust,
Korjatud küünte kildudest
Targal kombel isetehtud.
Piigakene paeatelles
Kübarada kiitemaie:
„Seep se kübar maksab kallis,
Maksab määratuma hinna,
Kallima, kui kuningriigi,
Sest et teista sarnalista
Suures ilmas pole saada,
Laial ilmal leidanessa.
Mis sa soowituste sõudel,
Igatsuste ihkamisel
Jaliste himustaksid:
Kaape kohe kaswatamas,
Tahtemista täitemaies."
Nalja pärast pani neitsi
Kaapekese oma pähä,
Sõnul ise soowimaie:
„Kaswa, kaswa, kulla neiu!
Sirgu, sirgu, sinisilma!
Kaswa Kalewi kõrguseks,
Sirgu sõbra suuruseks!"
Silmanähes sirgus sõsar,
Kaswis küündra, kaswis kaksi,
Sirgus sülla, sirgus kaksi,
Kaswis Kalewi kõrguseks,
Sirgus sõbra suuruseks.
Kalewide kallis poega
Neitsi naljamängi nähes,

Kiireliste kaswamista,
Silmapilgul sirgumista,
Wõttis kaape piiga päästa,
Pani enda pähädani,
Siisap soowil sõnaldama:
„Wau, wau, wennikene!
Kärssi, kärssi, kangemeesi!
Wau sülla weikemaksa,
Mõne sülla madalamaks,
Kärssi kokku keradela,
Sõstra noore sarnaliseks!"
Kalew hakkas kahanema,
Waus waksa, waus kaksi,
Kahanes weel mõne küündra,
Waus piiga wääraliseks,
Sõsarale sarnaliseks.
Neitsikene noorukene,
Kül sa wõtsid kübarada,
Wõtsid kaape peiu päästa,
Panid enda pähädani,
Sigitasid soowimisi,
Et sa saaksid endiseksa
Loodud looma kohaliseks.
Silmapilgul waus sõsar,
Kärssis kokku kullakene
Loodud looma raeadele.
Kalewide kallis poega
Neitsi nalja naeratama,
Pärast nõnda paeatama:
„Sinu pärast, sõsar noori.
Tahan täna titekeseks,
Pisukeseks poisiks jääda,
Tahan kui tammetõruke,
Kenadama kurnitappi
Weikelt põrandal weereda."
Soowituste sõudetäitjat,
Küüntest tehtud kübarada
Käest ei raatsind kautada,
Mõtles aga omas meeles:
Kui tuleb tüli kogemata,
Weereb wiletsuse wihma,
Rahesadu raskemada
Äkitselte ähwardama:
Külap kübar kiireline
Kangemada kaswatamas,
Suuremada sünnitamas.
Pisukese poisi põlwes
Pidas tema lustipidu,
Naljamängi neitsiga.
Kahekeste kallid lapsed
Tantsil tuba tallawad,
Põrandada pöörawad,
Kui oleks tuba toomingane,
Pähkelpuista tehtud põrand,
Pihlakasta uksepiidad,
Wahterasta waheseinad.
Kui oleks kullas kutsutud,
Hõbedas neid hõigatud
Laulusida lõksatama,
Mis ju meelest mitu läinud,
Mitu kena kadunud.
Neitsikene noorukene
Palus tuppa teise piiga,
Kesse kulda küürimaies,
Hõbedada haljastamas,
Waski oli waalimaies;
Kutsus õe kolmandama,
Kesse käinud hanekarjas
Lestajalgu lepitamas,
Kutsus õed kahekeste
Wõõrast wenda waatamaie.
Piigakesed paeatama:
„Lukkutagem köögi uksed,
Pangem ette pöörakesed,
Tabad kindlad ukse taha,
Et ei wana eite pease
Meie pidu pillamaie!"
Köögi uksed pandi kinni.
Eite kooki küpsetelles
Läind kui hiirekene lõksu,

Wõind ei enam wäljapeasta
Lustipidu lühendama.
Kalewide kallis poega
Tegi nalja neidudele,
Aea wiitust armastele,
Lubades neid lunastada,
Põrgu põlwest peastaneda:
„Külap wiin teid kolmekeste
Päikese paisteela,
Püan teile peiukesi,
Kosilasi kaswatada,
Sugulastest soowitada;
Soowin ühe Sulewile,
Annan teise Alewile,
Kolmanda kannupoisile.
Mina ise noorimeesi,
Kasupoisike ei kosi,
Wõi ei wäeti naista wõtta.
Pean weel sülla sirgunema,
Paari waksa paisumaie,
Tüki saama targemaksa,
Teise tüki taltsimaksa,
Enne kui wõin wäljaminna
Kodukana kosimaie.
Nüüdap kulli kõwernokka,
Lennan kägu lepikusse,
Lennan lustil luhadele
Õnnepidu otsimaie."
Mitmesida lustimängu
Wõeti aeawiiteeksa:
Kulli puistas kanapoegi,
Kalew kulli, piigad kanad;
Sõidetie sõgesiku,
Hakkati sõrmust otsima,
Naabri mängi nalja pärast,
Peitus' mängi pidamaie;
Mis ei laulik jõua laulda,
Keelil kõiki kuulutada.
Keelest läinud laulud kenad,
Pääst pulma pillikesed,
Käest kuldsed kuulutused,
Meelest mõned magusamad.
Kui saab lõpma lustipääwa,
Õnne ööde hõiskamine,
Kui saab noorus närtsimaie,
Puna palgelt kahwatama:
Siis on lõpul lauluaega,
Kautab kägu kukkumista,
Ööpik ilu hüüdemista,
Lõukene lustitralli,
Neitsi noori healekesta.
Kui ei pika ilu peale
Peiupillil tantsitelles
Piigal tõuse pillikesta,
Kahetsuse kurwastusi,
Lustipidult leinamisi:
Siis wõib pidu paeatelles
Luige lustikeelel laulda.

Neljasteistkümnes lugu.

Oleks laulupoega noorem,
Oleks, mis ta enne olnud
Kewadises kaunis ilus,
Suwe piire palistusel:
Siis ta laulaks pika pääwa,
Laulaks läbi talwe öö,
Laulaks nalja ehk nädala,
Kukkutelles poole kuuda
Kalewide kaunist mängi
Põrgupere piigadega,
Laulaks, et metsad müraksid,
Kaljud wasta karganeksid.
Aga laulik, õhtukukke,
Suwest lahkund luikekene,
Pöörab silmad igatsedes
Õnnepääwa hommikule,
Noorepõlwe nurmedele,
Kus weel kenadamad kirjad,
Ilusamad õnnelilled
Rõõmuwaipa walmistasid;
Kus weel elu õrnal rinnal
Soemalt mõni sõbra süda
Õnnelikult wasta õhkas;
Kus weel kewadisel murul
Külakiige kergitusel
Sõstrasilmad sõbralikult
Heldusela hiilgasiwad!
Milal saab lauliku kewade
Armul tagasitulema?
Tõuse, laulu koidukene,
Tõuse kui se pääwatera
Minu waimu silmadesse!
Paista muiste põlwe päiwi
Ämarusest ärkamaie,
Pilwepaksust paistemaie!
Kalewide kallil poeal
Ei sõit ilu jõge pidi,
Mäng ei kullast mäge pidi;
Ilu oli pikal ööla
Lustipidul lõpemata,
Mäng ei lasknud noorel mehel
Aega minna igawaksa,
Ega nali neidudele
Unesõba silmadele.
„Oh kui ööl ei hirmutuseks
Päikest tuleks paistemaie!"
Nutis juba mitu noori
Kadund armu kahetsedes,
Kui ta sala lõimesiidi
Kangasjalgel kudutie.
Wana eite köögis wangis
Istus kui lõksus hiireke,
Kust ei wõinud kasutütrid,
Kallid minna keelamaie.
Teisel pääwal läksid piigad
Kalewiga kõndimaie,
Läksid maea näitamaie,
Warakambrid waatamaie;
Palged alles punetasid
Neitsidel weel naljatusest,
Misga öö neil õnne mängil
Lustilikult mööda läinud.

Nemad läksid kiwi uksest
Kõrge kiwi wõlwi alla,
Kõndisiwad kiwist teeda
Tüki maada edasie;
Seal tuli wasta rikas tuba.
Tuba oli rauast tehtud,
Seina nurgad teraksesta,
Rauda uksed, rauda aknad,
Rauda laed ja põrandad;
Rauda ahi seisis nurgas,
Rauda keris ahju otsal,
Rauda kummi keriksela,
Rauda sängi seina ääres,
Rauda laud kesk põrandala,
Rauda toolid laua ümber,
Rauda pingid ahju kõrwas;
Rauast olid parred tehtud,
Parsiwarred rauast tautud,
Rauda kirstud igas nurgas,
Rauda wara kirstudessa.
Wanem piiga paeatelles
Pani sõna sõudewale:
„Se on wana Sarwik taadi
Töötuba sulastele,
Orjapoiste warjupaika,
Teupoiste pärispaika.
Siin neid waeseid waewatakse,
Mitmel puhul piinatakse."
Nemad läksid rauda uksest
Kõrge raudse wõlwi alla,
Kõndisiwad raudateeda
Tüki maada edasie;
Seal tuli wasta teine tuba.
Tuba oli wasest tehtud,
Seinad wasesta walatud,
Walgest wasest seinanurgad,
Punasesta seinapalgid,
Wasksed uksed, wasksed aknad,
Wasksed laed ja põrandad;
Waskne ahi seisis nurgas,
Waskne keris ahju otsal,
Waskne kummi keriksela,
Waskne sängi seina ääres,
Waskne laud kesk põrandala,
Wasksed toolid laua ümber,
Wasksed pingid ahju kõrwas;
Wasest olid parred tehtud,
Parsi warred wasest tautud,
Wasksed kirstud igas nurgas,
Waskne wara kirstudessa.
Wanem piiga paeatelles
Pani sõna sõudemaie:
„Se on wana Sarwik taadi
Tütarlaste töötuba,
Orjapiige warjupaika,
Waimutüdrukute nurka:
Siin neid waeseid waewatakse,
Mitmel puhul piinatakse."
Nemad läksid wasksest uksest
Kõrge waskse wõlwi alla,
Kõndisiwad waski teeda
Tüki maada edasie;
Seal tuli wasta kolmas tuba.
Tuba oli tehtud hõbedast,
Hõbedased toaseinad,
Nurgad hõbedast walatud,
Hõbe uksed, hõbe aknad,
Hõbe laed ja põrandad;
Hõbe ahi seisis nurgas,
Hõbe keris ahju otsal,
Hõbe kummi keriksela,
Hõbe sängi seina ääres,
Hõbe laud kesk põrandala,
Hõbe toolid laua ümber,
Hõbe pingid ahju kõrwas;
Hõbedasta tehtud parred,
Parsiwarred hõbedasta,
Hõbe kirstud igas nurgas,
Hõberaha kirstudessa.
Teine piiga paeatelles

Pani sõna sõudemaie:
„Se on wana Sarwik taadi
Igapääwaline tuba,
Aripäine asupaika,
Keha karastuse kamber.
Siin ta puhkab igapääwa,
Peab hõlpsat põlwekesta."
Nemad läksid hõbe uksest
Kõrge hõbe wõlwi alla,
Kõndisiwad hõbe teeda
Tüki maada edasie;
Seal tuli wasta neljas tuba.
Tuba oli kullast tehtud,
Kullast olid toaseinad,
Nurgad kullasta walatud,
Kulda uksed, kulda aknad,
Kulda laed ja põrandad;
Kulda ahi seisis nurgas
Kulda keris ahju otsal,
Kulda kummi keriksela,
Kulda sängi seina ääres,
Kulda laud kesk põrandala,
Kulda toolid laua ümber,
Kulda pingid ahju kõrwas;
Kullast olid parred tehtud,
Parssiwarred kullast tautud,
Kullasta kõik maeariistad,
Kulda kirstud igas nurgas,
Kuldaraha kirstudessa.
Teine piiga paeatelles
Pani sõna sõudewale:
„Se on wana Sarwik taadi
Pidupääwa paigakene,
Lustipidamise tuba,
Kallis rõõmu kambrikene.
Siin ta puhkab pidupääwal,
Maitsab magusamat põlwe,
Õnnelikumada aega.
Siin ma eila pika pääwa
Olin kulda küürimaies,
Pidukambrid pühkimaies."
Nemad läksid kulda uksest
Läbi kulda wärawada
Kõrge kuldse wõlwi alla,
Kõndisiwad kuldateeda
Tüki maada edasie;
Seal tuli wasta wies tuba,
Kallis siidi kambrikene.
Tuba oli siidist tehtud,
Siidi nööril üless' aetud,
Salasambadela toetud;
Siidist olid toaseinad,
Nurgad siidista sõlmitud,
Siidi uksed, siidi aknad,
Siidist laed ja põrandad,
Siidi sängid seina ääres,
Siidi padjad sängidessa,
Siidi katted üle laua,
Siidi tekid toolidela;
Siidi riided rippusiwad
Ümberringi seina külles,
Siidi nöörid piki tuba
Nõtkusiwad siidi alla,
Suured kirstud seisid nurgas,
Siidi kangad kirstudessa.
Kolmas piiga paeatelles
Pani sõna sõudemaie:
„Se on neiu ehtetuba,
Noorte neitsikeste kamber.
Siin nad hellad ehitawad,
Piduriideid palmitawad,
Panewad sini siidilista,
Poogalista punasida,
Roomakarwa loogelista:
Kui on siidiliste pidu,
Noorte neitsikeste pääwa."
Nemad läksid siidi uksest
Läbi siidi wärawada
Kõrge siidi wõlwi alla,
Kõndisiwad siiditeeda

Tüki maada edasie;
Seal tuli wasta kues tuba,
Kena sammet kambrikene.
Tuba tehtud sammetista,
Sammet nööril üless' seatud,
Salasambad alla toetud;
Sammetista toaseinad,
Nurgad seutud sammetista,
Sammet ukset, sammet aknad,
Sammetist laed ja põrandad,
Sammet sängid seina ääres,
Sammet padjad sängidessa,
Sammet katted laua üle,
Sammet tekid toolidela;
Suuret sammetised waibad
Jooksiwad piki põranda,
Sammet nöörid piki tuba
Nõtkusiwad sammetissa.
Suured kirstud seisid nurgas,
Sammet kangad kirstudessa,
Teised sammet kanga pakud
Seisid wirnas kirstu kõrwas.
Kolmas piiga paeatelles
Pani sõna sõudewale:
„Se on neiu ehtetuba,
Noorte neitsikeste kamber.
Siin nad noored ehitawad,
Piduriideid palmitawad,
Panewad sini sammetisse,
Poogalise punadessa,
Kui on sammetlaste pidu,
Sammet neitsikeste pääwa."
Nemad läksid sammet uksest
Läbi sammet wärawada
Kõrge sammet wõlwi alla,
Kõndisiwad sammet teeda
Tüki maada edasie;
Seal tuli wasta seitsmes tuba.
Tuba oli poordist tehtud,
Kenast poordist kambrikene,
Mis oli poordista punutud,
Poordi paelul ülespandud
Salasambade tugila.
Poordist olid toaseinad,
Nurgad poordista punutud,
Poordist uksed, poordist akna
Poordist laed ja põrandad,
Poordist sängid seina ääres,
Poordist padjad sängidessa,
Poordist katted laua üle,
Poordist tekid toolidela;
Poordist riided ripusiwad
Ümberringi seina külles,
Poordist nöörid piki tuba
Nõtkusiwad poordi alla;
Suured kirstud seisid nurgas,
Poordi pakud kirstudessa,
Kirstu kõrwas seisid wirnad
Kenamaida käikſekirju,
Teised wirnad tanukirju,
Kolmandamad loogelisi.
Kolmas piiga paeatelles
Pani sõna sõudewale:
„Se on neu ehtetuba,
Noorte neitsikeste kamber.
Siin need noored ehitawad,
Päid poordile panewad,
Kui on poordilaste pidu,
Noore neitsikeste pääwa."
Nemad läksid poordist uksest
Läbi poordi wärawada
Kõrge poordi wõlwi alla,
Kõndisiwad poorditeeda
Tüki maada edasie;
Siis nad peasid õue peale,
Kus ei murru ega mulda.
Maa oli selge rahane,
Tänaw teeda taalderista.
Õues seisid seitse aita,
Seitse aita salatehtud.

Üks oli aita kiwist tehtud,
Raua kiwista raeatud,
Teine aita paesta tehtud,
Laiast paasist ehitatud,
Kolmas aita kanamunast
Imelikult ehitatud,
Neljas aita hanemunast
Salakombel kokkupandud,
Wies aita wikkikiwist,
Wiilitud kiwist ehitud,
Kues aita kotka munast
Imekombel ehitatud,
Seitsmes aita Siuru munast
Isewiisil üless' seatud.
Üks oli aita rukkid täis,
Teine aita keswasida,
Kolmas aita kaeru täis,
Neljas täidetud nisuga,
Wies aita linnaksida,
Kues keeduwilja aita,
Seitsmes aita searaswa,
Keeduraswa pakku täis.
Taga õues olid laudad,
Karjaloojuste korterid;
Laudad olid luiest tehtud,
Kontidesta kokkupandud.
Kalewide kallis poega
Ei läind lautu waatamaie,
Hakkas asja nõudemaie,
Piigadelta pärimaie,
Kesse kuulus Sarwe taati
Sugulta pidi olema.
Wanem piiga peenikene
Mõistis kohe, kostis wasta:
„Kes teda isana sünnitanud,
Emana rinnal imetanud,
Kaitsewala kaisus kannud,
Rüpeelta rawitsenud,
Suu juures suisutanud, —
Sest ei ole meie kuulnud.
Kas teda karu poegetanud,
Hunti metsas imetanud,
Karjamära mängitanud,
Kitse kätkis kiigutanud:
Se kõik seisab sõba alla,
Warjul meile waiba alla.
„Sarwikul on suured wallad,
Laialised walitsused,
Salasõitu sadandala,
Tuulekäiki tuhandela;
Ega ole elaw silma,
Kuskil sureliku kõrwa
Tema teesi teadanenud,
Käikisida kuuldanenud.
Meie näeme minikuda,
Teame tema tulikuda,
Teekäik ala tundemata.
Sügawamal peab sisu
Õenes maa sees olemaie:
Õenestuses seitse ilma,
Seitse salasaarekesta.
Seal peap warjuliste walda,
Kueuliste külasida
Perekaste pesitama.
Surnud rahwa sugusida
Wana Sarwik walitsemas,
Kuda Taara tarkusela
Maa ilma algamisel
Asju nõnda asutanud.
„Woliliku kange käega
Walitseb Sarwik waldasi;
Warjulised saawad luba
Igal aastal hinge aeal
Korra oma kodu käia
Omaksida waatamaies,
Tuttawaida teretamas.
Jõu-õhtude pidudel
Lähwad waimud lennuskülle —
Põrgu piinast peastetud —
Warjuriigi wärawatest

Tuule kiirul kihutelles
Wõõrdunud wainudele,
Kus nad rõõmu radadela
Ehk ka pisarate teedel
Elu põlwes enne käinud.
Aga woli aea weerul,
Lõbus' nädalate lõpul
Peawad wõõrsis käinud poead
Tulist tagasi tulema
Warjuriigi waldadesse,
Igamees oma peresse."
Teine piiga paeatelles
Pani sõna sõudewale:
„Sealtap wana Sarwik taati
Teulisi tarwitelleb,
Abilisi aeab wälja;
Sunnib korra sulasida,
Teise korra tütarlapsi
Teupäiwi tegemaie,
Kus nad waesed rauda kambris
Raskeid tööst toimetawad,
Waski kambris walju tööda
Sarwikule sigitawad.
Raudakepi nuhtleb rampa,
Wasine witsa wiibilista.
„Siin on Sarwik taadi kodu,
Päris puhkamise paika,
Keha karastuse kamber,
Seljasirutuse sängi:
Kus ta wana eide seltsis
Wahewahel wiidab aega,
Puhkab mõne pääwakese,
Kui ta wäsind pikast käigist,
Rändamisest wäga roidund.
Siisap eite Sarwikuda
Hõbekambri parsidela
Widewikul wihtlemaies,
Aineid külgi andumaies.
„Pikematel pidupäiwil,
Siis kui suuremaida sööki,
Tuleb Sarwik sõbradega
Suurte sugulaste seltsis
Lustipidu pidamaie,
Õlle hullul hõiskamaie.
Tühi on tal kälimeesi,
Põrgu litta tema tädi,
Walge mära wana ema.
„Täna õhtu oodetakse
Sarwikut koeu tulema,
Kel ei palju ole püsi,
Kui ta ülespoole kõnnib,
Kussa pääwal paistab päike,
Kuuwalgus öösel kumab,
Tähesilmad teewad teeda.
Aga kui ta alla ilma
Warjulaste waldadesse
Tarwitust lääb toimetama,
Siis ta wiiwib mitu pääwa,
Wiiwib nädalate wiisi."
Kolmas piiga peenikene
Pani sõna sõudewale:
„Kui sind, Kalewide poega,
Kogemata koeu tulles
Sarwik taat saaks silmamaie,
Siis sa satuks kohe surma.
Sest kes ial seie saanud,
Üle läwe tõstnud jalga,
Pannud kanda põrandale,
Se ei pease surma suusta,
Wõõrdub kuu walguselta,
Päikese paistuselta.
„Meie, õed õnnetumad,
Kaunid neitsid kolmekeste
Langesime lapse põlwes
Õnnetuse tuulehoogul,
Wiletsuse wihmasadul
Päris orjaks Sarwikule.
Kaugelta meid kannetie,
Tuhat wersta tagant toodi
Laia ilma lagedalta,

Kena ilma keskeelta
Seie kurwa küladele,
Pika piina peredele.
Enne olid ilupääwad,
Kus me kuninglikus koplis
Kullerkupu kueudana
Kolmekeste kaswasime;
Nüüdap peame neitsikesed
Pärisorja olemises
Raudakepi sunnitawad,
Peretaadi sõnakuljad,
Pereeide käskejalad
Töösida toimetama,
Mis meil' peale pandaneksa.
Ehk tuleks tulista lunda,
Saaaks rauasta rahedad,
Walaks wihma wardaasta:
Ika peab ori olema,
Ika minija minema,
Kohe käima korraline,
Warsti käima waenelapsi,
Enne koitu koowitaja,
Enne muida mustalindu,
Pärast pääwa pääsukene.
„Taara heldus kinkind meile
Närtsimata noorus' päiwi,
Õnne kewadista iga,
Alalista palgepuna:
Senni kuin tuppe solkimata,
Kaunakene kitkumata,
Iduke iwas weel eluta."
Wanem piiga peenikene
Pani sõna sõudewale:
„Misse waestel maksab noorus,
Õnne kewadine ilu,
Alapuna palgedele,
Mõlkuw marja meelekene,
Katkemata kaunakene,
Kui ei armul audujada,
Igatsusest peastejada,
Kesse kanu kosimaie,
Lindu tuleks lunastama,
Lestajalgu lepitama,
Warbajalgu wangist wiima,
Masajalgu meelitama?
Tuul ei tule teretama,
Õhku õrna hellitama
Waeseid wangipandud lapsi."
Kalewide kange poega
Pani sõnad sõudewale:
„Neitsikesed noorukesed,
Kähärpääga kaunikesed,
Ärge kurtke kurwal meelel,
Ärge kurtke, armukesed!
Kurwastus teeb kahwatumaks,
Pisar pillab palge puna.
Külap peastan kullakesed,
Peastan linnud lingudesta,
Kanakesed kammitsasta,
Wõttan wäetid wõrkudesta!
Külap peastan kulla piigad
Wana eide wangipaelust,
Sarwe taadi sidemetest,
Orjapõlwe ormadesta,
Wiin teid laia walgeele,
Päikese paistusele,
Kena kuu kumedale,
Sirawale täht'de silma.
Ärge nutke, noorukesed,
Kurwastage, kullakesed!
Kalewide kangel poeal
Kaswab rammu küllaltie!
Külap wõidan wõidumängil
Sarwe taadi sulastega,
Waigistellen wana eide,
Lunastellen lapsukesed!"
Wanem piiga peenikene
Pani sõna sõudewale:
„Kallis Kalewide poega,
Wõidumeeste wõsukene,

Kangelaste kaswandiku,
Tahad peasta tedrepoegi,
Kammitsasta kanakesi,
Lingupaelust linnukesi, —
Siis pead wõtma nõiawitsa,
Küüntelaastust kübarada,
Muidu ei saa ise meesi,
Wähem meida wangist peastma!
Siin ei kesta sinu kangus,
Ega wälta mehe wõimus,
Inimliku wahwam wägi.
Sarwikul on sada selli,
Tuhat teendrit tundemata,
Arwamata abimehi,
Nägemata nõudeandjaid:
Tuule abid tuuslarilta,
Sortsilaste soola abid,
Nõiarohukeste abid,
Misga kangust köidetakse,
Misga wõimu wõrgutakse,
Rammu ära raugendakse."
Kalewide kange poega
Pani naeruks paeatusi,
Naljaks neiukeste kartust,
Seadis sõna sõudewale,
Laulukesta lendamaie:
„Neitsikesed noorukesed,
Kähärpääga kaunikesed!
Oleksite õnne kombel
Meestepoege mängi näinud,
Wahwamate wõitlemista,
Kangemate rammukatset,
Küllap te'e siis teadaneksid,
Palju mõnus mehepoega
Tülil jõuab toimetada.
Ei ma karda Sarwikuda,
Karda ei sellide sada,
Ega tondi tuhandeda!
Wõimus käsi wõidab wäe;
Tugew wõitis juba Tühja,
Surmas Soomes suured hulgad,
Saab ka wõitma Sarwikuda."
Teine piiga peenikene
Pani sõna sõudewale:
„Kallis Kalewide poega,
Kuninglikku kange meesi!
Kui sa palumiste wasta,
Õpetustest hoolimata
Kiusatuse küttendusse
Ülemeelil tahad minna:
Sest ei tõusku meile süüda,
Sest ei waestel' wastamisi
Wenna were walamisest,
Ülekohtu hukkamisest!
Ühte pean weel ütlemaie,
Palwe keelil paeatama:
Tee siis, meesi, mis sa tahad!
Kui sa tahab õnnekäigil
Põrgu paelust peaseneda,
Siis ma palun: Tõtta, meesi!
Wii sa warbad wiibimata
Teise teede radadele!
Sest kui Sarwik jõuab seie,
Kukkub kinni koopa ukse,
Läheb urka wäraw lukku.
Seal ei ole peasemista,
Lahtisaamist sulle loota!
Wõta küüntelaastust kübar,
Soowi kodu saadanessa,
Enne kui kaub õnneaega,
Lõpeb otsa lõbus põlwe!"
Kalewide kange poega
Pidas naeruks neiu pelgu,
Kodukana kohkumista;
Mõtles: „Mees küll maksab mehe,
Wõit jääb siiski wõimsamale.
Langeb urgas lamaskülle,
Küllap uurin ue urka,
Kaewan teise kaewandiku,
Kust ma peasen koduje."

Nukral meelel neiukesed,
Kui ei wõinud wenda peasta,
Armukesta awitada,
Salanõusi sünnitama,
Kuda nemad kolmekeste
Kawaluse küttendusel
Armukest saaks aitamaie.
Sängi sambis seisanesid
Sarwik taadi salariistad,
Abimehed häda aeal,
Kaksi klaasi ühe karwa
Õllewärki märgadega,
Ühel mõõdul kül mõlemad
Poolikulta täidepandud.
Siiski märjad sugula,
Wõimusela üsna wõõrad
Kui se öö on pääwa kohta:
Üks oli märga kümme härga,
Kesse wõimu kaswataja;
Teine märga tuhat nälga,
Kesse wõimu kahandaja.
Paremal käel sängisambas
Seisis rammusünnitaja,
Pahemal pool sängisambas
Seisis rammusuretaja.
Wanem õde waheteles
Salamahti sängisambis
Klaasid teine teise kohta,
Pani rammu pahemale,
Nõdrus' paremale poole:
Et kui Sarwik wõimu wõtab,
Nõrgendusta kohe neelab.
Teine õde wõtis witsa,
Mis se silla sünnitaja.
Kui nad nõnda kolmekeste
Salaasjad sünnitanud,
Kuuldi kaugelt müdinada,
Koopa lae poolt kolinada.
Wanem piiga wärisema,
Teine kohkel lahwatama,
Kolmas piiga peenikene
Pani sõnad sõndewale:
„Kallis Kalewide poega!
Rüüdap, lõwi, oled lõksus,
Mesikäpa, näpistuses,
Wangi wõrgus, wennikene!
Sarwik juba sõitemaies,
Koeu poole kihutamas!
Tallab juba urgasteeda,
Sammud kostwad koopasuusta,
Kanna müdin kõrgeelta.
Lahtipeasemist ei loota,
Pakkupaika kuskilt leida!
Katsu tulu tugewusest.
Raudarammust abimeesta!"
Kui oleks hulka hobusid
Kiwi sillal kihutamas,
Raskem raudawankri woori
Waskiteedel weeremaies,
Kõu taadi kärgatused
Maapinda põrutanud,
Nõnda Sarwik taadi sammud
Koopa kummi kõikutasid.
Kalewide kange poega
Seisis paigast põrkamata,
Seisis kui tamme maruda,
Kalda kaljud laenesida,
Kiwi rahesagarada,
Kõwa torni tuulehoogu.
Ukse taga hundas sammu,
Liikus käiki ligemale.
Juba rusik raksatelles
Piitasida põrutama,
Käsi kange kärgatelles
Ukse kipub hukkamaie,
Juba jalga üle läwe
Astub toa põrandale;
Sealap sammu seisatama,
Wõõril silmil wahtimaie,
Kust se kulli kanadele,

Hunti tulnud karja hulka?
  Neitsid kartes kahwatama
Kolmekeste kohkunessa.
Kalewide kange poega,
Kes weel weikelase kueul
Soowikübar käessa
Taga seina seisanessa:
Näit ei suurem neidudesta,
Kuk ei kangem kanadesta.
  Sarwik taati sõnaldama,
Pilgeliste paeatama:
„Kes sind wõrku, wennikenne,
Lingu wiinud, linnukene?
Mesikeelil meelitused
Petnud mõnda poisikesta!
Juba julgus julgematel,
Juba kangus kangematel
Kogemata murdnud kaela,
Hullul pääl ju hukkanenud.
Peasmist siin ei päävaale,
Ega lootust lahtisaada!"
  Kalewide kange poega
Kostis wasta kawalaste:
„Tuul on tühi tallitaja,
Maru mõistemata meesi!
Sõitlemine sõnadela,
Waidlemine wihaldela,
Lõualuie lõugutused,
Seep se muistne naiste sõda,
Kabedate kemplemine!
Lorist ei saa lepitajat,
Sõnast sõa suretajat,
Wannest wiha waigistajat!
Keel on kurjem kihutaja,
Sõnad riusünnitajad!
Lähme wälja lagedale
Wõidustiku wõitlemaie:
Kumb meist kumba kangusela
Wõidumängil wõitanessa?
Wõitijale weergu woli,
Kohus kätte kangemale."
  Sarwik taati sõnaldama:
„Sündku sinu soowimine,
Mehemäng mul meelepärast!"
  Siis ap sammus sängisamba
Wõimu klaasist wõtemaie,
Keharammu karastusta.
Arwas klaasi asukohal
Sängisambas seisanessa.
Laskis kiirest' märga kurku,
Jät' ei põhja piisakesta.
  Kalewide kange poega
Pistis põue pääwarju,
Küüntelaastust kaapekese.
Meelil ise mõtlemaie:
„Kui lääb kitsik kibedamaks,
Hakkab rammu raugenema,
Kül siis kaape kaswatama,
Soowikübar sirgunema
Paneb kohe poisikese."
  Kui siis saanud korra peale
Wõitlemise walmistused,
Mindi kohe murudela
Õue peale õnne katsʼma.
  Sarwik taati sõnaldama:
„Wanem piiga peenikene,
Käi sa kiirest' kamberisse!
Wõta rauad raudakirstust,
Kahekordased kammitsad,
Wisga wõitja wõidetawa
Kannab köidab kammitsasse!"
  Tütar noori täitis käsku,
Tegi taadi tahtemista.
Mehed muru mõõtemaie,
Sammul kohta seademaie,
Piirasiwad ümber piired,
Panid waiad weerte peale,
Sest et mingi segadusta,
Pettust pidand sündimaie.
  Nemad wõtsid niudedesta

Kinni keha keskeelta,
Kangust nõnda katsumaie,
Kumb saaks kumba kukkutama.
Seal ei olnud enne seda
Muisteaegsel mälestusel
Wägewamaid wõitlemisi
Silmale weel sünnitatud.
Kui se meri marusunnil,
Tuuletiiwa tantsitusel
Laeneid tuiskab lendamaie,
Kõikuwale kerkiwale,
Tuulispaska tõstendelles
Katust kipub katkendama:
Nõnda kõikus maapinda,
Põrgupõrand wabisedes
Wõitlejate wõimu alla;
Põrgu seinad põrusiwad,
Nurgakiwid niksatasid,
Lagi kippus langemaie,
Katus kaela kukkumaie.
Kaua wältas kahewahel
Kange meeste kemplemine,
Et ei targem wõinud teada,
Kawalam ei kuulutada:
Kumb saab wõidul kuningaksa
Teisel kanda kõitemaie?
Kui said pisut puhkanenud,
Üürikeste tõmmand hinge,
Wõtis Kalewide poega
Küüntelaastust kaapekese,
Sünniteles soowimisi;
Käskis keha kaswaneda,
Suurusela sirguneda,
Paksusela paisuneda.
Kalewi poeg kaswamaie,
Suurusela sirgunema,
Paksusela paisumaie,
Tõusis tugewaksa tammeks,
Kaswis kuuse kõrguseksa.
Siisap sasis Sarwik taadi
Kehast kinni küüsidela,
Rabas korra raputelles,
Kiskus korra kergitelles,
Tõstis kui takutopsikest
Kümme sülla kõrgusela.
Sealt ta rabas Sarwetaati
Teritatud teiba kombel
Sambis maha seisamaie.
Sarwik langes üle säärte,
Põrus tüki üle põlwe,
Waus ligi reitewahe
Kiwikildude keskeele,
Liiwa sõmera lingusse,
Et ei paigast wõinud peasta.
Kalewide kange poega
Kammitsaida kohendama,
Wangiraudu walmistama,
Misga wangistatud mehe
Koiwad saaksid küttendatud.
Warem weel kui wennikene
Kallis Kalewide poega
Kammits' raudu kõitemaie,
Ahelaida asutama:
Hakkas Sarwik silma nähes
Weikemaksa waumaie;
Waus waksa, waus kaksi,
Waus siis weel mitu waksa,
Kahaneles küündra kaupa,
Sulas siis kui rabasoosse
Põrmu põue peitusela,
Ega jäänud enam jälge,
Maha mingi märgikesta,
Kui üks weike loigukene
Sinist wetta suitsemaie.
Kalewide kange poega
Pilkamiste paeatama:
„Kesse kuskil kentsamat,
Ilmas näinud imedamat?
Põrgulane pugend peitu,
Argepüksi pakku urka,

Linnupoega lepitussa,
Räästas paksu rägastiku,
Sisaliku sambla sülle,
Kui nad kuskil kolinada
Kogemata kuulanessa.
Külap leian teisel korral
Sarwik taadi salaurkad,
Köidan kintsud kammitsasse,
Seun raudse sidemesse,
Et ei pease põgenema,
Liikmesida liigutama.
Täna täidan tõutused,
Peastan põrgust piigakesed,
Wangipaelust wäetikesed,
Wiin neid wõõra wainudele
Päävasilma paistewale,
Lustilise luhadele
Kuu walgel kaswamaie,
Tähtesilmil tõusemaie."
Kalewide kange poega
Wõttis mõõka warnaasta,
Pani puusa pandelila;
Wõtis koorma wana wara,
Kullakambrist mõned kotid,
Täitis mõne raetündri
Taaldrid tühja kotidessa,
Puduraha peningida
Wõis ehk kümme koti wõrra;
A'as siis koorma õladele,
Tõstis sülle titakesed,
Kodukanad kolmekeste,
Pani soowikaape pähä,
Siisap nõnda paeatama;
„Sõua, kaape, jõua, kaape!
Sõua meid koopa suhuje,
Kuhu jätsin lauakoorma!"
Silmapilgu sünnitusel
Seisid nad koopa suussa,
Kusse katel enne keenud.
Katel oli kokkadega
Koopa suusta kadunenud,
Mõned tuletunglakesed
Leel alles lõkendasid.
Kalewide kallis poega
Puhus tulda põlemaie,
Leeki jälle lõkendama,
Siis ap paiskas soowikaape
Lõkeela lõpemaie,
Tuhkeela tuiskamaie.
Neiud nooreb nutemaie,
Kolmekeste kahetsema:
„Miks sa, Kalew, kange meesi,
Hüwa kübara häwitand?
Teist ei enam ilmas tehta,
Paremad ei põrgus punuta;
Surma läind nüüd soowimised,
Ilma aegu kõik igatsus!"
Kalewide kange poega
Kawalaste kostemaie:
„Jätke nuttu, neiukesed,
Kaebamisi, kullakesed!
Nüüd ei ole leina aega,
Kurtamise põlwekesta!
Suwe siidi rüüdidela
Hiilgab laialine ilma,
Kukub kägu külapoissi,
Laulab lindu lepitajat,
Hirnub warsa wõtijaida.
Kena päikese paiste
Wilgub teie silmadelta,
Läigib silma laugudelta;
Metsa läigib lehteessa,
Haljendessa murupinda.
„Neitsikesed, noorukesed,
Linapääsed linnukesed!
Ehtige enda riideesse,
Pange puna paeladesse,
Sinisisse siidilisse,
Kulla toime kuubedesse;
Külap wiin teid kosjateele,

Saadan saaja radadele.
Põlesiwad poiste silmad
Teie ehte ilu peale,
Teie palge puna peale,
Külap tuleb kosilane,
Külapoissi peteliku
Teie siidi ehte peale,
Kullatoime kue peale,
Tuleb palge puna peale,
Sõlgis rinna paisu peale;
Külap tuleb kaugelt meesi,
Tuleb Sulewide poega,
Astub Alewide poega,
Sõidab kannul sugulane;
Külap kange meeste sõbrad,
Kalewide sugulased
Tulewad teid tabamaie,
Kullakesi kosimaie.
„Nüüd on lõpnud leina aega,
Kurba kiusatuse põlwe,
Nüüd on rohkem rõõmu aega,
Pikalisem lustipidu."
Siis ta ladus lauakoorma
Hõlpsalt jälle õladele,
Pani rasked rahapungad,
Kullakotid, taalritaskud
Koorma peale kuhjadani,
Pani peale piigakesed
Ilusaste istumaie,
Kes kui õrrel kanakesed
Kaunil lustil kõõrutasid.
Neiud wõtnud noorukesed
Enne teele minikuda
Sammeti ja siidi kambrist
Kaunid riide kimbukesed;
Noorem piiga peenikene
Wõtnud kaasa witsakese,
Sillalooja sängi seinast.
Kalewide kange poega,
Kes kõik koormad kandenessa,
Tõttas siiski tuli tallul
Kodu teeda kõndimaie.
Lustilaulul linnukesed,
Kanad kolmil kõõrutasid:
„Lähme linnud lendamaie,
Lähme õnnel hõiskamaie!
Nüüdap suwi sõudemaies,
Iluaega ilmumaies,
Armuaega algamaies.
Läheb suwi sügisele,
Nurme kena närtsimaie,
Kül siis tuleb kaugelt külast,
Weereb poissi wõõrast wallast,
Tuleb tuttawast talusta
Piigasida peastemaie,
Lapsi noori lepitama;
Kuhu õnne kandanessa,
Senna sõsar wiidanessa."

Wiesteistkümnes lugu.

Kui mind külad kuuleksiwad,
Mõisad mõtteid mõistaksiwad,
Wallad wasta wõtaksiwad,
Mis ma laulus lõksatelen, —
Siis ehk läheks mõni lapsi
Papisida palumaie,
Muste kuubi kumardama:
Et nad heldest' wõtaksiwad
Laulukukke lunastada,
Wihawaenust wabandada!
Kullid tulid kiskumaie,
Kaarnad sulgi katkemaie,
Kiriku akid kiusama:
Enne kui lapsi lagedale,
Poeukene pääwapaiste,
Wäeti weeres wainuele.
Need on karjalapse laulud,
Teupoiste trallikesed,
Korrapiiga kõõrutused,
Wanaeide wokilaulud,
Targemata tahtemata,
Suuremata sundimata,
Kõrgemate käskimata!
Lapse lustid, lapse leinad,
Noone nurme nukukesed,
Kewadise ehakueud,
Widewiku wiitekesed.
Kallis Kalewide poega!
Kui oleks teadnud, wõinud teada,
Mis sul sammu segamasse,
Käiki tuleks kütkendama:
Ehk sa oleks enne syndi,
Enne emast ilmumata
Kartes juba läinud kaewu!
Laulik, kui ta lusti luhal
Korra läinud kõndimaie:
Teelt ei enam taganema,
Ega käigilt kõwerdama.
Penid meest ei aea pakku,
Koerad rõõmukäigilt metsa!
Haugub Musta külamurult,
Krantsikene karjamaalta,
Tuksu külatänawast:
Mees ei koeri meelitama,
Kadedaid ei kartemaie. —
Läki laulu luhadele,
Kalewide küngastele,
Alewide aasudele,
Sulewide soode peale,
Neiukeste nurmedele
Ilulilli noppimaie!
Kalewide kange poega
Saand ei sada sammusida,
Tuhat weel ei mööda teeda
Koeu poole kõndimaie,
Kui ju kiusajate karja
Kihutelles tema kannul
Sammusida sõlmimaies,
Kiiretkäiki kütkendamas.
Tühi taati tuldanessa
Seitsmekümne sellidega
Kalewida kiusamaie;

Tahtis kälimehe tüli,
Sarwetaadi segadusta
Mehepoeal ära maksta,
Tuhatwõrra tasudella.
Noorem piiga peenikene
Silmasida sirutelles
Waenlasi waatanessa,
Witsakesta wibutama,
Ise niida healitsema:
„Wibutele, nõiawitsa,
Soowimista sigitama!
Moonda maa meredana,
Luhad laial laenetekssa,
Wõsukesed wettewoodeks!
Ette silda sünnitele,
Taha wetta weeretele!
Silda ette sõudijale,
Kullakoorma kandejale;
Wetta taha waenlastele,
Sarwik taadi sellidele!"
Kuida piiga paeatanud,
Warsti nõiawitsa wõimul
Lugusida loodanessa.
Lagemerena laenetas,
Wettewoosi weeretelles
Tuulekiigul kiikumaie.
Kindel silda kandenessa
Kuiwil jalgul Kalewida
Üle laia laenesida;
Sammu ette sündis silda,
Kanna taha kaswis wesi
Wahtu kõrgel' wisatelles,
Tühja poegi takistama,
Kes kui kanad kõrgelt õrrelt
Mere kaldalt kahju nägid,
Kuda kullikene küüsis
Wärukese poea wiinud;
Kulli siiski kinnitama,
Tiibadesta takistama
Mehikeste nõu ei näitnud.

Sarwik taadi sellikesed
Wõõrast lugu waatamaie,
Isekeskis imestama:
Kustap meri murudela,
Laened tulnud lagedale?
Wana Tühi küsimaie:
„Kalewi poeg, kulla wenda,
Kas sa wiisid kodukanad,
Tedrekesed meie toasta,
Kasulapsed kamberista?"
Kalew mõistis, kostis wasta
Pilkamiste paeatelles:
„Wistap wiisin, wennikene,
Kogemata kodukanad,
Tedrekesed teie toasta,
Kasulapsed kamberista;
Wiisin neiud walgeele,
Kudruskaelad kosjateele,
Peiuratsu raeadele!"
Tühi teistkord küsimaie,
Pikemalta pärimaie:
„Kalewi poeg, kulla wenda,
Kas sa wõitsid kälimehe
Wõidumängil wainuela,
Torkasid teda teibana
Sügawasse sõmerliiwa?"
Kalewi poeg kostis wasta
Pilkamiste paeatelles:
„Külap wõitsin kälimehe
Wõidumängil wainuela,
Torkasin teda teibana
Sõmerliiwa seisamaie,
Kust kui kontisi ei murdnud
Süüd ei mulle sündinegu!"
Tühi jälle küsimaie,
Pikemalta pärimaie:
„Kalewi poeg, kulla wenda,
Kas sa koogiküpsetaja
Wanaeide wangistasid,
Lukutasid hiirelõksul

Leiwakasti lebamaie?"
Kalewide poega kostis
Pilkamiste paeatelles:
„Wistap panin, wennikene,
Koogikese küpsetaja
Wanaeite wangiele,
Lukutasin hiire lõksu
Leiwakastile lebama,
Ummuksesse undamaie,
Kus, kui kirp ei ärgastanud,
Memmekene praegu magab."
Tühi taati küsimaie,
Asja otsust aeamaie:
„Kalewi poeg, kulla wenda,
Kas ehk wõtsid mõõga warnast,
Salamahti sõasaha,
Riisusid Sarwiku raua?"
Kalew mõistis, kostis wasta
Pilkamiste paeatelles:
„Wistap wõtsin, wennikene,
Wõtsin mõõgakese warnast,
Sõariista sängiseinast,
Riisusin Sarwiku raua.
Warn ei kanna waenuriista,
Sängisein ei sõasahka!
Mõõk on loodud mehe oma,
Mees ei maksa mõõgata,
Ega mõõka meheta."
Tühi jälle küsimaie,
Pikemalta pärimaie:
„Kalewi poeg, kulla wenda,
Kas wõtsid kälime'e kübara,
Käppasid soowikaapekese
Sängi tagant seinaasta?"
Kalewide poega kostis
Pilkamiste paeatelles:
„Külap wõtsin, wennikene,
Wõtsin kälime'e kübara,
Käppasin ehk soowikaape
Sängi tagant seinaasta.
Kaapet ei sa enam kanda
Põrguliste poege pääd:
Kaapekene kõrwenessa,
Soowikübar põles süsiks,
Tuiskas juba tuhkadele."
Tühi taati küsimaie,
Pikemalta pärimaie:
„Kalewi poeg, kulla wenda,
Kas sa käisid kullakambris
Wanawara wõtemaies,
Taalerida tabamaies,
Puduraha puistamaies,
Wana waske warastamas?
Kalewide poega kostis
Pilkamiste paeatelles:
„Külap käisin, wennikene,
Kogemata kullakambris
Wanawara waatamaies,
Taalerida tabamaies,
Kullariismeid korjamaies;
Ei ma puutnud puduraha,
Ei ma häwitand hõbedat,
Ega warastanud waske.
Wõtsin kotitäied kulda,
Paari tündri taalderida,
Koristasin weike koorma,
Kirstust kümne hobu wõrra,
Kahekümne kabu osa;
Wõtsin koorma wanawara,
Kue waka wõrra kulda."
Tühi jälle küsimaie,
Asja otsust aeamaie:
„Kalewi poeg, kulla wenda,
Kas sa wõtsid nõiawitsa
Wargel, sillawalmistaja?"
Kalewide poega kostis
Pilkamiste paeatelles:
„Wistap wõtis, wennikene,
Nõiawitsa neiukene,
Sõõstrasilm sillawalmistaja.

Wõim ei lähe witsa wõtma,
Nam ei raagu warastama."
Tühi taati küsimaie,
Pikemalta pärimaie:
„Kalewi poeg, kulla wenda,
Kas sa kanadele kurja,
Masajalgadele mõnda,
Kahjuliku kaswatanud,
Süüdeliku sünnitanud?"
Kalew mõistis, kostis wasta
Pilkamiste paeatelles:
„Wistap wastan, wennikene,
Kõnelen ehk teisel korral,
Mis ma kambris kanadele,
Masajalgil mängidessa
Öösel õnneks olen annud,
Salamahti sobitanud."
Tühi wiimaks küsimaie,
Asja lugu aeamaie:
„Kalewi poeg, kulla wenda,
„Kas sa tahad teisel korral
Tüli tulla tallitama?"
Kalew mõistis, kostis wasta
Pilkamiste paeatelles:
„Kes wõib teada, wennikene,
Kuda lugu käidanessa,
Kuda tuuled tuiskanessa?
Kui mul puudub kopikaida,
Ehk siis tulen teisel korral
Kullakambrit koristama,
Taaldrikirstu tühendama,
Tallitan ehk wanad tülid
Ühes uute wõlgadega."
Tühi taati tormadelles
Seitsmekümne sellidega
Koeu poole punumaie,
Kui olleks taskus tulekibe,
Parmu p—ses pakitamas.

Kui ma kuste piiga teelta,
Neiu noorte radadelta
Kalewide sammud käänan
Teise talu tallermaale,
Teise põllu peenderila,
Teise raatmaa raeadele,
Siis pean andeks palumaie:
Tük on jutust läinud tuulde,
Teine wette weeretatud.
Päikese wiimne paiste
Punatelles puieladwi
Kullakarwa läikimaie,
Enne kui eha rüpele
Küünlakese kustuteles.
Kalewide kangel poeal
Täna palju tallitusi,
Palju meelepahandusi
Juba mitmel puhul olnud,
Sellepärast koorem selga
Mehel rohkem muljunud,
Pihasooni pigistanud.
Widewikul wiskas koorma,
Lauad maha lagedale,
Kullakotid künka ääre,
Istus maha muru peale
Pisukeste puhkamaie,
Wõtis leiba, kastis keelta
Kurnand keha karastuseks.
Sängikese seademisel
Wäsind mees ei aega wiitma,
Heitis maha muru peale,
Padjaks kiwi pää alla;
Tahtis puhu puhkaneda,
Seljasooni sirutada,
Püüdis mõterasket pääda
Kaste wilus kergendada.
Sõnumid, mis täna saanud,
Kuulutused olid kurjad.
Alewi poea awaldused
Tunnistanud lugu tõeks,

Kuda tema nõia kütkes,
Sortsilase sidemetes
Seitse nädalat suikunud,
Mälestamata maganud.
Senni oli raske sõda,
Wereahne waenuwanker
Wirus wiletsuse waewa,
Alutaga hädaohtu,
Surma raskest' sünnitanud.
Kuus oli kurbe kuulutusi,
Seitse wiletsaid sõnumid,
Mis nüüd mehel mõttesida
Murul raskest' muljusiwad;
Wõind ei uni wangistelles
Tükil aeal silmatera
Waiba alla warjutada.
Wiimaks wõitis õõdewilu,
Karastawa kastekülma
Magamisel mehe mõtted.

Weel ei olnud wäsimusel
Kaua Kalewide poega
Selga murul sirutanud,
Kui ju külge kastes märga
Puusadesse puutunessa.
Juba niude niisutaja
Kaswanessa kõrgemale,
Kippus kaela kastemaie,
Pää külge puutumaie.
Ega oskand esiotsalt
Raske une rammendusel
Magaja sest märku saada:
Kas se küllekastemine
Unenäu ehk tõe tegu.

Seda teadwad seletada,
Targemine tähendada,
Kes on asja ise katsund:
Kuda uinu alustusel
Unenäude ilmutused
Tõekirjad tumendawad.
Sügawama une sülest
Öösel hõlpsam ärkamine,
Kui sest esimesest unest.

Kalewide kange poega,
Mees ei mõistnud soea märga,
Kura külle kastejada
Mite meelel mõistaneda,
Unepaelust peastaneda.
Juba laiad laenekesed
Hädaohtu ähwardelles
Kippusiwad meesta katma,
Sest et soea märja sooned
Kõrgemale kaswanesid.
Õnnelt peasis unepaelust
Mehepoega märkamaie,
Enne weel kui wettewood
Teda läinud lämmatama.

Une kammitsasta kistes,
Silmasida selitelles
Hakkas tema ümberkaudu
Wõõraliku waatamaie:
Kustap läte lagedale
Suure oea sünnitanud?
Silmasihil nägi sõber
Weesilmuse wärawa,
Kust se läte kukkunessa
Soea oea sünnitanud.

Üks neist nõia neitsikestest,
Tuuletuuslari tütardest,
Oli künkal kükitelles,
Soea märga sünnitanud,
Misga murul magajada
Hullult püüdis uputada.

Kalewide kange poega
Aeab keha istukülle,
Wõõritsilmi waatanessa,
Kust se oea kaswanessa,
Soea allik sündinessa?
Nõianeitsi nalja nähes
Kange meesi mõtlemaie:
Kui ma lätte kiilutaksin

Soonekesed sõlmitaksin,
Wärawada wangistaksin!
Õnnelikul juhtumisel
Puutus kiwist pääpadi
Kangel mehel käsidele.
Sõrmil kiwi sasinessa
Sihtis silmapilgukese
Wiskas kiwi wihisedes
Sihti mööda sõudemaie.
Kuhu kiwi kukkunessa?
Kiwi kukkus õnnekohta
Sõlmeks ette silmuksele:
Et ei wesi wärawasta
Laened peasnud lagedale.
Nõia taadi tütar noori
Kibetusel kiljatama,
Hädast appi hüüdemaie:
„Tulge, targad taadikesed,
Arstid, tulge aitamaie!"
Aga ei siin arsti abi,
Ega tunslarite tarkus
Wõinud wiga wähendada.
Pikalisel piinatusel
Pidi neitsi närtsimaie.
Siiski oeasünnitaja,
Wangistatut wesi wäraw
Praegu asja awaldelles
Mälestuse märki annab.
Mustast kiwi tagant nulgust
Siginewad weesooned,
Rauda-oja sünnitajad,
Kuhu Kalew kiwi kiiluks
Wiskand wesi wärawasse.
Kalewide kallis poega,
Kui sai oja kiilutanud,
Siruteles wäsind selga
Künka ääre kuiwikule,
Heitis uest' undamaie,
Kus ei enam kiusajaida
Rahu tulnud rikumaie.
Kui ta keha karastelles
Wiibind juba walgedani,
Kirgas Looja kukekene,
Kõõruteles koidukana
Wäsind meesta wirgumaie.
Une paelust peasenessa
Wõttis leiba wennikene
Keharammu karastuseks;
Siisap koormat seadanessa
Ladus wirna laualasu,
Wiskas peale waranduse,
Kaugelt toodud kulla kotid,
Taaleride taskukesed,
Tõstis koorma kukla peale,
Õnnesaagi õladele,
Hakkas koeu kõndimaie,
Sammusida sirutama.
Ega kodu enam kaugel,
Talu enam metsa taga,
Pesapaik ei linnul peidus.
Tuul ju toonud terwisida,
Õhud õnnesoowitusi
Lesetalu lepikusta,
Kus ei peremeesta kodu.
Wõõras wõis ehk wärawassa
Ütsisilmil ootanessa.
Seitsme penikoorma sammud
Kadusiwad kiirel kannul,
Weeresiwad warba alla.
Polnud mehel pikemalta
Kusagil ei kinnitusta,
Ega sammul sidemeida.
Kui ta talu tänawasse,
Weeres wainu wärawasse
Õnnelikult alla õue:
Mis seal sammu sidunessa
Käiki hakkas kinnitama,
Wirgul aega wiitemaie?
Kaugelt tulnud külaline,
Wõõras meesi astus wasta.

Tereteles lakka tõstes
Seadis sõnad sõndewale,
Jutu kohe joonedele:
„Kustap, Kalewide poega,
Kustap' ostsid lauakoorma,
Lunastasid linnalauad?
Kus need tüwid kaswanesid,
Ladwad laial lahutasid?
Tehta wõiks neist tornisida,
Kantsisida kaswatada,
Warjupaika walmistada,
Kindlust sõa kimbutusel."
Kalewi poeg mõistis kohe,
Kostis wasta kawalaste:
„Kus need kaswud enne kaswand,
Wõsukesed enne wenind,
Idud enne idanenud,
Seemne iwad enne seisnud,
Sinna sigis suure salu,
Paisus paksu metsakene,
Kaswis kena kuusemetsa
Tõusis tugew tammemetsa,
Mitme kohta männimetsa.
Kirwes raius kõrgemetsa,
Taper tabas tammemetsa,
Müras maha männimetsa,
Kauteles kuusemetsa;
Saagi saagis woodesõudel,
Lõhkus palgid laudadeksa,
Kiskus paksud kildudeksa;
Sealtap leidsin linnalauad,
Kandsin koeu koormakese.
Torni neist ei tehtanessa,
Tornid tehta teraksesta;
Kantsi neist ei kaswatessa,
Kantsid tehta kiwidesta."
Külaline kostamaie:
„Luba mulle, kulla wenda,
Luba laudu laenuseksa,
Kui ei kaubal taha müa,
Hinna eesta anda häida!
Mina meister linnalooja,
Kindla koha kaswataja,
Tugewa torni tegija
Käisin kaugel kõndimaies,
Läbi ilma luuskimaies,
Käisin kolmes kuningriigis,
Nelja neitsi nurmedela,
Wie wõõra wäljadela.
Tulin hilja Taara mäelta,
Pika ilu pidudelta,
Kuhu Kalewide poega
Pikilsilmil oodetie."
Pikemalta paeatelles,
Wiisakaste jutu westes
Tutwustasid mehed targad,
Sõbrustasid sellikesed.
Kalewide poega kuulis,
Kuda õnnelikul korral,
Jumalate juhatusel
Ilmakuulus linnalooja,
Kindla koha kaswataja,
Tugewa torni tegija
Olewi poeg, hoonetarka,
Teda tulnud teretama,
Wõõrsil wenda waatamaie.
Saiwad mehed sõbrustanud,
Siisap kaupa sobitama,
Kindlamaste kinnitama,
Et ei hiljem tõuseks tüli,
Waenuliku wahendusi.
Olewi poeg, hoonetarka,
Tõutanud linna teha,
Ilusaste ehitada,
Kindlaks kohaks kaswatada,
Warjupaigaks walmistada.
Kalew pidi kiwa kandma,
Lisaks tooma laudasida,
Parajaida palkisida,
Tugewaida tammesida,

Mõnusamaid männisida,
Kõrgemaida kuuskesida
Linna tuluks laanest tooma,
Pealegi weel maksma palka,
Tööwaewa taalderila,
Kullal kätte tasumaie,
Pudutööda peningila
Teista hõbelutikaila.
Kui siis Olew õnne pärast
Kolme pääwa pidand paastu
Ilma heine iwakesta,
Ukku kiwil ohwerdanud,
Koidupiirel kumardanud,
Ehawalgel abiwainud
Targa tööle toimetanud:
Siis ta pani laastukesed
Kahte kohta hunnikusse,
Andis algamisse andeid
Juhatawa jumalaile,
Taewaliste tarkadele,
Et nad sipelgate sugust
Tunnistähte toodanekssid:
Kuhu paika elukohad,
Kuhu loojustele laudad
Sündsamalt wõiks seadeneda,
Õnnelikult ehitada.
Olewi poeg, hoonetarka,
Laastuleiu juhatusel
Hakkas linna alustama,
Kindlat kohta raeatama,
Palka alla panemaie,
Kiwisida kohendama,
Nurkasida nöörimaie,
Tugesida toimetama,
Sambait püsti seademaie.
Mõistke, mõistke, mehed noored,
Teadenege, naised targad,
Arwage, poisid awarad,
Mis seal müüri tehtanessa,
Seinasida seadenessa
Wiru kuuskede wilula,
Lääne lepade wahele,
Harju haabade keskele!
Senna loodi lustilinna,
Kaswatati kindlad kohta,
Kaewati kiwi kelderid
Warjupaigaks wanadele,
Tehti kenad elutoad,
Kallid kaubakamerid,
Wikitie wiisiliste,
Tasutie targaliste.
Wiis oli kerwest wikkimas,
Sada saagi saagimas,
Tuhat taperid tasumas.
Kalew kandis koormakaupa
Linna tarbeks laudasida
Pikal teel Peipse tagant,
Kandis kokku tarbepuida,
Tüwikuida tuhandela
Wana Taara tammikusta,
Kandis kiwa kaugemalta,
Merekaldalt kaljusida,
Munakiwa murumaalta,
Murdis paasi maapõhjast.
Jätageme sellikesed
Uhket linna ehitama,
Warjupaika walmistama,
Kust saab koda kuningale,
Pääwarju wanemale,
Kustap Kalew kange käega
Walda suurta walitsema,
Targaliste toimetama,
Sõakära sulgumaie,
Waenuwiha waigistama,
Rahwa õnne õilmeldama,
Kasupõlwe kaswatama.

Weeretagem laulu wärtnad,
Kulla lõnga korutused,

Hõbe eide keerutused
Teisel joonel jooksemaie!
Käki neitsi nurmedele,
Kähärpäide kopelisse
Lugusida luurimaie,
Saladusi silmamaie!
Põrgust toodud piigakesed,
Kenad neiud kolmekeste,
Annud Kalewide poega
Alewide warju alla,
Kalli sõbra kaitsusele,
Kui ta kurba lugu kuulnud,
Magamise pikust mõistnud,
Mis tal aega wiiwitanud.
Kalewi poeg paeateles:
„Wõta, armas wennikene,
Kodukanad kaswamaie!
Pane parbid pesadele
Mehepoegi meelitama:
Küll ehk juhtub kosilane
Koidu eela teile käima,
Wiru poissi wõtemaie,
Harju poissi awatama,
Lääne poissi lunastama!"
Alewide armas poega,
Kes kui kukekene korwis,
Kosis kohe kolmandama
Neitsi noremada naiseks,
Kes kui herne kaunakene,
Oakene õitses õuel.
Sulewi poeg, sugulane,
Walitas wanema piiga
Õhtuõnneks enesele.
Kolmas õde keskemine,
Põrgu piiga peenikene,
Kes ei leidnud armu kaisu,
Pidi leskena leinama.
Kui siis seltsis sõsarad,
Isekeskis imelapsed,
Kolmekeste kõndimaie
Tammikusse tulewad,
Sarapuumetsa sammuwad,
Teine teiselta küsima,
Noorik noorikult nõudema:
„Kuda, sõsar, sinu elu
Armukaisu auendusel?"
Küsimisel' kostetie:
„Ilus, sõsar, minu elu,
Kena armukese kaisus!
Haigelt õhtu heidetakse,
Terwelt ülestõusetakse;
Haigus langes alla sängi,
Tõbi puisatie põhku.
Ilus, sõsar, minu elu,
Kulda sängis suikumine,
Kulda padjus puhkamine!
Kulda roog mul kausidessa,
Kulda jook mul kannudessa,
Kulda käik mul põrandala!"
Teine õde tunnistama,
Sõsar nõnda sõnaldama:
„Ilus, sõsar minu elu,
Kena armukese kaisus!
Siidila mind wiidi sängi,
Siidil tõusen sängiesta;
Siidil sängi seademine,
Siidil padja panemine!
Ilus, sõsar, minu elu,
Kena minu käsikäiki:
Kullaks minu kutsutakse,
Hõbedaks mind hõigatakse!
Laulaksin küll laiemalta,
Meelest läinud mitu lugu,
Keelest mitu kautanesin.
Pääst läks mitu pillikesta,
Käest mitu kanlelugu."
Kolmas sõsar, pisar kulmul,
Saand ei sõna sahkamaie.
Nutupillil kõndis neidu
Teiste järgil tammikusta.

Kesse kurbtust kustutama,
Leina tuleb lepitama?
Alutaga elas tarka,
Teadetawa tuuletarka,
Kellelt rahwas karjakaupa
Tarkust käisid tabamaies,
Ohus abi otsimaies.
Seep se neitsikese nuttu,
Leina tahtis lõpetada.
Tuuslar oli toa teinud,
Elumaea ehitanud
Keskel laia lagediku.
Targa tare tammest tehtud,
Nurgakiwid põhja kiirust
Nõia laual looditatud,
Soome soolal sortsitatud.
Nõgismustad nõianöörid
Tegid nurgad nurgeliseks,
Tegid wiilud wikeliseks,
Paenutasid seinapalgid
Parajaste paarimaie.
Pädajast on aluspakud,
Kuusetüwist küüruspakud,
Uksepiidad pihlakasta,
Läwelauad Lääne lepast,
Läwepakud paaksapuusta,
Parred sirewa pärnasta,
Wihtelauad wahterasta,
Toalagi toomingasta,
Sarapuusta sarikad,
Kadakasest katus'ridwad,
Kirjustkasest katus'lauad,
Ollipennid õunapuusta,
Teised pennid peenest puusta,
Kuusmannist kukepennid,
Talapuud olid jalakasta,
Toapõrand põlwe sawist,
Kaetisrohu raagudesta
Sammudega sõtkutud,
Tuulest tükki walatud.
Põhjast tulid pobisejad,
Läänemetsast lausunaised,
Tuulis=saarest tunseldajad,
Soomest soolapuhujad.
Tuuslar ise tuuletarka,
Kui ta kaugel kõndinessa,
Laial ümberluusinessa,
Nägi imeneitsikest,
Kes kui kanad kõrgel õrrel
Kalewide lauakoormal,
Kullakoormal istusiwad,
Laulus lusti kõõrutasid.
Warju alta wahtinessa,
Salamahti silmanessa
Nägi, kuda imelapsi
Hiljem anti Alewile
Kaswandikuks kaswamaie;
Nägi kena neidusida,
Imelapsi isekeskis
Naljatelles nurmedela
Pääwapaistel mängimaie,
Noorel lustil lööritama;
Nägi kena neidusida,
Imelapsi isekeskis
Õhtu ilul wainuela
Kergeid jalgu kergitama,
Kiigesõudel kiljatelles
Õnnelugu hõiskamaie;
Nägi kena neidusida
Kuude walgel kolmekeste
Unekaisus uinumaie,
Siidisängil suikumaie;
Nägi kena neidusida,
Imelapsi isekeskis
Kaste piirel koidu aeal
Punapalgeid pesemaie,
Siidihiuksid silitelles
Kulla kammil kammimaie;
Ei olnd julgust juure minna,
Ega südant sülle wõtta.

Katsus aga kiuste kaupa
Piigasida kinnipüüda,
Luuris sala nende jälgil
Ööd ja päiwad ÿhtepuhku.

Kui nüüd kahel kosilased,
Kanged peiud käidanenud,
Istus õhtu ämarusel
Leskepäini piigakene,
Istus üksi ukse eessa,
Waatas kuu walgusela
Leinakuube lepikusta,
Kurbtus'kuube kaasikusta!
Waatas närtsind lehekesi
Kuldseid kuubi kudumaies,
Misga suwe sammudele
Sügisesta sõõlutakse.

Kui nüüd kullad kahekeste
Kaasa seltsis läksid koeu,
Igal kullal kullakaisu,
Igal armsal armukene:
Polnud keskemisel piigal
Kullakaasat kaitsemaies,
Armukest ei audumaies.
Kuhu pidi kanakene,
Parti üksik parwe ääres
Pää õhtul panemaie?
Kiwi juure, kännu juure,
Kalju külma kaisudela,
Pae pesa, pädaka juure,
Lepa sirge süleje,
Kase kalli kaendelaie,
Haawa halli õlma alla,
Kadaka kasuka warju,
Susisawa sõba alla?
Kellel' kurtma kurwad meeled,
Kellel' haiged haletsema,
Kellel' wihad weeretama,
Muretuend tunnistama?

Tuuslar mõtles tuuletarka:
Õnnetund on mulle tulnud,
Armu mulle osaks antud!
Kargas paksust põõsastikust
Kui se kulli kanadele,
Wõttis neiu warga wolil,
Kullikünsil käsidela,
Sulgus kinni piiga suuda:
Et ei waene kiljatama,
Appi saand ei hüüdemaie.

Tuuslar tõttas koeu poole,
Tahtis saaki warju taha,
Lapse wia luku taha,
Püüda seal siis piigakesta
Mesikeelil meelitada,
Lahkelikult lepitada,
Armupalwil awatada.

Kui nüüd kanged kälimehed
Noorikute nutemisest,
Sõstrasilma pisaratest
Sündind asja aru saanud,
Kuda kana kulli küüsil
Wiidud wõõra wälja peale,
Hani teise allikale,
Parti teise parwe ääre,
Luige teiste laenetele:
Saatsid kohe sõbrakese,
Kergel jalal kannupoisi,
Neitsi jälgi otsimaie.

Linnukeelte läkitusel
Oli kolmandamal õhtul
Noormees neitsi jälgi näinud.
Käänas kiirest' koeu poole
Sõbradele sõnaldama.

Sulewi poeg sõitis sõtta,
Alewi poeg waenu teele,
Sõbrad surma radadele;
Läksid piiga peastemaie,
Kana kullilt kiskumaie,
Warga küüsist wallandama.

Hädaohu ähwardusel
Tegi tuuslar tuuletarka

Sortsisõna sünnitusel
Laia järwe laenetama
Warjuks waenlaste wasta.
Imelugu ilmumine
Tegi tüli tulijaile,
Lootsikut ei olnud leida,
Paati saada parajada,
Misga üle laente minna.
Alewi poeg, armas wenda,
Kesse kodunt õnnekorral
Wõtnud nõiawitsakese
Sõateele saatejaksa,
Witsakesta wibutama,
Ise soowil paeatama:
„Silda ette sünnitele,
Silda ette sammujale!"
Silmapilgul sündis silda
Penikoorma pikusela.
Sõitsid mehed üle silla,
Kanged mehed kahekeste
Tuiskes tuuslari talusse;
Lõhkusiwad ukse lukud,
Puistsid piidad pilbudeksa,
Tapiwad siis tuuletarga,
Peastsid wangist piigakese,
Panid tuuslari talusse
Tulekukke katuksele.
Tuhka läinud talusta
Jäänd ei enam jälgesida
Muud kui raeakiwi müürid.
Kesse juhtub õnnekorral
Suwe ööl seal käidanema,
Kül se kuuleb kaebamisi,
Leinamise lugusida,
Misga tuuslar, tuuletarka
Häwituse äpardusta,
Kena koea kadumista
Ohkab tuule hoogudele.

Olewi poeg, hoonetarka,
Kosind hiljem kolmandama
Kaswandiku kodukanaks,
Keda kanged kälimehed
Warga wolist olid peastnud.
Nõnda olid neitsid noored,
Põrgust peasnud piigakesed
Hüwa õnne juhatusel,
Sugulaste soowitusel
Kangemeeste kaasaks saanud;
Olid poegi rohkel rüpel,
Sugu kuulsat sünnitanud:
Kellest warapõlwe kõned
Sada sala sahkanewad,
Tuhat tüki tnnnistawad.

Kuesteistkümnes lugu.

Kalewide kange poega
Mõtesida mõlgutelles
Alustanud arwamisi,
Tarkus' teeda toimetada,
Suure ilma otsa sõita,
Põhja piirde purjetada,
Kus ei enne oldud käidud,
Teed ei ette tehtanedud,
Aga kuhu taewa kummi
Maa külge kinnitatud.
Laskis laulu ladusaste,
Sõnasida sõudewale:
„Kui ma ratsul käidanema
Hallil lasen alla õue
Sala teele sõitemaie,
Targa teele tallamaie,
Lasen läbi lagedику,
Läbi paksu põõsastiku,
Murran üle mägedesta,
Kargan kuristiku kaudu,
Sammun tüki sambla sooda,
Kõnnin teise kuiwistiku,
Kolmandama kanarpiku,
Neljandama nõmmesida:
Siisap saaksin sihtis senna —
Järwed mul ei sõlmiks sammu,
Kui ei meri keelaks meesta.
„Kuule kotkas, kaunis lindu!
Tallita mind tiibadela
Üle wette weeremaie,
Üle laenie lendamaie,
Senni kui ma ilma sõrwa
Käsidela katsumaie,
Sõrmila saan sorkimaie,
Kuhu taewa kõrge katus
Räästast maha raeatanud,
Sinisiidil seinakesed
Aluspalka paigutanud.
Kuhu kuu- ja pääwakandja,
Pilwete ülespidaja
Oma kanda kinnitanud,
Warbid maha wautanud."
Kui ta teadamata teesi
Tahtis minna tallamaie,
Suisal päil sammumaie,
Kuhu enne ükski käiki,
Rada polnud raeatanud,
Töstis healta tarka lindu,
Kaarna sõna kronksuwale:
„Kus sa silmad sini wetta,
Laialisi laenesida,
Kae, kas kaldal kõrkijaida,
Wõhumõõku wette ääres;
Parem jalg seal põrutagu
Kange kanda wasta kallast:
Siis saab maa sull' salasuuda,
Warjul hoitud wärawada
Laial lahti tegemaie,
Kust saab ilma otsa kätte."
Kalewide poega kostis:
„Eks ma ole õnnekaupa
Enne seda sadakorda

Peipse järwest pelgamata,
Wõrtsi järwest wankumata,
Kaeu järwest kartemata,
Lääne merest langemata
Koormaga ju läbi käinud;
Eks ma tunne nende teesi,
Pikus' mõõdul piiresida,
Laente langu laiusida,
Salapeidul sügawusi,
Ahti poea haudasida?
„Peipse järw mul punsast saadik,
Wõrtsjärw mulla wöödest saadik,
Mustajärw mul maust saadik,
Kaeujärw mul kaelast saadik,
Lääne lõualuudest saadik,
Suur meri suudest saadik.
Ilmjärw jäi mul üksinessa
Keskepaigast katsumata,
Haude kohtelt arwamata,
Sügawusel süldamata,
Salapaigul sammumata.“
Meelemõtteid mõlgutelles,
Salasoowi sünnitelles
Pani Kalewide poega
Laulusõnad lendawale;
„Kui mina kiuste wõttan käiki,
Sunnin sammud sõudemaie,
Warbad wirgul weeremaie,
Siisap sõuan Soome poole,
Paadi otsa põhja poole
Wankri juhil waarumaie,
Külap leian Kaljumaalta,
Soome maalta sugulasi
Turja maalta tuttawaida,
Saarest wanu sõbrasida,
Kes mind teele kohendawad,
Jälgedele juhatawad.“
Siisap sahkas Olewile:
„Wõta, Olew, wennikene,
Linnameister, mõistetarka!
Wõta kirwes käsidela,
Raiu maha raea tamme,
Tõuka maha suure tamme
Pilluta ladwa pilwesta,
Kukkuta tüwi kännulta;
Wõta tamme tarbepuuksa,
Mis seal meie õue alla
Kõrge kalda küürusela
Isa enne istutanud,
Ema enne kaswatanud;
Mis seal mere kalda pealta
Laialiste liiwikulta
Kõrget ladwa kõiguteleb,
Laiu oksi lahuteleb,
Et ei pääwal paiste mahti,
Kuul ei kumamise mahti,
Tähtel siramise mahti,
Pilwetel ei piiske mahti.
„Kukkutele, kulla wenda,
Tõuka maha kõrge tamme,
Pane päike paistemaie,
Kuu jälle kumamaie,
Pilwed piisku pillutama
Lunda laial lahutama.
„Tee sa tamme tüwikusta
Tugewamad tarbe laewad
Salateede sõudemiseks,
Targa teede toimetuseks;
Tamme ladwast sõalaewad,
Keskeelta kaubalaewad,
Otsapakkust orjalaewad,
Laastudesta lastelaewad,
Nurkadesta neitsilaewad.
„Mis on jäänud, jäta jälle,
Jäta jäätmed raiskamata;
Jäätmetest saab Järwa linna,
Riismetest saab Ria linna,
Laastudest saab Lääne linna,
Warjukohta Wirumaale,
Harjussa reduse paika,

Põltsamaale peidupaika!
„Mis jääb üle, jäta jälle,
Jäta jäätmed raiskamata,
Jäta riismed rikkumata,
Kõhetumad korjamata:
Riismetest saab rahukoda,
Waestelaste warjutuba,
Leskedele leinakamber,
Kurbadele kurtmakamber;
Sealt saab Wiru wihmawarju,
Talurahwas tuulewarju.
„Mis jääb üle, jäta jälle,
Jäta jäätmed raiskamata,
Jäta riismed rikkumata,
Kõhetumad korjamata:
Et sealt waesed leidwad warju,
Lesed leinamise paika;
Kellel tuul on teinu toa,
Wesi palka weeretanud,
Rahe katust kallutanud,
Udu teinud ued uksed,
Lumi wikkind walged seinad.
„Mis jääb üle, jäta jälle,
Jäta raud raiskamata,
Oksad uhked hukkamata:
Oksadest saab orjakambri,
Raagust waestel rõõmukambri,
Neidsidele naljakambri,
Lustituba lasteele!"
Olew oskas, kostis wasta,
Laulis aga ladusaste:
„Küll mina teaksin, mis ma teeksin,
Teaksin, teeksin, wennikene,
Kui oleks meesta meie maalta,
Tugewada teadawala,
Kesse tamme raiuks maha."
Kaarna kuulis kuuse otsas,
Tarka lindu tähendama:
„Minge meesta otsimaie,
Tugewama tabamaie,
Wõimsat kaugelt kuulamaie,
Kesse tõukaks tamme maha,
Kukkutaks tüwi kännulta."
Mindi meesta otsimaie,
Tugewama tabamaie,
Kesse raiuks raeatamme,
Tõukaks maha suure tamme,
Pillutaks ladwa pilwesta.
Toodi mehi Turja maalta,
Sõnatarku Soome maalta.
Targad mehed tähendama,
Sõnatargad seletama:
„Kallis Kalewide poega,
Kangemeeste kaswandiku!
Kui sa tahad käidaneda
Ilma otsa otsimaie,
Kuhu wana taadi käsi
Taewa sõrwad sõlmitanud,
Maaga kokku kinnitanud,
Laia ääre langutanud:
Pööra põhja piiredele,
Kääna põhjanaela kohta,
Wana wankri walgusela.
Tõukad sina seda teeda,
Rändad põhja radadele,
Siis ei püsi puune paati,
Tamme tüwist tehtud laewa.
Wiirmaliste wägew woli
Wehklemisi wälgutelles
Paneks paati põlemaie,
Laewakesta lõkendama;
Seal peab laewa rauast soetud,
Paati karrasta paenutud,
Teraksesta saama tehtud,
Wanast wasesta walatud."
Kalewide kange poega
Laskis teha kena laewa,
Uhke lodja ehitada.
Mis ei puusta paenutatud,
Ega luusta ehitatud,

Ega wasesta walatud,
Teraksest ei olnud tehtud.
Kalewi poeg, kange meesi,
Laskis lodja walmistada;
Laewa teha hõbedasta,
Kallimasta hõbekarrast,
Õhukestest hõbelaud'dest.
Laewa lagi hõbedasta,
Hõbekarrast laewa põrand,
Laewa mastid hõbedasta,
Hõbe keedest laewaköied.
Lennuk pandi laewal nimeks,
Et ta lendes lõhkes laeneid.
Siisap käskis kuldse kue
Enesele kehakatteks,
Käskis laewameesteele
Tublid riided toimetada;
Hõbekarrast ülemile,
Rauakarrast rahwadele,
Wasksest karrast wanemile,
Teraksesta tarkadele,
Sest et ilma otsa ligi
Põhjanaela piirusela
Wiirmaliste wehklemine,
Tulilaste tuiskamine
Rauda ei sa rikkumaie,
Karrast kuube kulutama.

Kui siis käsku annetie
Kallist laewa koormandada,
Moona wia meeste wõrra,
Rohkest wara rahwa tarwis,
Käskis Kalewide poega
Sõna wia sõbradele
Kalli kasuwendadele.
Teadusida tarkadele,
Keda kaasa kutsutie,
Abimeesteks arwatie.
Seal ju laulid ilmatargad,
Ilmatargad, maakawalad
Õnnelaulu hõiskadelles,
Et neid kaasa kutsutie,
Abimeesteks arwatie.
Aga kes jäid kutsumata,
Kurba laulu kuulutasid:
„Meie kullad kuulasime,
Meie waesed waatasime,
Kas meid kaasa kutsutakse?
Ei meid hulka hõigatie
Ega kaasa kaewatie.
Sundi wiidi Sulewile,
Armast kutsu Alewile,
Kästi tulla kannupoissi
Teedekäiki toimetama."
Kalewide kange poega
Laskis tulla laewamehi,
Teise seltsi sõamehi,
Kolmandama kasumehi,
Perepoegi peenikesi.
Tarkasi weel tahetie,
Sõnamehi sunnitie,
Tuuletarku tarwitati,
Mana tarku meelitati,
Ukku kiwil ohwerdama
Teele õnne toimetama.
Kui stis laewa enne koitu,
Paadikene enne päwa,
Lennuk lausa walge eela
Wesiteel läks weeremaie,
Laende kiigul lendamaie,
Keeritati kübaraida,
Lasti laulu ladusaste:
„Pääst ma keeritan kübara,
Alta keeritelen laewa;
Sõidan teeda triibulista,
Weeren wõõrast wesirada;
Mis ei marja warrelista,
Hõbelõnga loogelista,
Kulda lõnga keerulista."

Laewa seati lainetele,
Seati nokel Soome poole,
Põhja piire pöörusele,
Wasta wana wankerida.
  Kalewide kange poega
Istus ise ülemaksa
Targa tüürimehe kõrwa,
Sundis sõbrad sõudemaie,
Poisikesed purjetama,
Sellid kõisi seademaie,
Kablukesi kohendama.
  Kui siis laewa lustilikult
Laente kiigul lendamaies,
Hakkas Kalewide poega
Lustilugu lahutama:
„Kehitelen kübarada
Päästa pääwa päälikule,
Kesse litred laenetele
Kullakirja külwanessa,
Et kui laewa lõhkeb laeneid,
Kulda peenar kerkinessa,
Hõbe wagu wahtunessa.
Kehitelen kübarada,
Kumardeles kuude poole,
Teretelles tähtesida,
Kesse kangust kaswatawad,
Teede meile tähendanud.
  „Lähme lugu laulemaie,
Wana sõnu walmistama,
Jõgesida jälgimaie,
Meresida mängimaie,
Kaljusida kündamaie,
Suuri saari sahkamaie,
Mere ääri äigamaie,
Kalda alust koristama:
Kuhu kulda külwatie,
Hõbedada istutati,
Taara tarkust tipitie.
  „Ükskord, ükskord ilmus ilma,
Ilmus ilma ilusama!
Ükskord, ükskord tehti taewas,
Tehti taewas targaliste,
Tähtedega täpiliste,
Pilwetega piluliste."
  Siisap laulis pikka lugu
Algus' ilma ilmumisest:
Kuda kuule kooti koda,
Pesa tehti päikesele.

  Lennuk oli laentekiigul
Mõnda pääwa purjetanud,
Pääwal päikese juhil,
Öösel täht'de õiendusel.
Paati weeres põhja poole
Ilma otsa ligemale;
Kaasa wõetud keeletarka
Seadis tüürilt laewa sõitu;
Seep se mõistis kõiki sõnu,
Kõiki keelekõlksumisi,
Teadis kuuldud linnukeeled
Teadis elajate healed
Targalikult tähendada.
  Soome sortsilaste sunnil
Mõllasiwad tuulemarud
Wihas wette wahutama,
Pilwe pime peitis pääwa,
Peitis uduss' päikese,
Kattis kinni taewa tähed,
Üleültsa udu sompu,
Kasti karwa kuubedesse,
Et ei teadnud tüürimeesi,
Ega kippar laewa käiki.
  Keeletarka küsimaie
Lindudelt, mis laenetelta
Leidis laewa ligemalta.
  Kui ta otsust kätte saanud,
Laskis laulu lõksatelles:
„Weled noored, wennikesed,
Kallid kangelaste poead,

Läki wõõrast waatamaie,
Soomest sala sahkamaie,
Nurmedelta noppimaie,
Kanarpikust katkemaie,
Merepõhjast pühkimaie,
Laente alta laastemaie,
Kiwikildest kergitama,
Mägedesta kangutama:
Mis nad sala warjutawad,
Kallimada kuulutawad.
„Nurme ilud nutelewad,
Kanarpikud kaebalewad,
Kaljurünkad karjutawad,
Mereurkad ohkalewad,
Laende kiigud leinalewad:
Kus nad kallist enne kuulnud,
Muiste sõnu enne mõistnud."
Laente kiigul kerkis laewa,
Kerkis wahel kõrgeele,
Kippus wahel kukkumaie,
Laente alla langemaie:
Et ei teadnud tüürimeesi,
Ega kipper laewa käiki.
Päike läinud salapeidul
Õhtu õlmal puhkamaie,
Ööde pime ümberringi
Kattis Kalewide laewa.
Seitse ööd ja seitse päewa
Wankus laewa wäsimata
Tuulemaru tuisatusel
Laentel kui üks laglekene;
Siisap wäsind Soome sortsid
Puhumisel puhkamaie.
Päike peasis paistemaie,
Laia ilma walgustama;
Wiimaks hakkas wette weerult
Kallas kaugelt kaswamaie,
Kõrgemaksa kerkimaie,
Keeletarka kuulutama:
„Wõõras rand mul, wennikesed."
Kalewide kange poega,
Kui said kalda ligemale,
Kargas laewalt laenetesse
Usinaste ueumaie,
Kalda poole kiirustama,
Siis ta wedas sõbrasida
Laewas kõitel kaldaasse.
Se ei olnud Soome sõrwa
Ega tuttaw Turja randa,
Ei ka enne käidud kohta.
Keeletarka küsimaie:
Kuda randa kutsutakse?
Linnukesed lööritasid,
Pääsukesed paeatasid,
Wana wares wastanessa:
„Se on lahja Lappu randa,
Kehwaliste kaldakene."
Lennuk aeti lahedale,
Hõbepaati parwe ääre,
Kinnitati kiwidela,
Wangistati waiadela,
Et ei paigast peasenekse
Laenetele lendamaie.
Kalewide kallis poega
Kutsus juhiks keeletarga,
Sundis seltsiks sõbrasida
Wõõrast kohta waatamaie.
Nemad käisid neljakeste
Tükki teeda, marka maada,
Mööda nõmme nõtkandila,
Mättastiku müttandila,
Mööda laia lagediku,
Sammusiwad sambla sooda,
Kõndisiwad tanarpikku
Mööda raatmaa radasida:
Kas ehk kuskilt kogemata
Talu silma tõusenessa.
Mis seal wasta weerenessa
Silma ette sirgunessa?
Tõusis silma üksik talu,

Peidust weike perekene.
Ukse eessa istus neidu,
Murupingil piigakene,
Kedrewarrel keerutelles
Lõuendisi lõngakesi;
Näpud kedre keeritasid,
Suu aga seadis sõnasida,
Laskis lustil laulukesta:
„Oli ükski naine noori,
Lüpsis lehmad koidu eela,
Lüpsis lehmad lepikussa,
Kurnas piima kamberie,
Siis aga karja saatemaie.
Saatis karja kaasikusse,
Lehmad alla lepikusse,
Wasikad põõsa warjule.
Mis ta leidis karjateelta?
Leidis kana karjateelta,
Weike kuke wainuelta;
Kana siblis siidisida,
Kukke kulda narmasida.
Noorik kana püüdemaie,
Kukekesta kiusamaie;
Kukke lendas üle metsa,
Üle laia lagestiku,
Kanake sai naise kätte,
Kanti rüpessa koduje.
„Särgi rüpes kantud kana,
Põues toodud poeukene
Wiidi wiljakamberie,
Seati salwe sõrwa peale
Kasukana kaswamaie,
Waka alla waumaie.
„Kaswis kana katte alla,
Paisus peidul poeukene,
Kaswis kuu, kaswis kaksi,
Kaswis kortel kolmat kuuda,
Nädala weel neljat kuuda,
Peale paari pääwa kaksi.
Noorik aita waatamaie:
Mis sest kasukanast kaswab,
Peidul poeukesest paisub?
„Kanast kaswis neitsikene,
Kena kuningate tütar.
„Käisid neitsil kosilased,
Piigal palju peiukesi,
Wied, kued wiinakruusid,
Seitsesada sõnumida;
Üks oli kuu, teine pääwa,
Kolmas" —
— — „Kalewide poega,
Pikal koiwul peiukene!"
Paeatas Kalewi poega,
Läwedele astunela.
Piiga kohkel põgenema,
Hädas appi hüüdemaie.
Tütre pillil tõttas taati
Wõõrastiku waatamaie,
Mis siin kisa kaswatanud?
Kalewide kallis poega,
Kui oli taati teretanud,
Lappu targaks tunnistanud,
Kohe otsust küsimaie:
„Kukkutele, wõõras kägu,
Laula, laula, linnukene,
Wasta mulle, kulla wenda!
Kust se käiki kohemalta
Sihil ilma otsa sõuab?
Et ei teist teedesida,
Hõbelõngal loogelista,
Kuldalõngal keerulista
Ette tuleks eksitama,
Käigil sammu kinnitama.
Juhata mind joonedele,
Kuhu taewa kummikene
Alla sõrwa kinnitanud,
Sinisiidil seinakesi
Lagedale langutanud,
Kuhu kuu kustunessa,
Päike läheb puhkamaie,

Kui nad seatud wahikorda
Ööl ja pääwal lõppetanud.
Kaarna kodu kuuluteli,
Tarka lindu andis teada:
„„Kus sa silmad siniwetta,
Laialisi laenesida,
Kae, kas kaldal kõrkijaida,
Wõhumõõku wette ääres,
Parem jalg seal põrutagu
Kanget kanda wasta kallast:
Siis saab maa sull' salasuuda,
Warjul hoitud wärawide
Laial lahti tegemaie,
Kust saab ilma otsa kätte.""
Soowita mind senna sõrwa
Kõrkjakalda käidanema."
Tarka kuulis, kostis wasta:
„Siit ei tõuse teedesida,
Rändamise radasida
Kusagilta ilma otsa;
Merela ei ole määra,
Laenetele lõpetusta
Seal, kus wana isa tarka
Taewa katust kallutanud,
Räästast maha raeatanud,
Sinisiidil seinakesi
Lagedale langutanud.
Kesse enne käidanenud
Tühja tuuli tallamaies,
Saiwad Sädemete saarel
Suure julgusele surma.
Kodukaarna kuulutused
Tähendawad põrgu teeda,
Wanapoisi wärawida.
Kui sa käiki kodumaale,
Sõber, soowid toimetada,
Luban sulle lustipärast
Teedejuhiks kaasa tulla."
Kalewide poega kostis:
„Koeu jõuan juhtimata
Tuldud teeda teadawada.
Wõta waewaks, wennikene,
Wii mind wõõra wainudele,
Ilma otsa ukse ette,
Wana taadi wärawasse."
Lappu tarka küsimaie:
„Mis mull' palgaks paisatakse,
Weuwaewaks wisatakse?"
Kalewide poega kostis:
„Mis sa soowid, sõbrakene,
Küsid hinda, kullakene!
Peab sull' palgaks paisatama,
Weuwaewaks wisatama.
Wõta poole warandusе,
Küsi kulda kümme kotti,
Hüwa hulka hõbedada:
Wii mind aga, wennikene,
Ilma otsa ukse ette,
Wana taadi wärawasse.
Mere sügawuse mõõdud,
Põrgu piired pikkusela —
Neida tunnen nööridela;
Suure ilma otsa seinad
Tänini weel teadamata,
Käsila mul katsumata."
Lappu tarka laulis wasta:
„Lisa peale lustipärast,
Pane palgaks peale hinna,
Mis sul kodu kütkeessa
Seina külles seisanessa?"
Kalewide kallim poega
Tõutelles täitaneda,
Külamehel kütkendatud
Ahelate-armulise
Meelehääks weel peale-panna.
Lappu tarka laulemaie,
Warrak nõnda wastamaie:
„Sündku sinu soowimine,
Mingu täide tahtemine.
Sest ei tõusku muile süüda,

Wöõril mingi wastamista,
Kui sa kogemata kurja,
Hädaohtu, äpardusta
Teede käigist peaksid tundma;
Süü jääb üksi sundijale,
Wastus-nõude wõtijale."

Lappulista wõeti laewa,
Wiidi Warrak tüürimaie,
Laewa sõitu seademaie.
Laente kiigul langewale,
Tuule tiiwul tuisatille
Lõhkus Kalewide laewa
Wahtus weele wagusida;
Mittu ööd ja mittu pääwa
Põhja poole purjetelles.
Laewa justus laente langul
Kogemata neelukohta,
Wõind ei aerud aitaneda,
Purjed wälja peastaneda
Kallist laewa wette kurgust;
Neelu kippus neelamaie
Koormat koormakandijaga.
Lappu tarka wõttis tündri,
Wõttis Warrak waadikese,
Kattis puna kalewiga
Wäljaspoolse waadi kere,
Punus puna paelasida
Witsa wiisil waadi ümber,
Köitis teda küitketega
Laewa külge rippumaie,
Et kui kala silmaks sööki —
Warmalt tuleks wõttemaie.
Weela tuli walaskala
Punast sööki püüdemaie;
Ahmas suhu waadikese
Pistis ise punumaie,
Wedas laewa neelust wälja,
Peastis paati põrgu suusta,
Alla ilma ukse eesta,
Wana waenu-wärawasta,
Kuhu mittu enne kukkund,
Hädas mõnda äpardanud.
Laente kiigul langewala,
Tuule tiiwul tuisatille
Lõhkus Kalewide laewa
Wahtus weele wagusida,
Mittu ööd ja mittu pääwa
Põhja poole purjetelles.
Kalewide kange poega
Seadis sõnad sõudewale,
Laskis laulu lõksatille:
„Nõu ei wiska meesi nurka,
Pane mõtteid parsidele;
Äparduste ähwardusi
Laulusõnad lepitamas,
Targad sõnad tallitsemas."

Laewa oli laente lennul,
Wettewoode weeretusel
Palju aega purjetanud
Põhja piire pöörusela,
Sealap Sädemete saare
Tulisambad tõusemaie,
Suitsu pilwed paisumaie.
Kalewi poeg kippumaie
Sädeme saart silmamaie;
Warrak wasta waidlemaie,
Koledat teed keelamaie.
Sulewi poeg sõnaldama:
„Laske minda minemaie
Tuliteeda tallamaie,
Suitsulista sammumaie,
Kuhu, kes seal enne käinud,
Nõrgematest palju nõrkend,
Wäetid läinud wiletsusse.
Aeti laewa laenedelta
Sädemete saare sõrwa,

Kusse mägi mängis tulda,
Teine suitsu sünniteles,
Kolmas keetis kuuma wetta;
Suland kiwa sügawusest
Orgu saatsid oeamaie.
Sulew sammus suitsu juhil,
Tallas tule tähendusel
Põrgu lee ligemale,
Imeliku ilmumista
Salalikult silmamaie.
Tulekiwi kildusida
Sadas suitsus sagedaste,
Tuiskas aga tuhkadessa
Lume ange lagedale,
Rohkest raatmaa radadele.
Rauda kuube raksateles,
Kippusiwad kiwitunglad
Sulewide surmamaie.
Õnnetusest hoolimata
Kõndis kangelase poega
Põrgu leehaugu poole,
Kunni kuube kõrwetelles
Keha kippus küpsetama;
Ripsme karwad läksid krimpsu,
Kõrbe hiuksed, kulmukarwad.
Sulewi poeg paeatama:
„Kurat wõtk tulekünka,
Kust ei kasu kellegile!
Kodu wõiks ta rehekütjaks,
Saunameestel küllesoeaks,
Mitmes kohas mõnus olla,
Kus üks süld ehk perekohta
Armu poolest annetakse.
Praegu pole paremat mul:
Pistan piibu põlemaie."
Siisap sammu sulgumaie,
Tuli teelta taganema.
Waewalt peasiis laewa peale
Aineid külgi arstimaie,
Põlend wiga parandama.

Kalewi poeg küsimaie:
„Kas ehk nägid kannupoissi,
Kes sul jälgil jooksenessa?"
Sulewi poeg salgamaie;
Teised kadund kannupoissi
Ühel suul hüüdamaie.
Waata, ilus walge lindu
Laskis maha laewa peale,
Keeletarka kuulamaie,
Kas ehk kadund kannupoissi
Sulgiline silmanenud.
Walge lindu wastamaie:
„Teisel pool jäämäde taga,
Lumelista lagedaida
Kenam kewadine kohta,
Soem ala suwe paika;
Mullas munad keededakse,
Liiwas liha küpsetakse:
Senna poissi eksinessa
Näki neitsi meelitusel,
Ühte puhkust ilu aega
Õnnelikult elamaie.
Minge teele, mehed targad,
Kannupois ei tule kaasa."

Mehed jõudsid senna maale,
Kus need kuked sõiwad kulda,
Kuked kulda, kanad karda,
Haned haljasta hõbedat,
Wareksed wana waskeda,
Pesilinnud penningida,
Targad linnud taalderida,
Kus need kasud kaswasiwad,
Kapsad kuuse kõrguseni.
Kalewide kange poega
Sulasida sundimaie,
Alamaida aeamaie
Wõõrast kohta waatamaie;
Käskis minna keeletarka

Salasõnu seletama,
Lind'de tarkust lunastama.
Heitis ise laewa peale
Sulewiga suikumaie,
Pääwa paistel puhkamaie,
Andis käsku Alewile
Wahikorral walwaneda.
  Keeletarka käidanessa
Sulastega sammudela
Tüki teed ja marka maada,
Kus ei kuulda linnu laulu
Ega leida loomakesi.
  Päike weeres loojaele,
Langes mere laenetesse.
Käigist wäsind wennikesed
Sirutasid selilie
Põõsa warju puhkamaie.
  Teise pääwa palistusel
Äratelles enne koitu
Tugewama tütar noori
Magajaida mehe poegi;
Kesse tulnud kapsa aeda
Lehmadele lehtesida
Kaps'te küllest kitkumaie.
Tütar noori wõttis mehed,
Pani poisid põlle rüppe,
Kandis neid süles koduje.
  Isa kodu küsimaie:
„Mis sa toonud tütar noori,
Mis sa korjand kapsastesta?"
  Piiga põlle raputelles
Puistas mehed põrandale:
„Tähendele, taadikene!
Mis ma nalja mängitusel
Kapsa aiast koristasin,
Kus nad kirbud kuekeste
Kaste wilul kohmetanud
Kapsa pää al põenutasid."
  Taati tarka tunnistama
Mõistatusel mehikesi:

„Kesse kõnnib kõrta mööda,
Astub aia ääri mööda,
Piirab pilliroogu mööda?"
  Keeletarka kostamaie:
„Mesilane linnukene,
Seep se kõnnib kõrta mööda,
Astub aia ääri mööda,
Piirab pilliroogu mööda."
  Tarka taati tunnistama
Mõistatusel mehikesi:
„Mis sealta jõesta jooneb,
Katsub küla kaewudesta,
Kiwi kildude keskelta?"
  Keeletarka kostamaie:
„Wikerkaar jooneb jõesta,
Katsub küla kaewudesta,
Kiwi kildude keskelta."
  Hiigla tarka tunnistama:
„Mõistke, mõistke, mehikesed,
Mis tuleb ammudes arusta,
Singudes sini salusta?"
  Keeletarka kostamaie:
„Wihm tuleb ammudes arusta,
Singudes sini salusta."
  Sellest tundis Hiigla tarka
Mõistelikku mehe poegi.
„Pane, piiga, põlle rüppe,
Wii neid jälle wiibimata
Senna, kus nad seisanenud;
Need on pealtmaa naiste poead,
Kesse käiwad tarka teeda
Õpetusi otsimaies."
  Tütar käsku täitanessa
Kandis wõõrad kuekeste,
Kust neid põlle koristanud.
  Keeletarka mõistis kõne,
Hakkas piiga palumaie:
„Wii meid neitsi naljusela,
Kanna mere kaldaale.
  Tütar palweid täitanessa

Kandis mehi kaldaale.
Nii kui suitsu pilwe sammas
Taewa kummilt rippakülle
Piker pillil käidanessa,
Tulda taewast puistanessa,
Tuli Hiigla tütar noori
Lennus sammul laewa poole,
Kärinaga merekalda;
Puistas põllest mehe poead
Hõbelaewa sõrwa peale.
Piiga lõõtsuw hinge puhin
Puhus laewa laenetele
Penikoorma kaugusele.
Imelugu ilmumine
Pani kõiki kohkumaie;
Kalewide kange poega
Pilwe piigat pilkamaie:
„Ole terwe, tütarlapsi!
Pesid silmad palumata,
Külap ise kuiwatelles
Pühin piisad palgedelta.
Kalewi poeg andis käsku
Laewa purjeid lahutada,
Tahtis kohe kaugemale
Põhja poole purjetada;
Ehk kül külma wäga käre
Jää seal kattis jälgesida.
Kõrge jää küngastesta
Leikas Lennuk lustilikult
Purjetelles põhja teeda.
Waata! wiirmaliste waimud
Taewa alta taplusela
Hõbe oda wälgutelles,
Kulda kilpi kõigutelles,
Paistsid laewa punetama.
Juba kadus meestel julgus,
Poistel püksid püülimaies!
Aga Kalewide poega
Tulist nalja naeratele s:
„Laske wiirmaliste wehid,
Hõbe oda wälgutused,
Kulda kilbi kõigutused
Tule kaaret meile teha,
Kust me' walge kumendusel
Kaugemale näeme käiki!
Kuu ei tahtnud kaasa tulla,
Päike läinud ammu peitu;
Armu andeks pannud Ukku
Wiirmalised wehklemaie.
Wiimaks weeres wõõras randa, -
Tõusis rahwast tundemata
Meie sõbradele silma;
Poistel poolelt koera kehad,
Pikad penisawad taga,
Tempudesta tondilased,
Näusta nii kui inimesed.
Penisawalised sellid
Kurjast wasta kiusamaie,
Tulijaida tonkimaie,
Et ei keegi kallastele
Saanud laewast sammumaie.
Kalewide kange poega
Kargas laewast kaldaale
Penilasi pillutama,
Waenlasi wirutama;
Surmas neida sadandela,
Tappis teisi tuhandela.
Õnnekombel leidis hobu,
Tugewama täkukese,
Kargas körwi laudijale
Sõa teeda sõitemaie,
Penilasi puistamaie.
Wõõras weike mehikene
Wainu kõita kinnitama
Ristiks ratsu sammudele.
Hüwa hobu hüppateles
Wainu kõita kohkunessa,
Komisteles kogemata,
Langes laia lagedale
Surnuks maha samblasoesse.

Kalewi poeg kahetselles
Hüwa hoosta ohkamaie,
Wõrgutajat wandumaie,
Sidujada saeatama.
Siisap wöttis suisapäida,
Tõmbas maasta tüwikuda.
Tugewamast tammepuusta,
Misga sooda sahkamaie,
Kuiwikuida kündemaie:
Et ei põhja põllukesed
Kasusi peaks kaswatama,
Wilja iwi walmistama.
Sealtmaa tarka sõitlemaie,
Künnimeesta keelamaie:
„Miks sa wihas, wennikene,
Kurjas läheb kündemaie,
Meie maada moondamaie,
Samblasooksa saeatama,
Kust ei kallist karjamaada,
Ega lastel leiwamaada." —
Kalewi poeg kostamaie:
„Wainukõis mul wõtnud hobu,
Suretanud sõidujalga,
Enne kui ma tarka teeda
Õnnelikult lõpetanud."
Tarka taati tähendama:
„Kudas wõid sa, kulla wenda,
Tarkus' teeda toimetada,
Kui sa rahwad raske käega,
Nõudeandjad nurmedelta
Eesta ära häwitanud?"
Kalewi poeg kahetsema
Wihaduse wandumista,
Misga surmand sigidused
Põhja põllu peenderalta,
Hüüdis hädas Ukku poole:
„Anna kaswu kaladele,
Sigi Soome silkudele,
Üle rohkust hülgedele
Sulgis linnu sugudele;
Lase puida laenetelta
Wettel kalda weeretada,
Et nad tulew põlwe tuluks
Kasu saaksid külwamaie!"
Tarka mõistis kostis wasta:
„Sõber, et sa õnne soowid,
Tahan sulle tõttelikult
Hüwa nõu ja otsust anda,
Kudas teed saad kaugemale."
Kalewide poega kostis:
„Kaarna kodu kuulutanud,
Tarka lindu annud teada: —
„„Kus sa silmad siniwetta,
Laialisi laenesida,
Kalda weeres kõrkijaida,
Wõhumõõku wette ääres;
Seal saab warjul hoitud wäraw
Ilma otsa sulle näitma.""
Tarka taati kostis wasta:
„Kaarna lind on kuulutelles
Petist sulle paeatanud.
Kus sa silmad siniwetta,
Laialisi laenesida,
Kalda weeres kõrkijaida,
Wõhumõõku wette ääres,
Seeltap leiad sala suuda,
Warjul hoitud wärawada:
Mis sind põrgu pettemaie,
Surma suhu sundimaie.
Kalewide kallis poega
Koeu poole kippumaie,
Sõbradele sõnaldelles
Laskis laulu ladusaste:
„Lähme, lähme, lustiwennad,
Käime, käime, kullakesed!
Lähme jälle lõune alla,
Käime kiirest koeu poole,
Kus meid tundwad kodukoerad,
Tuttawamad teretawad."
Warrak kohe küsimaie:

„Wennike, kes weuwaewa,
Palka mull' saab paiskamaie,
Kui sa koeu poole käänad?"
Kalewide poega kostis:
„Kõik peab sulle keelamata
Palga hinnaks paisatama,
Kuda kaupa sobitime.
Sa ei ole eksind sammult,
Teelt ma ise taganesin."
Läksid mehed laewa peale,
Koeu poole purjetama.
Laente kiigul langewala,
Tuule tiiwul tuisatille
Lõhkus Kalewide laewa
Wahtus weele wagusida.
Paati weeres Wiru poole
Laewa lustil lõune alla.
Kalewide kallim poega
Seadis sõnad sõudewale:
„Ei wõi tarkust enam tulla,
Mõistust olla meesteele,
Kui on loodud loomadele,
Tühi tee meil läinud tuulde,
Ilma ots jäi otsimata,
Käsidela katsumata.
„Laske Lennuk Lalli alla,
Lindanisa lahedale,
Kuhu Olew teinud hooned,
Kõrged tornid kaswatanud."
Keeletarka kostemaie:
„Kesse pärast seda käiki
Tahab minna tallamaie,
Ilma otsa otsimaie,
Toimetagu targemalta
Enne käiki asjad käima,
Pangu andeid kiwi peale
Õnneandjale Ukkule,
Wiigu wärsket wahtidele,
Ohwerdusi hoidjatele,
Lepitusi lindudele."
Kalewi poeg kostalessa
Laulis wasta ladusaste:
„Tulles tõuseb suurem tarkus,
Mis ei minnes mehikesel.
Tuisa tõtsin tühja teeda,
Tuulelista tallamaie,
Läksin lustil laenetele
Wessiteeda weeremaie,
Tahtsin taewa tagant seina
Käsidela katsumaie,
Ilma otsa otsidelles
Sõrmiela sorkimaie.
„Ärgu tehku teised mehed,
Tehku teised naisepoead,
Mis ma tühja tehtanessa,
Kallist aega kulutelles;
Loodin kasu kaswamaie,
Pidin kahju kahetsema.
Ei oln'd isa õnnistamas,
Eite armul hellitamas,
Sõsaraid ei soowitamas.
Külma kalmu keskeelta,
Sõmerliiwa sülleesta
Ei saand taati tõusemaie,
Eite armu andemaie.
„Kahetsusta, kulla wennad,
Käigist ei woi kaswaneda!
Ülemaks kui hõbewara,
Kallimaks kui kullakoormad
Tuleb tarkus tunnistada;
Eks me' leidnud eksiteelta,
Wale wainu radadelta
Tõteliku tunnistähta,
Et ei suurel ilmal otsa,
Taara tarkusel ei raea
Kusagile kinnitatud,
Tõkesida pole tehtud.
„Mis ma muidu wõõralt maalta
Kasuliku olen künnud,
Salaliku sahkanenud:

Sest saab elu otsadani
Mehel meeles mõtlemisi.
„Kellel Looja õnneks loonud,
Põue ise peitu pannud
Waimu wõimel wägewamaks,
Tarkusele terasemaks,
Keha rammul kangemaksa
Teiste üle lasknud tõusta,
Weerenegu wõõra maale
Suurt maa ilma silmamaie,
Taara tarkust tunnistama,
Jumaliku imedusi
Walwul silmil waatamaie.
Aga teised äbarikud,
Nõdremate naiste poead
Jäägu koeu kaswamaie,
Oma kopli õitsemaie."
Lasti Lennuk Lalli alla,
Lindanisa lahedale,
Kuhu Olew teinud hooned,
Kaswatanud kõrged tornid.
Paati aeti parwe ääre,
Laewa kalda ligidale.
Mehed läksid murudela,
Weeresiwad wainuela,
Astusiwad alla õue.
Lindu laulis lepikusta,
Kägu kulda kuusikusta:
„Omal maal õitseb õnne,
Kodu kaswab kasu parem!
Kodu tundwad õuekoerad,
Tuleb tuttaw teretama,
Sugulane soowimaie;
Paistab lahkelt päikene,
Paistwad taewa tähekesed."

Seitseteistkümnes lugu.

Õnnerikas põlwekene
Õitses Eesti raeadelta,
Rahukätki kiigutelles
Lahedaste lapsukesi
Emalikus heldes kaisus
Seitse suwe segamata,
Seitse talwe tautamata.
Olew oli, linnatarka,
Kindlad kantsid kaswatanud,
Kaewandikud kohatanud,
Nurgel tornid toetanud,
Ilu-linna ehitanud
Kalewi kalmu künkale,
Isa sängi iluduseks,
Helde memme mälestuseks.
Rahwast nähti rohkeeste,
Peresida pesakaste
Warjupaika weeremaie;
Kes kui kanad kulli kihul
Peitusela pugesiwad
Sõasurma silma eesta,
Häda ähwarduse eesta.
Kalewide kallis poega,
Kogund rahwast kaedanessa
Hüüdis: „lin peab Lindanisa
Memme mälestuseks jääma,
Sest eks koht ei toida lapsi
Rohkeste kui ema rinda".
Alewide armas poega
Laskis teise linnakese
Arju maale asutada,
Keskel sooda kaswatada
Laanemetsa lagediku;
Sulewi poeg, sugulane,
Asutelles Alutaha
Kolmandama kindla koha
Warjupaigaks waenu wasta.
Pika rahuliku põlwe,
Õilmerikast õnne aega
Kipus sõda kurnamaie,
Waenu wanker wautamaie.
Wiru randa-weerenessa
Sõalaisi sadandela,
Tapejaida tuhandela,
Piinajaida pilwendela,
Keda kaugelt toonud tuuled,
Wettewooded weeretanud.
Kiirekäsu kandijaida
Lendes sammul Lindanisa
Kuningale kuulutama,
Et ju sõda sõudemaies,
Waenuwanker weeremaies:
„Tule, tugew, tapemaie,
Kange, waenlast kihutama"!
Kalewide poega kargas
Sõaratsu sadulasse,
Tõtas tuule tuhingila
Wirgult Wiru raeadele
Sõa kära kustutama,
Waenu wiha waigistama.
Wõttis kaasa wõidumehi,
Kannupoisiks kangemaida;

Wiiskümmend Wirunsta,
Kuuskümmend Kuresaarest,
Seitsekümmend Soomeesta,
Sada teisi saarelaisi.
Kalewide kallis hobu
Rahandela raksatelli,
Kuldandela kõliseli:
Hõbepäitsed paistsid päästa,
Kulda kangid waljadelta,
Taalerwööd saba tagant,
Kudruskeed ümber keha.
Mõõk and' märki sõamehest,
Kannusrauda kangeesta,
Kulda kilpi kuningasta.
Kesse kange mehe poega
Sõtta nägi sõitanessa,
Waenuteeda tallanessa,
Pidi tõeste tunnistama:
„Se'p se poissi paistab palju,
Se'p se meesi maksab kallis!
Hobu alla hõbedane,
Kuningas seljas kullasta.
Mees puhub tule mmeressa,
Lõetsub lõkeid laenetesse,
Leeke lume angedesse.
Teeb toa tuule tiiwule
Kambri wikkerkaareesse,
Parred pilwe paisudesse,
Sängid rahe rangudesse!
Istub ise pääwa peale,
Toetab kukla kuu küüra,
Tähe wasta teise külle;
Ohkab tuulesse hobuse,
Raiub kasteheinast kabjad,
Pistab piibelehest silmad,
Kõrkjatest teeb kõrwakesed.
Kus ta liigutab hobesta —
Sinna linna liigutella,
Kus ta keeritab hobesta,
Sinna kinku kehitelleb;
Kus ta mängitab hobesta —
Sinna mäe mängitella,
Kõrgendiku kaswatella.
Sõidab Soome silda mööda
Raksatelles raha teeda;
Arju paasist põrand paugub,
Wiru tee aga wäriseb.
Hobu alla kui se ahju,
Täku alla kui se tähte,
Ise peale kui se pääwa
Ehitatud ehana riides,
Kübar pääs kullakirja,
Lindid peal pääwakirja,
Wöö tal wööl hõbekarrast,
Kulda kannus kannaassa.
Kus ta läheb, taewas läigib,
Kus ta kõnnib, taewas kõigub.
Kõik sood sine ilula,
Kõik arud õits'wa lillela.
Ööpik tõukab toomingasta,
Kägu kaukelt kuusikusta,
Räästas paksust rägästikust,
Laululinnud lepikusta.
Wiru neiud waatasiwad,
Pilul silmil Järwa piigad,
Lääne neiud nutasiwad,
Arju armsad ohkasiwad:
Oleks se meesi meiela!
Oleks kallis meie kaasa,
Oleks se peigu meie päralt:
Me'e seisaks suwe söömata,
Aasta ilma einekesta
Talwe tangu maitsemata;
Me'e söödaks ta sealihala,
Kaswataks kana munala,
Wõiaks wõi wilakila,
Paneks padjula magama,
Siidisängi suikumaie,
Sammetisse puhkamaie".
Kallis Kalewide poega

Sõateeda sõitenessa
Jätis jälgi murudele,
Kabjatähti kaljudele;
Oleks meelta murudele,
Keelekesta kiwidele,
Paemurrul paeatusta,
Kaljuseinal sõnasida:
Külap mittukümmend kohta
Mittu tuhat tunnissuuda
Sõõluksiwad sõnumida,
Tuulaksiwad teadusida
Kalewide poea käigist,
Sõa teele sõitemisest.
Wiru laial wäljadela
Seisid seltsis sõalased,
Wereahned wennikesed
Parwes, kui se linnu pere,
Suurem sippelgate pesa
Päikese paistusela.
Teised läinud teisi teeda,
Läinud laial laastamaie,
Külasida kurnamaie,
Peresida piinamaie,
Rahwa wara riisumaie,
Tugewamaid tapemaie.
Sulewi poeg sõudis sõtta,
Alewi poeg aeas waenu,
Aeas waenu weere peale,
Olewi poeg otsa peale.
Kalewi poeg, kange meesi,
Sõitis hobu sadulassa
Karates sõa keskele,
Paksemasse waenupaika.
Laskis hobu hüpatille,
Kõrwikese kargatille
Kangemate kaela peale,
Mõistis mõõka mõllamisel
Mõrtsukana mängitada,
Tulirauda tuiskamisel
Surma kombel sirutada.
Keskel sõda keeritelles
Puistas Kalew meeste päida
Nii kui lehti lepikussa,
Kolletanud kaasikussa,
Lõhkus puruks liikmesida —
Sääreluida sadandela,
Käsiluida koormandela,
Turjaluida tuhandela,
Külleluida kümme tuhat.
Wirnas katsid surnud wälja,
Kehad kuhjas künkasida,
Mitmes kohas kaswid määtsa
Surnurünkad sambelila;
Assamalla angusiwad
Kümme tuhat kooljakeha.
Kalewide kallis hobu
Ujus waenu wereojas,
Kõhust saadik kontidessa.
Küllest lahutatud käsi
Magas nii kui raagu maassa,
Sõameeste sõrmesida
Nii kui roogu rabadessa,
Kõrrekesi leiku wäljal.
Mitte poleks waenumeestest
Ühte ainust elus peasnud,
Piinast saanud põgenema,
Kui ei õnnetuse kütke
Kalewida kammitsanud,
Surma teele teinud tõkkeid.
Kui ta ratsul kihutelles
Tulisammul tuiskadessa
Püüdis pakkupõgejaida,
Reduspaika rändajaida
Waljul käel wirutama,
Kargas hobu hüpatessa
Mäest mäkke, künkast künka;
Sammu pikaks sirutelles
Kukus määde keskeela,
Sattus sala rabasoossa
Kalewide kallis kõrbi,

Nagu lõhkes mättastiku,
Jalad soossa jäädanessa,
Kabjad köntsa kadunessa.
Kalewide kange poega
Hobu hukku ohkadelles
Pahal tujul paeatama:
„Saagu, saagu, ma sajatan,
Saagu sa rabaks raipema,
Porisooksa pendimaie,
Märjaks wirtsuks mädanema,
Soosapiks sündimaie,
Kasteks kärnakonnadele,
Maitseks wiha madudele".
Kalewide kange poega,
Kui ei jõudnud kimbutada
Pakkupõgejate parwe,
Kutsus wennad waenu wäljalt,
Seltsilased surma teelta:
„Tulge, sõbrad, surma töölta,
Werewäljalt, wennikesed!
Lähme liikmeid puhkamaie,
Wäsind keha karastama".
Kaarnad olid karjakaupa,
Hundid metsast hulgaliste
Waenu werda haisutanud,
Tulid osa otsimaie,
Surmast saaki saadamaie.
Seal siis mehed sõa saaki,
Waenlaste warandusta
Isekeskis jagamaie:
Suurem palk sai pealikule,
Kallim wara wanemale,
Kulda anti kuningale,
Hõberaha ülemile,
Waskeraha wäetimaile,
Peningida poisidele.
Kalewide kange poega
Seadis sõnad sõudewale,
Kuda kaarna kuulutanud,
Tarka lindu annud tähte:
„Wõtke, sõbrad, wennikesed,
Tänapääwsest taplemisest,
Mõõga werisest mõllusest
Tulew päiwil ettetähte.
Mehed olgu nii kui müüri,
Seisku nii kui raudaseina,
Terakseste tehtud tornid,
Seisku wahwast sõasõidul
Tammemetsa tugewusel,
Kaljurünka kindelusel
Warjuks waenu tungi wasta.
Kui tuleb taper tabamaie,
Waenlan' kinniwõttamaie,
Siis ei ole karta sõda,
Karta wõõra wõitemista,
Kurjemate kiusamista.
Meie maa, se jäägu mõrsjaks
Priipõlwe pärijaksa!
Kangem saag kuningaksa,
Wahwam teiste wanemaksa.
Wõimus jäägu ühe woliks,
Ühe käte kuningriiki, —
Muidu hulgalistel meelil
Tuulest tüli tõusemisi". —
Siisap sundis sõamehi,
Walitetud wäe hulka
Koeu poole käidanema,
Wõidu sõnumida wiima,
Küladele kuulutama.
Sammus ise sõbradega,
Kalli kasuwendadega
Üle laia lagediku,
Läbi suure samblasooda.
Pääwa weeru palistusel
Jõudsid kangelaste poead
Laia laane ligidale,
Kus ei oldud enne käidud,
Radasida raeatatud.
Kalewide kange poega
Tuisalt teeda tegemaie,

Naba teistel raeatama.
Kus naad käisid neljakeste
Läbi laiast laanemetsast,
Senna sündis suurem sihti,
Senna tehti tänawaba.
Kaugemale käidanessa
Tõusis suitsu silmadesse,
Mis kui küla küttissuitsu,
Metsast miilihaugu suitsu
Taewa poole tõusenessa.
Ligemale lähenessa
Kerkis tulekibemeida,
Paistis leeke ladwadesse,
Kuldas kuuse kübaraida,
Punetelles pädajaida.
Kanged mehed kiirustasid
Suitsu juhil sammusida,
Tuletähtel teedekäiki,
Kunni kuristiku koopas
Leidsid pikasaba pesa.
Polnud pesas poegasida,
Kriimu eide kutsikaida.
Kesse istus koopa suussa
Kriimul koduhoidijaksa?
Wana moori, kortsus palgil,
Istus koopas koduhoidjaks,
Tulda paeal tehtanessa,
Wahtu pealta wõttanessa,
Kulbil wahel katsunessa:
Kuda keetu maitsenessa.
Alewide armas poega
Asja otsust aeamaie,
Keetijalta küsimaie:
„Mis sa keedad, tullakene?
Mis sul paeas paisumaies,
Katlas kallist kerkimaies?"
Wana eite kostis wasta,
Laulis wasta lahkeeste:
„Keedan kehwa kõhtudele
Lahja leeme lakekesta,
Paisutellen kapsapäida
Pehmitelles poegadele,
Näitan roaks enesele."
Sulewi poeg paeatama:
„Wiska peale wõõra wõrra,
Pane meie osa peale
Leemepeal' lisanduseks,
Kes me' käinud kauged maada,
Teinud täna ränka tööda,
Kannatanud tühjal kõhul
Näljahamba näpistusta.
Mine, eite, magamaie,
Põõsa alla puhkamaie,
Külap meie kordamiste
Keedukatalt kohendame,
Lehwitame lõkkekesta
Paea alla põlemaie,
Koristame kuiwe raagu
Kokku kuuse oksakesi."
Wana moori mõistis kohe,
Kostis wasta kawalaste:
„Kui ma sõuan soowimisi,
Täidan teie tahtemisi,
Sest ei sündku mulle süüda,
Laiemalta laimamista;
Süü jääb üksi soowijale,
Laimu lubaküsijale.
Kuulge, kullad külalised,
Olge walwsad, wennikesed!
Wõiks ehk kutsumata wõõras,
Palumata poisikene
Kogemata teeda käies
Keedust tulla katsumaie
Märga katlast maitsemaie.
Walwul silmil, wennikesed,
Waadake et wõõras waras
Pada ei saaks pühkimaie,
Katla põhja kuiwatama;
Muidu peate, poeukesed,
Tühja kõhtu kannatama."

Kanged mehed kolmekeste
Lubasiwad lusti pärast
Korda mööda katalt hoida,
Walwsal silmal wahtidella.
Kalewide kallim poega,
Kawalam kui kaimukesed,
Saand ei sõna sõlmimaie,
Lubadusi liimimaie.
Wana eite, kortsus palgil,
Puges kohe põõsastiku
Soesängi suikumaie.
Kalewide kange poega
Pööras keha tulepaistel
Wäsimusta wenitama,
Seljasooni sirutama.
Sulewi poeg, sugulane,
Käänas maha külletie
Põõsa warju põenutama.
Olewi poeg, hoonetarka,
Kõrge torni kaswataja
Langes maha lamaskülle
Puusaluida paenutama.
Alewide armas poega,
Kesse wõtnud wahikorda,
Istus ärksal tule ääres
Langemata laugudela,
Lehwitelles lõkket alla,
Kohendelles tukka kokku,
Korjas raagu rohkemasta
Lõkkeele lisanduseks.
Pisukese aea pärast
Korutati kolmel keerul
Unelõnga lepikusse,
Wana eite, kortsus palgil,
Kedras neljandama keeru
Lõngadele lisanduseks.
Alewi poeg üksipäini
Istus ärksal tule ääres
Walwsal silmil wahiksa,
Lehwitelles lõkkesida
Puhudelles põlemaie.
Peitelikust murupinnast
Astus wälja argseelta
Salaliku sammudela
Härjapõlwelase poega,
Kolme waksa kõrguseni,
Kaelas kulda kellakene,
Sarwekesed kõrwa taga,
Kitsehabe alla lõuga.
Härjapõlwelase poega
Tipsas tule ligemale,
Seadis sõnad sõudewale
Palwekeelil paeatama:
„Anna luba, armas wenda,
Maitseneda leeme märga,
Kapsakeedust katsudella?"
Alewi poeg mõistis kohe
Paeatelles pilkamiste:
„Kui sa, kõhetu, ei kukkuks,
Upuks kärbes kulbi põhja,
Siis ma täidaks soowimista,
Lubaks sulle leemekesta."
Härjapõlwelase poega
Mõistis kohe, kostis wasta:
„Külap serwan paea sõrwast
Kulbitagi kana wõrra,
Kui saan lahket lubadusta."
Kargas aga kõpsatille
Lipsti! paea sõrwa peale
Leemekeste lakumaie.
Siisap selli sirgumaie,
Poisikene paisumaie.
Kerkis kuuse kõrguseni,
Paisus ligi pilwedani,
Sirgus seitsekümmend sülda,
Paisus peale paari waksa;
Kadus siis kui kastekene
Päikese paistusela
Sinisuitsul silma eesta.
Alewide armas poega

Warsti pada waatamaie:
Pada oli kui pühitud,
Katal wälja koristatud.
Armas Alewide poega
Kandis wetta katalasse,
Kapsapäida paea täiteks,
Naeris: teen ehk teistel nalja.
Äratelles Olewida
Keedupada kaitsemaie,
Puges ise põõsa alla
Wäsimusta wenitama.
Pisukese aea pärast
Korudati kolmel keerul
Unelõnga lepikusse,
Wana eite, kortsus palgil,
Kedras neljandama keeru
Lõngadele lisanduseks.
Olewi poeg üksipäini
Istus ärksal tule ääres
Walwsal silmil wahiksa,
Lehwitelles lõkkesida
Puhudelles põlemaie.
Peitelikust murupinnast
Astus wälja argseelta
Salamahti sammudela
Härjapõlwelase poega,
Kolme waksa kõrguseni,
Kaelas kulda kellakene,
Sarwekesed kõrwa taga,
Kitsehabe alla lõuga.
Härjapõlwelase poega
Tipsas tule ligemale,
Seadis sõnad sõudewale
Palwekeelil palumaie:
„Anna luba, armas wenda,
Maitseneda leememärga,
Kapsakeedust katsudella?"
Olewi poeg mõistis kohe,
Paeatelles pilkamiste:
„Kui ei karda kaela murda,
Seaske, üle kulbi sõrwa
Kuristiku kukkunessa:
Siis ma täidaks soowimista,
Lubaks sulle leemekesta."
Härjapõlwelase poega
Mõistis kohe, kostis wasta:
„Külap serwan paea sõrwast
Kulbitagi kukke wõrra,
Kui saan lahket lubadusta."
Kargas aga kõpsatille
Lipsti! paea sõrwa peale
Leemekesta lakumaie.
Siisap selli sirgumaie,
Poisikene paisumaie,
Kerkis kuuse kõrguseni,
Paisus ligi pilwedani,
Sirgus seitsekümmend sülda,
Paisus peale paari waksa,
Kadus siis kui kastekene
Päikese paistusela
Sinisuitsul silma eesta.
Olewi poeg, hoonetarka,
Warsti pada waatamaie:
Pada oli kui pühitud,
Katal wälja koristatud.
Olewi poeg, hoonetarka,
Kandis wetta katalasse,
Kapsapäida paea täiteks,
Jättis naerdes teistel nalja,
Äratelles Sulewida
Keedupada kaitsemaie,
Puges ise põõsa alla
Wäsimusta wenitama.
Pisukese aea pärast
Korutati kolmel keerul
Unelõnga lepikusse,
Wana eite, kortsus palgil,
Kedras neljandama keeru
Lõngadele lisanduseks.
Sulewi poeg üksipäini

Istus ärksal tule ääres
Walwsal silmil wahiksa,
Lehwitelles lõkkesida
Puhudelles põlemaie.
Peitelikust murupinnast
Astus wälja argseelta
Salalikul sammudela
Härjapõlwelase poega,
Kolme waksa kõrguseni,
Kaelas kulda kellakene,
Sarwekesed kõrwa taga,
Kitsehabe alla lõuga.
Härjapõlwelase poega
Tipsas tule ligemale,
Seadis sõnad sõudewale
Palwekeelil paeatama:
„Anna luba, armas wenda,
Maitseneda leememärga,
Kapsakeedust katsudella?"
Sulewi poeg mõistis palwe,
Paeatelles pilkamiste:
„Kui sa poiss, ei kulbi põhja
Langeks leeme laenetesse,
Siis ma täidaks soowimista,
Lubaks sulle leemekesta."
Härjapõlwelase poega
Mõistis kohe, kostis wasta:
„Külap serwan paea sõrwast
Kulbitagi kassi wõrra,
Kui saan lahket lubadusta."
Kargas aga kõpsatille
Lipsti! paea sõrwa peale
Leemekesta lakumaie.
Siisap selli sirgumaie,
Poisikene paisumaie;
Kerkis kuuse kõrguseni,
Paisus ligi pilwedani,
Sirgus seitsekümmend sülda,
Paisus peale paari waksa,
Kadus siis kui kastekene
Päikese paistusela
Sinisuitsul silma eesta.
Sulewi poeg wennikene
Warsti pada waatamaie:
Pada oli kui pühitud,
Katal wälja koristatud.
Sulewi poeg, sugulane,
Kandis wetta katalasse,
Kapsapäida paea täiteks,
Jättis nalja teistel naerda.
Äratelles Kalewida
Keedupada kaitsemaie,
Puges ise põõsa alla
Wäsimusta wenitama.
Pisukese aea pärast
Korudati kolmel keerul
Unelõnga lepikusse,
Wana eite, kortsus palgil,
Kedras neljandama keeru
Lõngadele lisanduseks.
Kalewi poeg üksipäini
Istus ärksal tule ääres
Walwsal silmil wahiksa;
Murdis maha männisida,
Tõukas maha tammesida,
Katkes maha kuuskesida,
Pani puida paea alla
Puhudelles põlemaie.
Peitelikust murupinnast
Astu wälja argseelta
Salaliku sammudela
Harjapõlwelase poega,
Kolmewaksa kõrguseni,
Kaelas kulda kellakene,
Sarwekesed kõrwa taga,
Kitsehabe alla lõuga.
Harjapõlwelase poega
Tipsas tule ligemale,
Pani sõnad sõudewale
Palwekeelil paeatama:

„Anna luba, armas wenda,
Maitseneda leememärga,
Kapsakeedust katsudella?"
Kalewide kawal poega
Mõistis kohe, kostis wasta:
„Mis sa mulle, mehikene,
Pandiksa saad panemaie,
Kingituseks kinnitama,
Kui ma sulle soowi sõudes
Leemekest pean lubamaie?
Luba pandiks lapse asja —
Kulda kellakene kaelast?
Muidu ärk'wad meie mehed,
Wirgub unest wana eite,
Enne kui leem lauaale,
Kapsad saawad kaussidesse."
Härjapõlwelase poega
Mesikeelil meelitama:
„Kallis kange mehe poega!
Ära wõtta weikelasel
Kaelast kulda kellakesta!
Koidu eele kodunt tulles
Sidus sala eidekene
Ilma taadi teadamata,
Wennakeste waatamata
Kulda kellakese kaela,
Et kui wääti wõõral wäljal
Poega eksis põõsastiku,
Kellakene kuulutelles
Aru annaks otsijale,
Tähte taga-ajajale."
Kalewide kallis poega
Kostis wasta kawalaste:
„Senniks kui sa söögikesta,
Mehike, lääd maitsemaie,
Pane pandiks kellakese,
Et kui oled kõhtu täitnud,
Tänuta ei lähä teele;
Pärast panen pandikella,
Köidan ise sulle kaela,
Misga minnes eidekene
Hellaste sind ehitanud."
Härjapõlwelase poega
Kõitis kaelast kellakese,
Andis aruasjakese
Pandiks Kalewi poeale.
Kalewide kange poega,
Kui oli saanud kellakese,
Sirutelles oma sõrme
Kröpsti! weike kulmu peale,
Laksas lopsu otsa ette.
Riksa-räksa räginaga
Kui oleks Kõu kärgatamas,
Äikene ähwardamas,
Waus weike wennikene
Mürinaga murupinda;
Et ei teeda ega tähte
Tema jälgi tunnistanud.
Sinisuitsu siginessa,
Kuhu weike kadunessa.
Kanged mehed kolmekeste
Ärkasiwad tule ääres,
Wirgus unest wana eite
Weidrat lugu waatamaie;
Tulid kohe tunnistama,
Mis siin seadust wasta sündind?
Wana eite waatanessa
Mõistis kohe mõistatuse,
Mis siin sündind wasta seadust.
Kül ta tundis kellukese,
Sarwik taadi salariista:
Mis se rammu rohkendelleb,
Kangust mehel kaswandelleb.
Wana eite, kortsus palgil,
Laskis laulus lõksatille
Sõnasida sõudewale:
„Eks ma enne olnud noori,
Eks ma köpstes tõstnud kanda,
Tõstnud kanda kõrgeele?
Sadakorda sõitsin saaja,

Tuhatkorda tantsi teeda,
Hüwa jalga hüpeldelles,
Kerget jalga keeritelles.
Põlesiwad poiste silmad
Minu palge puna peale,
Sõstra silma pilke peale,
Sinilise siidi peale,
Punalise paela peale.
Kalewi poeg pakus käte,
Sulew tahtis anda suuda;
Lausa lõin Kalewi poega,
Suisa lõin Sulewi poega!
Kui ei enne murdnud kaela,
Wenitanud kätewarret,
Nikastanud niuetesta,
Käänatanud jalakanda:
Ei siis murra munakene,
Kääna kaela kanakene
Täna köpstes karganessa."
Nõnda laulu lõksatelles
Kargas wana eidekene
Kõrgelt alla kuristiku,
Senna kuhu sinisuitsu
Kolm ewaksaline kukkund,
Lapsukene enne langend.
Kange meeste kaswandikud,
Eide tantsi imestelles
Neljakeste naeramaie.
Sööma wahel sõnaldasid,
Kuda neile käsi käinud
Wahikorral walwamisel,
Kuda weike wennikene
Keedukatla koristanud,
Siisap selli sirgumaie,
Poisikene paisumaie
Pilkes ligi pilwedani.
Kalewi poeg paeatama:
„Heitkem, wennad, enne koitu
Puhukeseks puhkamaie,
Kehasida karastama.
Kui saan selga sirutanud,
Pihaluida paenutanud,
Siis ehk wõttan teista teeda,
Raean targemada rada
Õnnekombel hommikula.
„Teie minge oma teele,
Käige wennad koeu poole
Naisukesi naljatama,
Lapsukesi lustitama."
Siisap mehed sirutasid
Tulepaistel puhkamaie,
Leiba luusse laskemaie.

Tulid ligi teised langud,
Teised wõõrad waatamaie,
Murueide tütred noored
Kastekeeril kõpsatelles
Murudele mängimaie,
„Õekesed, ellakesed!
Lähme lustil kiikumaie
Kasteheina kõrre peale,
Angerwaksa warre peale,
Kurekatla põhja peale!
Juba laulid õhtukukked,
Healitsesid ehakanad
Wana isa wainuelta,
Taara tamme oksa pealta.
„Mis seal magab muru peala?
Murul magab neli meesta.
„Ehitagem, ellad, wennad —
Pääwapunal poisikesed,
Teeme meestel' udumütsid,
Kastekeerust kuekesed.
„Õekesed, ellakesed!
Lähme unda õmblemaie,
Nägusida näitamaie:
Koome kueud koidu eele,
Lõksutame lustikirjad
Kalewi poea pähäda.

Tehkem tüki tõekirja
Walekirjad wahedele,
Pettiskirjad piludele.
Laskem mehel magadessa
Õnne aega õitseneda,
Kuulda kulla kägu kukku,
Hõbedase linnu healta.
„Kasse kägu kukkub kurba,
Linnukene laulab leina?
Kurbtus jäägu kuusikusse,
Leinamised lepikusse.
Kallis kange mehe poega!
Kui sa lähed teedekäiki,
Surmateeda sõitemaie,
Ehita hobu elmessa,
Ratsukene rahadesse,
Pana pähä kulda päitsed,
Pane hõbe pannaldessa,
Pane siidi paeladessa;
Siu siidi hobu silmad,
Hõbekarda ratsu kabjad,
Pane lakka puna paela,
Tukakese taalerissa,
Saba siu sa sammetisse.
„Kalewi poeg, poisikene!
Tahad minna taewa teeda:
Ära tähtissa takkista,
Ära kuussa komistelle,
Ära puutu päikesesse!
Jätta päikest paistemaie,
Kuu kuma andemaie,
Tähed teeda näitamaie.
„Kalewi poeg, poisikene!
Tahad minna põrgu teeda:
Ära hukka põrgu uksed,
Wärista põrgu wärawaid;
Jättä seisma põrgu seinad,
Jätta uksed hukkamata,
Wärawad wäristamata,
Seinad paigal seisamaie.
„Lähed sõtta sõitemaie,
Waenu teeda weeremaie;
Jätta nõdrad nottimata,
Poisikesed puutumata,
Laste isad langemata.
Siis ei leski leinamaie,
Piiga silmi pisaraila,
Waesilapsi walu sisse."
Laulis lindu lepikusta,
Kukkus kägu kuusikusta,
Hallia tütar aawikusta,
Kõerutelles koidukana.
Murueide tütred noored
Lustipidu lõpetama;
Kargasiwad kõrre pealta,
Angerwaksa warre pealta,
Kurekatla põhja pealta
Kohkel koeu minemaie:
Juba eite töstis healta,
Juba kuri kutsumaies:
„Tulge piigad, peenikesed!
Tulge tööda toimetama,
Siidisida sidumaie,
Puna paelu punumaie,
Juba laulid looja kukked,
Laulid Ukko ukse pealta,
Wana isa wärawalta.
„Õekesed, ellakesed!
Käigem kiireste koduje;
Otsas meie õnne aasta,
Lõpetatud lustipidu."

Kaheksateistkümnes lugu.

Põhja kotkas, kurja lindu,
Laena tiibu laulikule!
Sõudeid sõnaseadijale
Kergituseks kandelile!
Misga tuule tuisatusel,
Maru mängi mõllamisel
Kalewide põrgukäiki,
Salateede sõudemista
Tõtelikult tähendellen;
Enne kui mul meele maalid,
Kuuldud sõna sünnitused
Kaste pilwetesse kauwad,
Warju rüppe warisewad.
Wanemuine, laulutarka,
Lase kulda lõngakesi,
Hõbedasi eiekesi
Paeataja poolidele,
Kuulutaja keradele;
Misga sõna mängitelles
Siledamaks siidiks sõlmin,
Kuldakirjal kangaks koon!
Endla piiga, peenikene,
Laena täna laulikule
Walgustawa wõrgukesta,
Seletawa silmarätte!
Misga põrgu mälestused
Ilusamaks ilmuksiwad,
Elawamaks ärkaksiwad.
Ööde pilwed palistawad
Uduwõrku walgus' wäljad,
Kui sa jalga alla=ilma
Põrgu piiredele paned;
Kus ei päävaal paista päike,
Kuu ei anna öösel kuma,
Täht ei tule teretama,
Wiirmalised walgust andma.
Koidu piirilt läikiw päike
Palistelles pilwetele
Punetelles palgesida;
Linnukeeled lepikusta
Tõtasiwad trallitama,
Lustilugu lööritama,
Kägu kukkus kaasikusta,
Pesilindu põõtastikust:
„Wirgu, wirgu! wennikene!"
Pääwa tõusul tõstis pääda
Kallis Kalewide poega,
Aeas keha istukülle
Kargas püsti kandadele,
Suges hiuksid sõrmendela,
Hurjutelles unda metsa;
Wõtis mõne kulbi wõrra
Leemepaeast linnupettet
Kange keha karastuseks.
Seltsimehed suikusiwad
Kolmekeste koidu unda,
Wenitasid wäsimusta,
Õhtust walwamise waewa.
Kalewi poeg waatamaie
Sündind lugu silmamaie,
Kuhu öösel kellakandja
Wennikene oli waunud.

Seal kus eile sinisuitsul
Härjapõlwelase pilweid
Taewa näinud tõusenessa,
Silmas täna siniwetta,
Laialasi laenesida
Lagedale lahutatud,
Nägi kaldal kõrkiaida,
Wõhumõõku wette ääres.
Kalewi poeg paeatama:
„Kogemata leian koha,
Peasen põrgu piiredele,
Kust se tarka teadis teeda
Alla-ilma juhatada."
Parem jalga põrutelles
Rasket kanda raksatille!
Siisap sügawuse uksed,
Warjul hoietud wärawad
Lahtiela lõhkesiwad.
Kalewide kange poega
Prau sõrwalt sihtimaie
Kuristiku koopaesse,
Kas ehk kuskilt käidawada
Jalarada leidanessa?
Paksud pilwed pimendasid
Suitsul silma waatamise
Koopa kurku koledaste.
Palaw auru tõusis põhjast
Suits ja nõgi mehe silma,
Kesse küürus kõndinessa
Wana poisi waenu teeda.
Kalewide kange poega
Suitsu silmist puhudelles
Pahal tujul paeatama:
„Toho, toho! tahmalane!
Kas sa tahad teede-äärne
Suitsus silmi sõgendada?"
Kaarna laulis kuuseladwast,
Tarka lindu tähendelles:
„Kõlistelle kellakesta,
Kuulutelle kulda keelta!"
Kalewide kange poega
Mõistis, täitis kaarna käsku,
Targa linnu tähendusta;
Wõttis käte kellakese
Hakkas kohe helistama.
Kesse ime ilmumista
Naljakamat enne näinud!
Kulda kellakese kõlin
Puistas paksud suitsupilwed
Silmapilgul põgenema.
Usinam kui paksem udu
Päikese paistusela
Laialiste langenessa,
Sulas Sarwik taadi suitsu.
Kalewide kange poega
Seadis sammu sõudewale
Rasket teeda rändamaie;
Suure mehe sammudela
Kaugus kiirest kadunessa.
Weike aega paistis walgus
Päikese paistuselta
Kuristiku koopaesse,
Pärast kattis kotispime,
Wõrgutelles ööde woli
Kalewide poea käiki,
Kus ta pidi käsikatsel,
Sõrmejuhil sammumaie.
Kas siin koitu kerkinessa
Lõune aega alustelles,
Ehk kas igaw ööde pime
Päiwite siin paikanessa:
Sest ei saanud waatja silma
Tõteliku tunnistähte.
Hiirekene hüüdamaie,
Pimedusest paeatama:
„Kõlistelle kellakesta,
Kuulutelle kulda keelta!"
Kalewide kange poega
Mõistis, täitis hiire käsku,
Wõttis käte kellakese

Hakkas kohe helistama.
Kesse ime ilmumista
Naljakamat enne näinud!
Kulda kellakese kõlin
Puistas ära pimeduse.
Nii kui katew öödekuube,
Warju laia waibakene
Ue pääwa palistusel
Kiirest ära kadunessa,
Waus pimeduse wari.
Kalewide kange poega
Seadis sammud sõudewale
Rasket teeda rändamaie;
Suure mehe sammudela
Kaugus kiirest kadunessa.
Wõõralikult paistis walgus,
Mis ei olnud pääwa paiste
Ega loodud kuude kuma,
Mis se leinal lepikusse,
Kahwatanud kaasikusse
Ööde wilul walatakse.
Waata ime wõrkusida,
Õmbeliku eiekesi,
Mis siin teele olid tehtud
Peenemasta poordikarrast,
Hõbekarra eiekestest
Sadakordselt kokkusiutud,
Tuhatkordselt kokkukootud.
Kalewide kange poega
Kütkesida katkendama,
Wõrku maha waristama.
Mida rammusamalt meesi
Kõiekesi katkendamas,
Seda rohkemalta sigis,
Seda kangemalta kaswis
Tuhat teisi tõkkesida,
Kümmetuhat kinnitusi;
Et ei sammu sidumata
Kangelane wõinud käia.
Wõimus kipus wäsimaie,
Tugewus ju tüdimaie.
Kallis Kalewide poega
Asja ise arwamaie:
„Enne meesi murdsin seinad,
Kangutasin kaljukünkad,
Raksasin raud ahelad;
Nüüd ei jaksa nalja eideid,
Tühja teelta toimetada."
Kärnakonna krooksumaie
Targalikult tähendama:
„Kõlistelle kellakesta,
Kuulutelle kulda keelta!"
Kalewide kange poega
Mõistis, täitis konna käsku;
Wõttis käte kellakese
Hakkas kohe helistama.
Kesse ime ilmumista
Naljakamat enne näinud!
Kulda kellakese kõlin
Waristelles wõrgukesed,
Lõhkus nõia nöörikesed
Silmapilgul silma eesta.
Kalewide kange poega
Seadis sammud sõudewale
Rasket teeda rändamaie;
Suure mehe sammudela
Kaugus kiirest kadunessa.
Kalewide kange poega
Joudis jõe kaldaale,
Mis ei olnud mitte laia,
Silmanähes mitte sügaw;
Laius wõis ehk paari waksa
Üle sammu ulatada.
Kalew tahtis kartemata
Kaldast kalda astuneda,
Tahtis sammu tuisatille
Panna teise kalda peale.
Aga kallas sammust kaugem,
Warbid wette wiskanessa,
Kanda kõntsa kinnitie.

Kalewide kange poega
Katsus sammu sadakorda,
Tõstis jalga tuhatkorda;
Siiski mees ei saanud sammu
Jalakanda kalda peale,
Ehk kül kallas käsikatsel:
Siiski mees ei mättasdele
Wõinud minna muru peale.
Kalewi poeg puhkamaie,
Meeles nõnda mõtlemaie:
„Peasin enne Peipsest läbi
Koormat kandes kergemaste,
Kui siin wirtsu-soonekesest."
Wähki hakkas wiskamaie
Kõntsast targalt kõnelema:
„Kõlistelle kellakesta,
Kuulutelle kulda keelta!"
Kalewide kange poega
Mõistis, täitis wähi käsku;
Wõttis käte kellakese
Hakkas kohe helistama.
Kesse ime ilmumista
Naljakamat enne näinud!
Kulda kellakese kõlin
Kandis jala kalda peale,
Sammu kuiwa sõmerale.
Silmapilgul kadus jõgi,
Walgus wesi, kadus kallas.
Kalewide kange poega
Seadis sammud sõudewale
Rasket teeda rändamaie;
Suure mehe sammudela
Kaugus kiirest kadunessa;
Jalg käis mööda põrgu teeda,
Sammu astus alta-ilma.
Aea mõõdul polnud arwu,
Polnud pääwal piirekesi,
Sest et sügawuse sülle
Päike saa ei paistemaie,
Kuu ei walgust kumamaie,
Täht ei aega tunnistama:
Kas siin koitu kaswamaies
Ehk kas eha helendamas.
Petteliko paistekene,
Waleliko walgekene
Ühel wääral wältanessa.
Kas siin udu kudund kuube,
Kaste pilweid paisutanud,
Wihmakene teinud warju
Kalewi poea käigile?
Ei siin kudund udu kuube,
Paisutanud kaste pilweid,
Teinud wihmakene warju
Kange mehe käigiele.
Pihulaste perekonnad,
Weike seasekeste karjad
Kipuwad teed kattamaie,
Mehe silma segamaie.
Kalewide kange poega
Puistab eesta pihulasi,
Surmab sääski tuhandela,
Poeb parwekestest läbi,
Mõtleb: „ükskord tuleb otsa."
Kõnnib meesi kiiremasta,
Sõuab sammu sagedamast.
Mida kiirem mehel kõudi,
Seda paksem paisub parwe;
Mida sagedam tal sammu,
Seda rohkem sigib roistu.
Juba katwad suured karjad
Kalewide kõrwakuulmeid,
Sadandale langeb silmi,
Tuiskab suhu tuhandela
Sõõlub nina sõõrmetesse.
Kalewide kallis poega
Wõimul juba wäsimaie,
Tühjal tööl tüdinema,
Puhukeseks puhkamaie
Meeles ise mõtlemaie:
„Waenlasi jõudsin wõita,

Põrgulasi pillutada;
Aga pihulaste pesa
Kipub elu kurnamaie,
Wõimust mehelt wõttamaie."
Sirtsu mättalt sõnaldama
Targalikult tähendama:
„Kõlistelle kellakesta,
Kuulutelle kulda keelta!"
Kalewide kallis poega
Mõistis, täitis sirtsu käsku;
Wõttis käte kellakese
Hakkas kohe helistama.
Kesse ime ilmumista
Naljakamat enne näinud!
Kulda kellakese kõlin
Puistas pihulaste parwed,
Kautas weiked sääsekarjad,
Kui oleks tuulde tuisatud.
Kalewide kallis poega
Istus maha muru peale
Puhukeseks puhkamaie,
Wäsind wõimu karastama;
Hakkas asju arwamaie,
Meeles nõnda mõtlemaie;
Wiimaks pää waewamisel
Õnnelikult leidis otsust:
„Saagu, mis ehk sündimaie,
Tüli ette tulemaie,
Kallist abikellakesta
Tahan pihus ma pidada.
Weereb wiletsuse wõrku,
Kiusatuse kütkendusi
Kogemata kaela peale:
Siisap abi silmapilgul,
Tulus tugi igal tunnil."
Siis ta kõitis kellakese
Sõlmil weike sõrme külge,
Wõttis toitu toetuseks,
Kurnand keha karastuseks,
Laskis pisut leiba luusse
Tunnikese tukunessa.
Kalewide kange poega
Seadis sammud sõudewale
Rasket teeda rändamaie;
Suure mehe sammudela
Kaugus kiirest kadunessa.
Meesi tallas põrgu teeda,
Sammu astus alta-ilma.
Põrgulase poisikesed,
Sarwiku taadi sulased
Kuulsid Kalewide käiki,
Mehe sammu müdinada,
Läksid sala luurimaie,
Wõõraliko waatamaie:
Mis siin rahu rikumaie
Kahju kipus kaswatama?
Kui naad Kalewide poega
Saanud kaugelt silmamaie,
Tõtasiwad tuule kiirul —
Kui oleks tuli taskuessa,
Parmu põues pakitamas —
Käsku koeu kuulutama:
„Kalewi poeg, kange meesi
Ruttab rahu rikkumaie,
Sõakära sünnitama!"
Sarwik taati sõnaldama:
„Saatke meie sõameestest
Tugewamad tulist teele
Waenlasta wirutama,
Kalewi poega karistama."
Kalewide kange poega
Seadis sammud sõudewale
Rasket teeda rändamaie;
Suure mehe sammudela
Kaugus kiirest kadunessa.
Kukke laulis kaugeelta,
Koerte haukumise kärin
Kostis Kalewile kõrwa,
Kui ta astus alta-ilma
Tundemata teederada.

Enne weel kui põrgu pere
Tulijale tõusis silma,
Jõudis wasta laia jõgi,
Kus ei wette woolamista
Lätte rind ei lisatamas,
Ega pilwe paisutamas.
Jõgi woolas sula tõrwa,
Oja waiku walatelles;
Põlewalta laenetelta
Lehwitelles tulist lõhna
Sinisuitsul silmadesse.
Üle jõe jooksis silda,
Teraksesta tehtud tänaw;
Põhi rauast raeatatud
Teraksesta tehtud tulbad.
Raske raua radadele,
Teraksesta tehtud teele
Pandi paremaida mehi
Waenlast wasta wõttamaie,
Kesse kuri kiuselikult
Põrgut kipus pillutama.
Põrgulase poisikesed
Kogusiwad karjakaupa
Peremehe käsu peale
Waenuwäljal wõitlemaie.
Seltsi seisis keskel silda
Teine seltsi silla taga,
Kolmas kari kalda ääres,
Neljas natuke kaugemal.
Kalewide kange poega
Sõamehi silmanessa
Kinnitelles kiiret käiki,
Pilkamisel paeatama:
„Kas sa nääd! mis konna karja
Silla peale seisanessa!"
Siisap sammul sagamaie,
Tõmbas mõõka tupeesta,
Astus sammu, astus paari
Pikamiste silla poole,
Seadis sõnad sõudewale:
„Tõtke koeu, kollilased,
Põgenege, põrgu-koerad!
Enne kui teid äiman korra,
Murran maha mättastele
Nokakatkeks kaarnatele,
Hüwaks roaks huntidele!"
Põrgu poisid paeatama:
„Ära hõiska hoopelikult
Enne õhtad pääwa õnne!
Koidul laulja kiidukukke
Ehk saab õhtul ohkamaie."
Kalewide kange poega
Pilkamisest puutumata
Astus sammu, astus paari
Ligemale silla poole
Waenumehi waatamaie.
Ambuküttid kalda ääres
Seadwad wibud winnaskülle,
Laskwad noolid lendamaie,
Tulisaste tuiskamaie;
Lingulaskjad läkitawad
Kiwisida kiirustelles
Sadandela sõitemaie,
Wõõra wasta weeremaie.
Püüdwad Kalewide poega
Teelta pakku pillutada.
Otsamehed odadega,
Nurgamehed nujadega,
Teised taga tapritega
Tungisiwad taplusela
Waenlast wasta wirutama.
Kalewide kange poega
Se ei kartnud sõalaste
Põrgu poege pakkitusi:
Seisis kui se raudaseina,
Tugew tamme tuleessa,
Kalju marumurde wasta.
Siisap sundis sõrwitile
Rauatera tantsimaie,
Mõõgakese mängimaie!

Hakkas waenlast wirutama,
Kiusajaida kolkimaie,
Wihamehi wemmeldama,
Põrgu poegi pillutama.
Kuhu korra keeritelles
Wiharauda wiskanessa,
Sinna surma sünnitelles;
Kuhu nopsu kukkutelles,
Tuiskas mehi tosinala
Muru peale magamaie;
Kuhu salwas sagedamast,
Sinna langes sadandala
Surma sülle sellikesi.
Ued sõameeste hulgad
Astusiwad asemele
Kahju jälgi kattamaie,
Tühje paiku täitamaie.
Sarwik taadi sunnitusel
Pidid poisid minemaie.
Sest ei wiga wõidumehel,
Sest ei kahju Kalewile,
Kesse kui se raudaseina,
Tugew tamme tuuletuisul,
Kindel kalju maru murdel
Waenlast wasta wõttemaies.
Kui ta aga kange käega
Mõõka pani mängimaie,
Raua tera tantsimaie:
Siis ei olnud surmal suiku,
Werel angumise aega.
Kus ei olnud rauda kulmu,
Teraksesta tehtud päida,
Ega kardseid kaela sooni,
Seal ei antud meestel armu,
Poistel puhkamise püsi;
Põrgu poisikesed pidid
Raudasillal raugamaie.
Sarwik taati sunnib teisi
Surma teele sammumaie,
Käsib minna kangemaida
Kal wi poega karistama,
Waenu meesta wemmeldama;
Pakkub palka poissidele,
Werehinda wõitejale:
Kesse Kalewide poega —
Olgu kas ehk elusalte,
Ehk kas snrmas suikunessa —
Tema käte toodanessa.
Arulised ambukütid,
Osawamad odamehed
Seltsis sõtta sunnitie,
Taplusele toimetati
Kalewi poega kiusama.
Silda wankus wäe alla,
Kõikus raske koorma alla;
Sest et sammud sadandala,
Jalatallad tuhandala
Raudasilda raskendamas,
Aluspalka paenutamas.
Kalewide kange poega,
Kulda kellakese abil
Wõimusel weel wäsimata,
Põrgu poegasi ei pelga.
Seisab ootes silla otsas,
Kanda sillal, teine kaldal,
Seisab kui se raudaseina,
Tugew tamme tuule tuisul,
Kindel kalju marumurdel
Langemata laente wasta.
Kalewide kange käsi,
Mõnus mõõka mõllamisel
Niidab maha nurjatumaid,
Kargutab kui kasteheina,
Roogu raatma radadele,
Kõrkjaid jõe kallasdele
Kaare kaupa kolletama.
Mõõka murrab mässusela,
Suretelleb sadandala,
Kulda kellokese helin
Tõukab maha tuhandala

Surma sülle suikumaie.
Kui need kolletanud lehed
Sügisesel tuule sõidul
Ladwilt maha langenewad,
Oksilt laial puistanewad:
Nõnda peawad põrgu poead,
Sarwik taadi sõalased
Koolja sängi kolletama.
Kes weel jalul kõndisiwad,
Katsusiwat kande kiirust
Pakku urka põgenetes.
Sarwik taadil tuli taga,
Kibe kihutaja kottis
Paneb püksid püülimaie.
Siisab katsub sõamehi,
Põgejaida poisikesi
Kokku jälle koguneda;
Wõttab tugiks wanemaida,
Wahwamaida warjuseinaks
Kodumaja kaitsemaie;
Teeb teele tõkkesida,
Risu ette radadele,
Wiskab wainu wärawasse
Raskemaida kiwirahnu,
Paneb kalju pakusida
Wastaseinaks wärawale,
Teisi tugigs tänawale:
Et ei Kalewide poega
Pöörgu õue peale peaseks.
Kui ta teeda takistanud,
Käigikohte kinnitanud,
Walitelles wahwamatest
Sada selli sõdimaie,
Kesse kangemad kui karud
Sortsi saunas karastatud,
Nõiawihtel woimustatud.
Kalewide kange poega,
Wäsimusest wõitemata —
Seisab kui se raudaseina,
Tugew tamme tuuletuisul,
Kindel kalju marumurdel
Langemata laente wasta.
Siisab poissa sugemaie,
Põrgu poegi pillutama;
Puistab neid kui pihulasi,
Ega jätta ainukesta,
Kesse käsku kannaks koeu,
Kurjá läheks kuulutama.
Surma waikseks warju kaisus
Sõalased suikunewad,
Põrgu poead põenutawad.
Kalewide kange poega
Istub silla sõrwa peale
Puhukeseks puhkamaie,
Waenu higi waigistama.

Kalewide kange poega
Hakkas peale puhkamista
Surnuid sillalt koristama,
Mis ta mässamisel maha
Põrmuks oli pillutanud;
Puistas neid siis põrgusillalt
Laial lõhna lainetesse,
Wiskas wirnad luhadele,
Kynkakesed jõekalda,
Suuremaida jõede suhu
Mälestuseks mädanema.
Siisab sammud sõudewale,
Warbad jälle weeremaie;
Raske sammu rändamisel
Raudasilda rakkatille,
Aluspalgid paukusiwad,
Küllepalgid kõikusiwad.
Kalew kõndis yle silla
Waksa kõrgelt werist teeda,
Peasis teise kalda peale,
Kõndis kaldalt kaugemale
Rada mööda ruttatelles
Wasta wainu wärawada,

Kuhu Sarwik teinud tõkkeid,
Walmistanud wasta seina
Kaljupakku kindelusel.

Kalewide kange poega
Paneb põrutelles pauku
Wasta wainu wärawada!
Prantsab paugu, prantsab teise,
Prantsab kolmandama paugu
Wasta põrgu wärawada!
Puruks lendsid sambapakkud,
Toed tuulde tuiskasiwad,
Killud läksid kaugeele.

Jalakannal koristelleb
Tehtud tõkkeid teedeelta,
Risud eesta radadelta;
Tungib mööda tänawada
Suisal sammul üle õue
Otsekohe ukse ette.
Raksab korra rusikaga,
Paneb pauku ukse pihta!
Puistab ukse piitadega,
Sangad tükis sagaraga
Ühel wopsul jalge ette.

Kalewide kange poega
Laseb sammu üle läwe,
Paneb jala põrandale.
Nurgakiwid nõtkatasid,
Toaseinad tuikusiwad,
Kambriseinad kõikusiwad,
Kattus'warred wankusiwad,
Lagi kipus lõhkemaie.

Eestoas istus eidekene,
Kohwatanud naise wari,
Mis kui Linda leinapõlwes,
Kolletanud eide kueu
Poea silma paistanessa.
Eite istus wokki taga,
Tallas rattast tuulekiirul
Kedret ümber keerutama;
Sorkis koonlast sõrmiela
Siekesi wärtna kurku,
Lihitelles lõngadeksa
Kulda linu, hõbe willu,
Kastis sõrmi kausikesse
Paremal pool wokki sambas,
Kusse kallis elumärga,
Wägew wõimuwesi seisis.
Pahemal pool wokki sambas,
Kus se teine kausikene,
Mis on närtsimise märga,
Wõimuse kinniwõttija;
Kes sest wõttab keelekastet,
Närtsib kohe nõdrusela.

Warju eite heldel silmal
Tähendelleb poeal teeda
Paremal käel kausi poole.
Kalewide kallis poega
Oskab eide õpetusta
Sõnumata seletada:
Wõttab käte kulda kausi,
Rüüpab tugewuse märga
Kange keha karastuseks.
Siisap wõttab kaljukiwa,
Wiskab raske wurinaga
Salakambri seina wasta.
Sestap põrus maapõhjus,
Walges wahtus kerkis meri!
Säde tõusis sügawusest
Kalewide poea silma,
Kambriseinad katkesiwad
Puruks maha põrandale.

Sarwik taadi memmekene
Istus kambriseina taga,
Kanda tallas kangas-jalga,
Näpud niisi nikkutasid
Lõuendida lõksutelles,
Põrgu kangast paugutelles.

Eidekese osaw silma
Nägi kulda kellakesta
Kalewide poea sõrmes,

Seadis sõnad sõudewale;
„Nää, mis kena naljakella
Sõbral läigib sõrmeesta!
Anna arwu asjakesta,
Kingi mulle kellakesta?
Kõidaksin ma kassi kaela
Hirmutuseks hiiredele,
Naljatuseks nirkidele."
Kalewi poeg mõistis kohe,
Kostis wasta kawalaste:
„Enne kui me' kellakaupa
Pikemalta paeatame,
Kõnele mul, kulla eite,
Kõerutelle, kodukana,
Kas on kodu pere taati,
Kukkekene kamberissa?
Meil on mõnda meeste asja
Tüki tühja tallitada,
Mis ei mõista memmekene,
Ega puutu piigadesse."
Wana eite kostis wasta:
„Kodunt lennand perekukke,
Toonaeile taadikene,
Wist ei jõua waremine
Koeu poole käidanema
Kui ehk homme õhtuela,
Ülehomme hommikula.
Wiibid senni, wennikene,
Sõbralikult seltsiks mulle,
Walmistaksin wõõraspidu,
Keedaks kallimada keedust.
Katsu enne keelekastet,
Maitse meie mõdumärga,
Kangas jalgel seisab kruusi
Pahemal pool kõige parem."
Kalewide kange poega
Teadis kruusi tähenduse,
Misse närtsimise märga,
Wõimuse kinniwõttia,
Sellepärast sõnaldama:
„Ole terwe, eidekene!
Jänu mul ei ole jua."
Siisap hakkas silmamaie,
Wõõrast paika waatamaie,
Kas ehk sala uksekesta,
Warjulista wärawada
Kuskilt silma kukkunessa.
Seal ta nägi taga seinas
Warjul weike uksekese,
Läks siis sammu ligemale,
Pistis pihu piida külge,
Sõrmed ukse sagarasse,
Tahtis lingi takkistada.
Enne weel kui näpud linki
Kalewi poeal puutunessa,
Kargas ukse kärinaga
Laksatelles ise lahti.
Ukse tagant urkaasta
Tulid tuule tuhinaga
Sarwik taadi sõalaste
Tugewamad taplusele,
Keda kuri enne kogund,
Warjajaksa walitenud.
Kesse juhtund jahikorral
Sündimista silmamaie,
Kuida koerakeste karja
Mesikäpa kimbutawad,
Wana wenda wäsitawad
Wihatujul wintsutawad,
Kuda pikad koerahambad
Palupoega purretawad.
Tõmmu poega istub paigal,
Istub künkal kükkakülle,
Kaitseb oma kellukesi,
Wahewahel wangutelleb
Laikäp käpa laksatille
Krantsikeste kukkelasse!
Kuhu käpa kukkutelles,
Wopsukesta wiskanessa:
Kaub kiirest koerukene,

Waub wääti wingumata
Surma kaisu suikumaie.
Kesse seda mängi silmand,
Naljakada korra näinud,
Teab ehk asja arwaneda,
Tegu ise tähendada:
Kuda Kalew põrgu koeri
Oma kallalt kihutanud.
Kalewide kange poega,
Kuhu matsu kukkutanud,
Wopsukesta wautanud,
Teista seal ei olnud tarwis.
Matsu mattis mehe maha,
Wopsu tegi surma warju,
Waigistelles waenumehe.
Natukese nalja pärast
Olid meestel tossud õrrel,
Kolmekümne kooljakehad
Põrandale puistetatud.
Sarwik taati tagaseinast
Hädapüsil hüüdemaie:
„Pea kinni, poisikene!
Kui sa, jamps! ei oska nalja,
Teeme tüli tõtelikuks;
Sest ei tõusku mulle süüda,
Mitte were wastamista.
Waras oled, wennikene,
Oled rööwel riisumaie,
Kes sa wõõra wara käpad,
Teise taskud tühendelled!
Waras oled, wargaks jääd sa,
Rööwliks, rahwa riisujaksa!
Ehk kas püad waleks panna,
Warga tööst wabandada?
Kas sa pole kiskel küüsil
Minu wara warastanud?
Kas sa wiimati ei wiinud
Kalli soowikaapekese,
Warastanud nõiawitsa,
Kannud kanad kamberista,
Tedrekesed meie toasta?
Kas sa pole pikil küüsil
Kiskund minu kullakerstud,
Hõbedased häwitanud?
Minu mõnusama mõõka
Pihus praegu paistanessa!
Kelle kulda kellakene
Sinu sõrmes sädendelleb?
Kas sa, koer! ei ole kiskja,
Wõid ehk wargust wabandada?
Kalewi poeg mõistis kohe,
Kostis wasta kawalaste:
„Mis sa mullist mulle meele,
Toonamullist tuled tooma?
Suure suu sõdimised,
Laia lõuge lõugutused
Peeti wanast naistewiisiks,
Laste tüli lepitajaks.
Tuli meestel tülitusel
Kõwerusi kohendada,
Seal ei olnud sõnasolki,
Lõualuie lõksutusi:
Kangus pidi rammukatsel
Waidlemista wahendama.
Miks sa, wedel! läksid metsa,
Murupõhja pakku urka
Enne wõitlemise wõitu?
Õhtu õlmal tulid, õenes!
Metsas mehi narrimaie,
Härjapõlwelase kueul,
Keedupada kiusamaie,
Astu wälja ahju tagant,
Käi sa kohe kamberista?
Lähme wälja lagedale
Wiimatista wõidumängi
Õigel kombel lõpetama.
Sellepärast seadsin sammud
Põrgu teele tallamaie,
Läksin kodunt kõndimaie.
Et meil õigus ühe tasa,

Kangus kaaluks ühe wõrra:
Tahan mõõka pista tuppe,
Wõtta käästa kellakese."
  Sedawiisi sõnaldelles
Peastis kellakese paelust,
Pistis lasku puhkamaie,
Tõukas mõõka tuppeessa.
  Sarwik taati argsel sammul
Tuli kambrist kahwatanud,
Lumiwalge üle läwe.
Ehmatusses eidepoea
Meelemõistus mähkeessa,
Et ei enam tunnud teeda
Ega teadnud, mis ta tegi.
Mehikene mõtles märga,
Wõimu karastawad wõtta
Keharammu kinnituseks;
Aga käsi kogemata
Ehmatusel eksiteele
Läinud teise kruusi külge,
Kus se rammu raugendaja,
Närtsimise märga oli,
Mis teeb aru arwemaksa
Peidab meele mehe päästa.
  Kalewide kange poega
Asjalugu arwamaie,
Kallas kohe teise kruusi
Kuiwatanud kurgu kasteks.
Wägew wõimustuse märga,
Keha rammu karastaja
Lehwitas kui tule leeki
Elu laened lõkendama.
  Jäägu wõitlemise järku
Teise laulu lõksatuseks,
Teise wärtna weeretuseks;
Sest et täna sillasõda
Kalewide põrgu käigil
Kedrust küllalt kulutanud,
Wokiwärtnaid wäsitanud.

Üheksateistkümnes lugu.

Wanapõlwe piiredele
Warisenud wõitlemiste
Järeljäänud jälgesida
Paksemalt kui meie päiwil;
Siiski Kalewide käigilt
Paistab kui päike heledam
Kõigist kuulsam rammukatse,
Wõimsam wõitlemise mängi
Põrgu peremehe talust.
Mets ja mägi märkasiwad,
Kaljukünkad kuulasiwad,
Sood ja rabad saiwad sõna,
Wettelaened läkitusi:
Sest et maapind müdinaga,
Meri wahtus walgendates
Tugewat tööd tunnistasid.
Wainuele walmistati
Õue alla paras paika
Rammukatsumise kohaks.
Wanal wiisil wõttetie
Käsidela niudest kinni,
Wõeti püksi wärwelista
Kümne küüne kangusega
Keha wõimu katsudela.
Weri walgus küünte alla
Sinipaisul sõrmedesse.
Ehk küll wõimuwõtew wesi,
Närtsitawa kruusi märga
Kurjal rammu kurnanessa,
Wõimust wäga wäsiteles;
Kalewide kangel poeal
Kahekordne kangus kaste
Kehawõimu karastanud:
Siiski wältas wõitlemine,
Meeste wõidumängimine
Seitse pääwa seisamata,
Seitse ööda lõpemata,
Enne kui naad selget otsust
Wõitlemise wõidul saiwad.
Sarwik taat küll salamahti
Katsus kiusamise kombel
Põiki jalgel pillutada
Kallist Kalewide poega,
Kes kui tugew tamme tüwik,
Raskem rauakiwi rahnu
Kohalta ei komistanud.
Kordamiste kergitasid
Teine teista tõusemaie,
Rabasiwad raksatelles
Mütta-mätta! maha jälle,
Mis kui Kõu kärgatused
Põldusida põrutasid,
Kaljusida kõigutasid,
Wetta tõstsid wahtunessa.
Kalewide kawal poega
Oskas ennast hoidaneda,
Siuguela pealta sõrmi,
Angerjala alta sõrmi
Põrgulase pihust peasta;
Koogus jalal kohe kanda
Toeks wasta walmistada:
Siiski kippus kange wõimus

Rammu wiimaks raugenema.
Eide wari wawsal silmil
Nägi poea nõrkemista,
Wõttis käte woki koonla
Keeritelles kümme korda
Üle pää ümberpööri,
Paiskas prantsti! põrandale
Ettekueuks Kalewile.
Kalewide kange poega
Mõistis eide mõttesida
Targalikult tähendada,
Sasis kinni säärte paelust,
Sarwiku põlwe wärwelist,
Tõstis teda tuulekiirul
Koonla kombel kõrgeela,
Keeriteles kümmekorda
Taadikest kui takutopsi,
Wiskas wõimu rohke wäega
Matsti! maha muruela;
Pani põlwed rinna peale,
Kamalaga kõrist kinni,
Kipus taati kägistama!
Wõttis wööda niude ümbert,
Misga kurja köitemaie.
Siisap wedas waenumehe
Kütkes raua kamberie,
Köitis teda kammitsrauda,
Pani ahelate paelu
Käed ja jalad kütkendusse,
Köitis kolmandama kütke
Rõngaspidi kaela külge,
Neljandama niuetesse;
Kinnitelles kütke otsad
Kalju seina seisamaie;
Weeretelles wainult kiwi
Saunasuuruse uksele,
Kuhu külge kaelakütked
Sidemela sõlmitie,
Rauda krambil kinnitie:
Et ei Sarwik toasta sammu,
Kanda saanud kamberista.
Kalewide kange poega
Pühkis higi palgielta,
Pilkamisel paeatelles:
„Ära lase, leinalindu,
Kammitsjalgel kukkekene,
Aega minna igawaksa
Wangipõlwes walwanessa!
Kaeba kurbtust kaljudele,
Meelehaigust metsadele,
Raskust kiwirahnudele,
Wiletsusi wirnadele!
Saada soowid rabasoossa,
Ohkamised ohakasse,
Kaebamised kadastiku.
Wõlg meil tasa, wennikene,
Kõwerused kohendatud;
Õnne teinud õigus' otsa
Annud wõitu wõimsamale."
Sarwik taati sõnaldama:
„Kui oleks teadnud, wõinud teada,
Ettearwus äramõista,
Tagaarwus tähendella,
Unenäussa nähtanessa:
Mis mul põlweks pannetie,
Wiletsuseks wisatie,
Ei ma oleks kodukambrist
Ahju tagant mitte astund,
Sammudela sinu jälgi
Lagedale luusimaie,
Wäljaele waatamaie.
Kalewide kallis poega,
Wõidul wägew wennikene!
Ära hõiska enne õhtud,
Kiida warem pääwa käiki,
Kunni päike puhkamaie
Widewikul läinud weeru.
Õnne munal õrna koore,
Wisam süda wiletsusel;
Õhtu eel wõib õnnetusi

Kuus weel tulla kimbutusi.
Heida armu, armas wenda!
Kustuta süüd kullala,
Warja hõbeda warjula." —
Kui ei kange wõtnud kuulda,
Sarwik taati saeatama,
Kurjal sõnul kukkutama.
Kalewide kallis poega
Laskis sammud lustiliste
Taadi taalderi tubaje,
Kulla waranduse kambri;
Kusse kulda kerstudessa,
Hõbe salwes hunnikussa
Salapeidul seisanessa.
Hakkas kulda kühweldama,
Hõbedada häwitelles
Kotidessa kogumaie.
Täitis koti, täitis kaksi,
Täitis koti kolmandama,
Naljapärast neljandama.
Kui ta wiet wõttemaies,
Hüüdis hiire hauguusta:
„Ära wõtta, wennikene,
Hullul meelel üleliiga!
Tee on pika tallajale,
Koorem raske kandijale."
Kalewide poega mõistis,
Wiskas wiendama koti
Tühjalt tündri sõrwa peale,
Köitis teised kaksikula
Sidus suud suude wasta,
Et neid hõlpsalt õladela,
Kukkelasse tõstes kanda.
Kulla kotid polnud suured
Ega wäga weikekesed,
Wõis ehk kolme tündre wõrra,
Kue Ria waka wõrra
Koormat igas kotis olla.
Kalewide kange poega
Pani ühe koti paari
Paremale õla peale,
Teise paari pahemale —
Pihtasida pigistama;
Siisap koeu kõndimaie,
Sammusida sirutama.
Raudasilda raksatelli,
Aluspalgid paukusiwad,
Nurgakiwid nõtkusiwad
Kalewide kulda kandes.
Põrgupere wana eite
Ahju tagant haugutama,
Leepaealt lõugutama,
Suurel suul sajatama:
„Saagu, saagu, ma sajatan!
Saagu sa teele surema,
Lagedale lämmatama,
Lepikusse lõpemaie,
Kaasikusse katkemaie,
Aia taha angumaie,
Tee ääre tarretama,
Põõsa taha pendimaie,
Metsa murdu mädanema,
Aasudele hapnemaie,
Rägästiku raipenema,
Samblasoossa sammeldama!
Saagu sul keha söödaksa,
Hüwaks roaks huntidele
Nokakatkeks kaarnatele
Metsapoegil purretuseks!"
Kalewide kange poega,
Sajatustest sattumata —
Rändas aga rasket teeda
Sammudela sõudenessa;
Ehk küll kulla koorem kuklat,
Raha õla raskendelles.
Kui ta juba tüki käinud
Aeand alla-ilma teeda
Walgus' ilma weere poole,
Siisap puhuks puhkamaie,
Tülpind keha karastama.

Kas ta tunni tukunessa
Ehk kas pääwa puhkanessa:
Sest ei saanud meesi märku,
Ega tunnistuse tähte.
Wiletsuse wiibitusi,
Ega kiuste kammitsusi
Polnud Kalewide poeal
Põrgu teedel takistajaks.
Wahe aeal hakkas walgus
Pealta ilmast paistemaie,
Hakkas ööda lõpetama,
Pimedusta pillutama.
Kalewide kange poega
Ähkis kulla koorma alla,
Palaw punetelles palgeid,
Aeas hiuksid higistama,
Ihu ültsalt auramaie;
Kuiwand keele kipitusel
Lõõtsus meesi tulist lõhna.
Alewide armas poega,
Kes ei raatsind koeu minna,
Istus haugu sõrwal üksi
Kuristiku koopa suussa,
Seal kust Kalew julgel sammul
Alla ilma oli läinud.
Alew ootis armu hoolel,
Ootis hommikul ja õhtul,
Walwal sikmil ööde wilul;
Aeg läks aasta igawuseks
Mehel meele mõtteessa:
Sest ehk sõber ehk ju surma
Wiletsusses wõinud leida.
Ühel õhtul pääwa weerul
Kostis nii kui kaugeelta
Kange mehe käigi müdin
Alewi kõrwa kuulmesse;
Maapõhjast tõusis parin,
Sügawusest sammumine.
Alew asju arwamaie,
Mööda kuuldud kobinada
Sügawusse silmamaie,
Kas ehk Kalewide käiki,
Tõusemista kuskilt tunda?
Widewik ju wiinud ööda
Kaste kaisu karastama,
Seal wast Kalew astub sammu
Selle ilma sõrwa peale,
Wiskab maha kulla kotid,
Hõbeda kotid õlalta,
Langeb ise lagedale
Seljasooni sirutama,
Wäsind keha wenitama.
Alewide armas poega
Wirgult wetta wedamaie
Karastawaks keelekasteks
Kalli warakandijale.
Kalewi poeg küsimaie:
„Awaldelle, armas wenda,
Kas ma kaua olen käinud,
Warjuriigis aega wiitnud?"
Alewide armas poega
Asja lugu awaldama,
Kuda nädalad ehk kolme
Käiki aega kulutanud.
Kalewi poeg paeatama:
„Sest ei teadnud, wõinud teada
Elaw inimese hinge,
Mõteleda meelekene,
Agarem ei arwaneda.
Seal ei seisa arusambaid,
Tunnistähti taewaassa,
Misga pääwa mõõdetakse,
Ööde pikust arwatakse,
Põrgu pääw ei näita päikest,
Öö ei kuuda kumendama,
Ega tähte taewa külles.
Lepikus ei leita lindu,
Kägu kuskil kuulutamas,
Murulta ei udukuube
Ega kuunist kastemärga:

Misga öö- ja pääwa piired
Waatajale wahet teeksid."
Siisap sahkas pikemalta,
Kuda käsi põrgus käinud,
Wiekordsed wiiwitused
Kuekordsed kammitsused
Käiki temal kinnitanud,
Wiimaks wõitlemise wõidul
Sarwik saanud sidemesse,
Kindla ahelate kütke.
Alew oli tapnud härja
Suretanud metsa sõnni,
Mis ei olnud ikkes käinud,
Seitsmel suwel sahka näinud,
Kümnel aastal künnud maada.
Enne härga iga aasta
Pidudeksa püetie,
Õue alla aeatie,
Tahti minna tapemaie,
Suurta härga surmamaie,
Wõimsa hinge wõttemaie.
Tuhat meest oli turjassagi,
Sada meest oli sarwessagi,
Kümme härja kelladessa,
Seitsekümmend härja sabas.
Ei old meesta meie maalta,
Tugewama teisest kohast,
Kesse pähä koputanud,
Härga oleks uimastanud,
Suure sõnni suretanud.
Alewide armas poega,
Se'p se tapis suure härja.
Kargas härja kaela peale,
Sasis kinni sarwedesta, —
Siis aga kerwes kopsimaie,
Taper pähä tagumaie,
Nuga kurku kuttistama;
Sada waati walgus werda,
Tuhat tündri tõusis liha. —
Kanged mehed kahekeste
Õhtu osa wõttemaie,
Kehasida karastama;
Kalewide kange poega
Wautus watsa rebewala,
Kõhtu kuhjal kerkimaie,
Heitis maha muru peale
Leiba luusse laskemaie.
Alewide poega noori
Istus kulla kotidele,
Hõbedaste õlma peale,
Warandusta walwamaie,
Et ei röövel riisumaie,
Waras tuleks wõttemaie,
Pikilsõrmil puutumaie.
Kalewide kange poega
Puhkas põrgu pahandusta,
Wõitlemise wäsimusta,
Rahakoorma rammestusta, —
Puhkas öö ja puhkas pääwa,
Uinu süles teise pääwa,
Kolmanda keskhommikuni.
Penikoorma kostis norin,
Kostis hingamise korin,
Mis kui hobukabja müdin —
Sõa sõitu üle silla
Murupinda muljuteles,
Puid ja põõsaid põruteles.
Kolmandama pääwa keskel
Tõtasiwad mehed teele;
Alewide armas poega
Wõttis ühe koti kukla.
Kolm jäid koormaks Kalewile.

Kalewide kallis poega,
Kesse pärast põrgukäiki
Mõnda hüwa meie maale
Kasulikuks kaswatanud,
Elas ise Lindanisas
Seltsis oma sõbradega.

Olew oli, linnatarka,
Kolm weel linna ehitanud,
Ühe linna lõune alla,
Teise linna tõusu wasta,
Kolmandama koidu alla;
Kust sai warju wanadele,
Rahupaika raukadele.
Kalewide kallis poega
Kulutanud koti kulda
Kolme linna asutuseks,
Kolm weel warjul kamberissa
Teiste tööde toimetuseks.
Sõbrad seltsis sahkamaie,
Kalewi poega palumaie:
„Wõtta kruusid, wennikene!
Pane kihlad kolidesse,
Meelitused märssidesse,
Mine Kungla kosimaie
Noorikuda nõudemaie.
Kunglas kaswab kodukanu,
Neitsikesi neljakeste;
Läki lindu püüdemaie
Kopelista korjamaie,
Lepikusta lingutama.
Kungla neitsid koowad kangast,
Teewad kullast toimelista,
Koowad hõbelõngalista,
Siltawad siidilista,
Punuwad puna poogelist."
Kalewide poega mõistis,
Pilgeliste paeatama:
„Läki linna tegemaie,
Wallisida walamaie,
Kosjakambrit ehitama,
Siidisängi seademaie.
Teeme linna lillekestest,
Teeme tornid toomingasta,
Wallid ümber wahtarasta,
Teeme toad tamme-tõrust,
Kana munasta kamberid;
Et kui kaugelt käidanessa,
Wõõrad jäätsid wahtimaie,
Mõistelikud mõtlemaie,
Targad lugu tunnistama:
Kelleks Kalew teinud linna,
Kelleks ta wallid walanud?
Kalew teinud lustilinna,
Kaswatanud kosjakambri,
Waland kullast woodikese,
Sidund siidist sängikese.
Peaksite sisse pugema,
Ralja seestpoolt nägemaie:
Sisest siidila siutud,
Ääred aetud hõbedasta,
Sõrwad tehtud sammetista
Kolmel kulla keerulista,
Pealt on lööbud pähkelista,
Alt on õunala istutud,
Wahelt wälgub wislapuida,
Keskelt kena kiwisida.
„Wõtke hobu hoielda,
Rawitseda ratsukesta,
Sadulkandijada sööta,
Kõrwi ruuna kosutada!
Wiige enne muid murule,
Enne koitu kopelisse,
Enne aega allikale,
Enne pääwa põllu ääre;
Söötke ratsu salamahti,
Andke waka walge eele,
Külimitu koidikula,
Kaksi keskehommikula,
Laia waka lõuneela.
Söötke kuu, söötke kaksi,
Söötke tüki kolmat kuuda,
Nädala ehk neljatkuuda;
Siis aga ratsu rakessa
Halli aisade wahele:
Kül siis sõidan kosja teele
Kühin neitsi radadele,

Kudruskaelte kamberie,
Tanupäide tubadele.
Kaste heidab kasukasse,
Udu ue kue peale,
Wihmapisar wammuksele,
Rahetera rättikule:
Kül siis Kalew läheb kosja
Noorta naista wõttemaie."

Kalewide kallis poega
Istus seltsis sõbradega,
Lustihelin tõusis laualt,
Naljakära kamberista,
Keeritelles käisid kannud,
Mõdukannud meeste käessa,
Õnnel mehed hõiskasiwad!
Pillutasid põrandale
Walgutates walget wahtu
Andeks hoonehoidijaile,
Wõimsa majawarjajaile.
Wärske leeme wiidanesse
Ukko kiwile kingiksa.
Laulik istus laua taga,
Kandlelööja teiste keskel,
Laskis laulu lendamaie:
„Wiis oli wana wainula,
Kuus oli kuldseid kuusikusse,
Seitse samblas saladusi,
Kahekssa kanarpikussa,
Sealtap sõnu sõlmitasin,
Kuulutusi korjanessa.
Niida kuulin kuulutusi,
Hõbedasi ilmutusi.
„Siuru lindu, Taara tütar,
Siuru lindu, sinisiiwa,
Siidinarmel sulgedega,
Sündis isa sundimata,
Kaswis ema andumata,
Sõsarate soowimata,
Welekeste wasta meelta.
Ei old linnul pesakesta
Pääsupoeal audepaika
Udusulgi uendada,
Werisulgi walmistada.
Aga Ukko asutie,
Wana isa walmistie
Tüterile tuuletiiwad
Tuuletiiwad, pilwewiiwad,
Misga lapse liugunessa
Kaugeela kandenessa.
„Siuru lindu, Taara tütar,
Siuru lindu, sinisiiwa,
Lendas palju, liuges palju,
Lendas, liuges lõune alla,
Pööras põigiti põhjula,
Lendas üle kolme ilma.
Üks oli ilma neitsikeste,
Teine kaswul kähärpäida,
Kolmas koogalaste kodu,
Koogalaste korjuspaika.
„Siuru lindu sirges siiwu,
Sirges siiwu siidisida,
Lendas liuges pääwa alla,
Pääwa linna lähidale,
Kuu kumenda kodani,
Weike waske wärawani.
„Siuru lindu sirges siiwu,
Sirges siiwu siidisida,
Lendas palju, liuges palju,
Käänas õhtula koduje.
Isa tüterilt küsima:
„Kussa liuges lendanessa,
Kussa kaugel käidanessa?
Mis sa nugissilm nähtanessa?"
„Siuru mõistis, kostis wasta,
Kostis wasta kohkumata:
„Kus ma liugessa libisin,
Senna jätsin litterida;
Kus ma käiessa keerutin,

Senna sattus siidisulgi;
Kus ma siiwu siputasin,
Sabast sulge sattutasin.
Mis mul nugissilm nähikse,
Sest on seitse juttustada,
Kaheksa mul kõneleda.
Kaua käisin Kõukse teeda,
Wikkerkaare wihmateeda,
Mööda rasket rahe teeda;
Kaua käisin kahtepäini,
Libisesin lihtepäini —
Kunni leidsin kolme ilma.
Üks oli ilma neitsikeste,
Teine kaswul kähärpäide,
Kolmas koogalaste kodu,
Koogalaste korjuspaika,
Kus need kenad kaswasiwad,
Siidilised sirgusiwad.
„Mis sa kuulid, kuulutele,
Mis sa nägid, näitanele?"
„Mis ma kuulin? kulla taati,
Mis ma nägin, isakene?
Kuulin neid'de naljatusi,
Naljatusi, kurwastusi,
Kähärpäie pilgatusi,
Koogalaste kiljatusi:
Miks need neidu naljatliku,
Kähärpääga kaswandiku
Aina üksi elanessa,
Audiata kaswanessa?
Küsitelli kõiges kohtes.
Kas ei taadil tähtepoega,
Tähtepoega, ehk ka teista:
Kes lääb neidu peastanessa,
Kähärpäida kuulamaie?
Taara mõistis, kohe kostis:
„Lenda, tütar, liuge, tütar!
Lenda, tütar, lõune alla,
Liuge libas lääne poole,
Läänelt põigite põhjala,
Libise Ukko ukse ette,
Lääne eide läwe alla,
Põhja eide peenderile:
Küsitelle kosilasi,
Palu piiga peastiaida."
Kalewide kuulus poega
Istus seltsis sõbradega,
Lustihelin tõusis laualt,
Naljakära kamberiste,
Keeritelles käisid kannud,
Mõdukannud meeste käessä,
Õnnel mehed hõiskasiwad!
Alewi poeg, poisikene,
Laskis laulu lendamaie:
„Kastkem kurku, kullakesed!
Wahtu majawarjajaile,
Jooge mõdu, noored mehed,
Kõristage kannukesed,
Et ei piiska põhjadele,
Kastemärga kannudele!
Wiskan witsad wäljadele!
Lauad laial lepikusse,
Käsipided pihlakasse.
Kuhu witsad wiskanesse,
Sinna sündsid suured saared;
Kuhu lauad lahutasin,
Sinna tõusid targad tammed;
Kuhu pidemed puistasin,
Sinna pilwed paigutasin;
Kuhu märga kukkus maha,
Sinna meri mängimaie,
Laened laial läikimaie.
Mis seal meres kaswanessa?
Meres kaswis kaksi puida,
Üks oli õnnel õunapuu,
Teine tarka tammekene.
Oksad täide orawaida,
Lehed laululindusida,
Keskel kotkad pesitamas.
Jõgi jooksis alta juure,

Kalad käisid alta kalda,
Siad suured, seljad mustad,
Lõhed laiad, laugud otsas.
Naised seiswad naljateles,
Seiswad sääreni meressa,
Linapääd pooli laenetessa,
Kähärpääd kala kudussa.
Mis need piigad püüdanessa,
Mis need kallid saiwad kalu?
Kala püüdis püüdijaida,
Lõhekala lapsukesi,
Wesi aga wõttis wenna,
Laened lapse lämmatasid.
„Mina wenda otsimaie,
Eite nuttis noorukesta;
Läksin lausa laeneessa,
Kaelani kala kudussa —
Sügawasse haudadesse.
Mis ma leidsin laenetesta?
Leidsin mõõga mereesta,
Läik'wa raua laenetesta.
Mina mõõka wõttemaie,
Õde kaldalt hüüdemaie:
„Tule koeu, wennakene,
Tule kiireste koduje!
Isa surma sängiela,
Ema hinge heitenessa,
Wenda juba waakunessa,
Õde tõsteti õlgile,
Pandi piiga põrandale."
Mina nutessa minema,
Kiirtes kodu käidanema.
„Oh sa wirtsik, waleliku,
Kahelise keelekandja!
Isa istub keskel tuba,
Õlle kannu taadil käessa;
Ema niidab siidilammast,
Kulda käärid käessa;
Õde sõtkub sepikuda.
Hõbe sõrmus sõrmelagi;
Wend aga kesa kündemas,
Kiudad küürad eessa;
Kiuda künnab, selga nõtkub,
Walli weab, pää wäriseb.
Kiuda kynnab kilingida,
Wal weab wana rahada,
Tõstab aga taalerida.
Külimit saab kilingida,
Wak mul wana rahada,
Tündri täie taalerida."
Kalewide kuulus poega
Istus seltsis sõbradega,
Lustihelin tõusis laualt,
Naljakärin kamberista,
Keeritelles käisid kannud,
Mõdukannud meeste käessa,
Õnnel mehed hõiskasiwad!
Sulewi poeg, poisikene,
Laskis laulu lendamaie:
„Humal uhke põõsa oksa,
Käbi kena kändarasse,
Kui ta kaewab kõrgetie,
Weab wrääti wenitie
Ümber tapu teibaeie.
Olgem noped, noored mehed,
Teda wõtma teibaasta,
Kobaraida korjanessa!
Pangem parsil' kuiwamaie,
Reheseina seisamaie,
Sealt ta kertib katalasse,
Tükkib kohe tünderisse,
Poeb õlle poolikusse;
Pöörab meele meeste päästa,
Poole meele naiste päästa,
Tüssab ise tütarlapsi.
„Kui mu armas käidanessa
Weli kosja sõitanessa,
Läks ta üle lagediku,
Käis ta läbi kanarpiku,
Tulid wasta neli neiu,

Neli kena kähärpäida.
Kosilane küsimaie:
„Miks te', noored, nurme peale
Kodunt kaugel käidanessa?"
Neiud mõistsid, kostsid wasta,
Piigad nõnda paeatasid:
„Lähme linna linnukesed,
Alewisse armukesed,
Turu peale tuikesed,
Uulitsale hullukesed.
Pidul korra poisikesed
Piigasida pilkamaie,
Külas käiwad kurjad keeled,
Wallas palju walelikud,
Needap lapsi laimamaie,
Tuikesi tiutamaie.
„Mina piigasi püüdema,
Lapsukesi lingutama:
„Näita näku, neitsikene,
Puna palge palistusi?"
Piigad kiirest punumaie,
Lendsid üle lagedika
Kiirel sammul küla poole.
Mina sammul sagamaie,
Jõudsal kannul jooksemaie,
Wärawasta waatamaie,
Läbi seina luurimaie:
Masajalad magasiwad — —
Kui ma seda nalja näinud,
Kohe süda kohmetama,
Talwe külmal tarretama.
„Humal uhke põõsa oksa,
Käbi kena kändarasse:
Ära poe piigade pähä!
Neitsile ei tee sa nalja,
Pikast ilust tõuseb pilli."
Kalewide kuulus poega
Istus seltsis sõbradega,
Lustihelin tõusis laualt,
Naljakärin kamberista,
Keeritelles käisid kannud
Mõdukannud meeste käessa,
Õnnel mehed hõiskasiwad!
Ega wõinud ette teada,
Mõttessa ei äramõista,
Agaral pääl arwaneda:
Mis neil nalja jälgedele
Õnnetusi wõiks hommikula
Koidu eele kaswaneda.
Juba käimas kiired käsud,
Sõasõnum sõitewala,
Juba ratsud rakendatud,
Kõrwid karunahkadessa
Lindanisa poole lendwad,
Kuningale kuulutama
Sõa raskeid sõnumida.
Pihkwa piirelt tõttas poissi,
Teine Lätti lagedalta —
Teise poolt Taara tammikut
Kurwastusta kuulutama,
Sõalugu sõnaldama.
Lätti tulnud laewadega
Nahekombel raudamehi,
Peipse tagant teine parwe
Wene laia wäljadelta,
Pohlakate piire poolta,
Kesse wara kiskumaie,
Nahupõlwe pillutama,
Lõbu püüdwad lõpetama.
Kihutage käskujalad!
Kurwad sõnumid kukkurus,
Wanema käsud wammukses.
Kalewide kuulus poega
Istus seltsis sõbradega
Käratelles kamberissa,
Laskis aga lõksatelles
Lustilaulu lendamaie:
„Joogem, joogem, weunikesed!
Maitsegem mõdu magusat
Hullageme humalassa,

Hõiskagem õllekannula,
Pika pidude peekeril!
Kõristagem kannukesi,
Wahtu maha wiskanessa
Pillutagem põrandale:
Siis saab õnne õitsemaie!
Armsam aega algamaie!
„Wiskan witsad wislapuussa,
Kannukaaned kaasikusse,
Lauad laial lepikusse,
Põhjad põllule põrutan.
Homme ise otsimaie,
Walge eele waatamaie:
Mis need witsad wislapuussa,
Kannukaaned kaasikussa,
Lauad laial lepikussa,
Põhjalauad põllu peale
Enne koitu kaswatanud,
Ööde wilul õimeldanud?
Witsust kaswis lapsewibu,
Kannukaanest külakiige,
Laudadest said laululauad,
Põhjast paeatuse pingid.
Küla neiud, kullakesed,
Kudruskaelad kiikumaie,
Lustilugu laulemaie;
Laulid laened laenetama,
Laewad laenil kiikumaie.
Läksid laewa laskemaie,
Laenetesse laulemaie,
Panid paatrid paeu peale,
Elmed heinakaare peale,
Keed pika kiwi peale,
Lindid laia liiwa peale,
Sõrmuksed sõmera peale.
Tuli augi alta wetta,
Pääsulindu pealta wetta,
Selgamusta muda seesta;
Pärisid paatrid paeulta,
Elmed heinakaareelta,
Keed pikilta kiwilta
Lindid laia liiwikulta,
Sõrmuksed sõmera pealta.
„Neiud appi hüüdemaie,
Pikil keelil palumaie:
„Tule appi, Arju poissi!
Tule peastma, Pernu poissi!
Aga ei kuulnud Arju poissi,
Ega kuulnud Pernu poissi.
Appi astus kaljupoissi,
Rootsikandle kõlistaja:
„„Miks te', neitsid, nutelasse?
Kullakesed, kaebalasse?""
„Läksime laewa laskema,
Mere peale mängimaie,
Laenetesse laulemaie;
Panime paatrid paeule,
Elmed heinakaare peale,
Keed pika kiwi peale
Lindid laia liiwikule,
Sõrmuksed sõmera peale.
Tuli augi alta wetta,
Pääsulindu pealta wetta,
Selgamusta muda seesta;
Päris paatrid paeudelta,
Lindid laia liiwikulta,
Sõrmuksed sõmera pealta."
Seal aga kostis kaljupoissi,
Rootsi kandle kõlksutaja:
„Ärge nutke, neiukesed,
Kurwastage, kullakesed!
Külap wargad wangistame,
Röömlid rauda rakendame."
Hakkas kandled kõlistama,
Kandle keeli käristama,
Laululugu laskemaie. —
Meri kohkus kuulamaie,
Pilwed pikile waatama.
Augi tuli alta wetta,
Pääsu tuli pealta wetta,

Käsukandjad kuulutama:
„Norkus seiswad meie noored,
Mure kurnab mehikesi,
Mõõk ei mõista rauda murda,
Kerwes terast killutada."
Kalewi poeg paeatama:
„Wõtke rooga, wennikesed,
Kastke kurku, kullakesed,
Wäsind keha karastuseks."
Wiidi siis mehed magama,
Pandi padjula puhkama,
Siidi sängi suikumaie,
Udusängi uinumaie.
Kalewide kallis poega
Saand ei unda silmadele
Kattet mitte kulmu alla.

Läks siis wälja wainuele
Tuskameelta tuulutama,
Kurwa tuju kustutama.
Kõndis isa kalmu peale,
Istus haua ääre peale.
Aga haual ei awaldust,
Kalmu künkal ei kuulutust.
Wingel laened weeresiwad,
Ohkel tõusis tuule hoogu,
Kurba näitas kaste kuube,
Pisarpilul pilwe silma.
Waimuwarjud wankunessa
Tõusid tuulta tallamaie. —
Kalewide kange poega
Kõndis kurwalte koduje.

Kakskümnes lugu.

Öö ilm warjab waarikuida,
Udukuube ümberkaudu
Kattab kahwatuse karwa
Kuldse küngaste kueusi;
Merelaened murretakse
Kurwastuse krooksuliseks,
Päikese palgesida
Peidab udupilwe paksu.
Wihiselleb wihma-hoogu,
Raské rahe raksatelles
Põualise põllu peale?
Kas ehk Kalewide kilpi
Kaljudela kõlistelli,
Ehk kas wereraske waenu
Surma juba sünnitamas?
Laula, laula linnukeeli,
Healitselle, hõbenokka,
Kulda kägu kuulutelle:
Mis seal kurba külwatie,
Surmalista sünnitie?
Sügaw, waikne surma orgu,
Wereahne waenuwäli
Korjab tuhandete kehad
Põrmu põue puhkamaie,
Muru kaisu magamaie.
Kalewide kallis poega!
Kas sa õhtu õlmadelta
Tulid täna tunnistama
Wiimse wiletsuse wermeid?
Sõudsid, sõber, sõnaldama,
Aeakätkist awaldama
Lõpetuse lugusida?
Sind ei wõinud waenuwägi,
Saan'd ei sõda suretama; —
Kurwastuse kütkendused
Wõitsid enne aegu wõimu,
Soome sepa sajatused,
Oma õnnetumad sõnad
Mõtlemata mõõga kohta
Saiwad sulle surmajaksa.
Kui oli kuulnud sõakäsku
Kalewide kange poega,
Wõind ei enam wiibineda
Pikemalta pidudele;
Saatis ratsul saadikuida
Sõamehi sundimaie,
Kangemaida kiirustama
Waenu wasta walmistama.
Enne kui ta tõttas teele,
Alewile awaldama,
Sulewile sõnaldama:
„Ega kulda kamberissa,
Hõbe kerstu kaane alla
Waenus wargal wõttemata,
Röövli käpal riisumata
Wiigem wara warju-urka
Põrmu põue peitewala,
Kust ei waras käpamaie
Ega röövel riisumaie.
Paistab parem päikene,
Õitseb jälle õnne aega:
Wõttame wara wangista,

Kullakoormad künka alta."
Siisap hauda sõmerasse
Salamahti sünnitama,
Kolmekeste kaewamaie,
Kuhu kulda kukkutati,
Hõbedada heidetie.
Öö sala õlma warjul
Kalewi poeg paeatama:
„Muru põue, mulla alla,
Sõmerliiwa lihtinessa,
Sawisilla sügawale
Mattan maruka magusa,
Kukkutan kullase kübara,
Langutan lahingi liiwitsa
Sõa sõlmitad sõleda,
Wõitlemise wõidu wara,
Hõbe elmed eide ehtel,
Kaelarahada ränkusa,
Wanad ristid, rublatükkid,
Kannarahad, rõngastaalrid,
Puduraha peenikese
Isa-isada päritud,
Kaugelt korjatud koppikad.
„Kolm olgu musta werewenda
Walge karwata koguni,
Kolme eluda kägista:
Musta kukke, muruharja,
Musta kassi ehk kutsika;
Kolmas aga musta mulla alta —
Musta mutti, mis silmita.
Tõuseb tähte Jaani tulda:
Tuldanegu naudikene!
Tuleb meesi kolme musta
Werewägeda walama:
Tõusku kattel kolme jalga,
Kämla küüruse pealegi!
Kuulgu sõnade kilinad
Taara tarkuse tabada.
Kui on mehel ema eksind,
Solkinud wõõra ehk sugula:
Siis ei saagu saeatatud
Wana naudi ta näpussa!
Naud jääb neitsina emada
Laba lapsele pärida."
Siisap suula sõmerasse
Salasõnu sahkamaie,
Kindlamaida kuulutama,
Mis ei muile mõtteessa
Astu ial arwudessa,
Kui sel õnnekaswandikul,
Kellel palgaks paisatakse,
Aruõnneks arwatakse —
Kullakatlaid kergitada,
Wara maasta wõttaneda.
Se'p se mees weel sündimata;
Õnnelapse ilmumata!
Kesse Kalewide kulda,
Hõbehaljast õnnesaaki
Künkasta saaks korjamaie,
Peidu urkast pärimaie.
Kui siis koitu kerkimaie
Punetelles taewa palge,
Wõttis Kalew waenu mõõka,
Wõttis oda okkalise,
Kilpi käte kamberista,
Talutas hobu tallista,
Sõaratsu sõimeelta,
Aeas Alewide poega
Kannul kilpi kandamaie;
Seadis suule sõasarwe,
Hakkas sarwe aeamaie,
Kaugelt rahwast kutsumaie,
Sõamehi sundimaie
Waenu teele walmistama.
„Tuttu-luttu, tuttu-luttu!"
Hüüdis Kalewide sarwe.
Mägi märkas, metsa ärkas,
Tuulehoog jäi tukkumaie,
Merekohin mõtlemaie
Kalewide kutsumisel;

Kohkel wasta kostalesid,
Käsuhealta kaswatasid.
Rahwas kuulis Wirurannas
Järwa, Arju raeadelta,
Lääne laia luhadelta,
Pärnu pärnade wahelta,
Alutaga kuuldi healta,
Kuuldi kutsu Tartu raeal.
„Tuttu-luttu, tuttu-luttu!"
Hüüdis Kalewide sarwe.
Mägi märkas, metsa ärkas,
Tuulehoog jäi tukkumaie,
Merekohin mõtlemaie
Kalewide kutsumisel;
Kohkel wasta kostalesid,
Käsuhealta kaswatelles
Kaugemale kannatie.
Rahwas rühkis sõalasi
Surma teele saatemaie,
Waenu teele walmistama.
Weli wihtles ahju peale,
Ema waalis walget särki,
Isa ehitelles hoosta,
Onu seadis sadulada,
Küla küüris kannuksida,
Teine ihus mõõga tera
Tahukiwil terawaksa,
Õde nuttis õue pealta,
Teine õde põrandale,
Armukene taga kambris.
„Tuttu-luttu, tuttu-luttu!"
Hüüdis Kalewide sarwe.
Mäki märkas, metsa ärkas,
Tuulehoog jäi tukkumaie,
Merekohin mõtlemaie,
Kaljud kohkel kuulamaie
Kalewide kutsumisel;
Kohkel, wasta kostalesid,
Käsuhealta kaswatelles
Kaugemale kannetie.

Sarwehüüdja heale elkis
Kaugel Wiru raeadele,
Kostis Järwa-, Arjumaale,
Lääne laia luhadele
Pärnu pärnade wahele;
Heale elkis Alutaha,
Tungis taha Tartu raea
Pikil Pihkwa piiredele.
Tõttes tulid sõamehed
Kiirul lipukandja kannul
Sõateeda tallamaie,
Wereteeda weeremaie.
Käsukandjad kihutasid
Ümberkaudu maada mööda
Kõheltajaid kiirustama.
Õde wenda õppetama:
„Ehitellen ella wenda,
Ehitellen, õppetellen.
Minu ella welekene!
Kui sa sõidad surma teele,
Lähed waenu wälja peale,
Ära sa ajagu eele,
Ära sa jäägu järele;
Esimesed elpitakse,
Tagumised tapetakse;
Keerita keskel sõdada
Ligi lipukandijate,
Keskmised koeu tulewad."
Naine nurgast nuttemaie,
Kaasakene kamberista:
„Kes mind armul audumaie
Kaisus tuleb kullatama!
Lepast ei saa leppitajat
Wahtrast waluwõttijaida,
Kasest kullal kaisutajat."
„Tuttu-luttu, tuttu-luttu!"
Hüüdis Kalewide sarwe;
Mägi märkas, metsa ärkas,
Tuulehoog jäi tukkumaie,
Merekohin mõtlemaie

Kaljud kohkel kuulamaie
Kalewide kutsumisel;
Kohkel wasta kostalesid,
Käsuhealta kaswatelles
Kaugemale kannetie.
Sõamehed kiirel sõidul
Lendsid mööda lagedaida
Kalewi kutsu kannule
Surmateeda sõudemaie.
Kalewide kange poega
Sõitis sõaratsu seljas
Tulist Taara hie poole,
Kuhu wäge kogutie;
Laskis tuttu-luttu lugu
Sõasarwest elkimaie,
Et ei wägi eksiks teelta,
Mehed metsa läheksiwad.
Tarka lindu tammikusta
Kalewile kuulutama:
„Ihu mõõka ilusaste,
Teritele enne teeki,
Pinni piigi otsukesta,
Kui sa mehi murdemaie,
Tugewaida tapamaie.
Lähed lausa lahingisse."
Kalewide poega mõistis
Targa linnu tahtemista,
Tõtas tahku tabamaie,
Pinni sepalt palumaie,
Misga mõõka ihumaie,
Teeki hakkas teritama,
Piigi otsa pinnimaie.
Emajõe kalda ääre
Kogusiwad sõakarjad
Kalewide käsu peale;
Sulewi poeg tuli sinna
Suure seltsi sõbradega,
Olewi poeg omastega;
Sinna tuli tugewaida,
Kogus kokku kangemaida
Wiissada Wiruusta,
Kuussada Kuressaarest,
Seitsesada Soomeesta.
Kalew hakkas arwamaie,
Lagedalta lugemaie
Sõameeste seltsisida,
Mustakueliste kogu.
Wiendama õhtu wilu
Praegu pääwa palistamas,
Kui neid wiimseid wiibijaida
Kõheldajaid sinna kogus.
Kalewide kange poega
Laskis leeri lagedale
Sõamehed seadaneda,
Andis pääwa puhkamiseks
Teise teele tallituseks.
Kolmandamal enne koitu,
Wara enne walgeeda
Ruttas wägi rändamaie,
Sõateeda sõitemaie.
Taara määlta wõeti teeda
Keske hommiku keerule.
Juba teise pääwa piirel
Peasis sõda põlemaie,
Mässamine mõllamaie
Raudariides rüütlitega,
Keda laewad kaugelt kannud,
Wettelaened wiletsuseks
Meie maale mängitanud.
Kalewide kange poega
Puistas ligi poole pääwa
Wäsimata wõimusega
Randameeste ridasida.
Hobu lõppes hommikula,
Rauges kallis ratsukene
Raudalaste ropsitusel.
Nõdramaida nõrkes närtsi
Surmasängi sadandala;
Raudalaste rasked raksud
Sünnitellesiwad surma,

Kuhu kukla kukkusiwad,
Päälaele langesiwad.
 Waenukerwes, wereriista,
Tapelikult tabadelles
Puutus Sulewide puusa —
Liha luuni leikanessa.
Wenda langes lagedale,
Meesi maha muru peale,
Weri jõgena woolama
Kippus elu kustutama.
 Sõnatarka tõttas sinna
Werewoli wõttamaie,
Walusida waigistama:
„Wereke, wereke, cga sa wesi!
Wereke, wereke, elula mesi,
Kus sa lähed lätteelta
Kaud kaewu kaldaalta?
Kinnita soone kiwiksa,
Tarreta were tammeksa,
Kiwisoone kitsikusse
Tarreta, Taara, werena."
 Kui ei weri kuulnud käsku,
Puusasoon ei wõtnud palwet,
Sigitelles sõnatarka
Salasõnu sõudemaie,
Sünnitelles rauasõnu
Wägewamaid wastuseksa,
Wautas sõrme soone wasta,
Pani ümber puna lõnga,
Puhus õhku haawa peale,
Misga were waigistelles.
 Sõnatarka keetis salwi,
Arurohtu haawa peale,
Üheksate rohu sugust,
Mis ta ise salamahti
Ööde wilul, kuude walgel
Kanarpikusta kitkunud,
Nõmme pealta oli noppind,
Kuusikusta koristanud;
Pani salwi haawa peale,
Waluwõtjat wermedele,
Sõlmis haawad sõlmedesse,
Mähkis nartsu mähkmetesse.
 Kalewide kange poega
Puistas pilles raudamehi
Lademesse lagedale,
Wiskas waenlast wankumaie,
Pärast pakku põgenema.
 Surnukaared katsid nurme,
Niikui heina niidumaada,
Rahe raatma radasida;
Wereloigud lagedada
Kui se weerend wihma wesi
Põualista kuiwand põldu.
Surnupäida sadandala,
Liikmetüka tuhandala.
 Mõrtsukana sõamässu,
Päikese ägew palaw
Kurnas Kalewide keha,
Wäsitelles wõidumeesta;
Kangeks läinud keelekene
Kuiwas kinni kurgu külge.
Pika jänu piinatusel
Läks ta sõalagedalta
Järwekalda keelta kastma.
 Kui ta keha karastuseks,
Kange jänu kustutuseks
Laenetesta keelelaket
Kõhtu oli koristanud,
Jäänd ei põhja piisakesta.
Muud kui üsna musta muda.
 Muru alla mattetie
Järwe ümber järästiku
Kahwatanud meeste kehad,
Sõas surnud sõbrakesed;
Et kui wihma weeretused,
Sala lätte lisandused
Laenesida lahutanud
Kuiwendanud koha peale:
Sõbrad waimud sõnaldelles

Wettewoode weeretusel
Keskööl wõiksid aega wiita.
Paari pääwa puhkasiwad
Wõidumehed wäsimusta,
Arstisiwad haawasida,
Muisutasid muljutusi;
Terwed tegid mõõgateri,
Taperraudu terawaksa,
Pinnisiwad piikisida,
Nikkerdasid noolisida.
Kolmandama pääwa koidul
Pandi pambud pihtadele,
Sõariistad meeste selga,
Siisap jälle sammumaie,
Wereteeda weeremaie
Kalewide poea kannul,
Kesse kilbikandijaga
Teistel teeda tähendelles.
Püha jõe piiredele,
Wõhandale jõudis wägi.
Kalew kiwa kandemaie,
Metsast puida murdemaie,
Tugewamaid tammesida,
Paremaida pädakaida;
Olew silda seadamaie,
Parwe wiisil paigutama.
Sõda sõitis üle silla;
Paukusiwad aluspalgid,
Nõtkutasid nurgakiwid.
Perekada Pohlakaida,
Tapejaida Tatarlasi,
Lipukese Littukaipa
Kuuljakeeled kuulutanud
Pihkwa piirel paigutamas.
Sõda peasis sõudemaie,
Waenuwanker weeremaie.
Kalewide kange poega
Waenlasi wemmeldama,
Pohlakaida puistamaie,
Tatarlasi tabamaie!

Mõõka mõllas mehepoegi
Niites maha nõmme peale,
Paiskas Pohlakade päida
Niikui marju marjasmaale,
Pähkelaida põõsa alla,
Rahet raatma radadele!
Koolja kehad katwad maada
Kolme küünra kõrguseni,
Weri weereb wirna alta
Wie waksa wääraneni.
Teisel pääwal tongitie
Tapetantsil Tatarlasi.
Kalewide kange poega
Wirutelles waenuwäge
Sadandala suikumaie;
Mõõka mõllas nõrtsukana
Mehepoegi muru peale.
Sõda sõitis seitse pääwa
Kordamiste kohast kohta,
Wäehulka wähendelles,
Puistas mõnda pealikuda
Kalewilta künka alla,
Sulewi poeg leidis surma,
Närtsis nurmel noorusela.
Kalewide kange poega
Koristelles riismed kokku,
Wiis neid Wene wäe wasta
Tapetantsi tallamaie;
Andis sundi Alewile
Esimesi elpitada,
Keskemisi kergitada.
Alewide armas poega
Tuiskas tuule tuhingila
Sõbra sundi sünnitama,
Waenumehi waristama.
Mõrtsukase mõõga mõllul,
Pika piigi pistamisel,
Wihase wikkati walula,
Tapja taperite tantsil
Langes palju lagedale

Närtsitelles nurme peale.
Weri wärwis kanarpiku,
Punetelles põõsasida.
Kalewide kange poega
Käskis sõda kinnitada,
Werist waenu waigistada,
Senni kui ta surnuid sõbru
Wurule saab mattemaie.
Sulewide poea sängiks
Kaswatati kõrge küngas,
Paigutati pottikene
Künka otsa kiwidega,
Kuhu põlend tuha põrmu
Mälestuseks mattetie.
Ehk kül Kalewide poega
Teisel pääwal Tatarlasi
Wenelasi wirutamas,
Siiski langes sõbraseltsist
Palju maha Eesti poegi;
Kes weel jäiwad, kihutasid
Pelges pakku põgenema.
Olewi poeg Alewiga,
Kalewi poeg ise kolmas
Seisiwad kui raudaseina,
Kaljukünkad kohkumata,
Tammemetsa tugewusel
Waenlaeste wäe wasta
Õnnetuma pääwa õhtul.
Päikese peitew palge
Widewiku wiludusel
Saatis sõda suikumaie.
Werist tööda waikunema.
Kangelased kolmekeste
Läksid üle lagediku
Loigukesta luurimaie,
Kust naad keelekarastusta
Laenetest saaks laenamaie.
Orgus oli weike järwe
Künkelkõrge kallastega;
Laened ehal läikisiwad
Taewakumal meeste teeda.
Kangelased käisid kalda
Jänu järwest jahutama.
Alewide armas poega
Kaela kaldalt kõwerdelles,
Wääratelles wäsind jalga, —
Langes alla laenetesse,
Sattus kohe sügawasse.
Teised appi tõttanessa
Saand ei enam sõbrakesta
Surma suusta peastamaie.
Kandsid kangeks läinud keha
Kaldaale kuiwikule,
Kuhu künka kaswatasid
Sõbral' suikumise sängiks.
Päikese paistusela
Õnnesilmal üksi nähtaw
Läigib läbi laenetesta
Kangelase raudakübar,
Kolmetahuline mõõka;
Mis jäid järwe mälestuseks
Alewida awaldama.

Wiimsed waenu wiletsused,
Sugulaste raske surma
Kurwastasid Kalewida,
Et ei pääwal püsi paika,
Ööl ei leidnud enam õnne,
Koit ei kurba kustutanud,
Widewik ei wõtnud waewa.
Muretuju muljutused
Koormasiwad Kalewida.
Seal ta sõnal sõudewale
Olewile awaldama:
„Õnne aea õilmekesed,
Lusti pääwa lillekesed
Lahkusiwad luhadelta,
Närtsisiwad nurmedelta,
Kadusiwad karjamaalta,

Warisesid wainuelta,
Tuiskasiwad toomingasta,
Puistasiwad wislapuusta,
Langesiwad lepikusta
Keskel kewadise keeril,
Keskel kesa kündemisel,
Enne suwe sündimista,
Pika pääwa paistemista.
Sestap kägu kukkub kurba,
Lindu leskel laulab leina,
Höpik hüab läinud õnne.
„Noorel nurmel närtsind tamme,
Kewadele kuiwand kaske,
Lehtis metsas leheaher
Seisan leskel sõbradesta,
Waeseks jäänud wendadesta
Kurwastuse kütkendusel.
Lustipääwad lahkusiwad,
Õnne aead õhtuele.
„Wõtta, Olew wennikene
Wõtta walitsuse woli,
Kuninglikku kõrgustusi,
Wõtta Wirus warjamista,
Arjus hoolsat hoidemista
Kaitsewala käsidela,
Lase lendes Lindanisa
Kalewide kodudela,
Katsu linnal kantsisida
Tugewamaks toimetada,
Kraawisida kaewandella
Wahwa waenlaste wasta;
Warjupaigaks wanadele
Raudaseinaks raukadele,
Leinakoeaks leskedele,
Nuttunurgaks neidudele,
Pisarkambriks piigadele:
Kesse kurwastuse kütkes
Leskena sõbru leinawad,
Kahctsewad kaasakesi,
Sõas surnuid silmaweela!
Kus ei lätte alta kulmu,
Pisar lõppe pealta palget.
„Ära pean mina minema,
Lindu leinal lahkumaie,
Luike teiste laenetele,
Kotkas teiste kaljudele,
Parti roogu pugemaie.
Poen ehk põõsa paksustiku
Waiksemaie warju orgu,
Leinakase lehtedesse
Läinud aega leinamaie,
Walusamat waigistama,
Õnnetusi unustama.
„Walitsele Wiruwalda,
Rahu põlwes rahwakesta
Armu käela alamaida,
Ole ülem õnneline,
Õnnelikum kui ma olin." —
Kalewide kallis poega
Lahkunessa leinadessa;
Jättis nurmed nuttemaie,
Luhad laial leinamaie.
Pakku urka põgenedes
Otsis üksikuda kohta
Laialise laane keskel;
Kuhu käijatel ei käiki,
Ega tulijatel tungi
Rahu tulla rikkumaie,
Mõtteid murelt eksitama.

Kalewide kallis poega,
Kui ta kurwastuse kütkes
Mittu pääwa mööda metsa
Kõndind maada künkelikku,
Sammundanud sambla sooda,
Läinud läbi liiwikuida,
Juhtus õnne juhatusel,
Salasoowikute sõudel
Koiwajõe kaldal kohta,

Peidupaika leidanema:
Kuhu kuuskede warjula,
Pädajate peitusela
Korjukesta kohendelles;
Kuhu wihma weeretusel,
Palawuse pakkitusel,
Marutuule mõllamisel
Wintsund keha külletile
Puhuks pani puhkamaie.
Sealap wõõrdund waatje silmist
Elas Kalewide poega
Waese mehe wääralisel,
Elas päävad piinatusel,
Õnnetuse rasked ööd;
Silmad walwal warjamata,
Lauged ala langemata,
Ega wõtnud mitmel pääwal
Söögi einekesta suhu;
Elas tuule toetusel,
Kaswis kaste karastusel,
Paisudelles pääwa paistel,
Wihmukese wihtlemisel.
Hakkas nälga näppistama,
Wõttis käte õngawitsa,
Wähi söödawardakese,
Misga kalu kütkendama,
Wähi poegi wangistama.
Rannast tulnud raudalased
Kolmekeste käidanesse
Juhtusiwad õnne juhil
Koiwajõe kallastele,
Kuhu Kalewide poega
Warjupaika walmistanud.
Wõõrad mehed meelitama
Kalewida kawalaste:
„Kallis Kalewide poega,
Wirust wõõrdund walitseja,
Sõbrustelle meie seltsi!
Kangus seisab sinu käessa,
Wõimuwõli sinu wäessa;
Tarkus meie taskudessa,
Mõisterikus meie kottis.
Kui me ühes käidanesse
Wenna ikkes adra weame:
Ei wõi ükski waen meid wõita,
Sõda ial suretada.
Anna walitsuse wõimust
Kawalama kaitsusela."
Kalewide kange poega
Kena kõnet kuulanessa
Pööras silmad jõe poole,
Laskis lauged laenetele,
Selga pettiliste poole —
Ega sahkand sõnakesta.
Weepinnalt weeres paisteks
Selgest Kalewide silma
Kaldal kõneljate kuend,
Kui naad mõõgad mõrtsukana
Salanõude sünnitusel
Tupedesta tõmbasiwad,
Misga meesta mõrtsukana
Tagant selga tahtsid tappa.
Kalewide kange poega
Pettust nähes paeatama:
„Mõõka alles müüdamata,
Teraw rauda tehtamata,
Käsi alles kaswamata,
Sõrmeliikmed sündimata,
Misga minulista meesta
Weristelles wigastakse.
Põrgupärijate poead,
Tagap — selised tapjad!"
Sahkes sedamaida sasis
Wõltsiliku wõõrakese
Käsipidi kübarasta,
Keeritelles tuulekiirul
Ringis ümber raudalasta,
Kui üht takku koonlakesta!
Kohin tõusis tuuleõhku,
Kui oleks kuri põhjakotkas,

Koleda öö sulgiskarja
Tuuletiibu tallamaies.
Kalewi poeg rabas kätte,
Paiskas maha põrgupoea
Poolil rinnul mulla põhja.
Siisap sasis teise sõbra
Käsipidi kaeluksesta,
Keeritelles tuulekiirul
Ringis ümber raudalasta
Kui üht takku koonlakesta!
Kohin tõusis tuuleõhku,
Mühin laia laanemetsa,
Kui oleks maru mõllamaies,
Tuulispaska tuiskamaies,
Kõrgeid kuuski kõigutamas,
Pädajaida paenutamas,
Tammesida tantsitamas.
Kalewi poeg rabas kätte,
Paiskas maha põrgupoea
Poolil palgil mulla põhja.
Siisap kolmandamast koerast
Käsipidi kukkalasta,
Keeritelles tuulekiirul
Ringis ümber raudalasta
Kui üht takku koonlakesta.
Kohin tõusis tuuleõhku,
Mühin laia laanemetsa,
Wuhin wettewoodeesse
Pragin piki pilwetesse:
Kui oleks sõitmas raudasillal
Waskirattasel wankerila
Pikkertaati põrutelles,
Äike äge ähwardamas.
Kalewi poeg rabas kätte,
Paiskas maha põrgupoea,
Mattis hoopis mulla alla;
Mulk jäi üksi muru peale
Kolmandamast kuulutama.

Teisel korral tulli targem
Pettiskeelil poisikene
Kalewi poega kiusama,
Keda rannast raudalased
Saatnud kaupa sobitama.
Kui ta kawaluse kombel
Pikemalta paeatanud,
Mesikeelil meelitanud,
Kostis Kalewide poega:
„Miks me' aega, mehikene,
Wahendelles peame wiitma?
Kõht mul hakkab kutistelles
Tühenduste tunnistama;
Käi sa jõe kaldaale,
Wõtta wähiwarras wälja.
Waata, poiss! kas wähkisida
Sõrgel palju sööda külles?
Kui saan kõhtu kinnitanud,
Tahan sulle targemalta
Asjaotsust awaldada."
Raskel sammul raudaline
Kõndis jõe kaldaale
Wähisaaki waatamaie,
Warrast wälja wõttamaie.
Kesse kuulnud kentsakamat,
Näinud enne naljakamat,
Kui siin silma sirgunesse?
Kalew oli kange käega
Tõmmand tükkis tüwikuga
Pädaja puiest pikema,
Pannud seda sööda pideks,
Wähiwardakeseks wette.
Rammetumal raudalasel
Polnud jõudu pädajada
Laenetesta liigutada,
Wähem warrast wälja wõtta.
Kalew ise käidanema
Wiibimista waatamaie,
Mis seal sõbral sammusida
Kogemata kütkendamas?

Kui ta astund kaldaale,
Kergitelles ühe käega
Wähiwarda wetteesta,
Tõstab ladwa laenetesta
Kolme koorma kõrguseni
Waata! mis seal wardas wangub?
Wardas wangub wana hobu,
Rippub terwe ratsuraiska,
Nahk aga seljast nülitud.
Kalewide kange poega
Pilkusela paeatama:
„Mine koeu, wennikene!
Käi sa kiirest kuulutama,
Mis sa märkanud mehesta,
Tunnistand ta tugewusest.
Murult leiad teised märgid,
Teised tähtsad tunnistajad
Kalewi poea kangusest,
Toona tehtud kättetöösta!
Ühe uputin rinnuni,
Teise paigutin palgeni,
Kolmas kukkus üle kulmu,
Kuhu kaewand kaewandiku,
Mattus paika mälestuseks.
Olen wõimusel wägewam,
Kehakangusel tugewam,
Pikusel teist palju pikem;
Teud ei kõlba teenijaksa
Ega suurus sulaseksa,
Ega pikus päiliseksa,
Wõimus wõõra woli alla.
Ennemine elan üksi
Kehwa mehelise kombel,
Kui et sulgun sunni alla,
Wõõra wolibuse alla.
Kalewide kanget kaela
Saa ei kütke kinnitama,
Orja ikke ormandama."

Salasaadikute sõidud,
Külaliste tuulekäigid,
Tühjateede tallamised
Pahandasid Kalew' poega.
Murekoorma muljutusel
Läks ta laane luusimaie,
Tuskatuju tuulutama,
Kus ei kanda enne käinud,
Warbad enne olnud weerend.
Kui ta tuska tuulutelles
Kõndind pääwa, kõndind kaksi,
Kõndind kolmandama pääwa
Luusil mööda laanesida,
Sealap sammud sattunesid
Peipse järwe piiredele,
Kus tal jalad õnnekäigil
Sagedaste enne sammund;
Ehk kül kohta kurwal silmal
Wõõras täna waatanessa.
Kaugemale käidanessa
Puutus Kalewide poega
Kääpa jõe kallastele,
Kuhu enne Pihkwa käigil
Õnne aea õitsemisel
Warastatud werewenna —
Mõõga lausund magamaie:
Karistajaks kandijale
Wiletsuseks wiidejale.
Kallis Kalewide poega,
Ei sa wõinud etteteada,
Taga tarkusel tähend'da
Unenäussa ette näha,
Magadessa mõtteleda:
Kuda mõõgal' antud käsku
Soomesepa sajatusel,
Walmistaja wannetusel
Sulle surma sigitama,
Werist palka walmistama.
Eks sa elkind lustikäigil,
Laulnud lausa laenetesse,

Wannutanud wettewoodi,
Sajatanud sügawasse:
„Kui aga juhtub käidanessa
Jalakanda pistma jõkke,
Kes sind enne ise kannud:
Siisap mõõka, sõbrakene,
Murra jalad tal mõlemad!"
Kinnitatud kurja käsku
Sunnitie sortsiele
Mõõka käte maksamaie,
Kesse mõõka seie kannud,
Wargakäpil wiinud wette.
Aga mõõga arwamisi
Sepa wanne segatanud.
Kui nüüd Kalewide poega
Jalakanda pistnud jõkke,
Mõõka kohe mõtlemaie,
Arwus nõnda arwamaie:
Kas ei enne ise kannud
Meesi ole mõõgakesta?
Kas ei kohus karistada?
Sajatuse sunnitusel
Murdis mõõka mõrtsukana
Kalewile kintsudesse,
Leikas maha labajalad
Puretelles põlwedani.
Kalewide kange poega
Surmawalu sunnitusel
Kibedaste kiljatama,
Hädas appi hüüdemaie!
Roomas käpil kalda ääre,
Langes maha lagedale,
Weri walgus wälja peale.
Ehk küll jõke jäänud jalad
Põlwist saadik puudusiwad:
Kattis Kalewide keha
Waka osa werist maada.
Kalewide kiljatused,
Hädas appi hüüdemised,
Walusurma wingumised
Paisusiwad pilwetesse,
Kerkisiwad kõrgemale,
Tõusenesid taewaasse
Kõrge isa kamberisse.
Kalewi poea kiljatus,
Walu piinas wingumine
Kostab ika kustumata,
Wältab ala waikimata
Eestipere poegadele,
Eesti-talu tüterile!
Saab weel aasta sadandala
Sündind kahju sõnaldama,
Kunni kattew murukaisu
Wiimsel laulja wõsukesel,
Kuldanokkal linnukesel
Surmas suud saab sulgumaie.
Taewalikud tutwad tulid
Wennikesta waatemaie,
Tulid walu waigistama,
Kibdusta kustutama,
Panid rohtu haawa peale,
Walu wõtjat wermetele.
Siiski sigis haawust surma,
Weri wõitis wennikese,
Närtsitelles mehe noore.
Kalew kemples surmakütkes,
Waakus hinge walusaste;
Weri, tarretanud wäljal
Pani kohta punetama.
Keha juba külm ja kange,
Waikus werewoolamine,
Süda tuksul seisanessa;
Siiski Kalewide silmad
Sirasiwad selgeeste
Taewa taadi tubadesse,
Wana isa kamberisse.
Põrmu paelust peasnud waimu
Lendis lustil linnukana
Pikil siiwul pilwetesse,
Tõusenesi taewaasse.

Taewas tehti terwe keha
Warjuks Kalewide waimul,
Misga wõidumeeste mängil,
Pikkerlaste lustipidul
Õnnepäiwil hõiskadelles
Magusamat põlwe maitses,
Põrmupõlwe waewa puhkas.
Tema istus tulepaistel
Taara kangelaste keskel,
Kuulas käsi põsakülle
Laulikute lugusida,
Misga tema tegusida,
Imedaida juhtumisi,
Ilmas ilmund imedusi
Tulepaistel paeatati,
Kulla keelil kuulutati.

Wana isa, isatarka,
Külap kandis murekoorma,
Kui ta pääd ei pähitsele
Mõnel ööl wõinud panna,
Mõttesida mõlgutelles:
Mis ta kangemale mehel'
Taewas tööksa tõstanessa,
Ammetiksa arwanessa?
Poega oli põrmu põlwes,
Elu ilmas enne koolu
Suuri töösi sünnitanud,
Wägewaida walmistanud,
Waenlasi waenul wõitnud,
Põrgu taati paelutanud:
Wõind ei wõimsat wedelema,
Tugewamat jätta tööta —
Laiskel taewas luusimaie.
Wana isa, isetarka,
Kutsus perepoegi kokku
Sala nõusi sünnitama,
Targemaida toimetama.
Taara taewalised targad
Istusiwad isekeskis
Salakambri seina taga
Nõudenikutuse nurgas,
Pidasiwad paari päewa,
Paari ööda puhkamata
Sala nõu ja sõnaldasid:
Kudas Kalewide poega
Taewas tööle toimetada.
Taara taewalised targad
Mõtlesiwad ühel meelel
Seltsis wiimaks seaduseksa:
Kalewide kanget poega
Põrgu wahi poisiks panna
Alta ilma hoidamaie,
Wärawaida wahtimaie,
Sarwikuda sõitlemaie,
Et ei selli sidemesta,
Kuri peaseks kütketesta.
Angund kehast lahkund waimu,
Taewa tõusnud tuikesta
Sunnitie sedamaida
Külma kehasse kõndima,
Asupaika alustama.
Kalewide külma keha
Tõusis jälle toibumaie
Pääst saadik põlwedeni,
Aga jõke jäänud jalgu,
Küllest katkend kintsusida
Wõind ei jumalate wägi,
Taara tarkus terweks teha,
Keha külge kinnitada.
Kalewide poega pandi
Ratsul walge hobu selga,
Saadetie salateedel
Põrguriigi piiredele
Wärawada walwamaie,
Sarwikuda sõitlemaie,
Et ei selli sidemesta,
Kuri peaseks kütketesta.
Kui siis Kalewide poega

Weeres kalju wärawasse,
Alla ilma ukse ette
Hüetie ülewalta:
„Raksa kalju rusikaga!“
Raske käega rabadessa
Lõi ta kalju lõhkeela, —
Aga käp jäi kalju kütke,
Rusik kinni kiwirahnu.

Sealap istub hobu seljas
Praegu Kalewide poega
Käsi kütkes kalju külles,
Walwab wahil wärawada,
Kaitseb kütkes teise kütkeid.

Põrgulastest püetakse
Kahelotsal põlend piirgul
Ahelaida abrastada,
Kütkesida katkendela.
Jõulu aeal lähwad lülid
Peene hiuksekarwa paksuks;
Kui saab hüüdma koidu kukke
Wana isa wärawalta
Jõulupüha tulikuda:
Lähwad ahelate lülid
Järsku jälle jämedamaks.

Kalewi poeg püab käpa
Wahewahel wägewaste
Kaljuseinast lahti kista,
Raputab ja raksatelleb
Maapõhja müdisema,
Künkasida kõikumaie,
Mere walgel wahutama,
Mana käsi hoiab meesta:
Et ei wahti wärawasta,
Kaitsew poega põrgust peaseks.

Aga ükskord algab aega,
Kus kõik piirud kahelotsal
Lausa lähwad lõkendama;
Lausa tuleleeki leikab
Käte kaljukammitsasta:
Kül siis Kalew jõuab koeu
Oma lastel' õnne tooma,
Eestipõlwe ueks looma.

Trüki-eksitused,

mis lugejad palutakse parandada alamal antud tähendust mööda.

Sissejuhatuseks	wärs	211	seisab:	polwes	loe:	põlwes
1 lugu	"	5	"	sonu	"	sõnu
	"	10	"	Teatanege	"	Teadanege
	"	35	"	Pogenema	"	Põgenema
	"	190	"	moistis	"	mõistis
2 lugu	"	688	"	tukewuseks	"	tugewuseks
	"	720	"	jalka	"	jalga
	"	768	"	Wiiskymmend	"	Wiiskümmend
	"	830	"	sõutsid	"	sõudsid
	" "	840 846	"	laske	"	leske
3 lugu	"	59	"	jälkesi	"	jälgesi
	"	193	"	Sestab	"	Sestap
	"	197	"	Eide	"	Eite
	"	243	"	wõõtewola	"	wõttewola
	"	267	"	pyydes	"	püüdes
	"	850	"	paetada	"	paeatada
4 lugu	"	43	"	noormes	"	noormees
	"	48	"	Tagan	"	Tagant
	"	245	"	Kiikutawa	"	Kiigutawa
	"	503	"	Wahtuwal	"	Wahutawal
	"	511	"	Usinata	"	Usinada
	"	678	"	Loksatelles	"	Lõksatelles
5 lugu	"	324	"	Kuiste	"	Kiuste
	"	391	"	Näed	"	Näeb
	"	488	"	põrandusel	"	põõrandusel
	" "	719 720	"	kõrgele	"	kõrgeele
6 lugu	"	9	"	Tulib	"	Tulid
	"	154	"	johatusel	"	juhatusel
	"	216	"	taretajal	"	teretajal
	"	280	"	pakuu	"	pakku

6 lugu	wärs	490	seisab:	lypsi	loe:	lüpsi
	"	491	"	Miiskümmend	"	Wiiskümmend
	"	509	"	kindla	"	kinda
	"	728	"	Närtsin	"	Närtsind
	"	747	"	Kuhke	"	Puhke
	"	770	"	ene	"	enne
7 lugu	"	76	"	meehel	"	mehel
	"	504	"	kiihutama	"	kihutama
	"	682	"	tulest	"	tuulest
8 lugu	"	60	"	eisamaie	"	seisamaie
	"	713	"	Ägadama	"	Ägedama
9 luku	"	223	"	mehet	"	mehed
	"	239	"	Rõukadele	"	Raukadele
	"	481	"	raemata	"	raeamata
	"	544	"	Karjus	"	Harjus
	"	565	"	sängi	"	särgi
	"	674	"	mere	"	were
	"	867	"	Sõõrmet	"	sõõrmed
10 lugu	"	18	"	Räinud	"	Näinud
	"	246	"	paiska	"	paiskan
	"	435	"	tübi	"	tühi
	"	439	"	Põrkulaste	"	Põrgulaste
	"	510	"	judaliste	"	juudaliste
	"	575	"	olled	"	oled
	"	685	"	ligutada	"	liigutada
11 lugu	"	74	"	warju	"	warjul
	"	142	"	kükakühle	"	kükkakülle
	"	281	"	ahwardelles	"	ähwardelles
	"	547	"	leikis	"	läikis
	"	655	"	synnitanud	"	sünnitanud
	"	702	"	jallad	"	jalad
	"	910	"	aemaie	"	aeamaie
12 lugu	"	200	"	hüütis	"	hüüdis
	"	423	"	Juhtumista	"	Juhtumiste
	"	727	"	tõu	"	tõõ
	"	776	"	Wulju	"	Walju
	"	860	"	saead	"	saeud
	"	893	"	Rärwukene	"	Närwukene
13 lugu	"	27	"	Mei	"	Meie
	"	104	"	Aeadele	"	Aeudele

13 lugu	wärs	199	seisab:	Naputelles	loe:	Raputelles
	"	354	"	Kol	"	Kolm
	"	583	"	Püstis	"	Püüdis
	"	656	"	Neukesi	"	Neiukesi
14 lugu	"	231	"	ukset	"	uksed
	"	237	"	Suuret	"	Suured
	"	268	"	akna	"	aknad
	"	286	"	neu	"	neiu
	"	364	"	peab	"	peab
	"	473	"	sõnakuljad	"	sõnakuuljad
	"	478	"	Saaaks	"	Saeaks
	"	685	"	kõikutasid	"	kõigutasid
15 lugu	"	21	"	Targemata	"	Targemate
	"	22	"	Suuremata	"	Suuremate
	"	25	"	Noone	"	Noore
	"	32	"	syndi	"	sündi
	"	86	"	Lagemerena	"	Lage merena
	"	575	"	Sambait	"	Sambaid
	"	589	"	kaubakamerid	"	kaubakamberid
	"	650	"	Walitas	"	Wolites
	"	693	"	Pääst	"	Pääst
16 lugu	"	291	"	Laende	"	Laente
	"	452	"	tanarpikku	"	kanarpikku
	"	633	"	justus	"	juhtus
	"	720	"	wõtkk	"	wõtku
	"	731	"	peasiis	"	peasis
	"	746	"	jäämäde	"	jäemääde
17 lugu	"	123	"	kaukelt	"	kaugelt
	"	143	"	Soateeda	"	Sõateeda
	"	281	"	saag	"	saagu
	"	349	"	Leemepeal'	"	Leemepaeal'
18 lugu	"	569	"	tugigs	"	tugiks
	"	571	"	Põõrgu	"	Põrgu
	"	578	"	woimustatud	"	wõimustatud
	"	585	"	Siisab	"	Siisap
	"	591	"	waikseks	"	waikses
	"	604	"	lainetesse	"	laenetesse
	"	606	"	Kynkakesed	"	Künkakesed
	"	609	"	Siiab	"	Siisap
	"	615	"	yle	"	üle

18 lugu	wärs	653	seisab:	Kohwatanud	loe:	Kahwatanud
	"	753	"	lingi	"	linki
	"	876	"	lasku	"	tasku
19 lugu	"	250	"	sikmil	"	silmil
	"	346	"	Wautus	"	Wautas
	"	408	"	Siltawad	"	Silitawad
	"	432	"	Ralja	"	Nalja
	"	663	"	kynnab	"	künnab
	"	717	"	näku	"	nägu
20 lugu	"	175	"	mäki	"	mägi
	"	914	"	Kib dusta	"	Kibedusta

